

วารสาร อัล-ฮิกมะฮ์

AL-HIKMAH JOURNAL

ISSN 3057 - 1413 (Online) مجلة الحكمة

ISSN:3057-1413 (ONLINE)

วารสารอัล-ฮิกมะฮ์

AL-HIKMAH JOURNAL

ปีที่ 15 ฉบับที่ 29 (ม.ค.-มิ.ย.) 2568

อุทยานแห่งการเรียนรู้ สู่สังคมคุณธรรม
วารสารอัล-ฮิกมะฮ์

[HTTP://SO01.TCI-THAIJO.ORG/INDEX.PHP/HIKMAH](http://so01.tci-thaijo.org/index.php/hikmah)

บทบรรณาธิการ

วารสาร อัล-ฮิกมะฮ์ เป็นวารสารที่ตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่บทความวิชาการ (Article) บทความวิจัย (Research) มีวัตถุประสงค์ เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัย ในการเป็นสื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ในสาขาวิชาสหวิทยาทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เพื่อให้คณาจารย์ นักศึกษา และผู้ที่สนใจทั่วไป ได้มีความคิดสร้างสรรค์ด้านผลงานวิชาการและงานวิจัยสู่สังคม เพื่อเป็นสื่อกลางการนำเสนอสาระน่ารู้ด้านวิชาการต่างๆ แก่นักวิชาการและบุคคลทั่วไป บทความที่ได้ปรากฏในวารสารฉบับนี้ทุกบทความได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิตรงตามสาขาวิชา (Peer Review) วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 15 ฉบับที่ 29 (ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม-มิถุนายน 2568) ประกอบด้วย 12 บทความวิจัย ซึ่งมีแขนงวิชาด้านต่างๆ อันได้แก่ มุสลิมศึกษา การบริหารชุมชน การจัดการศึกษา ภาษาศาสตร์ กฎหมาย มีเป้าหมายมุ่งพัฒนาเป็นวารสารที่มีมาตรฐานและคุณภาพการตีพิมพ์บทความ ตามเกณฑ์และข้อกำหนดของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI)

ในนามของกองบรรณาธิการวารสาร อัล-ฮิกมะฮ์ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจลงตีพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความประจำฉบับที่ได้สละและให้ข้อเสนอแนะทางวิชาการตลอดจนคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ที่ให้การสนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคณาจารย์ นักวิชาการ และผู้อ่านจะได้รับประโยชน์และข้อมูลทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ หากท่านมีข้อคิดเห็นหรือคำแนะนำประการใดที่จะนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น กองบรรณาธิการวารสาร อัล-ฮิกมะฮ์ ยินดีรับคำแนะนำด้วยความขอบคุณยิ่ง และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

บรรณาธิการ
วารสาร อัล-ฮิกมะฮ์

เจ้าของ Publisher

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
135/8 ม.3 ต.เขาตวม อ.ยะรัง
จ.ปัตตานี 94160 / โทร 0-7341-8611-4 โทรสาร 0-7341-8615-6

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและงานวิจัย
2. เพื่อเป็นสื่อส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ในสาขาวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คือ มุสลิมศึกษา การบริหารชุมชน ภาษาศาสตร์ บริหารการศึกษา กฎหมาย โดยสนับสนุนให้คณาจารย์ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้มีความคิดสร้างสรรค์ ด้านผลงานทางวิชาการและงานวิจัยสู่สังคม

ขอบเขตงาน

เป็นวารสารวิชาการที่ครอบคลุมในสาขาวิชาสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ โดยนำเสนอในรูปแบบ

1. บทความวิชาการ
2. บทความวิจัย

กองบรรณาธิการ Editorial Team

ประธานที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยฟาฏอนี

ที่ปรึกษา Advisory Board

1. รองอธิการบดีอาวุโส
2. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
3. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
4. รองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาศักยภาพนักศึกษา
5. รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม
6. รองอธิการบดีฝ่ายการลงทุนและจัดหารายได้
7. คณบดีคณะอิสลามศึกษา
8. คณบดีคณะศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์
9. คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
10. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
11. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
12. ผู้อำนวยการสถาบันภาษานานาชาติ

บรรณาธิการ Editor

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวัจน์ สองเมือง

กองบรรณาธิการ Editorial Board

1. ศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดซากี เจ๊ะหะ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
2. ศาสตราจารย์ ดร.ชากาเรีย หะมะ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม	มหาวิทยาลัยเกริก
4. รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดสกรี มั่นยูนู	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
5. Assoc. Prof. Dr. Haslina Binti Hassan	International Islamic University Malaysia
6. Assoc.Prof.Dr.Muhammad Azhar Zailani	University of Malaya
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อานิส พัฒนปรีชาวงศ์	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.มูฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลีฮียะฮ์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
9. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ มีสัจฐาน	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สายฝน เอกวางกูร	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
11. รองศาสตราจารย์ เจ๊ะเหลาะ แยกพงศ์	มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อนุวัตร วอลี	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีชญา บินหมัดหนิ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุไลมาน หะยีสะเอะ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อับดุลลาเต๊ะ สาและ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรินญา ปุติ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหา ประสิทธิ์พงศ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กามารุดดีน อีสายะ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัมพร หมาดเด็น	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พล เหลืองรังสี	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ซอลีฮะห์ หะยีสะมะแอ	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
22. ดร.ณรงค์ หัสนี	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
23. ดร.สุไรยา จะปะกียา	มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
24. ดร.ทศพร มะหะหมัด	มหาวิทยาลัยเกริก
25. ดร.อับดุลฮาकिม มะดีเยาะ	มหาวิทยาลัยทักษิณ

เจ้าหน้าที่วารสาร Managing Staffs

นายมุสลิม ดีเยาะ

นางสาวรอหานิง หะมะกะแม

พิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จารุวัจน์ สองเมือง

ฝ่ายจัดการ

ดร.ฟาริต อับดุลลอฮ์หะซัน

นายมุสลิม ดีเยาะ

นางสาวรอหานิง หะมะกะแม

นางสาวมารีแย โดมาตา

รูปแบบ นางสิริวรรณ ชุนดำ
นายมุสลิม ดีเยาะ

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน)
(ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม)

การเผยแพร่ แจกจ่ายฟรีแก่ห้องสมุดของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
สถาบันการศึกษาทั้งในและนอกประเทศ

การตอบรับและติดต่อ

สำนักวิจัยและนวัตกรรม วารสาร อัล-ฮิกมะฮ์
ตู้ ปณ.135/8 หมู่ 3 ตำบลเขาต้อม อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี 94160
โทรศัพท์ (073) 418611-4 ต่อ 124 โทรสาร (073) 418615-6
Email: al-hikmah_journal@ftu.ac.th

รูปเล่ม โครงการจัดตั้งสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มิตรภาพ เลขที่ 5/49
ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000
โทร (073) 331429

ข้อกำหนดวารสาร 1. ทัศนะและข้อคิดเห็นในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและ
ความรับผิดชอบแต่อย่างใดของคณะกรรมการ
2. ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา สาตเราะห์ เบ็ญนุ้ย, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต.....	1-20
สาตเราะห์ เบ็ญนุ้ย1, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต พัทธ์ธีรา รัตนชัย.....	21-36
The Aesthetic Rhetoric of Figurative Language in Jarir's Poetry Mareenah Lohlayu, Maplee Maekong, Emad Eddin Makluf.....	37-51
AL Rajhi Bank's Vision of Contributing To The Development of The Saudi Economy Ahmad ibn Abdullah ibn Ali al-Tamimi, Abdul Razzaq Suleiman Muhammad Ahmad.....	52-63
การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับครูประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลามจังหวัดยะลา ชูไบตะห์ สะเตาะ, อิศมาอีล ราโอบ.....	64-75
แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ปิยะนุช เสรีศรีสกุล1 มุซกกีส หีมพินิจ.....	76-89
สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ดวง มาหะ, นิเลาะ แวอุเซ็ง.....	90-106
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ธภกฤต จันทสโร, สุนทรี วรรณไพเราะ, ศิลป์ชัย สุวรรณมณี.....	107-119
การเพิ่มกำลังผลิตวัตถุดิบเครื่องแกงด้วยเกษตรอินทรีย์ฮาลาลันตอยยิบันของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี อัคนันย์ อาลีกาแห, อับดุลฟัตตาห์ จะปะเกีย, ชูไฮมิน เจ๊ะมะลี.....	120-132
ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยสำหรับนักศึกษาผู้ดูแลเด็กปฐมวัย สุเมตตา ประสาทแก้ว, นุรฟิตตรี หะยีดารียอ, ซัลมา รัตนเยี่ยม.....	133-146
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮ์ เรื่อง การสมรสในอิสลาม โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ตีควา บุงอตาหยง, มุหำมัดสุไหมี เฮงยามา.....	145-156
การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮ์ เรื่อง ละหมาตสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 เฟาะซาน สง่าบ้านโคก, มุหำมัดสุไหมี เฮงยามา.....	157-168

บทความวิจัย

กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัด
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

สาตราเช เบ็ญญ์¹, อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต²

¹นักศึกษานิเทศศาสตร์ สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

²ดร. (การศึกษาอิสลาม พัฒนาหลักสูตร) ศาสตราจารย์, อาจารย์สาขาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการ
อิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายใน
ของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา 2) เปรียบเทียบ
ระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัด
สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน และขนาด
โรงเรียน และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้
ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายการบริหารวิชาการ และครูที่เป็นกรรมการและ
เลขานุการฝ่ายการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 140 คน โดยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตาม
ตารางเครจซี่และมอร์แกนแล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของขนาดโรงเรียน ส่วนผู้ให้ข้อมูล
หลักในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 คน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ และสถิติที่
ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที และค่าเอฟ ซึ่งผลการวิจัย
พบว่า 1) ระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา
อิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 2)
ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียน
เอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามตัวแปรเพศ วุฒิ
การศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา คือ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและ
สม่ำเสมอ (อิสติกอมะฮฺ) ในงานระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาผ่านการดำเนินงานด้านชูรอ (การ
ปรึกษาหารือ) ด้านอามัล (การปฏิบัติ) ด้านมูซาซาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน) และด้านอิสลาฮฺ (การ

ประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา) เพราะถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนที่ส่งผลให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นญามาอะฮ

คำสำคัญ : กระบวนการดำเนินงาน , การประกันคุณภาพภายใน, โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม

RESEARCH

Process of Implementing Internal Quality Assurance of Islamic Private Schools' Administrators under the Office of Private Education, Songkhla provinceSadroh Bennui¹, Ibrahim Narongraksakhet²

¹M.Ed. Student, Islamic Education Administration and Management Program (IEAMP), Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

²Ph.D. (Islamic Education, Curriculum Development) Professor, Lecturer in Islamic Education Administration and Management Program (IEAMP), Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus

ABSTRACT

The objectives of this research are 1) to study the level of process of implementing internal quality assurance of islamic private schools' administrators under the office of private education, songkhla province 2) to compare the level of process of implementing internal quality assurance of islamic private schools' administrators under the office of private education, songkhla province, classified by gender, educational background, position, length of service, and school size, and 3) to propose guidelines in developing of process of implementing internal quality assurance of islamic private schools' administrators under the office of private education, songkhla province. The sample group in this research included : school directors. Deputy Director or Head of Academic Administration and teachers who are committee members and secretaries of quality assurance within educational institutions, a total of 140 people, using the method of determining the sample size according to the Crejcie and Morgan tables, and then stratifying the sample according to the school size. As for the main informants in the interviews, there were 5 people. Data were collected using both questionnaires and interviews. The statistics used in the analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation, t-value, and F-value. The research results found that 1) the level of process of implementing internal quality assurance of islamic private schools' administrators under the office of private education, songkhla province, it was found that overall and each aspect was at the highest level. 2) Results of comparative analysis of the level of process of implementing internal quality assurance of islamic private schools' administrators under the office of private education, songkhla province, classified by gender, educational background, position, length of service, and school size, it was found that overall and in each aspect there was no significant difference at the .05 level. And 3). Suggestions

and guidelines for development are continuous and consistent operations (istiqamah) in the internal quality assurance system in educational institutions through operations in the areas of Shura (consultation), Amal (practice), Muhasabah (supervision or review), and Islam (evaluation, improvement or development). Because it is considered a part of the school management process that results in all parties participating in joint operations in a Jama'ah way.

Keyword : process of implementing, internal quality assurance, islamic private schools

บทนำ

โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในปัจจุบันมีการจัดกระบวนการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาอิสลาม ควบคู่วิชาสามัญ เป็นโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พ.ศ. 2535 และโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กับหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะ) พ.ศ. 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มูตาวัชชีเตาะ) พ.ศ. 2540 ส่วนบุคลากรครูที่ปฏิบัติการสอนนั้นมีสามประเภท ได้แก่ ข้าราชการครูที่รัฐส่งไปช่วยสอนวิชาสามัญ ครูเอกชนที่โรงเรียนบรรจุสอนวิชาสามัญ และครูเอกชนที่โรงเรียนบรรจุเข้าสอนวิชาศาสนาอิสลาม ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษามาจากต่างประเทศ สำหรับผู้บริหารนั้นส่วนใหญ่จะเป็นทายาทของเจ้าของหรือผู้รับใบอนุญาตโรงเรียนซึ่งประสบการณ์และความสามารถในเชิงบริหารในทุกด้านค่อนข้างต่ำและโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามก็จำเป็นที่จะต้องบริหารงานให้แก่งานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งเป็นภารกิจการบริหารโรงเรียนหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งเป็นกรมต้นสังกัดมอบภารกิจและต้องมีภารกิจในการประสานจัดการหรือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 ประกอบด้วยเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน คณะกรรมการการศึกษาเอกชน ลักษณะและการจัดตั้งโรงเรียน การบริหารและการควบคุมโรงเรียน จรรยาบรรณฯ วินัยและหน้าที่ คณะกรรมการคุ้มครองการทำงาน การเพิกถอนใบอนุญาตและมาตรการพิเศษ การอุทธรณ์ พนักงานเจ้าหน้าที่ บทกำหนดลงโทษ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2541: 3-25) เนื่องจากปัจเจกบุคคลมีหน้าที่ให้บริการต่อสังคม ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวนี้จะช่วยให้บุคคลเข้าใจหน้าที่ของการบริหารในสังคมและโรงเรียน อิสลามถือว่าหน้าที่ของการบริหารการศึกษาคือ การรับใช้ต่อประชาคมโรงเรียนและนักเรียน ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญในเรื่องการให้บริการ ความมีประสิทธิผล และประสิทธิภาพมากกว่าความขัดแย้ง (Ali Mohammad Jubran Saleh อ้างถึงใน นิเลาะ แวอุเซ็ง, 2551: 51-52) สำหรับการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่ายในการดำเนินงานของสถานศึกษาที่จะต้องสอดคล้องกับวิถีอิสลามเพื่อให้เกิดผลอย่างเด่นชัดแก่มนุษย์นั้นจำเป็นอย่างยิ่งโดยทุกคนต้องช่วยกันผ่านการปรึกษาหารือ (Shura) ที่เป็นมูลฐานของแนวคิดทางการบริหารอิสลาม อิสลามไม่ยอมรับบุคคลที่ใช้แต่ความเห็นของตนเองเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่รัฐหรือครูใหญ่โรงเรียน แม้ท่านเราะฮูล ﷺ เองเป็นผู้ที่ปลอดจากความผิด เพราะท่านได้รับวิญญูอันเป็นทางนำจากอัลลอฮ์ ﷻ แต่กระนั้นก็ตาม อัลกุรอานได้กระตุ้นให้ท่านเราะฮูล ﷺ ได้ปรึกษาหารือกับอุมมะฮฺในการตัดสินใจ (นิเลาะ แวอุเซ็ง และคณะ, 2550: 59)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 8(2) ได้กำหนดการจัดการศึกษาโดยยึดหลักให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษา โดยมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพและสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้เรียนที่จบการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาสามารถสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ในหมวด 6 มาตรา 47 ถึงมาตรา 50 โดยให้มีการนำระบบการประกัน

คุณภาพไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา ประกอบด้วย การประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ทั้งนี้การประกันคุณภาพภายในให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และรองรับการประกันคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือองค์กรประเมินภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี

การปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้นั้น จะต้องผ่านกระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเท่านั้น ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา (PDCA) ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมาย และวิธีลงมือทำตามแผนในทุกขั้นตอน มีการบันทึกข้อมูลเพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วร่วมกันปรุงแผนงานนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ จนทำให้เกิดความรู้สึกว่า เป็นงานปกติ เป็น การตรวจสอบ และประเมินตนเอง ส่งผลให้สถานศึกษามีข้อมูลที่เป็นจริงพร้อมรับการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกอยู่เสมอ (อับดุลฮามิด จะปะเกีย, 2547: 102-106) ซึ่งการประกันคุณภาพการศึกษาในอิสลามไม่ได้หมายถึงการประกันคุณภาพการศึกษาของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เพียงเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการรับรองหรือความพึงพอใจจากเอกอองค์อัลลอฮ์ ﷻ ด้วยเช่นกัน ฉะนั้นระบบการประกันคุณภาพการศึกษาผ่านวงจรการควบคุมคุณภาพ PDCA จึงมีความสอดคล้องกับหลักการอิสลามบนพื้นฐานแห่งความดี นั่นคือ ขั้นตอนที่ 1 การร่วมกันวางแผน (P: Plan) ผ่านการดำเนินงานด้านชุรอ (การปรึกษาหารือ) ขั้นตอนที่ 2 การร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D: Do) ผ่านการดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ) ประกอบด้วย ความอดทนหรือศอบร (صبر) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่หรืออะมานะฮ์ (أمانة) ความบริสุทธิ์ใจหรืออิคลาส (إخلاص) จิตใจยึดมั่นอย่างแท้จริงหรือตะวักัล (توكل) การกระทำที่เสมอต้นเสมอปลายหรืออิสติกอมาฮ์ (استقامة) การตักเตือนซึ่งกันและกันหรือนาซีฮัต (نصيحة) และการเป็นพี่น้องกันหรืออูคูวะฮ์ (أخوة) เป็นต้น ขั้นตอนที่ 3 การร่วมกันตรวจสอบ (C: Check) ผ่านการดำเนินงานด้านมุฮาสาบะฮ์ (การนิเทศตรวจสอบหรือการทบทวน) และขั้นตอนที่ 4 การร่วมกันปรับปรุง (A: Action) ผ่านการดำเนินงานด้านอิสลาฮ์ (การประเมินการปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา) (นุรุดดีน อาดำ (2556: 35) แต่ต้องยอมรับว่า สภาพการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ซึ่งงานประกันคุณภาพเป็นภาระงานใหม่ที่เข้ามาสู่โรงเรียน แต่เป็นที่ยอมรับว่างานประกันคุณภาพจะก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน ทั้งนี้สภาพการดำเนินการของงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นภาพของความพยายามในการสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายในโรงเรียน แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการขับเคลื่อนงานประกันคุณภาพโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากบุคลากรกลุ่มวิทยาศาสตร์ ซึ่งในความเป็นจริงบุคลากรกลุ่มวิทยาศาสตร์ไม่ได้ขัดแย้งกับแนวคิดการประกันคุณภาพภายใน แต่เหตุผลสำคัญคือ การขาดกลวิธีในการมีส่วนร่วม การขาดทักษะพื้นฐานเพื่อการดำเนินงานตามเงื่อนไขการประกันคุณภาพภายในและการขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่าง

ผู้บริหารที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพกับบุคลากรกลุ่มวิชาศาสนา (จารุวัจน์ สองเมือง และคณะ, 2552: บทคัดย่อ)

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามถือเป็นหนึ่งในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและประกาศของกฎกระทรวง เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพของผู้เรียน การเรียนการสอน การบริหารจัดการการศึกษา และการพัฒนาชุมชน แห่งการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจำเป็นต้องมีเครื่องมือในกระบวนการบริหารการศึกษาที่เหมาะสมและครบถ้วน ซึ่งผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นพิเศษที่จะศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแบบอิสลามและเตรียมพร้อมรับการประเมินการประกันคุณภาพภายนอก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน และขนาดโรงเรียน
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

คำถามการวิจัย

1. กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาอยู่ในระดับใด
2. กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา เมื่อเปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน และขนาดโรงเรียน มีความแตกต่างกันหรือไม่
3. แนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาเป็นอย่างไร

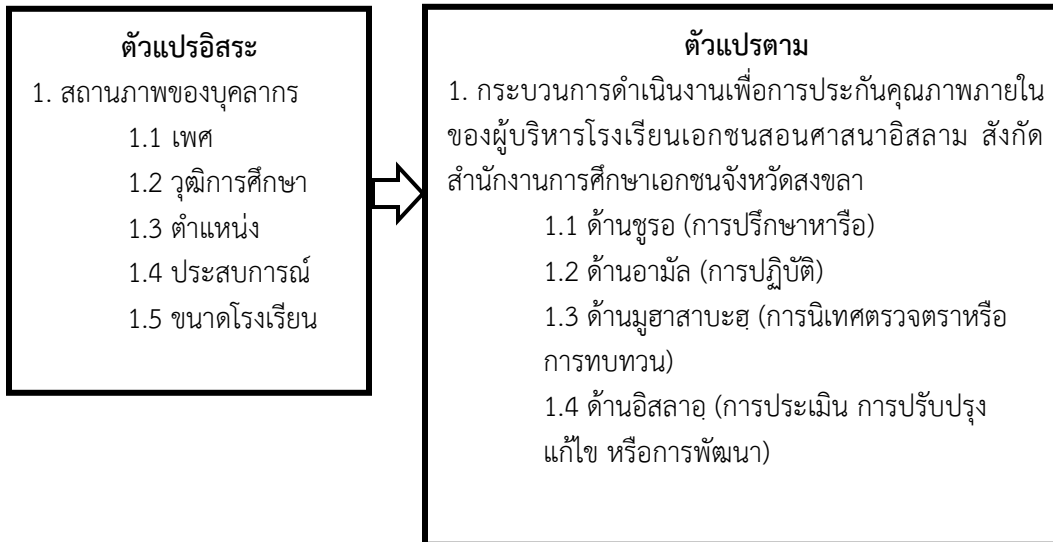

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบองค์ความรู้ของกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา
2. ได้แนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา
3. เป็นข้อมูลพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารเพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาต่อไป
4. เป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้มากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำศึกษาระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในและนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของบริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

ภาพประกอบที่ 1 : กรอบแนวคิดของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้รวมทั้งหมด 220 คน จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำนวน 44 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้รวมทั้งหมด 140 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) หมายถึง สถานภาพของบุคลากร ได้แก่ เพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน

2.2 ตัวแปรตาม (dependent Variables) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านชูรอ (การปรึกษาหารือ) ด้านอามัล (การปฏิบัติ) ด้านมุฮาซาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน) และด้านอิสลาฮฺ (การประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยศึกษากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 44 คน รองผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายการบริหารวิชาการ จำนวน 44 คน และครูที่เป็นกรรมการและเลขานุการฝ่ายการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 132 คน รวมประชากรทั้งหมด 220 คน จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำนวน 44 โรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 24 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 11 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 9 โรงเรียน ตามลำดับ

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเจซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545: 43-44) จึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำนวน 44 โรงเรียน แล้วทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของขนาดโรงเรียน (Stratified Random Sampling) จากจำนวน 44 โรงเรียน จึงได้โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 24 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 11 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 9 โรงเรียน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตาม

สัดส่วนโรงเรียนละ 4 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 1 คน รองผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายการบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน และครูที่เป็นกรรมการและเลขานุการฝ่ายการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 2 คน จากจำนวน 44 โรงเรียน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 140 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 44 คน รองผู้อำนวยการหรือหัวหน้าฝ่ายการบริหารวิชาการ จำนวน 44 คน และครูที่เป็นกรรมการและเลขานุการฝ่ายการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 52 คน

ส่วนผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำนวน 5 คน ตามเงื่อนไขดังนี้

- 1) มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป
- 2) มีประสบการณ์ในการทำงานตำแหน่งผู้บริหารไม่ต่ำกว่า 10 ปี
- 3) โรงเรียนที่บุคลากรดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ได้รับการรับรองคุณภาพโดย สมศ.

ในการประเมินรอบที่ 3 หรือรอบที่ 4

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ซึ่งสามารถแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน มีจำนวน 40 ข้อ

2.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ (Official) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง มีแบบแผนที่ชัดเจนแน่นอน

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถาม โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างของเครื่องมือและขอบเขตโดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ในการดำเนินการสร้างแบบสอบถามตามขอบเขตที่กำหนด จากนั้นนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นมาตรวจสอบข้อคำถามด้วยตนเองเพื่อพิจารณาการใช้ถ้อยคำและประโยคชัดเจน ครบคลุมเนื้อหาหรือไม่ แล้วนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุงแก้ไข และได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน พิจารณาความสมบูรณ์ ถูกต้อง และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แล้วนำผลการพิจารณาวิเคราะห์หาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีการหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหาตามโครงสร้าง (Item Objective Congruence Index : IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 117) และผลการวิเคราะห์ค่า IOC พบว่า ทุกข้อคำถามมีมากกว่า .6 ซึ่งแสดงว่ามีค่าความเที่ยงตรง พร้อมทั้งนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาอีกครั้งในการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม โดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ไปทดลองใช้ (Try Out) โดยส่งแบบสอบถามให้กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ จำนวน 30 คน จากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามในรายข้อและทั้งฉบับด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, Lee. 1990: 204 โดยได้ค่าความเชื่อมั่น .810 อ้างอิงจากพวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 125-126) และได้ นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและแก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างโดยกำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่เสร็จแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งการจำแนกออกเป็น 2 ตอน และได้ นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการขอหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาในการขอความอนุเคราะห์ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำแบบสอบถามไปยังโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมนัดวันเวลารับแบบสอบถามคืน และได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับคืนตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้คิดเป็นร้อยละ 100 มาตรวจสอบความเรียบร้อย ความถูกต้องสมบูรณ์ในการลงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ดังนี้

5.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกข้อมูลตามตัวแปรที่ศึกษาเพื่อนำมาหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 ระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.3 เปรียบเทียบความแตกต่างของกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยการทดสอบทีแบบเป็นอิสระต่อกัน (t-test for Independent Group) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way ANOVA) จำแนกตามตัวแปรสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม หากพบว่า มีความแตกต่างอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้การเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparisons Procedure) ตามวิธีการเชฟเฟ (Scheffe)

5.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และนำเสนอเป็นความเรียง

5.5 แนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา สรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยผลการวิเคราะห์ระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, $SD = .36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านที่ 1 การดำเนินงานด้านชुरอ (การปรึกษาหารือ) ($\bar{X} = 4.72$, $SD = .35$) และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านที่ 2 การดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ) ($\bar{X} = 4.69$, $SD = .36$)

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน โดยผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามตัวแปรเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ และขนาดโรงเรียน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามตัวแปรเพศที่ต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบตามตัวแปรวุฒิการศึกษาในระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จำแนกตามตัวแปรวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านที่ 2 การดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ) และผลการวิเคราะห์

เปรียบเทียบตามตัวแปรขนาดโรงเรียน จำแนกตามตัวแปรขนาดโรงเรียนที่ต่างกัน พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการวิเคราะห์รายคู่ที่แตกต่างกันโดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) ซึ่งผลการเปรียบเทียบค่าความแตกต่างรายคู่ระหว่างระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรขนาดโรงเรียนในแต่ละด้านที่ต่างกัน พบว่า ค่าเฉลี่ยโรงเรียนขนาดใหญ่สูงกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่มากับโรงเรียนขนาดกลางไม่แตกต่างกัน และโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็กไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ

กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	วุฒิการศึกษา						F	Sig.
	ปริญญาตรี		ประกาศนียบัตรบัณฑิต		ปริญญาโทขึ้นไป			
	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD	\bar{x}	SD		
1. การดำเนินงานด้านชुरอ (การปรึกษาหารือ)	4.66	.39	4.83	.25	4.72	.35	2.20	.11
2. การดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ)	4.62	.40	4.82	.25	4.70	.36	3.22	.04
3. การดำเนินงานด้านมุฮาสาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน)	4.64	.40	4.82	.25	4.71	.36	2.78	.06
4. การดำเนินงานด้านอิสลาฮฺ (การประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา)	4.64	.42	4.83	.24	4.72	.36	2.82	.06
รวม	4.64	.40	4.82	.24	4.71	.35	2.82	.06

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 : เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรวุฒิการศึกษา

กระบวนการดำเนินงานเพื่อการ ประกันคุณภาพภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม	ขนาดโรงเรียน						F	Sig.
	ขนาดเล็ก		ขนาดกลาง		ขนาดใหญ่			
	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD	\bar{X}	SD		
1. การดำเนินงานด้านชุรอ (การ ปรึกษาหารือ)	4.60	.43	4.83	.25	4.88	.04	9.97	.00
2. การดำเนินงานด้านอามัล (การ ปฏิบัติ)	4.55	.43	4.82	.25	4.86	.04	12.54	.00
3. การดำเนินงานด้านมุฮาสาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการ ทบทวน)	4.56	.43	4.82	.25	4.88	.04	12.44	.00
4. การดำเนินงานด้านอิสลาอ (การ ประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการ พัฒนา)	4.56	.45	4.84	.25	4.90	.00	13.31	.00
รวม	4.57	.43	4.83	.25	4.88	.02	12.41	.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 : เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหาร
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรขนาดโรงเรียน

กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพ ภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม ตามตัวแปรขนาดโรงเรียน	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
<i>การดำเนินงานด้านชุรอ (การปรึกษาหารือ)</i>			
1. ขนาดเล็ก	-	.23104	.27926*
2. ขนาดกลาง		-	.04821
3. ขนาดใหญ่			-
<i>การดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ)</i>			
1. ขนาดเล็ก	-	.26884	.31174*
2. ขนาดกลาง		-	.04289
3. ขนาดใหญ่			-
<i>การดำเนินงานด้านมุฮาสาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน)</i>			
1. ขนาดเล็ก	-	.26036	.31398*

กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพ ภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลาม ตามตัวแปรขนาดโรงเรียน	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่
	\bar{X}	\bar{X}	\bar{X}
2. ขนาดกลาง		-	.05362
3. ขนาดใหญ่			-
การดำเนินงานด้านอิสลาฮ (การประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา)			
1. ขนาดเล็ก	-	.27526	.33472*
2. ขนาดกลาง		-	.05946
3. ขนาดใหญ่			-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 : เปรียบเทียบค่าความแตกต่างรายคู่ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ตามตัวแปรขนาดโรงเรียนในแต่ละด้าน

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยผลการประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนากระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ สรุปข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาได้ดังนี้

3.1 การดำเนินงานด้านชูรอ (การปรึกษาหารือ) สำหรับผู้บริหารโรงเรียนควรตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก โดยจัดหาผู้เชี่ยวชาญด้านอิสลามมาอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรครูของโรงเรียนและแบ่งการประชุมออกเป็นการประชุมใหญ่เฉพาะหัวหน้าฝ่ายและการประชุมย่อยตามฝ่ายต่างๆ พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรครูทุกคนแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือลงมติใดๆ ด้วยความเป็นจริง

3.2 การดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ) สำหรับผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรครูของโรงเรียนมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอผ่านการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาให้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัย หลากหลาย ทันต่อเหตุการณ์ และสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรทั้งด้านเทคโนโลยี ด้านครุภัณฑ์ ด้านการเงิน ด้านบุคลากร และด้านการจัดการ

3.3 การดำเนินงานด้านมนุษยาสาปะฮะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน) สำหรับผู้บริหารโรงเรียนควรมุ่งเน้นการกระจายอำนาจมาใช้ในการนิเทศตรวจตรา ติดตาม และทบทวนในการทำงานของทุกฝ่าย โดยกำหนดรูปแบบเครื่องมือการนิเทศตรวจตราที่มีคุณภาพ และแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ เฉพาะด้านในการประเมินและตรวจสอบภายในโรงเรียน โดยกำหนดความถี่ในการตรวจสอบตามความเหมาะสม

3.4 การดำเนินงานด้านอิสลาฮฺ (การประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา) สำหรับผู้บริหารโรงเรียนควรมุ่งเน้นเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ข้อมูลต่างๆ โดยทำความเข้าใจกับบุคลากรครูของโรงเรียนเพื่อออกแบบการจัดกิจกรรมและการจัดทำเอกสารอย่างเป็นขั้นตอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนด พร้อมกับเป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำในการประเมินและจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาภายในโรงเรียนเป็นรายปีและนำไปใช้ต่อเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการเตรียมรองรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1. ระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของมยุรี วรวรรณ (2563: 69-71) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม งานวิจัยของสายใจ ใฝ่จิต (2558: 106-109) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโกสัมพีนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 41 งานวิจัยของภาณพ แจ้งพลอย (2556: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของเรวัตติ ชำนาญเท (2559: 73) ได้วิจัยเรื่องการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามวงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ซึ่งผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา ทุกภาคส่วนมีการดำเนินงานตามการประกันคุณภาพตามที่กระทรวงศึกษากำหนดทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกันคุณภาพภายนอก เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา อันนำไปสู่การกำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานขึ้น ประกอบกับได้นำการประกาศใช้กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พุทธศักราช 2561 และกระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ พุทธศักราช 2561 ลงวันที่ 6 สิงหาคม พุทธศักราช 2561 สำหรับให้สถานศึกษาเป็นแนวดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาและเตรียมการสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยจำแนกตามตัวแปรเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุรุดดีน อาดำ (2556: 98-102) ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะตัวแปรประสบการณ์การทำงาน ส่วนตัวแปรตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และขนาดโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของดอเลาะ การี (2556: 112-118) ได้วิจัยเรื่องสภาพการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี จำแนกตามตัวแปรเพศ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน และขนาดโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของจาร์วัจน์ สองเมือง และคณะ (2552: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องระบบและกลไกประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม พบว่า โรงเรียนมีสภาพการดำเนินงานที่แตกต่างกัน งานประกันคุณภาพเป็นภาระงานใหม่ที่เข้ามาสู่โรงเรียนแต่เป็นที่ยอมรับว่า งานประกันคุณภาพจะก่อให้เกิดประโยชน์กับโรงเรียน ซึ่งผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้บริหารและและครูผู้สอนที่ตอบแบบสอบถามแม้ว่าจะมีตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และปฏิบัติงานในขนาดโรงเรียนต่างกัน แต่ทุกคนมีส่วนร่วมและมีหน้าที่จะต้องดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในลักษณะที่คล้ายคลึงกันหรือในสภาพที่เหมือนกัน เนื่องจากเป็นนโยบายที่ภาครัฐได้กำหนด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งนี้ จากผลการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยระดับกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา โดยภาพรวมแม้ว่า จะอยู่ในระดับมากที่สุด แต่ทางโรงเรียนควรมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอให้ทางโรงเรียนมีการดำเนินงานการประกันคุณภาพในโรงเรียนให้สม่ำเสมอและต่อเนื่อง เนื่องจากระบบการประกันคุณภาพการศึกษามีความสอดคล้องกับหลักการรักษาความดีอย่างสม่ำเสมอหรืออัสติกอมะฮฺ

1.2 จากผลการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การดำเนินงานด้านชูรอ (การปรึกษาหารือ) อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ส่วนการดำเนินงานด้านอามัล (การปฏิบัติ) อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ สำหรับการดำเนินงานด้านมุฮาซาบะฮฺ (การนิเทศตรวจตราหรือการทบทวน) อยู่ในระดับปานกลาง 1 ข้อ และการดำเนินงานด้านอิสลาอ (การประเมิน การปรับปรุงแก้ไข หรือการพัฒนา) อยู่ในระดับมาก 1 ข้อ ดังนั้นการยกระดับให้กระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัด

สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลาในแต่ละด้านดังกล่าวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารโรงเรียนควรนำหลักการหรือกระบวนการดำเนินงานมาใช้ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนตามรูปแบบหลักการอิสลาม

2. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในในการกำหนดแนวทางการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

2.2 ควรศึกษาสภาพ ความต้องการ และความคาดหวังของบุคลากรภายนอกสถานศึกษาในการร่วมกันจัดการเรียนการสอนด้วยความอริยธรรม (บริสุทธิ์ใจ) ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

2.3 ควรศึกษาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนาในรูปแบบในการจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานและการนำผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในมาใช้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา

บรรณานุกรม

- จารุวัจน์ สองเมือง และคณะ. (2552). *โครงการวิจัยระบบและกลไกประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม*. โครงการความร่วมมือทางวิชาการเพื่อการพัฒนาการศึกษาจังหวัดชายแดนใต้ (สคศต.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ชากีรีน สุมาลี. (22/6/2555). *มองการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามผ่านอิสลามานูว์ดณฺ์*. สืบค้นออนไลน์จาก: <http://www.gotoknow.org/posts/117057>
- ดอเลาะ การี. (2556). *สภาพการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- นิเลาะ แวะอุเซ็ง และคณะ. (2550). *การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยาลัยอิสลามศึกษา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นุรุดีน อาดำ. (2556). *การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- มยุรี วรวรรณ. (2563). *แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม*. สารานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- เรวัตี ชำนาญเท. (2559). *การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามวงจรคุณภาพ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, บุรีรัมย์.
- สายใจ ใฝ่จิต. (2558). *แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโกสัมพีนวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2541). *แนวดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพและรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเอกชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. (2561). *ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา*. สงขลา: สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา.

สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนะเทรตตั้ง.

อับดุลสุโก ดินอะ. (2556). *ซุรอกุญแจสู่ความเป็นพลเมือง*. นราธิวาส: พงศนราการพิมพ์.

อับดุลฮามิด จะปะเกีย. (2547). *ปัญหาการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษาอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.

Ali Mohammad Jubran Saleh. (2551). *การบริหารการศึกษาในอิสลาม*. แปลโดย นิเลาะ แวอุเซ็ง. สงขลา: หาดใหญ่กราฟฟิก

Cronbach, Lee. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. 5th ed. New York: Harper & Row.

Krejcie, Robert V., & Morgan, Daryle W. (1970). *Determining sample size for research activities*. *Education and Psychological Management*, 30(3), p. 608.

Neceur Jabnoun. (2548). *อิสลามและการจัดการ*. แปลโดย นิเลาะ แวอุเซ็ง. สงขลา : หาดใหญ่กราฟฟิก.

บทความวิจัย

การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นของครอบครัวไทยมุสลิม

พัทธ์ธีรา รัตนชัย¹

¹อาจารย์ประจำสาขาการพยาบาลอนามัยชุมชน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
phathththiraratnchay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นของครอบครัวไทยมุสลิม เป็นการศึกษา เอกสารเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นมีดังนี้ 1) เป็นแบบอย่างที่ดี แก่บุตร 2) ส่งเสริมสิ่งที่ดี ตักเตือนห้ามปรามในสิ่งที่ไม่ดีด้วยความยำเกรงและบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮ์ 3) อบรมเลี้ยงดู บุตรด้วยความรัก เมตตาและอ่อนโยน 4) ยุติธรรมกับบุตรทุกคนและมีทัศนคติที่ดีในการอบรมเลี้ยงดู 5) ส่งเสริม ให้บุตรศึกษาวิชาความรู้ที่ยังประโยชน์ทั้งความรู้ด้านศาสนาและศิลปะวิทยาการ 6) หมั่นขอพร (ดุอาอ์) ต่ออัลลอฮ์ ให้บุตรอยู่ในหนทางที่ถูกต้องอยู่บนทางนำที่เที่ยงตรงและอยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองของอัลลอฮ์ 7) เป็นที่ ปรีกษาแก่บุตรแนะนำเรื่องการคบเพื่อนและการวางตัวในสังคม 8) ให้คำแนะนำแก่บุตรเรื่องการเลือกคู่ครอง ส่วน แนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพบุตรพบว่าผลการศึกษาดังนี้ 1) การสร้างเสริมสุขภาพด้านร่างกาย 2) การสร้าง เสริมสุขภาพด้านจิตใจและอารมณ์ 3) การสร้างเสริมสุขภาพด้านสังคม 4) การสร้างเสริมสุขภาพด้านสติปัญญา ด้านจริยธรรมและด้านจิตวิญญาณ ดังนั้นผู้เป็นบิดามารดาจึงต้องมีการปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้ สามารถนำพาบุตรวัยรุ่นให้บรรลุเป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูตามหลักการอิสลาม คือ (1) เพื่อสร้างมนุษย์ที่มีจิต วิญญาณแห่งการเป็นผู้น้อมภักดีและยำเกรงต่ออัลลอฮ์ (2) เพื่อสร้างคนดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจฝังใฝ่ใ้มน นำตนให้อยู่ในกรอบครรลองอันดีงามตามคำสอนและอุดมการณ์อิสลามได้ (3) เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์ รวมในตัวตนของมนุษย์ทั้งด้านสรีระร่างกาย จิตวิญญาณ และสติปัญญาความคิด (4) เพื่อสร้างมนุษย์ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนทั้งโลกนี้และโลกหน้า

คำสำคัญ : การอบรมเลี้ยงดู, บุตรวัยรุ่น, ครอบครัวไทยมุสลิม

RESEARCH

Raising teenage children of Thai Muslim families

Patteera Rattanachai¹

¹ Lecturer of Community Health Nursing, Faculty of Nursing, Prince of Songkhla University, Pattani Campus.
phatththiraratnchay@gmail.com

Abstract

This article aims to study the raising of teenage children of Thai Muslim families. It is a study of descriptive and analytical documents. The study resulted in finding that guidelines for raising teenage children are as follows: 1) Be a good role model for your children; 2) Promote good things, and warn and prohibit bad things with fear and sincerity towards Allah; 3) Raise children with love, kindness and gentleness; 4) Be fair to all children and have a good attitude in raising them; 5) Encourage your children to study useful subjects, namely, religious knowledge, arts and sciences; 6) Always pray (du'a) to Allah to keep your children on the right path, the straight path, and protect them; 7) Be an advisor to your children, give advice on maintaining friendship and properly positioning in society; and 8) Give advice to your children on selecting spouse. And the results of the study also found that there are guidelines for promoting children's health as follows: 1) Promoting physical health; 2) Promoting mental and emotional health; 3) Promoting social health; and 4) Promoting intellectual health, ethics and spirituality. Therefore, parents must adapt to the changes in order to be able to lead teenage children to achieve the goals of raising them based on Islamic principles as follows; (1) to create human beings who have the spirit of being loyal to and fearing Allah, (2) to create good people with morality and ethics in their hearts, and concentration on leading their life within the framework of a good way of life based on the teachings and ideology of Islam, (3) to achieve holistic development in human identity including physical, spiritual, and intellectual spheres, and (4) to create sustainable success for human beings in this world and the hereafter.

Keywords: Teenage, Children, Thai Muslim Family

บทนำ

ปัจจุบันสภาพสังคมของประชากรทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดเข้าไปสู่สังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเติบโตและเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองอย่างรวดเร็ว มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคมเศรษฐกิจและการเมืองโลก มีผลทำให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความเชื่อมโยงระหว่างกันมากขึ้น มีการนำสื่อดิจิทัลหรือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในชีวิตประจำวัน การติดต่อสื่อสาร ด้านการแพทย์และด้านอื่น ๆ มากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อลักษณะการเลี้ยงดูของครอบครัว (ดวงใจ วัฒนสินธุ์, 2564)

ในศตวรรษที่ 21 นี้ สังคมมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัยรุ่นยุคใหม่นอกจากจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย จิตใจและสังคมอย่างมาก ยังต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตนเองสามารถเติบโตเป็นคนที่บุคลิกภาพดี มีเอกลักษณ์ของตน มีความสุขในชีวิตได้อย่างพอเพียง มีเมตตาเอื้อเฟื้อผู้อื่น มีคุณธรรม มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีทักษะส่วนตัวและทักษะสังคมยืดหยุ่นที่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปสู่การแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (ดวงใจ วัฒนสินธุ์, 2564)

แต่ถ้าวิเคราะห์ข่าวเกี่ยวกับวัยรุ่นในช่วงที่ผ่านมาพบว่ามีสถานการณ์วัยรุ่นไทยน่าเป็นห่วงยิ่งนัก ข่าวที่ออกมาไม่ว่าจะเป็นการยกพวกทำร้ายกัน การปล้นชิงทรัพย์ การติดบุหรี่และยาเสพติดอื่น ๆ การติดสุรา และเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การติดพนันออนไลน์ การตั้งท้องก่อนวัยอันควร การติดเชื้อเอชไอวีที่เพิ่มขึ้น การถูกให้ออกจากโรงเรียน และที่สะท้อนขวัญ สร้างความตกใจต่อประชาชนอย่างมากคือ เหตุกราดยิงที่ห้างฯ พาราไดม สะท้อนพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นที่มีต่อสังคม (ไทยรัฐออนไลน์ วันที่ 23/7, 29/8, 4/10, 6/11/2567) เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นให้พ่อแม่ต้องกลับมาทบทวนบทบาทของตนเองในการอบรมเลี้ยงดูลูกต้องวางแผน กำหนดเป้าหมาย ในทัศนะของอิสลามถือว่าการอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้เป็นพ่อแม่ ดังที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ التحريم:

6

ความว่า “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาเอ๋ย จงคุ้มครองตัวของพวกเจ้าและครอบครัวของพวกเจ้าให้พ้นจากไฟนรก เพราะเชื้อเพลิงของมัน คือ มนุษย์และก้อนหิน มีมลาอิกะฮ์ผู้แข็งแกร่งหาญคอยเฝ้ารักษามันอยู่ พวกเขาจะไม่ฝ่าฝืนอัลลอฮ์ ในสิ่งที่พระองค์ทรงบัญชาแก่พวกเขา และพวกเขาจะปฏิบัติตามที่ถูกบัญชา” (อัตตะหรีม : 6)

ดังนั้นพ่อแม่จะต้องเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรและทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดด้วยหวังความเมตตาจากอัลลอฮฺ ﷻ (อาอิชะฮฺ ฮัมดาน, 2555: 49) ด้วยปณิธานสูงสุดคือให้ลูกเติบโตเป็นคนดีมีศาสนา เป็นที่รักของอัลลอฮฺ ﷻ และมนุษย์ มีชีวิตที่ดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า (ซอบรี นภากร และเกาชรี อีซา, 2554 : 8)

วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น ความท้าทายในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นของครอบครัวไทยมุสลิม

วิธีการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเอกสารเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

สามารถสรุปผลการศึกษาและอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูบุตร

จิรเนาว์ ทัดศรี (2552) ได้สรุปว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตรเป็นการกระทำที่ผู้เป็นบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กต้องปฏิบัติเพื่อให้ผู้ที่ถูกดูแลซึ่งในที่นี้หมายถึงลูกหรือเด็กที่อยู่ในความดูแล ได้รับการตอบสนองและมีพัฒนาการตามวัยทุก ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย ด้านจิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และด้านสังคม

อิชิษฐาน ทองทรัพย์ (2562) สรุปความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองและเด็ก มีการอบรมสั่งสอน ให้ความรัก เอาใจใส่และแสดงออกถึงความห่วงใย ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ได้อย่างรอบด้านทั้ง ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูบุตร หมายถึง การที่พ่อแม่ได้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดคอยตอบสนองความต้องการของเด็กในทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม มีการอบรมสั่งสอน ให้ความรัก เอาใจใส่และแสดงออกถึงความห่วงใย

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูบุตรเป็นกระบวนการทั้งทางชีวภาพ ทางจิตวิทยาและทางสังคม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงดูบุตร ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านพ่อแม่ ได้แก่ พันธุกรรมของพ่อแม่ สุขภาพและความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิต ประสบการณ์ในอดีต บุคลิกภาพ ทักษะคติ พฤติกรรมและสภาพอารมณ์ (2) ปัจจัยเกี่ยวกับตัวเด็ก ได้แก่ สุขภาพและการเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิต พื้นอารมณ์ (Temperament) และระดับสติปัญญา (3) ปัจจัยด้านครอบครัว ได้แก่ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่และลูก ความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยา และการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของครอบครัว (Family Function) และ (4) ปัจจัยด้านสังคม การพิจารณาเรื่องการเลี้ยงดูลูกจะต้องมองดูระบบสังคม (Social system) อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะครอบครัวจัดเป็นระบบย่อยของสังคมอีกทีหนึ่ง (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2548)

3. เป้าหมายของการอบรมเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูในศตวรรษที่ 21 พ่อแม่ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน กล่าวคือ จะต้องสร้างสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้นในตัวลูก นั่นคือ (1) สร้างความรักและความนับถือตนเอง (2) สร้างทิศทางและเป้าหมายในชีวิต (3) สร้างความสามารถในการตัดสินใจและการเลือก (4) สร้างความแข็งแกร่ง สามารถที่จะจัดการกับความตึงเครียดและฟื้นตัวจากความชอกช้ำหรือปัญหาความตึงเครียดที่เกิดขึ้น (Resilience) (5) สร้างค่านิยมและศีลธรรมที่ถูกต้อง ซึ่งพ่อแม่สามารถสร้างขึ้นได้โดย (1) สร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสามี - ภรรยา (2) สร้างบ้านที่มีความสุข (3) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูก มีความสมดุลระหว่างความเป็นเพื่อนกับความเป็นพ่อแม่ที่มีอำนาจปกครองลูก (4) ให้การยอมรับนับถือลูก (5) ฝึกระเบียบวินัยให้หนักแน่นสม่ำเสมอ (6) ให้ลูกมีประสบการณ์การเรียนรู้การตัดสินใจและการเลือกด้วยตนเอง (7) สอนลูกจัดการกับอารมณ์และความรู้สึก (Emotional Processing) (8) เปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างพ่อแม่กับลูกไว้เสมอ (9) แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกอย่างมีประสิทธิภาพ (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2548)

หลักในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีคือ (1) ให้เกียรติในความเป็นคน แม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะเด็กกว่า มีความรู้น้อยกว่า ด้อยประสบการณ์กว่าก็ตาม (2) เชื่อมั่นว่าคนทุกคนอยากเป็นคนดีต้องการความรักและความเข้าใจจากผู้อื่น (3) ทุกคนอยากได้กำลังใจเมื่อชีวิตพบอุปสรรคและอยากให้คนอื่นชื่นชมเมื่อทำงานได้สำเร็จ (4) ปรับตัวให้เข้ากัน รับฟัง ทำความเข้าใจ ให้โอกาส ให้อภัยและให้ในสิ่งที่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการ (ถ้าทำได้) ในขณะเดียวกันเรียนรู้ที่จะเป็นผู้รับเช่นกัน (5) ใช้คำพูดที่จริงใจ พูดในสิ่งที่มีประโยชน์ (6) รักษาความลับและคำพูด (7) ใช้เวลาที่อยู่ด้วยกันให้เกิดคุณค่า เป็นประโยชน์มากที่สุดทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (8) รักษาระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่เหมาะสม ติดต่อกันเป็นระยะ แม้ว่าจะไม่ได้เจอกันบ่อยๆ (ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์, 2562)

สำหรับเป้าหมายในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยหลักการอิสลามมีดังนี้ (พัทธ์ธีรา รัตนชัย, 2563)

1. การอบรมเลี้ยงดูตามหลักการอิสลาม มีเป้าหมายเพื่อสร้างมนุษย์ที่มีจิตวิญญาณแห่งการเป็นผู้ซื่อสัตย์และยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ โน้มเอียงสู่การสนองตอบจุดประสงค์แห่งการสร้างของพระองค์อย่างหมดจด แท้จริงนั่นคือการเป็นบ่าวผู้จงรักภักดีต่อพระองค์เพียงองค์เดียว

2. เพื่อสร้างคนดีที่มีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ ฝึกฝนโน้มนำตนให้อยู่ในกรอบครรลองอันดีงามตามคำสอนและอุดมการณ์อิสลามได้ หลุดพ้นจากการเป็นทาสอารมณ์ใฝ่ต่ำ เพราะคำสอนและอุดมการณ์อิสลามถูกมอบให้แก่มนุษยชาติทั้งหมดเพื่อปรับใช้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้ตระหนักรู้และยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามจนกระทั่งสามารถปฏิบัติหน้าที่สำคัญ คือการจรรโลงโลกในฐานะผู้แทน (เคาะลีฟะฮฺ) ของอัลลอฮ์ ﷻ บนหน้าแผ่นดินได้

3. เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมในตัวตนของมนุษย์ทั้งด้านสรีระร่างกาย จิตวิญญาณ และสติปัญญาความคิด เพราะหากการอบรมหล่อหลอม และการปกครอง เลี้ยงดู ด้วยหลักการอิสลาม ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาใด ๆ อย่างเป็นรูปธรรมในตัวตนของมนุษย์ หลักคำสอนและแบบแผนแห่งอัลกุรอานและอัสซุนนะฮฺ ย่อมไร้ประโยชน์ ซึ่งขัดแย้งกับสถานะที่เป็นจริงแห่งอัลกุรอานที่ได้รับการรับรองว่าเป็นทางนำที่เที่ยงตรง และเป็นธรรมนุญสูงสุด ที่นำพามนุษย์ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลาและความหลงผิด

﴿ إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ... ﴾ الإسراء: بعض من الآية: 9

ความว่า “แท้จริงอัลกุรอานนี้ นำสู่ทางที่เที่ยงตรงยิ่ง” (อัลอิสรออ์: ส่วนหนึ่งจากอายะฮ์ที่ 9)

4. เพื่อสร้างมนุษย์ให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนทั้งโลกนี้และโลกหน้า อันหมายถึงการเป็นผู้ที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกนี้อย่างสงบสุข ร่วมสร้างสรรค์จรรโลงสังคมนำพาประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น และสามารถบรรลุสู่ความสำเร็จสูงสุด คือ การเป็นบ่าวที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ

เป้าหมายของการพัฒนาวัยรุ่นคือ 1) มีร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคหรือภาวะเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพทางกาย ออกกำลังกายสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย 2) มีสุขภาพจิตที่ดี พอใจตนเอง จิตใจที่เป็นสุข ปราศจากโรคทางจิตใจ 3) มีบุคลิกภาพที่ดี มีทักษะส่วนตัวและทักษะทางสังคมที่ดี วางตัวได้เหมาะสม มีสัมพันธภาพและรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่นไว้อย่างราบรื่น 4) มีเอกลักษณ์ทางเพศชัดเจนและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม 5) มีเป้าหมายในการเรียนและอาชีพตามความชอบและความถนัดของตนเอง 6) บริหารจัดการตนเองได้ดีทั้งเรื่อง การแบ่งเวลาและการเงินโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น 7) ดำเนินชีวิตได้สอดคล้องกับความชอบ ความถนัด และเป้าหมายของตนเอง และ 8) มีความรับผิดชอบต่อสังคมประเทศชาติและสิ่งแวดล้อม

ปณิธานสูงสุดของพ่อแม่มุสลิม คือ การอยากเห็นลูกของตนเติบโตเป็นคนดีมีศาสนา เป็นที่รักของพระเจ้าและมนุษย์ มีชีวิตที่ดีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า สิ่งที่พ่อแม่ต้องจดจำให้มั่น คือ ผู้ที่จะให้ความสำเร็จเกิดขึ้นในภารกิจนี้ไม่ใช่พ่อแม่ ตัวเด็ก หรือสิ่งแวดล้อม หากแต่ผู้ที่จะชี้ทางนำที่ถูกต้องที่แท้จริงคือพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ดั่งที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอาน สูเราะฮ์อัลกอลคือด อายะฮ์ที่ 56 ความว่า “เจ้าไม่สามารถชี้หน้าคนที่เจ้ารักได้หรือ แต่อัลลอฮฺ ﷻ ต่างหากที่ทรงชี้หน้าผู้ที่พระองค์ประสงค์” (ซอบรี นภากร และ เกาชร์ อีซา, 2554)

ดังนั้น พ่อแม่มุสลิมจะต้องเลี้ยงดูบุตรด้วยความอดทน เป็นต้นแบบที่ดี และสุดท้ายต้องมอบหมายต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ ระลึกถึงผลบุญอันยิ่งใหญ่ที่อัลลอฮฺ ﷻ จะทรงตอบแทนหากเลี้ยงบุตรหลานให้เติบโตเป็นคนดี

4. การเจริญเติบโตและการพัฒนาการ

การเจริญเติบโตและการพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของวัยรุ่น คือ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจและอารมณ์ 3) ด้านสังคม 4) ด้านสติปัญญา ด้านจริยธรรม และด้านจิตวิญญาณ

วัยรุ่นแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ (1) ช่วงวัยแรกรุ่น อายุ 10 – 14 ปี เป็นช่วงที่ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงทุกระบบโดยเฉพาะรูปร่างทั้งภายนอกภายใน เช่น มีหน้าอก มีขน เสียงแตก มีสิ่ว วัยรุ่นส่วนใหญ่กังวลต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ จนอาจมีอาการแปรปรวน หงุดหงิดง่าย (2) ช่วงวัยรุ่นตอนกลาง อายุ 14 – 16 ปี เป็นช่วงที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ยอมรับสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มเป็นสาวได้แล้ว มักหมกมุ่นค้นหาอัตลักษณ์ตัวเอง พัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามจะเอาชนะความรู้สึกแบบเด็ก ๆ ที่ผูกพันและพึ่งพาพ่อแม่ (3) ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย อายุ 16 - 18 ปี เป็นช่วงที่ร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโต สมบูรณ์เต็มที่ที่สามารถตัดสินใจในเรื่องของอนาคตของตนเองได้ มองเห็นความสามารถที่จะพัฒนาต่อ เพื่อสร้างอาชีพที่เหมาะสมและเป็นช่วงที่บรรลุนิติภาวะในเชิงกฎหมาย

4.1 การเจริญเติบโตของวัยรุ่น

การเจริญเติบโตทางร่างกาย : วัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายอย่างมาก (Growth Spurt) ซึ่งเป็นผลจากการทำงานของฮอร์โมนระยะนี้มีการเจริญของสมองเต็มที่ สมองส่วน Hypothalamus กระตุ้น Pituitary ให้หลั่ง Gonadotropic Hormones มีผลให้เกิดการผลิตตัวอสุจิในเพศชาย และตกไข่ในเพศหญิง มีการขับฮอร์โมนเอสโตรเจน และโปรเจสเตอโรนจากรังไข่และต่อมลูกหมาก มีรายละเอียดดังนี้ 1) การเจริญเติบโตของกระดูกและกล้ามเนื้อ : กระดูกแขนขาและไหล่มีการเจริญเติบโตเห็นได้ชัดเจน กล้ามเนื้อมี

ขนาดใหญ่ขึ้นแข็งแรงมากขึ้น วัยรุ่นชายเห็นชัดกว่าวัยรุ่นหญิง 2) การเปลี่ยนแปลงทางเพศ : เพศหญิงมีการเปลี่ยนแปลงเต้านม มีการเปลี่ยนแปลงของขนที่หัวเหน่า เพศชายมีขนาดของอวัยวะเพศใหญ่ขึ้น ลักษณะผิวหนังของอวัยวะเป็นสีแดง เริ่มผลิตน้ำอสุจิและเริ่มมีขนที่หัวเหน่า 3) สัดส่วนศีรษะและใบหน้า : วัยรุ่นมีลักษณะรูปหน้าที่ยาวและใหญ่ขึ้น หน้าผากมีขนาดกว้างขึ้น จมูกโต ริมฝีปากหนาขึ้น ขากรรไกรกว้างออก คอจะขยายออก กล้องเสียงหลอดเสียงโตขึ้น จึงทำให้มีเสียงที่เปลี่ยนไป 4) การเปลี่ยนแปลงผิวหนัง : มีการเปลี่ยนแปลงของผิวหนังเกิดจากผลของฮอร์โมนเพศ เห็นได้ชัดในเพศหญิงจะมีผิวหนังที่อ่อนนุ่ม เรียบ มีเส้นเลือดมากขึ้น เพศชายมีผิวหนังที่หนาและเข้มขึ้น ต่อมเหงื่อทำงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบริเวณอวัยวะเพศ ใบหน้าคอ หลัง ซึ่งเป็นปัญหาให้เกิดปัญหาเช่น เป็นสิ่ว เหงื่อมาก มีกลิ่นตัว 5) การทำงานของสมอง : สมองส่วน Cerebral Cortex ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคิดและการใช้เหตุผลอยู่ในระยะกำลังพัฒนาจนถึงอายุ 20 - 25 ปี การคิดของวัยรุ่นยังไม่สมบูรณ์ จึงทำให้วัยรุ่นถูกชักจูงได้ง่าย สมองส่วน Lymbic System ทำงานด้านอารมณ์ควบคุมอารมณ์ การต่อสู้ การหนี การทำงานไม่สมบูรณ์ จึงพบว่าวัยรุ่นมีการตัดสินใจบนพื้นฐานอารมณ์เป็นสำคัญ (พิมพาภรณ์ กลั่นกลิ่น, 2555)

4.2 พัฒนาการของวัยรุ่น (1) พัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ “เพียเจต์” จะอยู่ในระยะ formal operation คือเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างวิทยาศาสตร์ ใช้สัญลักษณ์แทนคำอธิบายได้ เปลี่ยนแปลงความคิดตามสังคมและเหตุผล แต่ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (2) พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพวัยรุ่นมีความสามารถทางสติปัญญาเหมือนผู้ใหญ่ แต่การเปลี่ยนแปลงของฮอร์โมนเพศ ต่อมไร้ท่อ และการปรับตัวทางสังคมร่วมกับสมองที่ยังควบคุมอารมณ์ได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย ตามแนวทฤษฎีของอีริก อีริกสัน (Erik Erikson) วัยนี้อยู่ในขั้นการรู้เอกลักษณ์ของตนเองหรือการสับสนในอัตลักษณ์ของตนเอง (Identity versus identity confusion) (3) พัฒนาการทางสังคม ตามแนวคิดของ “ฟรอยด์ (Sigmund Freud)” เป็นระยะของความพอใจในเพศตรงข้าม (Genital Stage) มีปัญหาการปรับตัว พัฒนาการเป็นตัวของตัวเอง มีการคบเพื่อนที่มีนิสัยความชอบเหมือน ๆ กัน เริ่มคบเพื่อนที่เป็นเพศตรงข้าม เริ่มห่างจากครอบครัว บิดามารดามากขึ้น (4) พัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ “โคลเบอร์ก” วัยนี้พัฒนาการทางจริยธรรมขึ้น Conventional Level การพิจารณาพฤติกรรม ถูก ผิด ดี ไม่ดี ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบ ประเพณี หรือกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด วัยนี้มีความคิดเชิงอุดมคติสูง ต้องการให้เกิดความถูกต้อง ความชอบธรรมในสังคม ชอบช่วยเหลือผู้อื่น จะรู้สึกอึดอัดคับข้องใจกับความไม่ถูกต้องในสังคมหรือในบ้าน (5) พัฒนาการทางจิตวิญญาณตามแนวคิดทฤษฎีของ “ฟาวเลอร์” (Fowler) วัยรุ่นมีพัฒนาการทางจิตวิญญาณอยู่ในขั้น synthetic conventional faith คือ เริ่มต้นระยะพัฒนาการเพิ่มความศรัทธาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงพึ่งพาตนเองได้ อาจมีการยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมากซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการทดสอบ อยู่ในระยะค้นหาคำตอบความเป็นตัวเองว่า ฉันเป็นใคร และอะไรคือความมุ่งหมายซึ่งนำไปสู่การพัฒนาจิตวิญญาณ

5. บทบาทและหน้าที่ของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่บิดามารดาหลายคนลำบากใจในการอบรมเลี้ยงดู เพราะความใกล้ชิดมีน้อยลง บุตรต้องการอิสระเป็นตัวของตัวเอง ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย สมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย ได้เสนอแนวทางการเตรียมลูกให้พร้อมเข้าสู่วัยรุ่นดังนี้ 1) เปิดโอกาสให้วัยรุ่นเข้าถึงข้อมูล ข่าวสาร เพื่อกระตุ้น

ความอยากรู้อยากเห็นให้วัยรุ่นได้ทดลอง ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจและมีความถนัด 2) ชุมชนและหน่วยงาน เอกชนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ มีเวทีที่วัยรุ่นได้แสดงออกและคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ส่งเสริม อาจารย์และพี่เลี้ยงเยาวชนที่มีความสามารถ เป็นตัวอย่างที่ดีแก่วัยรุ่นเช่น นักกีฬาทีมชาติ ควรให้เป็นผู้สอน กีฬาที่วัยรุ่นสนใจ

ลักษณะของพ่อแม่ที่ดี 1) มีความสุขุมรอบคอบ 2) อ่อนโยนปราศจากความรุนแรง 3) มีความเมตตา เลือกวิธีการที่ง่ายที่สุด トラบใดก็ตามที่ไม่นำไปสู่บาป มีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ ควบคุมอารมณ์ได้ดี เป็นกลาง พยายามให้ข้อคิดที่ดีแก่ลูก รักษาคำสอนต่างๆของอิสลาม มีปัญญา มีศาสนา ไม่แข็งกระด้าง มีมารยาทดี (ซอบรี นภาพร และ เกาชร์ อีซา, 2554)

จากการศึกษาของพัทธ์ธีรา รัตนชัย (2563) ที่ระบุว่าหน้าที่สามัญที่บิดามารดาพึงปฏิบัติต่อบุตรทุกช่วงวัย มีดังนี้

5.1 เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร

การเป็นแบบอย่างที่ดี ณ ที่นี้หมายถึงการที่บิดามารดา ต้องประพฤติตน วางตนเป็นต้นแบบที่ถูกต้อง เหมาะสมแก่บุตรตามกรอบแบบแผนของอัลกุรอาน และอักษุนนะฮฺ มีคุณธรรมจริยธรรม แสดงออกซึ่งความเป็นผู้มีอุปนิสัยที่ดีให้บุตรหลานได้เห็นและเอาเยี่ยงอย่าง อับดุลลอฮฺ นาซิหฺ อุลวาน (2553 : 179) กล่าวว่า “การเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นวิธีการดรับียะฮฺที่มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะในการอบรมขัดเกลาเด็กให้ดีหรือไม่ดี นั้น ถ้าผู้ทำหน้าที่อบรมเป็นบุคคลที่เที่ยงตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีคุณธรรม เด็กก็จะถูกหล่อหลอมให้อยู่ในเบ้าหลอมแห่งความซื่อตรง ซื่อสัตย์ มีศีลธรรม มีคุณธรรม แต่ถ้าผู้ทำหน้าที่อบรม เป็นคนไม่ซื่อตรง หลอกลวง ทำผิดศีลธรรม ตระหนี่ ขี้ขลาด หรือเห็นแก่ตัว เด็กก็จะถูกหล่อหลอมให้เป็นคนโกหก ไม่ซื่อสัตย์ ทุจริตคดโกง ทำผิดศีลธรรม ขี้ ขลาด และเห็นแก่ตัว ด้วยเหตุนี้แบบแผนสำคัญของการดรับียะฮฺ ที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงวางไว้ คือ การให้ท่านนบีมุฮัมมัดมาเป็นแม่แบบของการดรับียะฮฺที่ดี ให้ประชาชาติของท่านได้เจริญรอยตาม เช่นเดียวกับที่ได้เคยส่งบรรดาเราะซูลมายังประชาชาติก่อน” ดังที่พระองค์ทรงตรัสไว้ในอัลกุรอานว่า

﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ
وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴾

ความว่า “โดยแน่นอนในเราะซูลของอัลลอฮฺมีแบบฉบับอันดีงามสำหรับพวกเจ้าแล้ว สำหรับผู้ที่หวัง (จะพบ) อัลลอฮฺและวันปรโลกและรำลึกถึงอัลลอฮฺอย่างมาก” (อัลอะหฺซาบ : 21)

5.2 ส่งเสริมสิ่งที่ดี ตักเตือนห้ามปรามในสิ่งไม่ดี ด้วยความยำเกรงและบริสุทธิ์ใจต่ออัลลอฮฺ ﷻ

การส่งเสริมให้บุตรประพฤติแต่สิ่งที่ดีงาม พร้อมห้ามปรามโน้มน้าวให้ออกห่างจากความชั่วนั้นเป็นคุณลักษณะของบิดามารดาผู้ประเสริฐ ผู้มีหัวใจยำเกรง ผูกพันกับอัลลอฮฺ ﷻ เจริญรอยตามแบบอย่างของท่านเราะซูล แสดงออกซึ่งความรับผิดชอบในการอบรมบ่มสอนคนรุ่นหลังให้เติบโตเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้ศรัทธาที่สมบูรณ์ พร้อมจะทำหน้าที่ประชาชาติที่ดีของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ดังคำรัสของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ทรงยกย่องประชาชาติของท่านนบี ﷺ ว่า

﴿ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ﴾ آل عمران: 110

ความว่า “พวกเจ้านั้นเป็นประชาชาติอันประเสริฐสุดที่ถูกให้กำเนิดขึ้นมาเพื่อมนุษยชาติ ด้วยการที่พวกเจ้าสั่งเสียในความดีหักห้ามยับยั้งจากความชั่ว และด้วยการที่พวกเจ้า ศรัทธาต่ออัลลอฮฺ...” (อาละอิรอน: 110)

5.3 อบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเอาใจใส่ เมตตาและอ่อนโยน

ความรักความเอาใจใส่และความเมตตาที่บิดามารดาแสดงออกต่อบุตรขณะอบรมเลี้ยงดูนั้น ถือเป็น การแสดงออกซึ่งสัญชาตญาณตามธรรมชาติ ที่ช่วยยึดโยงความสัมพันธ์ในครอบครัวให้แน่นแฟ้น การปฏิสัมพันธ์ใน ครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตาเป็นการมอบสิทธิทางใจแก่กันละกัน ซึ่งจะส่งผลนำไปสู่สัมพันธภาพ ที่ดี เด็ก ๆ ที่ถูกเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ จะมีความเคารพเชื่อฟังบิดามารดา ว่านอนสอนง่าย และจะ เติบโตเป็นคนที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ ในทางตรงกันข้าม การอบรมเลี้ยงดูที่ขาดความรักความเอาใจใส่ ย่อม คาดหวังการเคารพเชื่อฟังจากบุตรได้ยากและถือว่าผู้ปกครองขาดวิสัยปัญญาในการเลี้ยงดูบุตร

5.4 ยุติธรรมกับบุตรทุกคนและมีทัศนคติที่ดีในการอบรมเลี้ยงดู

บิดามารดาต้องให้ความยุติธรรมกับบุตรทุกคนในทุก ๆ เรื่องอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เช่น การ แสดงความรัก การมอบสิ่งของ การแสดงสีหน้าอารมณ์ การชื่นชมหรือการตำหนิ ความยุติธรรมจะนำมาซึ่ง ความสันติสุข และความกลมเกลียวกันในหมู่พี่น้องและสมาชิกในครอบครัว และด้วยความสำคัญของความ ยุติธรรมนี้เอง ท่านนบี ﷺ จึงสั่งใช้เรื่องนี้เป็นการเฉพาะแก่บิดามารดาไว้อย่างหนักแน่นว่า

((فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ))

ความว่า “พวกท่านพึงยำเกรงต่ออัลลอฮฺ และจงให้ความยุติธรรมแก่ลูก ๆ ของพวกท่านเถิด” บันทึกโดย บุคอรี หะดีษหมายเลข 2398

5.5 ส่งเสริมให้บุตรศึกษาวิชาความรู้ที่ยังประโยชน์ ทั้งความรู้ด้านศาสนา และศิลปะวิทยาการ

การส่งเสริมให้บุตรขยันหมั่นเพียรในการศึกษาหาความรู้ สะท้อนถึงความเข้าใจของบิดามารดาต่อ หน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง การอบรมความรู้แก่บุตรถือเป็นอะมานะฮ์ที่ยิ่งใหญ่ เพราะความรู้ เปรียบเสมือนแสงสว่างนำทางชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ความเข้าใจในศาสนา ซากิณะห์ บอซุ (2545: 36) กล่าวว่า “ตามโครงสร้างของการรักษาอะมานะฮ์นั้น บิดามารดามีหน้าที่อบรมบุตรให้มีศาสนา รู้จักกฎ(หุก่ม) ต่างๆ ที่จำเป็น และจะถือเป็นบาปหนักสำหรับบิดามารดา หากละเลยเรื่องการอบรมความรู้ศาสนาแก่บุตร” บิดามารดาทั้งหลายจึงมีหน้าที่ต้องส่งเสริมบุตรหลานในเรื่องการศึกษาหาความรู้อย่างจริงจังและเข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ที่ช่วยกล่อมเกลาจิตวิญญาณ อุปนิสัยและคุณธรรมจริยธรรม แม้ต้องทุ่มเทกำลัง ภาย กำลังทรัพย์ หรือจะต้องเดินทางไกลก็ตาม ดังบทหะดีษ

((مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ))

ความว่า “ผู้ใดก็ตามที่ออกเดินทางเพื่อแสวงหาความรู้ อัลลอฮฺจะทรงทำให้หนทางไปสู่สวรรค์สะดวก ง่ายดายแก่เขา” บันทึกโดยมุสลิม หะดีษหมายเลข 2699

5.6 หมั่นดุอาอ์ต่ออัลลอฮฺ ﷻ ให้บุตรอยู่ในหนทางที่ถูกต้อง อยู่บนทางนำที่เที่ยงตรง และอยู่ภายใต้การปกป้องคุ้มครองของอัลลอฮฺ ﷻ

ดังเช่นบางส่วนของบทดุอาอ์ของบรรดานบีและเราะซูล ﷺ ได้วิงวอนขอแก่บุตรหลานและผู้อยู่ภายใต้การปกครองดูแล ดังนี้ 1) ดุอาอ์ให้บุตรมีความนอบน้อมต่อตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ 2) ดุอาอ์ให้บุตรดำรงมั่นในการปฏิบัติละหมาด 3) ดุอาอ์ให้บุตรอยู่ในความดีงาม 4) ดุอาอ์ให้บุตรเป็นบุตรที่ดี และเป็นที่ยรักของบิดามารดา 5) ดุอาอ์ให้อัลลอฮฺ ﷻ ประทานความจำเริญแก่บุตรหลานของเรา 6) ดุอาอ์ให้บุตรเชื่อฟังอัลลอฮฺ ﷻ และกตัญญูต่อบิดามารดา

5.7 เป็นที่ปรึกษาแก่บุตร แนะนำเรื่องการคบเพื่อนและการวางตัวในสังคม

การให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่ดีแก่บุตร ถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าหน้าที่อื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว บิดามารดาที่เข้าใจใกล้ชิดบุตร ย่อมสามารถเป็นกำลังใจและเป็นที่ยึดเกาะได้ตลอดเวลา ทั้งเรื่องการศึกษาเล่าเรียน การเลือกข้าวของเครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย การตัดสินใจบางอย่างในสถานการณ์ที่ยากลำบาก รวมถึงการเลือกคบเพื่อน การได้รับคำแนะนำและการให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์ จากบิดามารดาผู้ที่เป็นที่ไว้วางใจมากที่สุด จะมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจแก่บุตร ทำให้สามารถเผชิญชีวิตและต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้ทั้งในยามปกติและในยามที่ต้องประสบปัญหายุ่งยาก

5.8 ให้คำแนะนำแก่บุตรเรื่องการเลือกคู่ครองเมื่อถึงวัยอันควร

เมื่อบุตรเจริญวัยเข้าสู่ช่วงอายุที่สามารถมีครอบครัวได้แล้ว เนื่องจากมีหน้าที่การงานมั่นคง มีความรับผิดชอบเพียงพอ บิดามารดาก็มีหน้าที่ให้คำแนะนำ เรื่องการเลือกคู่ครองที่ดีแก่บุตร อิสลามสนับสนุนเรื่องการแต่งงาน และการสร้างครอบครัวที่ถูกต้อง และกำหนดมาตรการป้องกันความเสี่ยงของการเกิดสัมพันธ์ต้องห้ามระหว่างชายหญิง

6. หน้าที่ของบิดามารดาในการสร้างเสริมสุขภาพบุตรวัยรุ่น

6.1 การสร้างเสริมสุขภาพด้านร่างกาย

1) ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับเพศศึกษา ชี้แนะให้บุตรหลีกเลี่ยงจากสิ่งยั่วยุที่ทำให้เกิดอารมณ์ทางเพศ เช่น ภาพเปลือย วิดีโอ หรือภาพยนตร์ รวมถึงการมีวามสนใจอย่างมั่วซั่วต่างๆ ควรจัดหาอุปกรณ์กีฬา / ออกกำลังกาย หรือหางานอดิเรกทำเพื่อไม่ให้หมกมุ่นทางเพศ ให้บุตรได้รับรู้ว่าถ้าหญิง-ชายมีเพศสัมพันธ์กันจะทำให้มีบุตรได้ ปลุกฝังทัศนคติที่ดีแก่บุตรเกี่ยวกับบทบาทชาย - หญิงในสังคมไทย และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในวัยนี้ และพ่อแม่ควรส่งเสริมความรู้ในการป้องกันการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์มักพบได้บ่อยในเด็กวัยรุ่น ได้แก่ หนองใน เอดส์ การให้ความรู้เพื่อป้องกันให้ปลอดภัยจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเป็นอย่างมาก และควรสังเกตพฤติกรรมเบี่ยงเบนของวัยรุ่น และการนำวัยรุ่นมาตรวจสุขภาพ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2) ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับวัยรุ่นและปัญหาสุขภาพที่พบบ่อย เช่น 1) สิว เกิดจากการอุดตันของต่อมไขมัน การล้างหน้าบ่อย ๆ ไม่ได้ทำให้เป็นสิวน้อยลง เพราะสิวไม่ได้เกิดจากความสกปรก การใช้สบู่อาบน้ำทั่วไปที่เป็นด่างล้างหน้าทำให้เกิดการระคายเคืองได้ ควรใช้สบู่อ่อน ๆ วันละ 2 ครั้ง 2) กลิ่นตัว เกิดจากเหงื่อ

สัมผัสกับเชื้อแบคทีเรีย เกิดการเน่าเปื่อยของหนังกำพร้าและมีกลิ่นตัวตามมา ควรแนะนำให้วัยรุ่นอาบน้ำอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง สระผมอย่างน้อย สัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้ง สวมเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับร่างกายและสภาพอากาศ เลือกลูกกลิ้งชนิดที่ดับกลิ่นธรรมชาติ

3) ส่งเสริมการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัย วัยรุ่นส่วนใหญ่ได้รับสารอาหารไม่ครบตามหลักโภชนาการ บางคนไม่รับประทานผักผลไม้ ไม่รับประทานอาหารเช้า ชอบรับประทานอาหารจานด่วนที่มีไขมันสูง น้ำหวาน น้ำอัดลม ควรงดการรับประทานอาหารประเภทนี้และรับประทานอาหารให้สมดุลครบ 5 หมู่ วัยรุ่นมีความต้องการพลังงานและโปรตีนเพิ่มมากขึ้น (วัยรุ่นหญิงต้องการพลังงาน 2,000 - 2,500 แคลอรี / วัน) วัยรุ่นชายต้องการพลังงาน 2,500 - 3,000 แคลอรี / วัน ความต้องการโปรตีนอย่างน้อย 50 - 60 กรัม / วัน ถ้าเจริญเติบโตเร็วมากจะต้องการประมาณ 80 - 100 กรัม / วัน ทั้งนี้การกำหนดพลังงานของแต่ละคนจะต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะทางเพศ อัตราการเจริญเติบโตทางกาย และกิจกรรมที่ทำด้วย

4) ส่งเสริมการออกกำลังกาย ควรส่งเสริมวัยรุ่นให้สนใจการเล่นกีฬา โดยวัยรุ่นชายจะชอบกีฬาที่ใช้พลังกำลังมาก และแสดงถึงความเป็นสุภาพบุรุษ เช่น เทนนิส แบดมินตัน ปิงปอง บาสเกตบอล ฟุตบอล วัยรุ่นหญิงจะสนใจแอโรบิก ลีลาศ วายน้ำ ยิมนาสติก ศิลปะป้องกันตัวต่าง ๆ พ่อแม่และครู ควรสนับสนุนให้วัยรุ่นเล่นกีฬาได้เต็มตามศักยภาพโดยการจัดหาอุปกรณ์กีฬาและสนับสนุนให้วัยรุ่นไปออกกำลังกายเล่นกีฬาจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในตนเอง เป็นที่ยอมรับของเพื่อน รู้แพ้รู้ชนะรู้ถ้อย และมีสมรรถภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงในขณะเดียวกันต้องรู้จักป้องกันการบาดเจ็บจากการออกกำลังกายและการปฐมพยาบาล

5) ป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและอันตราย พ่อแม่ผู้ปกครองควรพูดคุยให้วัยรุ่นตระหนักถึงความปลอดภัยและความห่วงใยที่พ่อแม่มีต่อวัยรุ่น ตักเตือนเรื่องพฤติกรรมการเล่นซิ่งที่เป็นอันตราย สอนให้รู้และเคารพกฎจราจร สวมหมวกนิรภัย คาดเข็มขัดนิรภัย ไม่ซิ่งรถขณะมีเมาหรือง่วงนอน ดูแลรักษาเครื่องยนต์ให้ใช้การได้ตามปกติ

6) ส่งเสริมทักษะการป้องกันปัญหาการใช้สารเสพติด ในวัยรุ่นมักพบว่า มีการใช้ยาเสพติดหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหลายเหตุผล เช่น เพื่อความกล้าในการทำบางเรื่องที่คุณค่าต่อความรู้สึก เพื่อเบี่ยงเบนตนเองจากความยุ่งยากในครอบครัว เป็นต้น การสอนเกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาในชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ บิดามารดาสามารถป้องกันไม่ให้วัยรุ่นติดยาหรือสารเสพติด โดยวิธีการต่อไปนี้ 1.เอาใจใส่บุตรหลาน ให้ความรัก ใกล้ชิด ความรัก สร้างความผูกพันภายในครอบครัว 2.มีความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน 3.ให้กำลังใจชื่นชมบุตรหลาน เมื่อประสบความสำเร็จหรือทำสิ่งที่ดีที่เหมาะสม 4.สร้างสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจให้แก่บุตรหลาน เช่น การร่วมกิจกรรมทางศาสนา 5.สร้างค่านิยมในครอบครัวในการไม่ใช้ยาเสพติดอย่างเด็ดขาด 6.ให้ความรู้เรื่องโทษของสารเสพติดต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม 7.บิดามารดาควรเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตร เช่น ไม่สูบบุหรี่ ไม่ใช้สารเสพติดต่าง ๆ และ 8.เป็นที่ปรึกษาที่ดีของบุตร สร้างบรรยากาศภายในบ้านให้น่าอยู่ ให้เด็กรักบ้าน รักครอบครัว พึงระลึกเสมอว่า “ถ้าเด็กไม่รู้สึกมีทุกข์หรือถูกกดดัน ย่อมไม่หนีออกจากบ้าน หรือพ่อแม่และไม่พึ่งพาสิ่งอื่น”

6.2 การสร้างเสริมสุขภาพด้านจิตใจ

1) ส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นมีการพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง บิดามารดาอาจกระทำได้ด้วยวิธี 1) อำนวยความสะดวกและจัดสิ่งแวดล้อมที่ช่วยสร้างสรรค์และปลอดภัยในการพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น ต้องมี

เวลาที่เป็นส่วนตัวเงียบ ๆ ที่จะคิดฝันและจินตนาการถึงอนาคตและบุคลิกภาพที่เขาจะเป็นในอนาคต 2) ได้รับความปรารถนาอันกลับด้วยความซื่อสัตย์แต่นุ่มนวล เข้าอกเข้าใจจากผู้ใหญ่ที่นับถือ เกี่ยวกับความคิดใหม่ ๆ ลักษณะรูปร่างและความเป็นตัวของเขา 3) ให้การสนับสนุนการตัดสินใจเลือกศึกษาเพื่อทำงานในอาชีพที่เหมาะสมหรือเลือกอาชีพด้วยตัวของเขาเอง โดยไม่เอาความต้องการของพ่อแม่เป็นหลัก 4) เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อช่วยให้วัยรุ่นเรียนรู้เอกลักษณ์ที่เหมาะสมสำหรับตนเองในอนาคต 5) ให้ความรู้ในการสำรวจรูปร่าง เลือกและตัดสินใจในการแต่งตัว ซึ่งมักจะพิถีพิถันมากขึ้นและใช้เวลานานขึ้น โดยไม่ประเมินว่าเป็นการเสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

2) **ส่งเสริมให้ลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตา** เนื่องจากวัยรุ่นมีการเจริญเติบโตของร่างกายอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความวิตกกังวล วัยรุ่นชายจะกังวลถึงส่วนสูง ความกำยำล่ำสันของร่างกาย วัยรุ่นหญิงจะกังวลเรื่องขนาดทรงอก ตะโพก ความอ้วน สิว จึงควรอธิบายว่าเป็นเรื่องธรรมดาของวัยรุ่นซึ่งอยู่ในช่วงเจริญเติบโต ต้องมีการเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกาย

3) **แสดงความรักความผูกพัน** ได้แก่ การพูดคุยด้วยคำอ่อนโยน ยิ้มแย้ม เป็นกันเอง สนใจใต้อาถมถึงความรู้สึก ปัญหา ความต้องการ ให้กำลังใจช่วยเหลือ ชี้แนะแนวทางและเป็นที่ยึดได้ตลอดเวลา แสดงให้บุตรวัยรุ่นรู้ว่าเรารักในในตัวเขา จากการศึกษาของนันทยา คงประพันธ์ (2563) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะการซึมเศร้าในวัยรุ่นคือปัจจัยสัมพันธ์ภาพในครอบครัว สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2551) ได้เสนอวิธีอยู่ร่วมกับวัยรุ่นดังนี้ (1) พยายามสร้างกฎเกณฑ์ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และเข้มงวดเฉพาะกับกฎเกณฑ์นั้น ๆ (2) รับฟังความคิดเห็นของวัยรุ่นด้วยความสนใจเสมอ (3) จงใช้เวลาในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับวัยรุ่น (4) ปล่อยให้วัยรุ่นกำหนดแผนในชีวิตของตนได้บ้าง (5) เคารพความเป็นส่วนตัวของวัยรุ่นตามสมควร (6) จงมีความอดทนยอมรับข้อผิดพลาดของลูกวัยรุ่น (7) เมื่อวัยรุ่นประสบความสำเร็จต้องชมเชยเขาอย่างจริงใจ

6.3 การสร้างเสริมสุขภาพด้านสังคม

1) **อบรมบทบาทที่เหมาะสมในสังคมให้แก่บุตร** เช่น อนุญาตให้บุตรเข้าร่วมกิจกรรมที่เหมาะสมทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เพื่อให้เขาได้เรียนรู้การปรับตัวและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ให้คำแนะนำในการเลือกคบเพื่อน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอันตรายทางเพศ การสูบบุหรี่ ยาเสพติด สุรา

2) **ส่งเสริมให้บุตรวัยรุ่นรับผิดชอบตนเองและกิจกรรมในครอบครัวเพิ่มขึ้น** เกี่ยวกับการดูแลรักษาความสะอาดร่างกาย เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ของใช้และห้องส่วนตัว การจัดตารางเวลาในการศึกษา จัดของใช้ส่วนตัวให้เป็นระเบียบ จัดให้มีการรับผิดชอบงานบ้าน สนับสนุนให้มีงานอดิเรก

3) **พ่อแม่ควรทำความเข้าใจ ความคิดจิตใจของวัยรุ่น** พยายามเรียนรู้และยอมรับสิ่งที่เขาชอบ รู้จักลูก เพื่อน ๆ ของลูก คุณครูและสภาพแวดล้อมของลูก เพื่อให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากขึ้น จะทำให้สามารถรับรู้เรื่องราวในสถานการณ์ที่เขาเผชิญอยู่ได้ดี ให้อยู่ในภาวะอารมณ์ที่ไม่มั่นคงโดยไม่ใช้อารมณ์โต้ตอบ แต่ไม่ใช้การปล่อยปละละเลยหรือตามใจ พ่อแม่ต้องสอนวัยรุ่นในการปรับตัวเข้ากับสังคมด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น ๆ

4) **ส่งเสริมการเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงที่ดี** เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ เช่น กีฬา ดนตรีและกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งนอกจากจะทำให้ได้ฝึกฝนบทบาทของผู้ใหญ่ ทักษะทางสังคม และการสื่อสารกับ

ต่างเพศ ได้สัมผัสทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ นอกเหนือไปจากสมาชิกในครอบครัว รับเอาบทบาทของผู้อื่นที่นิยมชมชอบ ซึ่งนอกจากจะเป็นการพัฒนาเอกลักษณ์ของตนเองแล้ว ยังทำให้เด็กได้มีโอกาสสร้างความสนิทสนมใกล้ชิดกับเพื่อนฝูงมากขึ้น และสามารถเลือกคบเพื่อนที่มีความคิด ความเชื่อ และความสนใจคล้าย ๆ กันที่เข้ากันได้ดี นำไปสู่พัฒนาความใกล้ชิดสนิทสนมได้ในเวลาต่อมา

5) ส่งเสริมการปรับตัวและความยืดหยุ่น การปรับตัวและความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่างๆ มิได้เกิดขึ้นเองในตัวของแต่ละคน แต่เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่ที่ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และการเลี้ยงดูที่ส่งเสริมความสามารถในด้านต่าง ๆ การฝึกให้ช่วยเหลือตนเองตามวัย การให้โอกาสเด็กได้เผชิญกับอุปสรรคและสภาพแวดล้อมหลาย ๆ รูปแบบจะเป็นการเตรียมวัยรุ่นให้เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) เปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้มีเวลาส่วนตัว วัยรุ่นต้องการเวลาส่วนตัวเงียบ ๆ ในการสำรวจความรู้สึกนึกคิดของตน จินตนาการเกี่ยวกับตนเอง เรื่องอนาคต และการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีปัญหาสับสน ต้องการมีโลกส่วนตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ดังนั้นผู้ปกครองควรจัดให้วัยรุ่นมีห้องส่วนตัวของตนเอง หรือมีมุมที่สามารถผ่อนคลายความเครียดส่วนตัวได้ ทำให้อายุรุ่นสามารถกลับเข้าสู่สังคมด้วยสภาพจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น

7) เพิ่มทักษะชีวิตให้วัยรุ่น โดยการฝึกทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น หุงข้าว ทำกับข้าวง่าย ๆ ซักผ้า รีดผ้า ล้างจาน ทำความสะอาดบ้าน ฝึกทักษะการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น เล่นกีฬา การเข้าค่ายเยาวชน ฝึกทักษะการแก้ไขปัญหา เช่น การเดินทางด้วยตนเอง การโดยสารรถประเภทต่าง ๆ การเลือกซื้อของใช้ส่วนตัว และทักษะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ ทักษะในการปฏิเสธหรือเจรจาต่อรอง พ่อแม่ควรฝึกตั้งโจทย์สถานการณ์ให้วัยรุ่น เช่น ถ้าลูกเดินเข้าไปในห้องน้ำแล้วเจอเพื่อนกำลังเสพยาเสพติดจะทำอย่างไร หรือถ้าไปงานเลี้ยงดึกแล้วเพื่อนที่ไปด้วยกันยังไม่ยอมกลับจะทำอย่างไร

8) ส่งเสริมให้รู้จักแหล่งบริการสำหรับวัยรุ่นและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ เมื่อวัยรุ่นเกิดปัญหามักไม่ต้องการบอกพ่อแม่ ครู หรือบุคลากรสุขภาพ เพราะไม่ต้องการเปิดเผยตัว เพื่อช่วยให้วัยรุ่นมีการปรับตัวเข้าสู่สังคมที่ดี ควรส่งเสริมให้วัยรุ่นรู้จักแหล่งบริการตอบปัญหาวัยรุ่น เช่น คลินิกให้คำปรึกษาปัญหาสุขภาพทางเพศ เป็นต้น

9) การพัฒนาทักษะและความคิดรวบยอดในการดำเนินชีวิตและการเป็นพลเมืองดี ดังนี้ 9.1) ฝึกให้วัยรุ่นมีความรับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินและการใช้จ่ายส่วนตัว 9.2) ช่วยให้วัยรุ่นเลือกศึกษาและเตรียมตัวเพื่องานอาชีพที่เหมาะสมตามความถนัดและความสามารถของตนเอง 9.3) ช่วยในการเตรียมตัวเพื่อชีวิตสมรสและชีวิตครอบครัว โดยให้มีโอกาสศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของครอบครัว และพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการมีครอบครัว 9.4) ให้มีโอกาสเรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองดี ฝึกให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม

6.4 การเสริมสร้างสุขภาพด้านสติปัญญา ด้านจริยธรรม และด้านจิตวิญญาณ

การเสริมสร้างสุขภาพด้านสติปัญญา ด้านจริยธรรม และด้านจิตวิญญาณ ดังนี้ 1) เปิดโอกาสให้ลูกคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยพ่อแม่พร้อมให้การช่วยเหลือเมื่อลูกต้องการ 2) ส่งเสริมความสามารถของลูก ไม่บังคับให้เรียนในสิ่งที่ไม่ชอบ เพื่อลูกจะสามารถค้นพบได้ว่าตนเองต้องการอะไร มีความสามารถ หรือความถนัด

อย่างไร จะทำให้ลูกเรียนรู้และค้นพบตัวเอง อันจะนำไปสู่การงานอาชีพในอนาคต 3) พุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับลูกในเรื่องต่าง ๆ ให้ลูกได้คิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยร่วมกับผู้ใหญ่ 4) ส่งเสริมให้มีการปรับตัวที่เหมาะสม โดยชี้ให้เห็นผลดีผลเสียของการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ลูกทราบและตัดสินใจว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควรทำ โดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ 5) ถ่ายทอดปรัชญาการดำเนินชีวิตและจริยธรรม เป็นแบบอย่างในการทำงานสำเร็จตามเวลา 6) หมั่นอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม รู้จักฝึกตน ควบคุมตนเองให้ดี อย่ายำให้บุคคลแวดล้อมชักนำไปในทางที่เสื่อมเสียได้

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ครอบครัวควรเห็นความสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกายและจิตใจ เริ่มเป็นตัวของตัวเอง ต้องการเป็นอิสระ ไม่ชอบการถูกบังคับ ไม่ชอบถูกระเบียบที่ตายตัว วัยรุ่นบางคนจะมีความที่รุนแรงและติดเพื่อน ครอบครัวจึงต้องเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับวัยรุ่น สิ่งสำคัญคือครอบครัวควรมีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ ของตัวเองโดยบิดามารดาคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ และพร้อมที่จะให้คำปรึกษาเมื่อวัยรุ่นไม่สามารถจัดการชีวิตตนเองได้ บิดามารดาไม่ควรควบคุมวัยรุ่นมากเกินไปเพราะจะทำให้วัยรุ่นแยกตัวออกจากครอบครัว ทำให้บิดามารดาเกิดความคับข้องใจและทุกข์ใจมากยิ่งขึ้น สุดท้ายครอบครัวไทยมุสลิมต้องมีการบูรณาการร่วมกับหลักการอิสลาม เพื่อให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรบรรลุเป้าหมายนั่นก็คือ ดี เก่งและมีความสุขได้แก่ กินอาหารที่มีประโยชน์ หะลาล และตอยยิบ ส่งเสริมการออกกำลังกาย ห้ามการดื่มสุราเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ห้ามทำซินา ห้ามเล่นการพนัน ห้ามเสพยาเสพติด ส่งเสริมให้รักษาโรคถ้าป่วย ส่งเสริมให้ทำความดี ห้ามไม่ให้โกรธ ให้รักเพื่อนบ้าน รู้จักการให้อภัย สอนการเลือกคบเพื่อน สอนเรื่องการประหยัด การออม การทำเพื่อสังคม ไม่ก่อความเสียหายบนหน้าแผ่นดิน ครอบครัวสามารถ (1) ส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ (เยาวชนถวิล พันธ์พิ้ง, 2564) (2) ส่งเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณในการป้องกันพฤติกรรมกรรมที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (ศศิธร รุจนเวช, 2559) (3) ใช้การละหมาดในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและส่งผลให้มีการเรียนรู้อย่างมีความสุข (อาแว วาลี, 2562) (4) ป้องกันการใช้สารเสพติดโดยใช้มีสยิดเป็นศูนย์กลาง (รอฮานี เจอะอาแซ และคณะ, 2561) เหล่านี้เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จีรเนาว์ ทัดศรี. (2552). *ครอบครัวสัมพันธ์*. ศิริพิทยา.
- ชอบรี นภาพกร & เกาชรี อีชา. (2554). *ต้นกล้าแห่งอิสลาม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์สายสัมพันธ์.
- ชากีนะห์ บอซุ. (2545). *การเลี้ยงลูกแบบอิสลาม*. สำนักพิมพ์บ้านอิสลาม.
- ณรงค์ศักดิ์ หนูสอน. (2565). *หลักการส่งเสริมสุขภาพ Principal of Health Promotion* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ดวงใจ วัฒนสินธุ์. (2564). *ภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น*. หจก.วนิดาการพิมพ์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2567, พฤษภาคม 15). *ออสเตรเลียวิสามัญวัยรุ่นชายวัย 16 ปี แทะคนบาดเจ็บ*. <https://www.thairath.co.th/news/foreign/2783431>
- นันทยา คงประพันธ์. (2563). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมส่งเสริมศักยภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(11), 288-301.*
- พัทธ์ธีรา รัตนชัย. (2563). *ความรู้ พฤติกรรม และรูปแบบในการอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยหลักการอิสลามของครอบครัวไทยมุสลิมสามจังหวัดชายแดนใต้* [ดุซงึนินพนธ์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์].
- พิมพ์ภาภรณ์ กลั่นกลิ่น. (2555). *การสร้างเสริมสุขภาพเด็กทุกช่วงวัย*. หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- ยุพา จิวพัฒนกุล. (2559). *การพยาบาลครอบครัว*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เยาวนาถ พันธุ์เพ็ง. (2564). *การส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์*. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี, 7(1), [หน้า ไม่ระบุ]*.
- รอฮานี เจอะอาแซ, [ชื่อผู้ร่วมงานไม่ระบุ]. (2561). *การพัฒนารูปแบบการป้องกันการใช้สารเสพติดโดยใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษาชุมชนมุสลิมในจังหวัดปัตตานี*. *วารสารนราธิวาสราชชนกรินทร์, 10(1), [หน้า ไม่ระบุ]*.
- ราชวิทยาลัยกุมารแพทย์. (2562). *แนวทางการวินิจฉัยและรักษาโรคไข้เลือดออกในเด็ก*. *วารสารกุมารเวชศาสตร์ไทย, 61(2), 113-126.*
- ศศิธร รุจนเวช. (2559). *การดูแลสุขภาพวัยรุ่น: การส่งเสริมความผาสุกด้านจิตวิญญาณในการป้องกันพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรในวัยรุ่นไทย*. *วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 24(4), [หน้า ไม่ระบุ]*.
- สกุณา บุญนรากร. (2556). *การสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวมทุกช่วงวัย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). เหมการพิมพ์.
- สมาคมนักเรียนอาหรับ. (2541). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย*. ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์กุรอาน.
- สุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์. (2551). *กลยุทธ์การสร้างเสริมสุขภาพวัยรุ่น*. สำนักพิมพ์ชัยเจริญ.
- อชิษฐาน ทองทรัพย์. (2562). *อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีอัตมโนทัศน์ด้านวิชาการ ความคาดหวัง และการให้คุณค่าเป็นตัวแปรส่งผ่าน* [ปริญญาานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- อัปดุลลอฮฺ นาซิหฺ อุลวาน. (2553). *เลี้ยงลูกด้วยอิสลาม*. ศูนย์ส่องทางธรรม.

- อาแว วาลี. (2562). การละหมาดกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและการเรียนรู้อย่างมีความสุขของเยาวชนมุสลิมจังหวัดนราธิวาส. *วารสาร AL-NUR*, 14(1), [หน้า ไม่ระบุ].
- อาอิซะฮฺ ฮัมดาน. (2555). *โรงเรียนมุอฺมิน เลี้ยงด้วยรัก พุ่มพักด้วยศรัทธา*. บริษัท นวัตกรรมพิมพ์.
- อุมามพร ตรังคสมบัติ. (2548). *สร้างวินัยให้ลูกคุณ*. โรงพิมพ์ชั้นดีการพิมพ์.
- al-Bukhari, M. I. (1987). *Sahih al-Bukhari*. Dar al-Qalam.
- Muslim, I. H. Q. N. (1972). *Sahih Muslim*. Dar'lhya' al-Turath al-Arabi.

RESEARCH

The Aesthetic Rhetoric of Figurative Language in Jarir's Poetry

Mareenah Lohlayu¹, Maplee Maekong², Emad Eddin Makluf³

¹PhD researcher in Arabic Language and Literature Program, Faculty of Arts and Social Science, Fatoni University.

²Asst. Prof, Doctor, Lecturer at Faculty of Arts and Social Science, Fatoni University.

³Asst. Prof, Doctor, Lecturer at Faculty of Arts and Social Science, Fatoni University.

Mareenah Lohlayu, **Email:** nah2jang@ftu.ac.th

Abstract

This study delves into the rhetorical devices employed in Jarir's poetry, with a specific focus on explicit and implicit metaphors (Al-Majaz Al-Mursal and Al-Majaz Al-Aqli). The research aims to illuminate the poet's creative use of these figures of speech in constructing vivid poetic imagery. Employing a descriptive-analytical approach, the study examines various metaphorical relationships and analyzes their application within Jarir's poetic works. The findings demonstrate Jarir's exceptional skill in utilizing explicit metaphors, including causation, consequence, part-whole, and other relational devices, to imbue his poetry with profound beauty. Additionally, his mastery of implicit metaphors, such as spatiality, temporality, source, and agency relations, underscores his unique literary talent. This study highlights the significant role of these metaphorical devices in enhancing the artistic and rhetorical impact of Jarir's poetry.

Keywords: Aesthetics, Figurative Imagery, Rhetoric, Metaphor, Jarir's poetry

جماليات بيانية لفن المجاز في شعر جرير

* مريئة لوه لايو، ** مأللي ميكونج، *** عماد الدين مخلوف

* باحثة الدكتوراه في اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الاجتماعية، جامعة فطاني.

** أستاذ مساعد دكتور، محاضر برنامج اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الاجتماعية، جامعة فطاني.

*** أستاذ مساعد دكتور، محاضر برنامج اللغة العربية وآدابها، كلية الآداب والعلوم الاجتماعية، جامعة فطاني.

مريئة لوه لايو، الإيميل: nah2jang@ftu.ac.th

الملخص

يتناول هذا البحث دراسة الفنون البيانية في شعر جرير، حيث التركيز على المجاز المرسل والمجاز العقلي. ويهدف البحث إلى الكشف عن مدى إبداع الشاعر في استخدام هذين النوعين من المجاز لخلق صور شعرية مميزة. يعتمد البحث على المنهج الوصفي التحليلي لوصف العلاقات المختلفة للمجازات وتحليل تطبيقاتها في شعر جرير. وقد خلصت الدراسة إلى أن جريرا أبدع في توظيف المجاز المرسل بعلاقاته المتنوعة مثل السببية والمسببية والكلية والجزئية، مما أضفى على صوره الشعرية أبعادا جمالية عميقة. كما أظهر براعة في استخدام المجاز العقلي عبر علاقاته المختلفة مثل الزمانية والمكانية والمصدرية والفاعلية، مما عكس قدرته الأدبية الفريدة. تعكس هذه الدراسة أهمية المجازات في إبراز جماليات شعر جرير ودورها في تعزيز أثره البلاغي والفني.

الكلمات المفتاحية: جماليات، الصورة البيانية، البلاغة، المجاز، شعر جرير.

المقدمة

يُعَدُّ جرير بن عطية الكلبي من أعظم شعراء العصر الأموي، وقد تميز شعره بقوة الأسلوب وعمق المعاني، مما جعله واحداً من أبرز أعلام الشعر العربي. وُلد جرير في قبيلة كليب في اليمامة، ونشأ في بيئة مفعمة بالتنافس القبلي والاعتزاز بالنسب، مما انعكس على شخصيته الشعرية وترك بصمة واضحة في موضوعات شعره وأسلوبه. ولا يمكن فهم ظاهرة جرير الشعرية بمعزل عن السياق التاريخي والثقافي للعصر الأموي الذي شهد تنافساً محتدماً بين التيارات السياسية والقبلية، مما أنتج حركة نقائص شعرية غير مسبوقة. برز في هذه الساحة الأدبية ثالث شعري مهيب ضم جريراً والفرزدق والأخطل، إلا أن جريراً تميز عن منافسيه بقدرته الفذة على توظيف المجاز بطريقة تجمع بين العمق الفكري والبساطة اللغوية، فجاءت صورته المجازية أكثر تأثيراً في النفوس وأقوى اتصالاً بوجدان المتلقي. وعلى الرغم من توافر الدراسات حول شعر جرير، إلا أن البعد المجازي في شعره لم ينل ما يستحقه من العناية البحثية، وهو ما يسعى هذا البحث لتداركه من خلال منهجية تحليلية تستقرئ أنماط المجاز وتكشف عن وظائفه الجمالية والدلالية في نصوصه الشعرية. وقد اشتهر بشعره الذي تناول قضايا متعددة، من الفخر والهجاء إلى المدح والغزل، بأسلوب يمزج بين الإبداع الفني والتعبير الصادق عن مشاعر وأفكار عصره.

وفي هذا السياق، تجلّت مهارة جرير البيانية في توظيف أدوات فنية متنوعة، أبرزها المجاز، الذي استثمره بفعالية لإثراء صورته الشعرية وإضفاء أبعاد خيالية ومعنوية تتجاوز حدود المعاني التقليدية. وتبرز أهمية هذا البحث في تسليط الضوء على إبداع جرير في استخدام المجازات كوسيلة لتطوير دلالات عميقة ومعانٍ مبتكرة، مما يثري التجربة الأدبية ويفتح آفاقاً أوسع أمام القارئ لاستكشاف أعماق النص الشعري وتأمل جمالياته.

أهداف البحث

يهدف هذا البحث إلى الكشف عن براعة الشاعر جرير في توظيف المجاز المرسل والمجاز العقلي لإبداع صور شعرية ذات أبعاد جمالية مميزة.

منهج البحث وحدوده

اعتمدت الدراسة على المنهج الوصفي التحليلي، حيث تم وصف المجاز بجميع أبعاده البيانية وتحليل استخداماته في شعر جرير، مع التركيز على كيفية توظيفه في رسم الصور الشعرية وإيصال المعاني بأسلوب جمالي مبتكر. أما حدود البحث، فقد اقتصر على دراسة وتحليل المجاز المرسل والمجاز العقلي في عدد مختار من أبيات شعر جرير. وتركزت الدراسة على تحليل العلاقات البلاغية المتنوعة في المجاز، مثل السببية، المسببية، الجزئية، الكلية، وغيرها، للكشف عن أسلوب الشاعر في بناء صور مجازية متقنة تعكس عبقريته الأدبية والبلاغية.

الجمال الفني في مجازات جرير

يعد المجاز من أهم الفنون البيانية التي يستخدمها الشعراء لإثراء نصوصهم وتوسيع معانيها. فهي تمنح الكلام أبعاداً جديدة تتجاوز المعاني الحرفية إلى آفاق أرحب من الخيال والإبداع. ومن خلال المجاز، يستطيع الشاعر أن يعبر عن المشاعر والأفكار بأسلوب غير مباشر، مما يضفي على النص جاذبية وجمالاً إضافيين. وفي شعر جرير، يتجلى استخدام المجاز بشكل بارز، حيث استعان به لإبراز صورته الشعرية وأعماله الأدبية. وللمجاز نوعان: المجاز اللغوي والمجاز العقلي، وستبدأ الباحثة بالمجاز اللغوي أولاً، ثم يليه بالمجاز العقلي.

أولاً: المجاز اللغوي

المجاز اللغوي هو استعمال اللفظ في غير ما وضع له مع قرينة مانعة من رجوع إلى المعنى الأصلي، مع ملاحظة في صلة ومناسبة بين المعنيين - الأصلي والمجازي-، وذلك كما قال السكاكي: "هو أن تعدي الكلمة عن مفهومها الأصلي بمعونة القرينة على غيره لملاحظة بينهما" (السكاكي، 1987 : ص 365). وقسم البلاغيون هذا المجاز اللغوي إلى المجاز المرسل والاستعارة، وسيتناول هذا الموقف واحداً منهما وهو المجاز المرسل فقط.

فالمجاز المرسل هو "ما كانت العلاقة بين ما استعمل فيه وما وضع له ملازمة غير التشبيه" (الصعدي، 2005 : ص 462/3). فالعلاقة هنا قد أشار حسن طبل إلى أنها: "ارتباط أو صلة من نوع ما بين المعنى الوضعي أو الأصلي للكلمة (المنقول منه) والمعنى المجازي المراد منها (المنقول إليه)" (حسن طبل، 2005 : ص 143). ومن علاقاته: السببية، والمسببية، والجزئية، والكلية، واعتبار ما كان، واعتبار ما يكون، والحالية، والمحلية، والآلية، والمجاورة.

1. العلاقة السببية:

وهي "أن يذكر اللفظ الدال على السبب، ويراد به المسبب أو النتيجة المترتبة عليه" (حسن طبل، 2005 : ص 143)، نحو: عظمت يد فلان عندي. فتجاوز معنى اليد من المعنى الحقيقي إلى المعنى المجازي وهو النعمة لأن اليد هي سبب في تقديم الخير والنعمة.

وقد وردت هذه العلاقة السببية في قول جرير وهو هاجي بني نمير (جرير، 1997 : ص 62): (الوافر)

فَلا صَلَّى إِلَهُ عَلَى نُمَيْرٍ
وَلَا سَقَيْتُ قُبُورَهُمُ السَّحَابَا

صور الشاعر صورة سخرية لدى نمير إذ رأى أنهم من قوم فاحش، ولم يرحمهم الله، وحتى المطر لم يسق قبورهم. وقد تفنن الشاعر في هذا البيت باستخدام فن المجاز المرسل بعلاقته السببية حيث كان قوله "السحابا" لم يكن بمعناه الأصلي، وإنما بمعنى المطر، والسحاب هو سبب للمطر.

فالمجاز المرسل بالعلاقة السببية تفيد للقارئ في تدكّر بأسباب الأمر، وتفكر في كيفية معالجة المسبب أو النتيجة، واهتمام بها حتى لا تُنسى.

2. العلاقة المسببية:

وهي عكس العلاقة السببية إذ "يذكر القائل المسبب، وهو يريد السبب" (إيهاب، 2003 : ص 67)، كقول الله تعالى : ﴿وَيُنزِلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا﴾ (غافر، 13:40)، فالمجاز هنا هو في كلمة (رزقا)، والرزق لا ينزل من السماء، ولكن الذي ينزل منها مطر ينشأ عنه النبات الذي منه الطعام والرزق، فالرزق مسبب عن المطر، فهو مجاز مرسل علاقته المسببية.

وتجلت هذه العلاقة المسببية في شعر جرير تصويرا عن صور مجازية متعددة، ومن بينها قول جرير (جرير، 1997: ص 449): (الطويل)

دَعُوا النَّاسَ إِيَّيْ سَوْفَ تَنْهَى مَخَافَتِي شَيَاطِينَ يُرْمَى بِالنَّحَاسِ رَجِيمَهَا

وقد صور الشاعر في هذه اللوحة صورة عقاب الشياطين بالرمي في النار، فهي صورة رسمها الشاعر اعتمادا على المجاز المرسل علاقته المسببية حيث أطلق المسبب وهو لفظ النحاس، وأراد السبب وهو النار. وكما قال أبو عبيدة في شرحه للنقائض: "النحاس يعني الدخان وإنما أراد النار لأن النار لا تكون إلا بدخان" (أبو عبيدة، 1988 : ص 86/1).

وتبدو أن هاتين العلاقتين-السببية والمسببية-تمنحان قيمة فنية متقاربة، فالأولى تهتم بسبب الأمر ولم تهمل نتائجه، فتأتي إيجازا بذكر الأهم فيه. وكذلك الثانية فتهتم بمسبب الأمر، ولم تغفل سببه، وكلاهما تطرقان فكرة المتلقي في تخيل مراحل الأمر المعين حتى نهايته تؤدي إلى إثارة الذهن فهو مقصد بلاغي. وهذا من حسن اختيار علاقة المجاز من قبل جرير.

3. العلاقة الجزئية:

وهي أن يطلق الجزء ويراد به الكل (انظر: الهاشمي، د.ت : ص 253)، كقول الله سبحانه وتعالى : ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ﴾ (المسد، 1:111). ، يذكر (يدا) ويريد هلك كل جسمه ونفسه هلك، ولا يمكن هلكه في يديه فقط، فتفهم هذه الكلمة أن أطلق الله الجزء وأراد الكل.

وقد وقف شعر جرير على أمثلة متنوعة لهذه العلاقة، منها قوله وصفا عن صبره (جرير، 1997: ص 69):

(الوافر)

وما صبري عن الذلفاء إلا كصبر الحوت عن ماء الفرات

إنه

لا يستطيع الصبر عن بعد عن محبوبته أمامة، ولا التسلي بغيرها، وذلك مثل الحوت الذي لا يستطيع أن يصبر بدون

الماء، أي سيموت. فأراد الشاعر "ماء الفرات" في عجز البيت "الماء" فقط، بينما الفرات جزء من الماء، فأطلق هنا الشاعر الجزء وأراد الكل.

فهذه العلاقة الجزئية التي اعتمد عليها الشاعر في رسم الصورة المجازية تساعد للمتلقي في تصوير الصورة المقصودة بالسهل لتقليل فيه المساحة المرئية، وإن "التعبير بالجزء يدعو إلى إعادة تشكيل الصورة من الكل إلى الجزء حتى لا يبدو أمام عين الخيال غير هذا الجزء مما يثير الغرابة والسخرية الخفية" (محمد ابراهيم، 1995: ص 387).

4. العلاقة الكلية:

هي عكس الجزئية، أي أن يذكر اللفظ الدال على الكل مراداً به بعض أجزائه، كقول الله سبحانه وتعالى: ﴿وَإِنِّي كَلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لَتُغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ﴾، فالشاهد هنا هو "أصابعهم"، فقد أطلقت وأريد بها أناملها أو أطرافها، لأن الإنسان لا يستطيع أن يضع صابعه كلها في أذنه. وكل مجاز من هذا النوع يطلق فيه الكل ويراد به الجزء هو مجاز مرسل علاقته الكلية. والغرض منه هنا هو المبالغة في الإصرار على عدم سماع الحق بدليل وضع أصابعهم في آذانهم. (انظر: عتيق، د.ت : ص 160).

وردت أمثلة كثيرة للعلاقة الكلية في شعر جرير بشتى مواضع، منها قول جرير نقيضة للفرزدق (جرير، 1997: ص 371): (الطويل)

تَمَّتْ رِجَالٌ مِنْ تَمِيمٍ لِي الرِّدَى وَمَا ذَادَ عَنْ أَحْسَابِهِمْ ذَائِدٌ مِثْلِي

قال أن رجال من تميم يتمنون منه الهلاك ليكرهونه إكراها شديداً، ولكن لم يكن مثلما من تمنيتهم إلا مزيداً بالمجد والقوة، أما أولئك الرجال فلا ينفعون قومهم شيئاً. وقوله "رجال من تميم" المراد "الفرزدق بن غالب، والبعيث بن بشر، وعمر بن لجأ، وغسان بن ذهيل السليطي، والمستنير بن عمرو وهو البلتع" (أبو عبيدة، 1988: ص 120/1). فذكر الشاعر كلمة "رجال" نكرة وهي تفيد معنى العموم، ولكن أراد منها خمسة رجال من بني تميم المذكورين، لذلك تكون العلاقة علاقة كلية.

فها هي أمثلة من الصور المجازية للعلاقة الكلية، وكان بها تتيح للمتلقي في توسيع الخيال لتكثير فيها المساحة المرئية.

5. العلاقة باعتبار ما كان:

وهي "النظر إلى الشيء بما كان عليه في الزمن الماضي" (المراغي، 1950: ص 251)، كقول الله تعالى: ﴿وَأَتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ﴾ (النساء، 2:4)، أي الذين كانوا يتامى، فكلمة اليتامى هنا مجاز مرسل استعملت وأريد بها الراشدون ممن كانوا يتامى، وعلاقة هذا المجاز اعتبار ما كان (انظر: حامد عوي، د.ت : ص 304/3).

وقد اعتمد جرير على هذه العلاقة -باعتبار ما كان- في رسم الصورة المجازية، وذلك كقوله (جرير، 1997: ص 265): (الطويل)

وَقَدْ عَلِمَ الْأَقْوَامُ أَنَّ سُيُوفَنَا عَجَمْنَ حَدِيدَ الْبَيْضِ حَتَّى تَصَدَّعَا

وصف جرير في سيوف قومه وهي مشهورة بأنها من أجود سيوف وحادة. وقوله "حديد البيض" مجاز مرسل ومراده هو السيف حيث أنه كان حديدا قبل أن يصنعه به، لذلك وجد أن الشاعر رسم هذه الصورة المجازية باستخدام العلاقة اعتبار ما كان.

6. العلاقة باعتبار ما يكون:

هي عكس العلاقة باعتبار ما كان، أي النظر إلى الشيء بما سيكون عليه في المستقبل، كما ذكر عنها الصعدي بقوله: "تسمية الشيء باسم ما يؤول إليه" (الصعدي، 2005 : ص 470/3)، نحو: عرست اليوم شجرا، فكلمة (شجرا) مجاز مرسل والمراد هو (بدورا) الذي سيؤول في المستقبل إلى الشجر. وقد رسم جرير الصورة المجازية اعتمادا على هذه العلاقة حيث تجلّى ذلك في قوله مثلا (جرير، 1997 : ص 458): (الطويل)

لَقَدْ وَلَدَتْ أُمُّ الْفَرَزْدَقِ فَاجِرًا وَجَاءَتْ بِوَزْوَاةٍ قَصِيرِ الْقَوَائِمِ

سخر الشاعر من خصمه الفرزدق، بحيث تجاوز السخر إلى أمه وقال أنها ولدت فاجرا. فحقيقة مولود جديد يولد على فطرة وهو صفي، ولكن سيكون بعد طفولته ولدا فاجرا. وهذا هو الصورة التي أشعها الشاعر عرضا عن مستقبل خصمه، وهو لم يكن إلا فاجرا فاحشا.

7. العلاقة الحالية:

هي "كون الشيء حالا في غيره، وذلك فيما إذا ذكر لفظ الحال، وأريد المحل لما بينهما من الملازمة" (الهاشمي، د.ت : ص 254). ومن أمثلة ذلك قوله تعالى: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ (الإنفطار، 13:82). فالنعيم لا يحل فيه الإنسان؛ لأنه معنى من المعاني، وإنما يحل الإنسان في مكانه وهو يعني "الجنة". فاستعمال النعيم في مكانه مجاز مرسل أطلق فيه الحال وأريد المحل، فعلاقته الحالية. وبهذه العلاقة لجأ إليها جرير لرسم الصورة المجازية وذلك كقوله وصفا عن ممدوحه (جرير، 1997 : ص 139): (الطويل)

وما زِلْتَ تَسْمُو لِلْمَكَارِمِ وَالْعُلَى وَتَعْمُرُ عِزًّا مُسْتَنِيرَ الْمَوَارِدِ

مدح الشاعر خالد بن عبد الله أنه في المكانة الرفيعة. واللفظ "عزا" في عجز البيت مجاز مرسل اعتماد على العلاقة الحالية حيث أن ممدوحه لا يعمر عزا حقيقيا بل يعمر بيتا أو معمورا يتضمن فيه العز والشرف.

8. العلاقة المحلية:

وهي عكس العلاقة الحالية السابقة، أي "أن يذكر لفظ المحل وأريد الحال فيه" (بدوي طبانة، 2007 : ص 155)، نحو: قرّر المجلس هذا الأمر، فالمجلس محل أطلق وأريد به حال فيه وهو أهله أو أعضاؤه. وقد استعان جرير هذه العلاقة المحلية في شعره، وذلك كقوله في الزبير (أبو عبيدة، 1988 : ص 327/2) : (الوافر)

سقى جدفَ الزبيرِ ولا سقاكمُ
نَجِيّ الوَدِقِ مُرْتَجِزُ العَمَامِ

إن المطر ينزل على قبر الزبير ولا ينزل على قبر قوم الفرزدق، فقوله "نَجِيّ الوَدِقِ" يعني المطر يذكره الشاعر ويريد الحال أي الرحمة فالمطر هنا مجاز مرسل وعلاقته الحالية. ومن خلال الأمثلة السابقة للعلاقتين الحالية والمحلية وُجدت أن لهما علاقة مرتبطة حيث إذا ذكر الشاعر المحل وأراد الحال، أو ذكر الحال فأراد المحل، لأن الحقيقة المحل متضمن فيه الحال، والحال مكتمن في المحل، فبتوحيد العلاقتين أولى من فصلهما (فلاح حسن، 2008: ص 90)؛ وذلك أكثر إيجازاً وأبلغ، فبذكر الشاعر أي واحد منهما لعله حسب اهتمامه بأي واحد منهما أكثر.

9. العلاقة الآلية:

وهي أن يكون المعنى الأصلي للفظ المذكور آلة، ووسيلة للمعنى المراد، نحو قوله تعالى: ﴿وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ﴾، فكلمة (لسان) مجازاً، والمراد واجعل لي قول صدق أي ذكراً حسناً، لأن اللسان بمعناه الأصلي آلة وواسطة للذكر الحسن الذي هو المعنى المراد. (انظر: حامد عوني، د.ت: ص 137/1).

وقد وظف جرير الصورة المجازية معتمداً على هذه العلاقة الآلية إذ قال (جرير، 1997 : ص 449):

(الطويل)

وَأَيُّ لَهُ هِنْدٌ وَقَدْ حَالَ دُوهُهَا
عُيُونَ وَأَعْدَاءٌ كَثِيرٌ رُجُومُهَا

تحدث الشاعر عن هند قيل أنها زوجة أخرى له (عبد الله الطيب، 1989: ص 286/3)، فهي التي تهتم به وتراعيه، و"الأعداء يحولون بينه وبينها، والعيون ترقبه إذا ما اقترب منها" (حسن الفاتح، 1991، ص 219). وقد أطلق الشاعر "العيون" وأراد النظر الذي هو أثر الناتج من تلك العيون. فهذه هي الصورة المجازية معتمدة على العلاقة الآلية.

10. العلاقة المجاورة:

وهي "أن يسمى الشيء باسم ما يجاوره"، كقول عنتر بن شداد (الرّؤُوزِي، 2020 : ص 110): (الكامل)

فَشَكَّكْتُ بِالرُّوحِ الأَصَمِّ ثِيَابَهُ
لَيْسَ الكَرِيمُ عَلَى القَنَا مُحَرَّمٌ

أي: شككت بالرمح جسمه، فاللفظ "ثيابه" مجاز مرسل علاقته ما بين الجسم والثياب من المجاورة التامة، والقرينة قوله: "فشككت" إذ المراد بالشك الطعن وهو إنما يكون في الأجسام، لا في الثياب.

وقد وردت هذه العلاقة المجاورة في الصورة المجازية لدى جرير في مواضع مختلفة، قول جرير واصفا عن مجده وكرمه (جرير، 1997: ص 456): (الطويل)

عَلَوْتُ عَلَيْكُمْ بِالْفُرُوعِ وَتَسْتَقِي دَلَائِي مِنْ حَوْمِ الْبِحَارِ الْخَضَارِ

عبر جرير أنه أعلى من خصمه الفرزدق في الشرف والعز "وافتخر بالأحساب وأصالة النسب"، وكثرة المساعد والاستسقاء للمحتاجين. فقوله "دلائي" مجاز مرسل إذ تلفظ به الشاعر وأراد "الماء"، فعلاقته علاقة مجاورة لتجاور بين الدلو والماء، واختار الشاعر الدلو في تعبيره بدلا من الماء وكذلك بصيغة الجمع، لعل بإرادته أن يتصور المتلقي في استسقاء بكثرة من الماء.

ومن خلال ألوان المجاز المرسل المعروضة يتجلى أن الشاعر قد استعان بالعلاقات المتعددة، وتحققت للباحثة أن له قدرة متميز في إبداع عمله الفني الرائع إذ تظهر كل علاقات المجاز المرسل في تصويره الشعري. فلكل علاقة من العلاقات المتعددة "طعم خاص ووظيفة تصويرية مميزة"، فحاول الشاعر أن يستخدم كل العلاقات إشارة إلى تفننه في رسم الصورة المجازية، وذلك "لإثارة الانفعالات المناسبة في نفس المتلقي، ويستخدم للوصول إلى ذلك، وتلك الصورة الفنية من التعبير المجازي التي تكون أكثر تمكنا، وقدرة على إثارة الانفعالات، وقابلية لجعل موقف المتلقي منها ملائما". كما أن المجاز المرسل تزداد به قيمة أدبية في شعر الشاعر - جرير - إذ أنه "يساعد على بلاغة التعبير مع جماله وحسن وقعه في النفوس، وهو ينقل المعنى إلى مدلول جديد أكثر اتساعا ومبالغة وإيجازا".

ثانيا: المجاز العقلي

ونوع آخر من المجاز يسمى بالمجاز العقلي وهو أن "إسناد الفعل أو معناه إلى غير ما هو له عند المتكلم في الظاهر لعلاقة مع قرينة صارفة عن أن يكون الإسناد إلى ما هو له" (خطيب القزويني، د.ت: ص 83/1). وللمجاز العقلي علاقات، منها علاقة فاعلية، ومفعولية، ومكانية، وزمانية، وسببية، ومصدرية. وقد اشتغل جرير هذا المجاز مع علاقاته المذكورة في عدة مواضع من شعره وهي كما يلي:

1. العلاقة السببية:

وهي "إسناد الفعل إلى غير فاعله الحقيقي لأن المسند إليه كان سببا في حدوث الفعل" (هدارة، 1989: ص 56)، كقوله سبحانه وتعالى: ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدَّبِحُ أَنْبَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ﴾ (القصص، 4:28)، نسب الذبح إلى فرعون؛ وهو لم يكن يذبح بنفسه، بل هو أمر به والسبب فيه.

وقد وردت هذه العلاقة السببية للمجاز العقلي في شعر جرير، وتبرز منها الصورة المجازية المبدعة، ومن أمثلتها قوله معبرا عن شرفه (جرير، 1997: ص 455): (الطويل)

بَنَتْ لِي يَرْبُوعٌ عَلَى الشَّرْفِ العُلَى دَعَائِمَ فَوْقَ دَرَجِ الدَّعَائِمِ

قال جرير أن قومه يربوع تبني له بيتا متضمنا بالشرف والعز. فربوع لم تبني البيت بنفسها، وإنما هي سبب في ذلك الأمر، والعمال هم الذين يبنون البيت فإسناد هنا إسنادا مجازيا بالعلاقة السببية.

2. العلاقة الزمانية:

وهي "إسناد الفعل إلى الزمان الذي تحقق أو يتحقق فيه" (حسن طبل، 2005: ص 113)، والمثال في ذلك: أكلتهم الأيام، فقد نسب الفعل -أكلت- إلى الزمان وهو الأيام، إذ أنها ليست فاعلا حقيقيا، بل الظرف لوقوعه فيه. وعلى هذا الإسناد مجاز عقلي لعلاقة زمانية.

وقد أورد الشاعر العلاقة الزمانية في شعره لتصوير الصورة المجازية المبدعة، ومن أمثلتها قول جرير هاجيا الفرزدق (جرير، 1997: ص 459): (الطويل)

قال الشاعر أن جار الفرزدق لم يسلم من سوء سلوكه، بل عليه أن ينتبه منه، فلا يستطيع أن ينام في الليل.

وَمَا كَانَ جَارًا لِلْفَرْزَدِقِ مَسْلَمًا لِيَأْمَنَ قَرْدًا لَيْلُهُ غَيْرَ نَائِمٍ

فالصورة التي رسمها جرير اعتمادا على فن المجاز العقلي علاقته زمانية، حيث تجلى في قوله "ليله غير نائم"، ففيه إسناد الليل إلى النوم، والليل حقيقته لا ينام لكونه من الزمان، فهذا الإسناد إسناد غير حقيقي.

3. العلاقة المكانية:

وهي إسناد الفعل إلى المكان الذي يحدث فيه ذلك الفعل، كقوله سبحانه وتعالى: ﴿وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ﴾ (الأنعام، 6:6)، فقد أسند الفعل -تجري- إلى الأنهار، وهي أمكنة للمياه، وليست جارية وإنما تجري من تحتها هي مياه الأنهار. فإسناد الجرى إلى الأنهار إسناد مجازي غير حقيقي، وهو لهذا مجاز عقلي علاقته مكانية.

وبهذه العلاقة المكانية قد استخدمها جرير في قوله ساخرا من الفرزدق (جرير، 1997: ص 204):

(الطويل)

كَأَنَّكَ يَا بَنَ الْقَيْنِ وَاهِبَ سَيْفِهِ لِأَعْدَائِهِ وَالْحَرْبُ تَعْلِي قُدُورُهَا

سخر جرير الفرزدق أنه هو الذي أعطى سيفه للأعداء حين اشتد الحرب. فقوله "تعلي قُدُورُهَا" مجاز عقلي لإسناد الفعل "تعلي" إلى "القدور" فاعله، وهو غير ما هو له، فيكون هنا إسنادا مجازيا، أما التي تعلي فهي الماء أو الشيء السائل في داخل القدر، لذلك سميت هذه العلاقة علاقة مكانية.

4. العلاقة المصدرية:

هي فيما بُني للفاعل وأُسند إلى المصدر مجازاً، نحو: جَدَّ جِدُّهُ، فقد أُسناد الفعل (جد) إلى مصدره، وهو ليس بفاعل له، بل فاعله الجاد وأصله جد الجاد جدا، فحذف الفاعل الأصلي -الجاد- وأُسند الفعل إلى الجَد (انظر: خطيب القزويني، 1989: ص 84/1).

وقد رسم جرير الصورة المجازية باستخدام العلاقة المصدرية، وذلك هو قوله (جرير، 1997: ص 445):

(الطويل)

لقد عَلِقْتُ بالنفسِ مِنْهَا عَلائِقُ أَبَتْ طُولَ هذا الدهرِ أن تتصرَّما

احتج جرير على محبوبته هند في إهمالها بالموعد وتركته في الألم والحزن بمدة طويلة، وكانت نفسه معلقة بها بالحب والشوق، ولا يستطيع أن ينسيها. فقد أُسند الفعل "علقت" إلى الفاعل "علائق" وهو جمع لكلمة "العلاقة" التي هي مصدر لـ"عَلَقَ"، فالإسناد هنا ليس إسناداً حقيقياً.

5. العلاقة الفاعلية:

وهي ما يُسندُ الفعل إلى صيغة اسم المفعول، والمراد هو اسم الفاعل، كقول الله سبحانه وتعالى: ﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ حِجَابًا مَسْتُورًا﴾ (الإسراء، 45:17)، الشاهد في هذه الآية الكريمة: حجاباً مستورا. فالحجاب أصلاً ساتر وليس مستورا، فحلَّ اسم المفعول (مستور) محل اسم الفاعل (ساتر)، فهنا استعمل اسم مفعول في موضع اسم الفاعل، فيكون الإسناد مجازياً، وعلاقته فاعلية (عمر مصطفاي، 2008: ص 180).

وقد تجلّى هذه العلاقة في شعر جرير كقوله للفرزدق، يقول (جرير، 1997: ص 298): (الطويل)

وما زِلْتُ موقوفاً على بابِ سوءِ وأنتَ بدارِ المخزياتِ مُوقِّفُ

هجا جرير الفرزدق أنه رجل سوء، يقف على عمل سوء ومخزي. وتجلّى المجاز العقلي في قوله "وما زِلْتُ موقوفاً" حيث إسناد الضمير المستتر "أنت" إلى اللفظ "موقوف" أطلقه الشاعر وأراد "واقف"، فاستعمل الشاعر هنا اسم المفعول في موطن اسم الفاعل. كما وُجد استعمال الشاعر لهذه العلاقة أيضاً في عجز البيت، وذلك في إسناد الضمير "أنت" إلى الكلمة "موقِّف" وهو اسم المفعول، فالإسناد هنا ليس الإسناد الحقيقي، لأن اسم المفعول حل في محل اسم الفاعل أي أن يكون "موقِّف"، فيكون الإسناد مجازياً، وعلاقته الفاعلية.

6. العلاقة المفعولية:

وهي عكس العلاقة الفاعلية السابقة، أي ما يُسندُ الفعل إلى صيغة اسم الفاعل، والمراد هو اسم المفعول، أو "إسناد ما بُني للفاعل إلى المفعول" (المراعي، 1950: ص 291)، كقول الله تعالى: ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ (الحاقة، 21:69)، فاللفظ "راضية" اسم فاعل، وقد جاء في هذا التعبير القرآني إسناد الرضا في كلمة "راضية" إلى العيشة، مع أنّ الراضي هو صاحب العيشة، إذ يُرَضَى عن عيشته الحسنة، فالعيشة في الحقيقة مرضية. فاسم الفاعل هنا أسند إلى اسم المفعول، فسُمِّي مجازاً عقلياً للعلاقة المفعولية (انظر: حنبكة الميداني، 2010: ص 198). ومن الأمثلة في شعر جرير (جرير، 1997: ص 293): (الطويل)

لقومي أحمى في الحقيقة منكم وأضرب للجبار والنقع ساطع

فخر جرير أنه حامي قومه، وبسبب قوته وشجاعته فيستطيع أن يضرب الجبار من قوم خصمه الفرزدق في ميدان الحرب. وقوله "النقع ساطع" أي غبار منتشر، فإسناد السطع إلى النقع إسناد غير حقيقي. لأن النقع لا يفعل السطع على الحقيقة، وإنما هو الذي يفعل به ذلك السطع، وبمعنى آخر أن النقع لا يكون ساطعاً وإنما يكون مسطوعاً في ميدان الحرب. فالكلمة "ساطع" مجاز عقلي علاقته المفعولية.

فكل ما عُرض من خلال هذه الأمثلة الشعرية لدى جرير يبرز للمتلقي القدرة المتميزة المتضمنة في شاعريته حيث يجد أنه يحاول أن يستخدم كل ألوان المجاز العقلي في رسم الصورة المجازية قليلاً أو كثيراً حسب واقعه الشعري، وتلك الصور لم تُشكّل إلا بتركيب نحوي بديع مع ألفاظ مختارة عبر العلاقات المتنوعة، وهذه العلاقات توجد صلة بين الصورة الفنية والتركيب النحوي في التعبير تساعد على روعة النظم وجمال التصوير" (هدارة، 1989: ص 58). ومن خلال ذلك، يبرز الذوق الفني الرفيع، وتتجلى بديهة الشاعر ومهارته الأدبية، إلى جانب ما يتمتع به من ثقافة واسعة، ومهارة بارعة، وخيال خصب، ودقة ملاحظة، مكنته جميعها من التعبير عن صوره وأفكاره بأسلوب بالغ التأثير والجمال. وهو يطابق ما قرره الباحث عبد المحسن مطلق علي الحربي، الذي يرى أن الشاعر لا بد أن يكون "واسعاً في ثقافته، بارعاً في مهارته، خصباً في خياله، ودقيقاً في ملاحظته حتى يتمكن من التعبير عن صوره وأفكاره" (عبد المحسن، 2021: ص 46).

الخاتمة والنائج

ومن خلال هذه الدراسة توصلت إلى أن المجازات بأنواعها كانت عنصراً أساسياً في قوة وجاذبية شعر جرير، حيث أظهر براعة في استخدام المجاز بمختلف أنواعه، ما يعكس ذوقاً فنياً رفيعاً ومهارة أدبية بارزة.

وأظهرت الدراسة أن جريرا أبدع في توظيف مختلف العلاقات المجازية بشكل متقن، مما أضفى قيمة بلاغية وشعرية عالية على شعره. وقد قدم جرير أمثلة واضحة على العلاقات المجازية، مثل السببية، المسببية، الجزئية، الكلية، الحالية، المحلية، الآلية، وغيرها، التي أثرت في تكوين صور مجازية مبدعة تثير الذهن وتُثري الخيال. كما استعرضت الدراسة أن جريرا أبدع في استخدام كافة علاقات المجاز العقلي، مثل السببية، الفاعلية، المفعولية، الزمانية، المكانية، والمصدرية، مما ساهم في تحقيق تصوير فني متقن. ويعكس هذا التنوع بلاغة الشاعر وقدرته على الابتكار في صياغة العمل الأدبي بأسلوب إبداعي.

المصادر والمراجع

القرآن الكريم

- أبو عبدة، معمر بن المثنى. (1988). نقائص جرير والفرزدق (ط. 1). بيروت: دار الكتب العلمية.
- أبو فراس الحمداني، الحارث بن أبي العلاء سعيد بن حمدان. (1994). ديوان أبي فراس الحمداني (ط. 2). بيروت: دار الكتاب العربي.
- إيهاب عبد الرشيد. (2003). البلاغة المصور (ط. 1). القاهرة: مركز الديوان لتعليم العربية للناطقين بغيرها.
- بدوي طبانة. (2007). علم البيان: دراسة تاريخية فنية في أصول البلاغة العربية. القاهرة: مكتبة الإنجلو المصرية.
- جرير بن عطية. (1997). ديوان جرير (ع. عمر فاروق الطباع). بيروت: دار الأرقم بن أبي الأرقم.
- حامد عوني. (د.ت). المنهاج الواضح للبلاغة (ج. 3). مصر: المكتبة الأزهرية للتراث.
- حسن الفاتح قريب الله. (1991). جرير مدينة الشعر. بيروت: دار الجيل للطبع والنشر والتوزيع.
- حسن طبل. (2005). الصورة البيانية في الموروث البلاغي (ط. 1). القاهرة: مكتبة الإيمان.
- حنبكة الميداني، عبد الرحمن حسن. (2010). البلاغة العربية: أسسها وعلومها وفنونها (ط. 3، ج. 2). دمشق: دار القلم.
- خطيب القزويني، محمد بن عبد الرحمن بن عمر. (د.ت). الإيضاح في علوم البلاغة (تح. محمد عبد المنعم خفاجي، ط. 3). بيروت: دار الجيل.
- الزوزني، حسين بن أحمد بن حسين. (2002). شرح المعلقات السبع. بيروت: دار إحياء التراث العربي.
- السكاكي، يوسف بن أبي بكر. (1987). مفتاح العلوم (تح. نعيم زرزور، ط. 2). بيروت: دار الكتب العلمية.
- السيد أحمد الهاشمي. (د.ت). جواهر البلاغة: في المعاني والبيان والبديع. بيروت: المكتبة العصرية.
- الصعدي، عبد المتعال. (2005). بغية الإيضاح لتلخيص المفتاح في علوم البلاغة (ط. 17). القاهرة: مكتبة الآداب.
- طاهر عبد المنعم. (د.ت). التصوير البياني عند شعراء الرسول [رسالة ماجستير، جامعة الأزهر، كلية اللغة العربية].
- عبد الله الطيب. (1989). المرشد إلى فهم أشعار العرب وصناعتها (ط. 2، ج. 3). الكويت: مطبعة حكومة الكويت.
- عبد المحسن مطلق علي الحربي. (2021). دراسة عناصر الصورة البيانية في الشعر العباسي. المجلة العلمية لكلية الآداب - جامعة أسيوط، 24(78)، [الصفحات غير محددة].
- عتيق، عبد العزيز. (د.ت). علم البيان. بيروت: دار النهضة العربية للطباعة والنشر.
- عمر مصطفى. (2008). علوم البلاغة في القرن العشرين (ط. 2). لندن: دار إي-كتب.

فلاح حسن كاطع. (2008). التكوينات النحوية للمجاز المرسل في القرآن (ط. 1). بيروت: دار الكتب العلمية.

محمد إبراهيم شادي. (1995). أساليب البيان والصورة القرآنية. مصر: دار والي الإسلامية.

المراغي، أحمد مصطفى. (1950). علوم البلاغة: البيان والمعاني والبديع (ط. 1). مصر: شركة مكتبة ومطبعة

مصطفى البابي الحلبي وأولاده. هدارة، محمد مصطفى. (1989). في البلاغة العربية: علم البيان. بيروت: دار

العلوم العربية

RESEARCH

AL Rajhi Bank's Vision of Contributing To The Development of The Saudi Economy

Ahmad ibn Abdullah ibn Ali al-Tamimi¹, Abdul Razzaq Suleiman Muhammad Ahmad²

¹A master's degree student in the Department of Islamic Studies, Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University.

²Assistant Professor with a doctoral degree at the Faculty of Islamic Studies and Law and the Graduate School, Fatoni University.

Abstract

This research aims to clarify the vision of Al Rajhi Bank in contributing to develop the Saudi economy ,the researcher relied on the historical retrieval approach and the descriptive analytical approach. First: Building a banking sector that fulfills customers' needs and contributes to diversifying sources of income and financing in the human resources sector, relying on the Islamic system in all its banking transactions. Second: The bank was keen to play its social role in building relationships with individuals and small and medium-sized companies in order to create a rapidly developing banking environment using digital transactions. Third: The bank helped the government in agricultural development by taking advantage of its available resources to achieve economic benefit through self-sufficiency in production. Fourth: The bank contributed to planning the establishment of industrial projects in order to diversify the resources of the economy and national income. Fifth: The bank relied on the Kingdom's strategic location with the presence of religious, historical and archaeological sites to establish tourism investments that would lead to an increase in the state budget. Sixth: The bank sought to achieve women's visions, as they benefited from its services in establishing women's development projects that demonstrated their social role in contributing to increasing national income.

Keywords: Al Rajhi Bank, Vision, Economic Development, Saudi Arabia, Banking Sector Contribution

رؤية مصرف الراجحي في مساهمة تطوير الاقتصاد السعودي

أحمد بن عبد الله بن علي التميمي¹عبد الرزاق سليمان محمد أحمد²¹ / طالب بمرحلة الماجستير في قسم الدراسات الإسلامية بكلية الدراسات الإسلامية والقانون، جامعة فطاني.¹ / أستاذ مساعد بدرجة دكتور في كلية الدراسات الإسلامية والقانون وكلية الدراسات العليا، جامعة فطاني..

ملخص البحث

يهدف هذا البحث إلى بيان رؤية مصرف الراجحي في مساهمة تطوير الاقتصاد السعودي، واعتمد الباحث في جمع المعلومات على المنهج التاريخي الاستردادي والمنهج الوصفي؛ ومن أهم النتائج التي توصل إليها الباحث كما يلي: أولاً: بناء قطاع مصرفي يحقق احتياجات العملاء، ويُساهم في تنوع مصادر الدخل والتمويل في قطاع الموارد البشرية معتمداً على النظام الإسلامي في جميع تعاملاته المصرفية. ثانياً: حرص المصرف على القيام بدوره الاجتماعي لبناء علاقات مع الأفراد والشركات الصغيرة والمتوسطة من أجل خلق بيئة مصرفية سريعة التطور باستخدام المعاملات الرقمية. ثالثاً: ساعد مصرف الراجحي الحكومة في التنمية الزراعية بالاستفادة من مواردها المتاحة لتحقيق منفعة اقتصادية من خلال الاكتفاء الذاتي من الإنتاج. رابعاً: ساهم الراجحي مع الحكومة في التخطيط لقيام مشاريع الصناعية من أجل تنوع موارد الاقتصاد والدخل القومي. خامساً: اعتمد مصرف الراجحي على موقع المملكة الاستراتيجية بوجود المواقع الدينية والتاريخية والأثرية لإقامة استثمارات سياحية تؤدي لزيادة في ميزانية الدولة. سادساً: سعى مصرف الراجحي نحو تحقيق رؤى المرأة فاستفادت من خدمات المصرف في إقامة مشاريع نسوية أظهرت دورها الاجتماعي للمساهمة في زيادة الدخل الوطني.

الكلمات المفتاحية: مصرف الراجحي، الرؤية، التنمية الاقتصادية، المملكة العربية السعودية، مساهمة القطاع المصرفي

مقدمة

استطاع مصرف الراجحي بجهوده الاقتصادية أن يحافظ على الهوية الإسلامية من خلال بقاء الدور الحيوي والعضوي للوحي في بناء العلوم وتوظيف نتائجه في الاجتهاد الفكري حول التعامل مع الظواهر الاجتماعية، كما يعمل الراجحي على تطور الاقتصاد على كافة المجالات العلمية والإنسانية، والذي يُعتبر أحد أكبر المصارف الإسلامية في العالم، والذي له دور في ترسيخ وتطبيق الاقتصاد الإسلامي، كما له جهود عظيمة بالمملكة العربية السعودية في تطوير كثير من المشاريع التي تهتم بالجوانب الحياتية، وكيف استطاع أن يؤسس مؤسسة اقتصادية تنافس أكبر اقتصادات العالم.

مشكلة البحث

ويُعد مصرف الراجحي أحد المساهمين في بناء وتطوير الاقتصاد السعودي، وقد استطاع أن تكون له أهداف اقتصادية يسعى لتحقيقها على واقع المجتمع والدولة، ومن خلال ذلك كان له الأثر الواضح في تطوير الاقتصاد الوطني، فمن خلال ذلك نحتاج إلى دراسة جهود الراجحي الاقتصادية وكيف ساهم في تغيير رؤية الاقتصاد الإسلامي على أرض الواقع من خلال خدماته المتعددة، مما أدى لتقدم وتطور الأنشطة المرتبطة بالاقتصاد، فالبحث هو دراسة رؤية مصرف الراجحي الاقتصادية في المجتمع السعودي وإسهاماته مع العملاء والمستثمرين لأجل تطوير وتنويع الاقتصاد.

. بسبب الاستثمار المستمر في تطوير البنية التحتية الرقمية في البنك

أهداف البحث:

تهدف هذه الدراسة إلى الآتي:

- 1- التعرف على مصرف الراجحي وأهدافه ومنهجيته.
- 2- معرفة المرتكزات التي نشأ عليها الاقتصاد السعودي في المجالات المختلفة.
- 3- بيان رؤية مصرف الراجحي في مساهمة تطوير الاقتصاد السعودي.

المطلب الأول: نشأة سليمان الراجحي

قصة نجاح الملياردير رجل الأعمال السعودي، سليمان الراجحي، تختلف عن كل القصص الملهمة التي وردت في كثير من المواقع وعلم بما الداني والقاصي، لأنها تجسد حكاية رجل فقير بدأ من الصفر وعاد إليه طواعية، بعد 80 سنة من الكفاح والتحدي. حيث تبرع بثروته المقدرة بـ 7.4 مليارات دولار، حسب مجلة «فوربس»،

ثلثاها للأعمال الخيرية وثلث لأبنائه، ليعود فقيراً مثلما بدأ، قائلاً: وصلت لمرحلة الصفر مرتين في حياتي، إلا أن وصولي هذه المرة كان بمحض إرادتي. (سليمان بن عبد العزيز بن صالح الراجحي، 1437هـ/ 2016م. ص5) وتمكن من خلال عمله من جمع 1500 ريال، وهي ثروة كبيرة في ذلك الوقت، فحقق رغبة والديه في الزواج، رغم أن ذلك كلفه كل ما جمعه، ويقول الراجحي: "وُفقت بالزواج من أربع نساء ساعدنني في حملي الكبير" وبعد سنوات قرر سليمان الراجحي العمل مع شقيقه الأكبر (صالح) في مؤسسة صرف العملات، فكان يغير العملة في شوارع مكة للحجاج. (المرجع السابق، ص7)

وفي عام 1970م قام سليمان بافتتاح شركة خاصة به لتبادل العملات، بعد أن انفصل عن أخيه (صالح)، وبدأت أعماله تنجح وتوسع، وحقق نجاحاً باهراً، وتنامت ثروته واستثماراته، وفي عام 1987م أسس سليمان الراجحي مصرف الراجحي، برأسمال 15 مليار ريال، وتعددت فروعها لتصل إلى 500 فرع، كما يمتلك أكبر شبكة صرافات آلية في السعودية بعدد يزيد على 2750 صرافاً في جميع أرجاء المملكة، إلى جانب عدد كبير من الفروع المنتشرة في العالم. (سليمان بن عبد العزيز بن صالح الراجحي، 1437هـ/ 2016م ص10)

يتضح للباحث من حياة الشيخ سليمان الراجحي أنه بنى نفسه بنفسه في بداية مشوار حياته، وسمة الحياة في تلك الحقب أن يجتهد كل فرد ليؤسس حياته، فعمل الشيخ في مختلف المهن التي علمته التجارة وأدخلته إلى السوق، ومع الوقت ازدادت ثقته بنفسه وأصبح من كبار التجار في ذلك الزمن، والآن مصرف الراجحي شاهداً له على ذلك الإنجاز بالمجهود الذاتي.

المطلب الثاني: إنشاء مصرف الراجحي

وحصل مصرف الراجحي على اسمه الحالي عام 2006م، ويشار إليه في هذه الوثيقة باسم "المصرف"، ولكن تم تأسيسه في الأصل عام 1957م كشركة صرافة ثم تحول عام 1987م إلى مصرف تحت اسم شركة الراجحي المصرفية للاستثمار، يعد المصرف شركة سعودية مساهمة تم تأسيسها وترخيصها بموجب المرسوم الملكي الكريم رقم (م/59) والمادة رقم 6 من القرار الوزاري رقم (245)، وصدر كلاهما في يونيو عام 1987م.

وكان قد بدأ النشاط الصيرفي والتجاري للراجحي قبل أكثر من خمسين عاماً، وتتمثل أغراض المصرف في مزاولة الأعمال المصرفية والاستثمارية وفقاً لعقد تأسيسه ونظامه الأساسي ولأحكام نظام مراقبة البنوك وقرار مجلس الوزراء، ويقوم المصرف بمزاولة الأعمال المصرفية والاستثمارية لحسابه أو لحساب الغير داخل المملكة وخارجها. (سعد بن عبد الله السبر، 1430هـ/ 1431هـ، ص:9)

تقوم جميع معاملات مصرف الراجحي على أساس مبادئ الشريعة الإسلامية فهو يلعب دوراً رئيسياً وأساسياً في سد الفجوة بين متطلبات المصرفية الحديثة والقيم الجوهرية للشريعة الإسلامية، وحصل المصرف خلال

عام 2009م على عدة جوائز لإنجازاته في مجال مصرفية الأفراد والشركات مثل جائزة أفضل بنك إسلامي لقطاع التجزئة في السعودية والخليج العربي وأفضل تمويل وفقاً لمبادئ وأحكام الشريعة الإسلامية. (هداجي نعيمة، 2021م، ص: 296)

ولم يتردد مصرف الراجحي يوماً في تطوير نفسه ليكون في خدمة عملائه؛ فقد دمج مختلف المؤسسات التي حملت اسمه حيث أصبحت تحت مظلة واحدة في شركة الراجحي المصرفية للتجارة، ليتحول في عام 1988م شركة مساهمة سعودية تحت اسم شركة الراجحي المصرفية للاستثمار وتمت تسميته بمصرف الراجحي عام 2006م وبصفة كون المصرف يتركز أساساً على مبادئ المصرفية الإسلامية، فهو يؤدي دوراً رئيسياً في سد الفجوة بين المتطلبات المصرفية الحديثة والقيم الجوهرية للشريعة الإسلامية مُشكلاً معايير صناعية وتنموية يُقتدى به. (بوخرص أحمد أمين، 2022م، ص: 149)

نلاحظ من ذلك التطور الذي أسسه الشيخ سليمان الراجحي وتحولت أعماله الصغيرة إلى أعمال شملت مختلف القطاعات الاقتصادية وذلك يعود لتأسيس مصرف الراجحي الذي أثبت مكانته في عالم الأسواق والتجارة، وأصبح له قوانين ونظم راسخة جعلت كل عميل أو مستثمر يتعامل مع هذا الصرح الاقتصادي لبناء مسيرته وحياته وتأسيس شركاته التجارية، لأنه وجد الصدق والنزاهة في مصرف الراجحي.

قيّم مصرف الراجحي

أ/ النزاهة والشفافية: يتميز كل ما يقوم به مصرف الراجحي بالانفتاح وتطبيق أعلى المستويات الأخلاقية المهنية سواء شركة أو أفراد.

ب/ شغفها خدمة عملائها والتركيز على إيجاد الحلول: الالتزام الراسخ بالتنبؤ باحتياجات عملائه وتلبية كل ما يفوق توقعاتهم ومساعدتهم في تحقيق أهدافهم.

ج/ التواصل: يتحلى مصرف الراجحي بروح التواصل فكرياً وممارسة كل ما يقويه ويجعله في المراكز الأولى.

د/ الإبداع: رعاية الأفكار وتشجيع الإبداع للحصول على أفضل النتائج.

هـ/ الجدارة وخدمة المجتمع: يحدد العناصر المتميزة في الموارد البشرية وكذا الإسهام في بناء غدٍ أفضل.

(بلحشر عائشة، 2022م، ص: 528)

نستخلص من تلك القِيَم أن مصرف الراجحي منذ تأسيسه لديه وجهة نظر مغايرة عن باقي المصارف تهدف إلى جذب العملاء وزيادة أعمالهم الاستثمارية في مختلف مجالات الحياة الاقتصادية، وذلك من خلال النهج الذي انتهجه من هذه القِيَم المستوحاة من تعاليم الشريعة الإسلامية، مما أدى إلى نتائج إيجابية لكلا الطرفين المصرف والعملاء.

المطلب الثالث: منهجية مصرف الراجحي

اعتمد مصرف الراجحي على منهجية واضحة جعلته يتبنى مواقف اقتصادية راسخة ومنها:

1/ منتجات المصرف

باعتباره من أعرق وأوائل المصارف التي تنتهج النظام الإسلامي في العالم، واصبحت المنتجات لديه نموذجاً يُحتذى به على الصعيد المحلي والإقليمي والعالمي، وتتفق جميع المنتجات على أحكام الشريعة الإسلامية؛ وذلك بعد التأكد منها ودراستها واعتمادها من جانب اللجنة العلمية الشرعية التي تضم عدداً من صفوة العلماء الكرام في المملكة العربية السعودية، وهذه المنتجات تتمثل في منتج الاجارة التمويلي، ومنتج المراجعة، ومنتج الاحلال، ومنتج التمويل. (التقرير السنوي، 2021م، ص:89)

2/ الموارد البشرية:

يحرص مصرف الراجحي على القيام بمسؤوليته الاجتماعية في قطاع الموارد البشرية، وتعزيز الولاء المتبادل، مع بناء علاقات شخصية وطيدة مع جميع موظفيه.

وقد شهد مصرف الراجحي في عام 2021م وضع معايير جديدة فيما يخص تجارب الموظفين من خلال الاستثمار في تحديد المواهب وتطويرها بقدر ما هو الحال بالنسبة للتقنيات التي تقود كل إدارة في المصرف، وفي الوقت الذي يقدم فيه المصرف حلولاً رقمية وعمليات آلية وتحولاً كلياً نحو المنصات الإلكترونية، فقد شكل أيضاً رأس المال البشري مدعماً بقدرات جديدة وخبرات معززة، وقد تم إنجاز عدد من الأنظمة والتطورات التقنية التي أطلقت خلال العام الماضي، وتم تجريبها وطرحها خلال عام 2021م على مستوى مجموعة الموارد البشرية بالمصرف، مما أدى إلى تمكين قوة عاملة قوامها 9,360 موظف من رفع المستوى في خدمات الموارد البشرية المدعومة بأحدث تقنيات الموارد البشرية الرقمية مقارنة بالبنوك الأخرى. (التقرير السنوي، 2021م، ص:90)

هذا ويظل رأس المال البشري للمصرف دائماً المحور الأساسي لنجاح استراتيجيته المستقبلية، ويرتبط نموذج تحقيق القيمة للمصرف بمؤشرات الأداء الرئيسية والواضحة المحددة لكل موظف في بداية العام لكي تتماشى مع الأهداف العامة للمصرف والإدارة، وواصلت إدارة الموارد البشرية خلال عام 2021م التعاون مع العديد من المجموعات داخل المصرف من أجل ضمان بقاء الموظفين آمنين وصحيين وإيجابيين ومنتجين وهي الجهود التي مكّنت المصرف من تحقيق الأهداف المحددة رغم كل التحديات. (التقرير السنوي، المرجع السابق، ص:91)

كما يقدم المصرف للموظفين مكافآت ترتبط بأوضاع السوق ومستوى الأداء، وفي عام 2021م، تمت مكافأة أصحاب الأداء العالي بمراجعة الراتب الثابت؛ في حين تم زيادة مدفوعات الحوافز المتغيرة الأخرى بشكل

كبير متماشياً مع زيادة المبيعات لتعزيز ثقافة البيع القوية القائمة على خدمة العملاء. (التقرير السنوي، المرجع السابق، ص: 93)

المطلب الرابع: المسؤولية الاجتماعية للمصرف

يلتزم مصرف الراجحي بسلسلة من برامج المسؤولية الاجتماعية في مختلف مؤسسات المجتمع بما فيها من خدمات التعليم والصحة والبرامج الاجتماعية العامة.

الفرع الأول: الخدمات الصحية

واصل المصرف الاستثمار بكثافة في مبادرات الرعاية الصحية من خلال نهجه المنصب على المسؤولية الاجتماعية للشركات، وقد قام بتنفيذ عدد من المشاريع خلال عام 2021م، ويُعتبر القطاع الصحي الجانب الأكثر شراكة في إطار مبادرات المسؤولية الاجتماعية للمصرف، حيث تم بناء العديد من المراكز الطبية تحت اسم المصرف في عدة مناطق، وفي الوقت نفسه تعاون المصرف مع وزارة الصحة من خلال التبرع والمساهمة في توفر العلاج الطبي على نفقة المصرف، بالإضافة إلى تقديم التبرعات لصندوق الوقف الصحي، وفيما يلي نستعرض بعض أهم مشاريع المسؤولية الاجتماعية للشركات التي تم تنفيذها خلال عام 2021م:

أ/ توقيع اتفاقية شراكة مجتمعية مع صندوق الوقف الصحي لتمويل شراء 1100 كرسي متحرك تبرع بها المصرف لصالح مستشفيات وزارة الصحة.

ب/ توزيع هدية الشتاء في 8 مناطق للعام الخامس على التوالي.

ج/ إطلاق مبادرة (نراكم بقلوبنا) بمناسبة اليوم العالمي للعصا البيضاء في الرياض وجدة والقصيم، حيث شارك فيها موظفين من فروع المصرف في المدن الثلاث تطوعوا لزيارة المكفوفين والتواصل معهم وتوزيع الهدايا عليهم والعمل معهم من خلال التجارب المشتركة.

د/ إطلاق مبادرة مجتمعية على المستوى الوطني بالتعاون مع مجموعة الدكتور سليمان الحبيب الطبية تحت رعاية وزارة الصحة ورئيس صندوق الوقف الصحي لتنفيذ 91 عملية زراعة كلى للمرضى المصابين بالفشل الكلوي بتكلفة 8 مليون ريال.

هـ/ المساهمة في برنامج تنظمه إدارة المشاركة المجتمعية التابعة لإدارة الشؤون العامة الصحية بمكة المكرمة من خلال توفير 20 ألف مظلة شمسية للحجاج. (بوخرص أحمد أمين، مرجع سابق، ص: 155)

الفرع الثاني: خدمات التعليم

نحن ندرك أن التعليم هو أهم عامل في التنمية الاقتصادية والاجتماعية الشاملة للمجتمع، هدفنا هو تقديم تعليم عالي الجودة لجميع الأطفال حتى في المناطق النائية بالمملكة.

ومن إسهامات مصرف الراجحي في مجال التعليم وقّع اتفاقية مع وزارة الشؤون الاجتماعية تتضمن إعداد برنامج تدريبي وتطويري للجنسين يتيح لهم فرص العمل في المجال المصرفي في نهاية البرنامج. لذا تم تنفيذ برنامج اعداد أكاديمي للطلاب والطالبات قبل التحاقهم بالجامعات فبدأ قرابة 100 طالب وطالبة من الأيتام الملتحقين في "برنامج مصرف الراجحي لرعاية الأيتام التعليمي" دراستهم بشكل فعلي في الجامعات الأهلية على مستوى المملكة بعد أن أكملوا برامج الإعداد الأكاديمية المعدة لهم والاختبارات التي تساعدهم في تحديد ميولهم المهنية واختيار التخصص المناسب لقدراتهم، وشملت التخصصات التي التحقوا بها الطب البشري والصيدلة والعلوم الطبية والهندسة والطيران إضافة إلى الأمن السيبراني والقانون وإدارة الأعمال. وحرص مصرف الراجحي ان يتم البرنامج عبر اتباع أحدث الطرق المنهجية في الارشاد المهني في تنفيذ المشروع لضمان تحقيق الفائدة القصوى للطلاب والطالبات عبر مرورهم بأربع محطات رئيسية تضمن اختيار الطالب أو الطالبة للتخصص المناسب لقدراته ثم متابعته طوال فترة الدراسة لحين تخرجه، ولإكسابهم المهارات اللازمة خلال فترة دراستهم ليتمكنوا بعد التخرج مباشرة من الانخراط في سوق العمل ليكونوا مساهمين في بناء مجتمعهم وتنمية وطنهم.

وتأتي مبادرة تعليم الأيتام امتدادا لمساهمات مصرف الراجحي المجتمعية وضمن برامج الدعم المستدامة للبرامج التعليمية حيث سبق وأن دعم مصرف الراجحي البرج الطبي الواقع ضمن أوقاف جامعة الملك سعود بمبلغ 70 مليون ريال ؛ كما تبرع ببرج في أوقاف جامعة الملك فهد للبترول والمعادن بمبلغ 20 مليون ريال بالإضافة للعديد من البرامج المجتمعية التي تعنى بالتعليم. (التقرير السنوي، المرجع السابق، ص:125)

يرى الباحث مما سبق رؤية ومشاركة مصرف الراجحي في القيام بمسؤوليته الاجتماعية، من خلال المشاركة في برامج الصحة والتعليم، وتحديدًا هذه المشاركة هي التي يستفيد منها الجميع وتكون لها مساهمات في تطور الدولة بشكل عام في مختلف التخصصات العلمية، وهذا ما يطمح إليه مصرف الراجحي.

المطلب الخامس: إسهامات مصرف الراجحي في تطور الاقتصاد السعودي

لقد استطاع مصرف الراجحي على تعزيز دوره الرائد في خدمة الاقتصاد الوطني ومواكبة تلك المؤشرات الإيجابية المتزايدة وذلك من خلال النقاط الآتية:

1/ الحفاظ على الالتزام التام بتقديم الخدمات المصرفية وتحقيق الهدف الأشمل المتمثل في التمويل المستدام، وذلك من خلال الاستمرار في تطبيق استراتيجية "مصرف المستقبل" التي تهدف إلى حماية وتعزيز امتياز المصرف الأساسي في مجال الخدمات المصرفية للأفراد.

2 / تحقيق الريادة الرقمية في السوق، مع الاستمرار في التحول من المعاملات التقليدية إلى المعاملات الرقمية وتعزيز تجربة العملاء.

3 / تنوع المنتجات الاستثمارية وفتح قنوات ادخارية جديدة، من خلال طرح صكوك من الشريحة الأولى مقومة بالريال السعودي، حيث تم في هذا الإطار طرح إصدارين، الأول كان طرحاً خاصاً بقيمة 6.5 مليار ريال بمعدل ربح ثابت 3.5% سنوياً، أما الطرح الثاني كان طرحاً عاماً والأول من نوعه في السوق السعودية حيث تم طرح الصكوك للاكتتاب العام للأفراد والمؤسسات المالية والشركات بقيمة إجمالية بلغت 10 مليار ريال وبمعدل ربح ثابت 5.5% حيث تم تغطيتها بنسبة 300% من حجم الإصدار الأصلي البالغ 4 مليار ريال في وقت قياسي.

4 / إقبال غير مسبوق من المستثمرين بعدد 125 ألف مستثمر، وذلك من خلال الإدارة الناجحة لشركة الراجحي المالية، الأمر الذي أدى لزيادة الثقة في أداء المصرف وخدماته ومبادراته.

5 / بلغ صافي الدخل بعد الزكاة 17.2 مليار ريال سعودي. مقارنة ب 14.7 ريال سعودي في العام السابق، كما زادت أصول المصرف بنسبة 22% مقارنة بعام 2021م لتصل إلى 762.4 مليار ريال .

6 / ارتفعت حقوق المساهمين بنسبة 24% لتصل إلى 83.7 مليار ريال سعودي بنهاية عام 2022م.

7 / استمر المصرف في دعمه لبرامج رؤية المملكة 2030م من خلال تقديم أفضل الحلول المالية والرقمية للعملاء من الأفراد والشركات، في إطار دوره المتنامي لدعم القطاع الخاص ودعم نمو الشركات الصغيرة والمتوسطة، لتحقيق التحولات الهيكلية التي تدعم النمو على المدى الطويل .

8 / تحقيق نمو في محفظة تمويل الشركات بنسبة 57% ومحفظة تمويل الشركات المتوسطة والصغيرة بنسبة 61% ونسبة نمو 30% في محفظة التمويل العقاري، وذلك في تطبيق عملي لحرص المصرف على دعم جهود زيادة تملك المواطنين للمنازل .

9 / تشجيع الأسرة السعودية على الادخار كأحد مستهدفات الرؤية، يُقدم المصرف كافة الخدمات الادخارية لعملاء برنامج "زود" الادخاري وبرنامج "زود الأجيال" الادخاري بالتعاون مع بنك التنمية الاجتماعية.

10 / الدور الرائد لمصرف الراجحي في خدمة المجتمع تحت شعار "حق وواجب" وذلك من خلال المشاركة في حملات دعم العمل الخيري عبر منصة "إحسان"، إلى جانب التعاون مع وزارة الموارد البشرية والتنمية الاجتماعية في مجالات التدريب والتأهيل والرعاية الاجتماعية للطلاب والطالبات.

11 / يتكفل المصرف بالرسوم الدراسية لمرحلة البكالوريوس في الجامعات الأهلية لجميع الأيتام من ذوي الظروف الخاصة في جميع مناطق المملكة، وذلك من خلال "برنامج مصرف الراجحي لرعاية الأيتام التعليمي" الذي يهدف لتنفيذ مبادرة نوعية ذات أثر مستدام على المجتمع .

12 / دعم صندوق الوقف الصحي وتقديم العديد من المبادرات لرعاية الأطفال ذوي الإعاقة، وتمويل عمليات زراعة الكلى، وإنشاء مركز طبي للسكري، وغيرها من مجالات الرعاية الصحية، مع دعم مبادرات الإسكان الخيري في مختلف أنحاء المملكة.

13 / استمرار مصرف الراجحي في الاستثمار بلا حدود في الكوادر البشرية لتأهيلهم للتميز في مختلف الخدمات المصرفية، والعمل كمستشارين ماليين يقدمون الحلول المالية المبتكرة للعملاء والشركات .

14 / إعداد قيادات سعودية مستقبلية، حيث يتم هذا الإعداد والتأهيل عبر أكاديمية الراجحي ومركز رعاية المواهب والبرامج التدريبية المتخصصة، من خلال الشراكة مع عدد من الجامعات العالمية.

15 / حرص المصرف على إتاحة المجال للمرأة السعودية للتميز والارتقاء الوظيفي وتأكيد جدارتها بالعمل والإنجاز في كافة الإدارات والقطاعات والمستويات الوظيفية.

16 / حصول مصرف الراجحي على المزيد من الجوائز باعتباره أفضل بنك وأفضل جهة تمويلية في القطاع العقاري، بهدف المساهمة في تحقيق تطلعات المواطنين في الحصول على المسكن .

17 / اعتبار مصرف الراجحي أفضل مصرف له برنامج وعلاقات مع المستثمرين بسبب الخدمات المصرفية الرقمية المتميزة.

18 / إدراكاً من مصرف الراجحي لتداعيات التغير المناخي، ومواكبةً لتوجه المملكة لتنمية "الاقتصاد الأخضر"، بذل كل جهد ممكن للحد من انبعاثات الكربون، من خلال مبادرات تشمل التوسع في استخدام الطاقة الشمسية والإدارة الحكيمة لاستهلاك الطاقة والمياه، والحد من استخدام الورق في أعمال المصرف المختلفة.

يلاحظ الباحث من كل تلك النقاط الدور الفعال والحيوي لمصرف الراجحي وإسهاماته في تطور الاقتصاد الوطني وأعماله الريادية في خدمة عملائه في داخل المملكة العربية السعودية، وجاء هذا الدور بفعل السياسات التي اتبعتها المصرف في تعزيز الاقتصاد الوطني واستثماراته في الجوانب الزراعية والصناعية والخدمية، فقد وجد العملاء فيه كل مقومات التي تتيح لهم إقامة مشاريع تُسهم في ذلك، وبسبب هذا التميز ازداد عدد عملاء المصرف، فشملت خدماته كافة مدن المملكة العربية السعودية.

*جدول يوضح زيادة الأرباح في الاستثمارات المختلفة كما ورد في النقاط السابقة:

نوع الاستثمار	نسبة الربح %	السنة
المنتجات الاستثمارية	3.5%	2021م
الصكوك للاكتتاب	5.5%	2021م
صافي الدخل بعد الزكاة	22%	2021م

السنة	نسبة الربح %	نوع الاستثمار
2022م	24%	حقوق المساهمين
2022م	57%	تمويل الشركات
2023م	61%	الشركات المتوسطة والصغيرة
2023م	30%	التمويل العقاري

الخاتمة

الحمد لله والصلاة والسلام على خاتم المرسلين وهادي البشرية للطريق القويم وجعلني من عباده الذين أنعم الله عليهم بالعلم والمعرفة، ووفقني الله تعالى لكتابة هذا البحث بعنوان (رؤية مصرف الراجحي في تطور الاقتصاد السعودي)، وتوصلت في خاتمة البحث إلى النتائج التالية:

- 1/ بناء قطاع مصرفي يحقق احتياجات العملاء، ويساهم في تنوع مصادر الدخل والتمويل في قطاع الموارد البشرية معتمداً على النظام الإسلامي في جميع تعاملاته المصرفية.
- 2/ حرص المصرف على القيام بدوره الاجتماعي لبناء علاقات مع الأفراد والشركات الصغيرة والمتوسطة من أجل خلق بيئة مصرفية سريعة التطور باستخدام المعاملات الرقمية.
- 3/ ساعد مصرف الراجحي الحكومة في التنمية الزراعية بالاستفادة من مواردها المتاحة لتحقيق منفعة اقتصادية من خلال الاكتفاء الذاتي من الإنتاج.
- 4/ ساهم الراجحي مع الحكومة في التخطيط لقيام مشاريع الصناعية من أجل تنوع موارد الاقتصاد والدخل القومي.
- 5/ اعتمد مصرف الراجحي على موقع المملكة الاستراتيجي بوجود المواقع الدينية والتاريخية والأثرية لإقامة استثمارات سياحية تؤدي لزيادة في ميزانية الدولة.
- 6/ سعى مصرف الراجحي نحو تحقيق رؤى المرأة فاستفادت من خدمات المصرف في إقامة مشاريع نسوية تنموية أظهرت دورها الاجتماعي للمساهمة في زيادة الدخل الوطني.

المصادر والمراجع

بلحرش، عائشة، & سحنون، خيرة. (2022). أثر الهيكل المالي على الأداء المالي للبنوك الإسلامية: دراسة قياسية لبنك الراجحي السعودي. مجلة المنتدى للدراسات والأبحاث الاقتصادية، (1) جامعة أبوبكر بلقايد، الجزائر.

بوخرص، أحمد أمين. (2022). واقع تبني المسؤولية الاجتماعية لدى المصارف الإسلامية: دراسة حالة مصرف الراجحي السعودي. مجلة طلبة الدراسات العلمية الأكاديمية، (2) الجزائر.

سعد بن عبد الله السبر. (1430هـ/1431هـ). هيئة الرقابة الشرعية في مصرف الراجحي: دراسة تحليلية فقهيّة [رسالة دكتوراه، جامعة الإمام محمد بن سعود الإسلامية].

سليمان بن عبد العزيز بن صالح الراجحي. (2016). أوقاف سليمان بن عبد العزيز الراجحي (ط. 1). الرياض: مكتبة الملك فهد الوطنية.

مصرف الراجحي. (2021). التقرير السنوي.

هداجي، نعيمة. (2021). قياس استقرار الأداء المالي للبنوك الإسلامية في ظل المخاطر التي تواجهها: دراسة قياسية حول بنك الراجحي السعودي. مجلة الاقتصاد الجديد، 12. (4) جامعة تلمسان.

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับครูประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามจังหวัดยะลา

ซูไบเตห์ สะเตาะ¹ อิสมาอีล ราโอบ²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

²อาจารย์ที่ปรึกษา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะครู เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของสมรรถนะครู และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 265 คนจากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 785 คน ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยเป็นแบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูล โดยผ่านการหาคุณภาพค่าความตรง (IOC) เชิงเนื้อหาและค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน นำข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า 0.6 ซึ่งมีจำนวน 44 ข้อ มาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า ระดับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะครูสำหรับครูมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ 3.93 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ พบว่า มี 4 องค์ประกอบ คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้ การบูรณาการอิสลาม และการสร้างสรรค์สื่อดิจิทัล และความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครู พบว่า สมรรถนะครูทั้ง 4 ด้านมีความสัมพันธ์เชิงบวก

คำสำคัญ : สมรรถนะครู, สมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม

RESEARCH**The Development of Teachers Competency Enhancement Model to Raise The Quality of Education for Primary School Teachers of Assalam Smart School Association in Yala Provinces**Subaidah Sahtoh^{1*} Ismail Raob²¹Master of Education (Educational Science and Innovation Management Program), Faculty of Education Fatoni University²Advisor, Assistant Professor Dr., Faculty of Education Fatoni University

*Corresponding Author, Email: subaidah23891@gmail.com

Abstract

This study aimed to study the average level of teachers' competence, to analyze the exploratory components of teacher competence, and to study the relationship between teacher competence for primary teachers in the Assalam Quality School Network Association in Yala Province. The sample group used in this research was 265 primary teachers in the Assalam Quality School Network Association in Yala Province for the academic year 2022 from a total population of 785 people, which was calculated from the sample size using the Taro Yamane formula and setting the sampling error value to 0.05. The research data collection tool was a data analysis questionnaire. The quality of the content validity (IOC) and the index of consistency were found by 3 experts. The questions with a value greater than 0.6, which had 44 items, Data analysis included percentages, means, and standard deviations. Exploratory Factor Analysis (EFA) and Pearson Correlation were used.

The results of the study found that the average level of teacher competence for teachers was 3.93. The exploratory component analysis found that there were 4 components: Active Learning, Learning Design, Islamic Integration, and Digital Literacy. The relationship between teacher competence found that all 4 teacher competencies had a positive relationship.

Keyword : Teachers' competence, Assalam Smart School Association

บทนำ

เป้าหมายหลักที่สำคัญของการศึกษาในประเทศไทย คือการพัฒนาประชากรชาวไทยทุกคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ มีศักยภาพอย่างสูงสุดตามความสามารถของแต่ละบุคคล โดยเป้าหมายดังกล่าวนี้ได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยกำหนดความมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (ยวดี ก่งเกิด, 2564) ปัจจุบันสังคมโลกมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆด้านเทคโนโลยี ด้านการสื่อสาร ด้านเศรษฐกิจ รวมถึงองค์ความรู้และเทคนิคต่างๆทางการศึกษา ทำให้หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ได้รับผลกระทบและจำเป็นต้องมีการปรับตัว ศศิมา สุขสว่าง (2562) ได้ใช้เรียกสถานการณ์เหล่านี้ว่า เป็นยุค VUCA World เป็นยุคที่ผู้นำองค์กรทุกภาคส่วนจะต้องทำความเข้าใจและเตรียมพร้อมรับมือให้ทันต่อสถานการณ์ดังกล่าว ด้านสถาบันการศึกษาจึงได้มุ่งเน้น นำแนวคิด TPACK Model ที่ได้แพร่หลายในต่างประเทศ เข้ามาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อเป็นกรอบแนวคิดหลักของการออกแบบหลักสูตรเพื่อการพัฒนาครู โดยจะเน้นที่การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครู เพื่อส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เป็นการพัฒนาครูที่บูรณาการความรู้ระหว่างเนื้อหาสาระวิชา (Content Knowledge) กับหลักวิชาชีพรูหรือศาสตร์วิชาชีพรู (Pedagogical Knowledge) ที่จะต้องมุ่งพัฒนาสมรรถนะให้มีความสามารถจัดการเรียนการสอนหรือจัดการเรียนรู้ตามสาระวิชาเฉพาะที่บูรณาการเนื้อหาสาระกับหลักวิชาชีพรู (Pedagogical Content Knowledge : PCK) และจะเป็นการพัฒนาครูที่หลอมรวมการบูรณาการความรู้ระหว่างเนื้อหาสาระวิชา (Content knowledge) หลักวิชาชีพรู (Pedagogical Knowledge) และเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระเฉพาะทาง (Technological Content Knowledge : TPACK) (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2562) ซึ่งผู้วิจัยได้สนใจและเล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบโมเดลดังกล่าวข้างต้น ไปปรับใช้เพื่อเป็นแบบในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้

ด้วยกับสถานการณ์การศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เผชิญสภาวะวิกฤติอย่างต่อเนื่องท่ามกลางสถานการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นอย่างยาวนาน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติและ UNICEF ปี 2562 ระบุว่า ทักษะการอ่านและการคิดคำนวณของเด็กและเยาวชนในจังหวัดชายแดนใต้อยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของเด็กไทยทั้งประเทศ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในระดับชั้นที่สูงขึ้น แม้จะมีการปรับแต่งการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชายแดนใต้ซึ่งมีศาสนาและวัฒนธรรมเฉพาะตนต่างจากส่วนกลาง แต่อุปสรรคสำคัญที่ทำให้เด็กท้องถิ่นเข้าถึงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ยากคือ ภาษาที่ใช้แบบเรียน คือ ภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งแตกต่างจาก ‘ภาษาแม่’ ที่เด็ก ๆ ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันในชุมชนของตน (วิศรุต เลาะวิถี, 2559) การจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องเข้าใจและคำนึงถึงบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา ความต้องการของคนในท้องถิ่น และยอมรับความแตกต่าง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ มีความร่วมมือร่วมใจ มีความยุติธรรม มีเสรีภาพ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (สิทธิชัย ทองมาก, 2560 : 23)

ผู้ศึกษาวิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดยะลาซึ่งเป็นพื้นที่บ้านเกิดของตนเอง โดยใช้แนวคิดการจัดการศึกษาตามกรอบแนวคิด TPACK MODEL ผนวกกับการบูรณาการหลักการศาสนาอิสลาม จึงได้ศึกษาวิจัยในหัวข้อ การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสมรรถนะครูเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับครูประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลามจังหวัดยะลา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากรในการวิจัย ครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 785 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 265 คน ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้สูตร Taro Yamane (ทาโรยามาเน) และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 0.05 โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามจังหวัดยะลา จำนวน 10 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนดาร์ลุโลมนิบงบารู จำนวน 32 คน
2. โรงเรียนอิสลาฮียะห์ จำนวน 8 คน
3. โรงเรียนดาร์เบียตุลวาตันมุลนิธิ จำนวน 18 คน
4. โรงเรียนอุดมศาสน์วิทยา จำนวน 24 คน
5. โรงเรียนศานติวิทยา จำนวน 20 คน
6. โรงเรียนศรีฟ้ารีดาบารูวิทยา จำนวน 22 คน
7. โรงเรียนอาลาวิยะห์วิทยา จำนวน 37 คน
8. โรงเรียนอิสลามบาเจาะ จำนวน 32 คน
9. โรงเรียนคัมภีร์วิทยา จำนวน 38 คน
10. โรงเรียนศาสนโนวาหวิทยา จำนวน 34 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมาใหม่ (Develop) ผสมผสานกับการดัดแปลง (Adapt) จากงานวิจัยของลิลลา อุดุลยศาสตร์ (2016) ISMAIL RAOB (2016) เป็นแบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของ I-TPACK Model มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 44 ข้อ ประกอบด้วย 8 องค์ความรู้ ดังนี้

1. ความรู้ด้านการบูรณาการอิสลาม (Islamic integration) จำนวน 12 ข้อ
2. ความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technological Knowledge) จำนวน 9 ข้อ
3. ความรู้ด้านวิธีการสอน (Pedagogical Knowledge) จำนวน 6 ข้อ
4. ความรู้ด้านเนื้อหา (Content Knowledge) จำนวน 4 ข้อ

5. ความรู้ในการบูรณาการด้านเทคโนโลยีและด้านวิธีการสอน (Technological Pedagogical Knowledge) จำนวน 3 ข้อ

6. ความรู้ในการบูรณาการด้านเทคโนโลยีและด้านเนื้อหา (Technological Content Knowledge) จำนวน 3 ข้อ

7. ความรู้ในการบูรณาการด้านวิธีการสอนและด้านเนื้อหา (Pedagogical Content Knowledge) จำนวน 3 ข้อ

8. ความรู้ในการบูรณาการด้านเทคโนโลยี ด้านวิธีการสอนและด้านเนื้อหา (Technological Pedagogical Content Knowledge) จำนวน 4 ข้อ

การหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามกับนิยามปฏิบัติการ และนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) คัดข้อคำถามที่มีค่ามากกว่า 0.6 ซึ่งมี 44 ข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของครอนบาช (Cronbach) ต้องอยู่ที่ระดับ 0.81 ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือ พบว่าทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งมีความสอดคล้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากสาขาวิชาฯ เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม จังหวัดยะลา ปีการศึกษา 2565 จำนวน 10 โรงเรียน

2. ติดต่อกับทางโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนัดวันเวลานำส่งหนังสือและชี้แจงรายละเอียด

3. เดินทางไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ตามวันเวลาที่นัดหมาย เข้าพบผู้บริหารและฝ่ายวิชาการเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้

4. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยให้ทางโรงเรียนชี้แจงรายละเอียดและส่งคิวอาร์โค้ดตอบแบบสอบถามออนไลน์กับครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยให้เวลากับการตอบแบบสอบถามโดยประมาณ 1 สัปดาห์

5. มอบของที่ระลึกแก่โรงเรียน และกล่าวขอขอบคุณสำหรับความร่วมมือในครั้งนี้

6. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถามและจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามให้ครบตามจำนวนที่ต้องการ และทำการติดตามกับทางโรงเรียนเพื่อให้ได้ผู้ตอบแบบสอบถามครบถ้วน

7. นำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. หาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation, S.D.)

2. วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยใช้วิธีสกัดปัจจัยแบบวิธีตัวประกอบหลักปัจจัย (Principal Components Factoring) และหมุนแกนองค์ประกอบตั้งฉากด้วยวิธี Varimax

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถครูโดยใช้ Pearson Correlation

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับค่าเฉลี่ยของสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา พบว่าระดับขององค์ประกอบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ I-TPACK Model สำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม มีทั้งหมด 44 ข้อ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 3.93 โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) โดยใช้วิธีสกัดปัจจัยแบบวิธีตัวประกอบหลักปัจจัย ได้ปัจจัยร่วม 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 15 ตัวแปร, การออกแบบการเรียนรู้ จำนวน 13 ตัวแปร, การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม จำนวน 12 ตัวแปร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำนวน 4 ตัวแปร

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูสำหรับครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา ดังนี้

สมรรถนะ	1	2	3	4
1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	1	.854**	.600**	.756**
2. การออกแบบการเรียนรู้	.854**	1	.561**	.775**
3. การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม	.600**	.561**	1	.500**
4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	.756**	.775**	.500**	1

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์นี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน โดยค่าที่แสดงอยู่เป็นค่าสหสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างแต่ละสมรรถนะ ดังนี้ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์กับการออกแบบการเรียนรู้ (ค่า .854**) การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม (ค่า .600**) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .756**) การออกแบบการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .854**) การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม (ค่า .561**) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .775**) การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .600**) การออกแบบการเรียนรู้ (ค่า .561**) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .500**) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ค่า .756**) การออกแบบการเรียนรู้ (ค่า .775**) และการจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม (ค่า .500**)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับทั้งการออกแบบการเรียนรู้ (.854**) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (.756**) ซึ่งบ่งบอกว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกจำเป็นต้องมีการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีเพื่อให้การจัดการเรียนรู้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดประสิทธิภาพ

การออกแบบการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับทั้งการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (.854**) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (.775**) สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีเป็นปัจจัยหลักที่

ส่งเสริมให้การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น การออกแบบการเรียนรู้จึงเป็นแกนสำคัญในการขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีในบริบทการเรียนการสอน

การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม มีความสัมพันธ์ปานกลางกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (.600**) และการออกแบบการเรียนรู้ (.561**) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการบูรณาการองค์ความรู้ทางศาสนาเข้ากับการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีอาจต้องการการออกแบบการเรียนรู้ที่ชัดเจนและเทคนิคที่เหมาะสม เพื่อให้การบูรณาการนั้นสามารถเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับการออกแบบการเรียนรู้ (.775**) และการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (.756**) บ่งบอกว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมีความสำคัญในการสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ แต่ก็ต้องพึงพาการออกแบบการเรียนรู้ที่ดีเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม (.500**) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในบริบททางศาสนาได้

อภิปรายผล

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ปัญหาที่พบเจอ จากการศึกษาและผลสำรวจจากแบบสอบถามของครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูมีการพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ ได้ เช่น สื่อVDO, E-book, Application เป็นต้น ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.50 ทั้งนี้คุณครูยังให้ข้อเสนอแนะ คือ อยากให้มีการจัดอบรมเรื่องการสร้างสื่อเพื่อใช้ในการสอน จากผลสำรวจดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า คุณครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม ยังคงต้องพัฒนาทักษะด้านการจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบสื่อออนไลน์เพิ่มขึ้น

โอกาสที่จะพัฒนา การพัฒนาด้านทักษะการสร้างสื่อออนไลน์ของผู้สอน ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้สถานศึกษาจัดสรรงบประมาณด้านการพัฒนาครูให้มากขึ้น ให้มีการส่งครูผู้สอนไปอบรมหาความรู้จากภายนอกหรือสรรหาวิทยากรที่เชี่ยวชาญด้านจัดทำสื่อการสอนออนไลน์มาอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งให้โอกาสและเวลาสำหรับการพัฒนาตนเองของครูผู้สอนอย่างเต็มที่

ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ ในยุคนี้ การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ต่างๆ นั้นมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งต่อวงการการศึกษา ประกอบกับการเกิดขึ้นของ COVID-19 ทำให้หลายประเทศจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีออนไลน์ แม้กระทั่งสถาบันการศึกษาก็ต้องพัฒนาไปใช้วิธีการสอนแบบออนไลน์ทดแทนทั้งหมดในช่วงวิกฤต ซึ่งอาจพลิกโฉมระบบการศึกษาโลกผ่านโปรแกรมการสอนออนไลน์ สื่อการสอนออนไลน์จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวคิดที่เกิดจากการวิจัย การพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบสื่อออนไลน์ เช่น สื่อVDO, E-book, Application หรือสื่อการสอนอื่นๆ ที่ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว ถูกเผยแพร่ให้นำไปปรับใช้อย่างมากมายในแพลตฟอร์มต่างๆ บนโลกออนไลน์นั้น ทางสถานศึกษาหรือตัวผู้สอนเองควรให้ความสำคัญและนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการสร้างสื่อออนไลน์ต่างๆ นั้น สามารถค้นหาหรือสืบค้นข้อมูลได้อย่างง่ายดายทางช่องทางต่างๆ ทั้งในเว็บไซต์ YouTube เป็นต้น

2. การออกแบบการเรียนรู้

ปัญหาที่พบเจอ จากการศึกษาและผลสำรวจจากแบบสอบถามของครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลามในจังหวัดยะลา พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูมีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้และวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น Problem based Learning (PBL), Project based Learning (PBL), STEM Education, CIPPA Model, Flipped classroom เป็นต้น ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.52 ทั้งนี้คุณครูยังให้ข้อเสนอแนะให้มีการจัดอบรมเรื่องเทคนิคการสอนและความช่วยเหลือด้านการพัฒนาสื่อการสอนพร้อมวิธีการวัดผลในรูปแบบออนไลน์ จากข้อเสนอแนะดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า คุณครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม ยังคงต้องการการพัฒนาตนเองด้านทักษะวิธีการสอนที่ตอบโจทย์กับยุคสมัย และอบรมเชิงปฏิบัติการที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างความเข้มแข็งให้กับคุณครูในการจัดการบริหารชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

โอกาสที่จะพัฒนา ทางสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการคัดสรรครูผู้สอนตามความเชี่ยวชาญหรือมีใบประกอบทางวิชาชีพครู หรือให้สถานศึกษามีการจัดอบรมพัฒนาครูผู้สอนด้านทักษะวิธีสอนสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น และจัดอบรมอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะและสมรรถนะความเป็นครูที่เท่าทันต่อยุคสมัยอยู่ตลอดเวลา

ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ ในยุคศตวรรษที่ 21 และยุค new normal การปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการสอนนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง มีการพัฒนาวิธีการ เทคนิคและการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ที่หลากหลายสร้างเครือข่ายการเป็นครูร่วมกับการสอน มีการเรียนรู้แบบยืดหยุ่น มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คือ รู้ลึก รู้กว้างรู้ไกล และมีทักษะในการใช้เครื่องมือเพื่อเข้าถึงแหล่งความรู้ที่มีคุณภาพจากทั่วโลกผ่านออนไลน์ได้

แนวคิดที่เกิดจากการวิจัย การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้และวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น Problem based Learning (PBL), Project based Learning (PBL), STEM Education, CIPPA Model, Flipped classroom เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตอบโจทย์การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันวิธีการสอนเหล่านี้ได้ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในวงการการศึกษาแล้ว และยังมีรูปแบบการสอนอีกมากมายที่ถูกสร้างขึ้นอย่างรวดเร็ว สำหรับครูผู้สอนในยุคนี้ ดังนั้น วิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น Problem based Learning (PBL), Project based Learning (PBL), STEM Education, CIPPA Model, Flipped classroom นั้น ผู้สอนจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวทันต่อองค์ความรู้ใหม่ๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบันควรนำไปปรับใช้ในชั้นเรียนอย่างยิ่ง

3. การจัดการเรียนรู้บูรณาการอิสลาม

ปัญหาที่พบเจอ จากการศึกษาและผลสำรวจจากแบบสอบถามของครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอัสสลาม พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูมีการเข้าสู่บทเรียนที่เชื่อมโยงแหล่งอ้างอิงจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.65 โดยปกติแล้ว สำหรับผู้สอนที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาเอกชนสอนศาสนาอิสลาม หรือจบการศึกษาสายสามัญ มักจะประสบปัญหาเกี่ยวกับการสอนแบบบูรณาการอิสลาม ส่วนหนึ่งอาจจะยังขาดทักษะหรือเทคนิคการนำศาสตร์อิสลามมาประยุกต์ใช้บูรณาการกับเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน

โอกาสที่จะพัฒนา ทางสถานศึกษาควรมีการจัดอบรม เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนบูรณาการศาสตร์เนื้อหาวิชาหลักคำสอนอิสลาม การใช้แหล่งอ้างอิงจากอัลกุรอานและซุนนะฮฺที่ถูกต้องและตรงประเด็นกับเนื้อหาวิชา สมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลามส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การพัฒนาครูด้านการบูรณาการอิสลามจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ ศาสตร์ความรู้จากอัลกุรอานและซุนนะฮฺ เป็นพื้นฐานของหลักการอิสลาม การนำหลักคำสอนของอิสลามมาปรับใช้เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลามนับถือศาสนาอิสลาม เพื่อให้นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ มาใช้ในการดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาต่อไป

แนวคิดที่เกิดจากการวิจัย การเข้าสู่บทเรียนที่เชื่อมโยงแหล่งอ้างอิงจากอัลกุรอานและซุนนะฮฺ เป็นสิ่งจำเป็นอันดับต้นๆ สำหรับครูในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลาม การจัดอบรมหรือพัฒนาครูในด้านการจัดการเรียนการสอนบูรณาการอิสลามจึงต้องเกิดขึ้น และให้มีความเข้มข้นขึ้น เพื่อเป็นต้นแบบให้กับสถานศึกษาอื่นๆ

4. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ปัญหาที่พบเจอ จากการศึกษาและผลสำรวจจากแบบสอบถามของครูระดับประถมศึกษาในสมาคมเครือข่ายโรงเรียนคุณภาพอิสลาม พบว่า หัวข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ครูมีบทบาทเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อนร่วมงานในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ด้านวิธีการสอนและด้านเนื้อหา ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 3.68 ทั้งนี้คุณครูยังให้ข้อเสนอแนะอยากให้มีการจัดอบรมในกลุ่มสาระวิชามากขึ้น เพื่อเน้นกลุ่มเป้าหมายให้กระชับและทั่วถึงมากขึ้น การสอนแบบบูรณาการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกันนั้น ต้องอาศัยกระบวนการฝึกและอบรมอย่างต่อเนื่อง และต้องสร้างความเข้มแข็งให้ครูผู้สอนสามารถเป็นผู้นำในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เพื่อนร่วมงานต่อไป

โอกาสที่จะพัฒนา ผู้วิจัยเห็นว่าควรให้ผู้บริหารสถานศึกษา กำชับให้แต่ละกลุ่มสาระวิชาจัดกิจกรรม KM ประชุมระดมความคิด แชร์ประสบการณ์ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการที่ครอบคลุมด้านเทคโนโลยี ด้านวิธีการสอนและด้านเนื้อหาสาระตามกลุ่มสารวิชานั้นๆ เป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อให้บุคลากรในกลุ่มสาระวิชามีความเชี่ยวชาญตรงตามหลักสูตรที่กำหนด เป็นการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือกันเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีต่อกัน เพื่อเป้าหมายเดียวคือการสอนที่เกิดประสิทธิภาพดีที่สุดในสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด

ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับ บทบาทของครูในยุคปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จากครูเป็นศูนย์กลางของความรู้ กลายเป็นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child center) โดยที่ครูมีบทบาทและนำแนวทางการเรียนในบทเรียน แต่วิธีนี้ก็ยังมีข้อบกพร่องที่ครูผู้สอน มักจะตีความหมายของการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญผิดๆ โดยให้ผู้เรียนหาวิธีการเรียนเอง ซึ่งผู้เรียนไม่ได้ถูกฝึกมาให้เกิดกระบวนการคิดตั้งแต่แรก ไม่สามารถเรียนรู้โดยวิธีนี้ได้ ดังนั้น ถ้าครูไม่เป็นผู้แนะนำให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน หรือชี้แนะแนวทางเลย ผู้เรียนก็จะไม่เกิดกระบวนการเรียนรู้ใดๆ ทั้งสิ้น

แนวคิดที่เกิดจากการวิจัย บทบาทการเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อนร่วมงานในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบูรณาการการจัดการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี ด้านวิธีการสอนและด้านเนื้อหา เป็นทักษะหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้สอน ดังนั้นในตัวผู้สอนหนึ่งคนนั้นจำเป็นต้องเชี่ยวชาญในศาสตร์เนื้อหาวิชาที่ตนสอน ผวนกับเทคนิคการบูรณา

การเนื้อหาวิชากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้สอนควรนำไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน เพื่อเกิดการพัฒนาผู้เรียนที่ครอบคลุม และตอบโจทย์ตามยุคสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การพัฒนาหลักสูตรและการอบรมครู ควรจัดทำหลักสูตรการอบรมครูที่เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะใน 4 ด้าน คือ ด้าน Active Learning ด้าน Learning Design ด้าน Islamic Integration และด้าน Digital Literacy (ALID Model) โดยสามารถออกแบบกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการที่ให้ครูได้ลงมือปฏิบัติจริงและได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ การอบรมควรมีความต่อเนื่องและให้ครูได้รับการสนับสนุนหลังการอบรม เช่น การเข้าถึงสื่อการสอนเพิ่มเติม การจัดกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ในหมู่ครู หรือการประเมินการสอนของครูหลังจากนำไปใช้

การจัดการเรียนรู้ภายในห้องเรียน ควรนำผลการวิจัยไปพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนที่สอดคล้องกับสมรรถนะทั้ง 4 ด้าน ครูควรมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้เทคนิคต่าง ๆ ตามบริบทและลักษณะของผู้เรียน เช่น ใช้ Active Learning ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม หรือใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเสริมการเรียนรู้ ควรมีการสร้างแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมที่บูรณาการความรู้ทางศาสนาอิสลามร่วมกับเนื้อหาการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และจริยธรรม

การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล ควรจัดหาและพัฒนาเครื่องมือหรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ เช่น การใช้แอปพลิเคชันเพื่อสร้างสื่อการเรียนรู้ การใช้ระบบการจัดการเรียนรู้ (LMS) สำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ หรือการสร้างแหล่งข้อมูลดิจิทัลที่เข้าถึงได้ง่ายสำหรับครูและผู้เรียน ควรส่งเสริมการสร้างชุมชนครูออนไลน์สำหรับการแลกเปลี่ยนสื่อและแนวทางการสอนที่ใช้เทคโนโลยี เพื่อลดข้อจำกัดด้านการเข้าถึงทรัพยากรการสอน

การประเมินและปรับปรุงการสอน ควรมีการติดตามและประเมินผลการนำ ALID Model (Active Learning, Learning Design, Islamic Integration, Digital Literacy Model) ไปใช้จริงในสถานศึกษา โดยการประเมินทั้งด้านพัฒนาการของครูและผลการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงรูปแบบการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินควรคำนึงถึงการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลจากผู้เรียน การสังเกตการสอนในห้องเรียน หรือการสัมภาษณ์ครู เพื่อให้ได้รับมุมมองที่ครอบคลุม

การบูรณาการระหว่างชุมชนและศาสนา ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน และสถาบันศาสนาในการพัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการองค์ความรู้ทางศาสนาอิสลามเข้ากับการศึกษา ให้ผู้ปกครองและผู้นำศาสนามีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักศาสนาอิสลาม ควรมีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการศาสนาในชีวิตประจำวันของนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนาและการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ขยายกลุ่มตัวอย่าง ควรเพิ่มจำนวนและความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เช่น ครูในระดับการศึกษาต่างๆ (ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา) หรือในบริบทที่ต่างกัน เช่น โรงเรียนในเมืองและชนบท หรือโรงเรียนที่มีสัดส่วนผู้เรียนที่นับถือศาสนาต่างๆ เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุมและแม่นยำยิ่งขึ้น

ศึกษาผลกระทบในระยะยาว ควรมีการติดตามผลระยะยาวหลังจากการนำ ALID Model (Active Learning, Learning Design, Islamic Integration, Digital Literacy Model) ไปใช้เพื่อประเมินว่าสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นสามารถคงอยู่และส่งผลต่อการเรียนการสอนในระยะยาวหรือไม่ รวมถึงวัดผลต่อผู้เรียนที่เกิดจากการปรับปรุงสมรรถนะของครู

เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการช่วยให้ครูสามารถทดลองใช้ ALID Model ในห้องเรียนจริง ประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการสอนอย่างต่อเนื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะช่วยให้สามารถระบุถึงปัญหาและความสำเร็จในการใช้โมเดลนี้ในบริบทที่หลากหลาย

พัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะที่เหมาะสม การสร้างเครื่องมือประเมินที่ครอบคลุมและเป็นมาตรฐานสำหรับทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ Active Learning, Learning Design, Islamic Integration, และ Digital Literacy จะช่วยให้การวัดผลการพัฒนาสมรรถนะของครูเป็นไปอย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ

บรรณานุกรม

- ยูวดี ก่งเกิด. (15 มกราคม 2565). ความท้าทาย การบูรณาการอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้. จาก <http://spmnews.com/?p=38051>
- วิศรุต เลาะวิถึ. (2559). การเรียนรู้ในมิติของอิสลาม. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 12(21), 9-10.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (14 มกราคม 2562). กรอบแนวคิดหลักของการออกแบบหลักสูตรเพื่อการพัฒนาครู. จาก <https://www.ksp.or.th/ksp2018/2019/05/4475/>
- ศศิมา สุขสว่าง. (3 มกราคม 2562). VUCA World ความท้าทายสำหรับผู้ในยุคใหม่. จาก <https://www.sasimasuk.com/16768188/vuca-world>
- สิทธิชัย ทองมาก. (2560). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

บทความวิจัย

แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม
สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลาปิยะนุช เสรีศรีสกุล¹ มุซกกีส หีมพินิจ²¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี²ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา 2. เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา และ 3. เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ดำเนินงานวิจัยสองระยะ โดยเริ่มต้นการวิจัยด้วยวิธีการเชิงปริมาณ แล้วใช้ผลการวิจัยที่ได้นำมาสู่การจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม (Focus Group) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหาร และครูที่จัดการเรียนรวมในโรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำนวน 116 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ ข้อมูล และสรุปข้อมูลต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เกี่ยวกับการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนโรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จำแนกออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert's) และตอนที่ 3 มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น 0.941 และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อหาการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา

ผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา พบว่า รวมและรายด้านอยู่ในระดับมากโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ($\bar{x} = 4.16$) และเมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน ขนาดของสถานศึกษา และจำนวนนักเรียนพิการ ไม่แตกต่างกัน และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา โดยรวม สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ครูผู้สอน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเข้าใจและร่วมแก้ปัญหาผู้เรียน โดยการปรับหลักสูตรและเนื้อหาให้สอดคล้องกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาเรียนรวม, ศูนย์การศึกษาพิเศษ

RESEARCH

GUIDELINES FOR DEVELOPING INCLUSIVE EDUCATION MANAGEMENT IN SCHOOL UNDER THE YALA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

Piyanut Serisrisakun¹ Musakkid Himphinit²

¹Graduate Student, Master of Education Program in Educational Administration, Faculty of Education, Fatoni University.

² Ph.D., Curriculum Lecturer, Master of Education Program in Educational Administration, Faculty of Education, Fatoni University.

ABSTRACT

This mixed-method research study aimed to examine, compare, and develop guidelines for inclusive education in schools under the Yala Primary Educational Service Area Office. The research was conducted in two phases, beginning with a quantitative approach followed by focus group discussions based on the initial findings. The sample comprised 116 administrators and teachers involved in inclusive education within the Yala Primary Educational Service Area. The researcher developed instruments for data collection, analysis, and summarization in accordance with the study's objectives. These instruments included a structured questionnaire for administrators and teachers, consisting of a checklist, a five-point Likert scale, and open-ended questions, with a reliability coefficient of 0.941. Additionally, qualitative research methods were employed through focus group interviews to identify developmental strategies for inclusive education.

Results indicated that the overall level of inclusive education implementation and its individual components were high, with the highest mean score observed in the participatory education management component ($\bar{x} = 4.16$). Comparative analyses revealed no significant differences in inclusive education development when categorized by work experience, school size, or the number of students with disabilities. The study recommends enhancing knowledge and understanding among teachers and relevant networks to address student challenges collaboratively. This includes adapting curricula and content to align with the needs of students requiring special education, thereby enabling them to learn and integrate into society to their full potential.

Keywords: Inclusive Education Management, Special Education Centers

บทนำ

การศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนจึงมีความจำเป็นและมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพลเมืองของประเทศ ซึ่งส่งผลต่อความเจริญและการพัฒนาประเทศในทุกด้าน พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 หมวดที่ 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา มาตรา 8 วรรค 2 ความว่าสถานศึกษาในทุกสังกัด อาจจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรวม การจัดการศึกษาเฉพาะความพิการ รวมถึงการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพ การพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตอิสระ การพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นการฝึกอาชีพหรือบริการอื่นใด มาตรา 5 กำหนดให้คนพิการมีสิทธิทางการศึกษา คือ ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา เลือกรับบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษา โดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น รวมทั้งการจัดการทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล (ชาติรี ลักษณะศิริ, 2557) โดยการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความหลากหลายของนักเรียนทุกคน นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าเรียนในโรงเรียนกับนักเรียนทั่วไป โดยได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมกัน บุคลากรทุกคนในโรงเรียนให้การยอมรับเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโรงเรียน ไม่มีการแบ่งแยก นักเรียนมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกของโรงเรียนและกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนอย่างเต็มที่ การออกแบบการสอนและการช่วยเหลือสนับสนุนนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในบริบทของการจัดการศึกษาทั่วไป เด็กทุกคนจะได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถด้วยการสนับสนุนด้านการสอนที่แตกต่างกันและได้เรียนไปกับเพื่อนในสภาพแวดล้อมเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนโยบายการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเรียนรวมปีการศึกษา 2565 ในการพัฒนาความรู้ ทักษะการประเมินความสามารถพื้นฐาน เพื่อร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรวมให้มีประสิทธิภาพ สามารถจัดการศึกษาเรียนรวมตามบทบาทได้อย่างมีคุณภาพ เพิ่มสมรรถนะตั้งศักยภาพนักเรียนได้ตามความสามารถของนักเรียน โดยให้ศูนย์การศึกษาพิเศษเป็นหน่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาเรียนรวม โดยผลที่คาดหวังจะได้รับจากการอบรม คือ นักเรียนเรียนรวม ที่มีแนวโน้มที่ต้องเติมประสบการณ์ทางการเรียนรู้จะได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพสอดคล้องความต้องการจำเป็นพิเศษบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้สามารถอ่านออกเขียนได้คิดคำนวณเป็น ดำเนินชีวิตในสังคม ได้อย่างมีความสุข มีส่วนในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ รดา ธรรมพูนพิสัย. (2556) กล่าวว่า การปรับวิธีการสอนโดยคำนึงถึงนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษมากขึ้น การประเมินผลการเรียน หรือการร่วมกิจกรรม ควรใช้วิธีการและเกณฑ์ที่ต่างกับเด็กทั่วไปโดย ให้สอดคล้องกับสภาพความบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล และควรจัดให้มีห้องเสริมทักษะทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษาพิเศษควรกำกับให้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล(IIP) ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับสภาพความ บกพร่องของเด็กแต่ละคนอย่างจริงจัง ใช้การนิเทศ กำกับ ติดตามเพื่อให้มีการรายงานความก้าวหน้า มีการส่งต่อ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ต่อผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 2 จังหวัดยะลา ได้สำรวจนักเรียนที่มีความบกพร่องที่จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษจากโรงเรียนในเขตพื้นที่จังหวัดยะลา พบว่า มีนักเรียนที่มีความบกพร่องที่จำเป็นต้องได้รับการจัดการศึกษาแบบเรียนรวมในโรงเรียนภายใต้สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา สภาพปัญหาและความต้องการจัดการศึกษาเรียนรวมในจังหวัดยะลา ยังมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวมเป็นอย่างมาก

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าว จังหวัดยะลาที่มีจำนวนนักเรียนพิการที่จำเป็นต้องได้รับการศึกษามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียน และเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้ให้แก่ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดจนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำแนกตามประเภทการดำเนินงาน จำนวนนักเรียนพิการ และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา

วิธีการศึกษา

การวิจัยแบบ Mixed Method Research ตามเสนอวิธีการศึกษาแยกกัน ระหว่างเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากร

ประชากรที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา ผู้บริหาร และครูผู้สอน โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำนวนทั้งสิ้น 164 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำนวนทั้งสิ้น 116 คน ได้มาจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน ด้วยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling)

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้ ศึกษาเอกสารงานวิจัย เอกสารบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ทำการรวบรวม วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด สร้างแบบสอบถามเป็นรายชื่อ แบ่งเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา และตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา พบว่าได้ค่า IOC ในแต่ละข้อได้ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทุกข้อ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) โดยส่งแบบสอบถามให้กับโรงเรียนศึกษาพิเศษเขตพัฒนาพิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จากนั้นนำมาตรวจหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ 0.941

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวกับหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลถึงผู้บริหารสถานศึกษา จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงกับความเชื่อมั่นแล้วไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถาม พร้อมกับดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแยกข้อมูลตามตัวแปรที่ศึกษา เพื่อนำมาหาค่าความถี่ (Frequencies) และค่าร้อยละ (Percentage)

2 โรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบโรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จำแนกตามเพศ ขนาดสถานศึกษา ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการบริหารของผู้บริหาร โดยใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัว ที่เป็นอิสระต่อกัน วิเคราะห์ด้วยค่าที (Independent – Samples t-test) และความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัวด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของ เชฟเฟ (Scheffe)

6.4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ (Frequency)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้บริหารโรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำนวน 3 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 9 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยแนะนำตนเองพร้อมก็นำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในแต่ละด้านที่มีข้อรายการค่าเฉลี่ยต่ำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ในทั้งรายด้าน รายข้อ ภาพรวม

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) และผู้วิจัยจะนำผลการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยด้านรวบรวมข้อมูล โดยวิธีการพรรณนา สังเคราะห์ ตีความและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ

3. การศึกษาแนวทางแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลาที่มีดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 9 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนเรียนรวมสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำนวน 3 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน ศึกษาพิเศษ จำนวน 1 คน อาจารย์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การได้มาซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview)

3.2 วิธีการการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) มีดังนี้

ผู้วิจัยแนะนำตนเองพร้อมก็นำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ และขอความคิดเห็นแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สังกัดเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในแต่ละด้านที่มีข้อรายการค่าเฉลี่ยต่ำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารศูนย์การศึกษาพิเศษจังหวัดชายแดนภาคใต้ในแต่ละด้าน ทั้งรายด้าน รายข้อ ภาพรวม

ผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี จำนวน 77 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 66.4 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดกลาง 89 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 76.7 จำแนกตามจำนวนนักเรียนพิการ พบว่า ส่วนใหญ่มีจำนวน 1 - 10 คน มีจำนวน 87 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 75.0

1.2 ผลการวิเคราะห์ระดับการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์กรประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ($\bar{x} = 4.16$, S.D. = 0.51) และอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ องค์กรประกอบด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.91$, S.D. = 0.70)

1.2.1 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา องค์กรประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการคัดกรองประเภทความบกพร่อง นักเรียนเรียนรวมก่อนรับเข้าเรียน ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.70) และอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการจัดนิทรรศการ หนังสือ และเรื่องราวเกี่ยวกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ($\bar{x} = 3.39$, S.D. = 0.90)

1.2.2 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา องค์กรประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สอนมีเทคนิคการสอนสอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) ($\bar{x} = 4.42$, S.D. = 0.59) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และความต้องการของนักเรียน ($\bar{x} = 3.39$, S.D. = 0.90)

1.2.3 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา องค์กรประกอบด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีคณะกรรมการจัดการเรียนรวม ซึ่งทำหน้าที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ ของ

บุคลากรภายในโรงเรียนอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 0.78) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องการจัดการเรียนรวม โดยจัดทำป้ายประกาศโปสเตอร์แผ่นพับ ป้ายนิเทศ ฯลฯ ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 1.06)

1.2.4 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ปกครองเข้าใจและยอมรับในสภาพความพิการหรือความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนเรียนรวม ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.60) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ นักเรียนทั่วไปมีความเข้าใจ ให้การยอมรับและให้ความช่วยเหลือนักเรียนเรียนรวมในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ ($\bar{x} = 3.63$, S.D. = 0.96)

1.3 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา จำแนกตาม ประสบการณ์การทำงาน และจำนวนนักเรียนพิการ โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา แตกต่างกันในส่วนขององค์ประกอบด้านสังคม

1.4 ผลการวิเคราะห์การประมวลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นเรียงจากความถี่มากไปหาน้อย โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ สรุปตามลำดับความถี่แต่ละด้านได้ดังนี้ องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความบกพร่องของนักเรียนแต่ละประเภท รองลงมา คือ นักเรียนขาดเรียน ไม่มีสมาธิในการเรียน และขาดครูผู้สอนโดยตรง ครูไม่ครบชั้นเรียน ซึ่งองค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ควรเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างถูกวิธี เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุดและ อยู่ร่วมกับนักเรียนทั่วไปได้อย่างปกติสุข องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือ ควรมิกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ รองลงมา คือ ควรมิกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งองค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอน ควรมีการปรับหลักสูตรทั่วไปและการจัดทำหลักสูตรเฉพาะ รวมถึง การจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) และประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียนและการร่วมกิจกรรมกับชุมชน องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการปรับสภาพแวดล้อมนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ รองลงมา คือ ควรมิกิจกรรมในร่ม ซึ่งองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมสามารถทำได้โดยการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภายนอกอาคาร และภายในอาคาร ให้มีความเหมาะสมกับ นักเรียน บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของนักเรียน และประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมให้มีความร่วมมือในการจัดการเรียนรวม องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ข้อที่มีความถี่มากที่สุด คือ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา รองลงมา คือ ควรมีการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ซึ่งองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้เรียนทั่วไปควรมีความเข้าใจ ให้การยอมรับและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเรียนรวมในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและให้บริการข้อมูลแก่โรงเรียนเครือข่าย

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) สรุปได้ดังนี้

2.1.1 องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างถูกต้องวิธี เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ เพื่อให้ให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด และอยู่ร่วมกับนักเรียนทั่วไปได้อย่างปกติสุข

2.1.2 องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับหลักสูตรทั่วไปและการจัดทำหลักสูตรเฉพาะ จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(IEP) จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล(IIP) และประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและการร่วมกิจกรรมกับชุมชน

2.1.3 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม โดยการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ภายนอกอาคาร และภายในอาคาร ให้มีความเหมาะสมกับ นักเรียน บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของนักเรียน และประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนรวม

2.1.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้เรียนทั่วไปมีความเข้าใจ ให้การยอมรับและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเรียนรวมในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและให้บริการข้อมูลแก่โรงเรียนเครือข่าย

อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1 ระดับการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ($\bar{x} = 4.16$) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x} = 4.04$) องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ($\bar{x} = 3.41$) และองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม ($\bar{x} = 3.91$) ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการช่วยเหลือด้านคุณภาพชีวิต และบุคลากรในโรงเรียนต้องรับทราบถึงความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน เพื่อให้การช่วยเหลือ และปรับปรุงแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมแก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เข้าถึงการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับ ประภัสสร สรวนรัมย์ (2554) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กพิเศษตามโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า คุณภาพผู้เรียนจะดีขึ้นได้จากความร่วมมือของทุกฝ่าย ให้มีความรู้ความเข้าใจด้านความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน และร่วมกันแก้ไขปัญหาการเรียนรู้อันทั้งที่โรงเรียน และที่บ้าน รวมถึงชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เป็นแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียน

1.1 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีการคัดกรองประเภทความบกพร่องนักเรียน

เรียนรวมก่อนรับเข้าเรียน ($\bar{x} = 4.59$) การคัดกรองอย่างถูกต้อง ส่งผลให้การวางแผนแนวทางการจัดการเรียนการสอนเฉพาะบุคคล (IEP) มีความชัดเจนและสอดคล้องกับสภาพความพิการของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลือและพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับภาวิณี เหมียโก(2563) กล่าวว่าแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูสามารถวิเคราะห์ผู้เรียนวางแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และแผนการสอนเฉพาะ บุคคล (IIP) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับ สภาพความพิการ ครูมีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงสอดคล้องกับสภาพความพิการ สอดคล้องกับครุรายงานผลการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามสภาพจริงให้ผู้ปกครองและผู้บริหารทราบ สถานศึกษามีระบบการส่งต่อกรณีผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีความพร้อมใน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการมีงานทำ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรแกนกลาง หรือสถานศึกษากำหนด

1.2 องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สอนมีเทคนิคการสอนสอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล(IEP) และแผนการสอนเฉพาะบุคคล(IIP) ($\bar{x} = 4.42$) ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เนื่องจากนักเรียนกลุ่มนี้อาจมีข้อจำกัดเฉพาะบุคคลที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนสอดคล้องกับรดา ธรรมพูนพิสัย (2556) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการจัดเรียนรวมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียน โดยใช้เทคนิค วิธีการและสื่อการสอนที่หลากหลาย ปรับวิธีการสอนโดยคำนึงถึงนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษมากขึ้น เช่น การให้งานที่มีความยากง่าย การประเมินผลการเรียนหรือการร่วมกิจกรรม ควรใช้วิธีการและเกณฑ์ที่ต่างกับเด็กทั่วไป โดยให้สอดคล้องกับสภาพความบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคล และควรจัดให้มีห้องเสริมทักษะทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษาพิเศษ ควรกำกับให้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) และจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยให้สอดคล้องกับสภาพความบกพร่องของเด็กแต่ละคนอย่างจริงจัง

1.3 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ โรงเรียนมีคณะกรรมการจัดการเรียนรวม ซึ่งทำหน้าที่กำหนดบทบาทและหน้าที่ของบุคลากรภายในโรงเรียนอย่างชัดเจน ($\bar{x} = 4.17$) การที่โรงเรียนมีความชัดเจนและแนวทางการช่วยเหลือ นักเรียนอย่างเป็นระบบส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนและช่วยเหลือนักเรียนไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถประสานภาคีเครือข่ายในการให้การช่วยเหลือนักเรียนตามความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสุเชษฐ์ เรือนก้อน (2556) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 การให้ข้อมูลแหล่งเรียนรู้ต่างๆ แก่นักเรียนการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสำหรับฝึกทักษะและฝึกปฏิบัติต่างๆ การใช้วิธีการประเมินผลการเรียนรู้โดยให้นักเรียนให้คะแนนตนเองและครูนำผลสรุปของการเรียนรู้ไปเขียนแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลเพื่อขอรับสื่อ บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกต่อไป

1.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้ปกครองเข้าใจและยอมรับในสภาพความพิการหรือความต้องการจำเป็นพิเศษ ของนักเรียนเรียนรวม ($\bar{x} = 4.47$) ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาการเรียนอย่างเป็นระบบ และ ในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้นและสามารถส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามความสามารถ ได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับรดา ธรรมพูนพิสัย (2556) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการจัดเรียนรวมใน โรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่าการ ควรใช้ การนิเทศ กำกับ ติดตามเพื่อให้มีการรายงานความก้าวหน้า มีการส่งต่อนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษต่อ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง ควรทำสมุดรายงานผลการเรียนเป็นพิเศษโดยระบุจุดเด่น จุด ด้อยที่เด็กควรได้รับการพัฒนาอย่างชัดเจน ด้านเครื่องมือให้มีการจัดทำนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน โครงการ โดยให้ครอบคลุมถึงกลุ่มงานนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้รวมที่เข้มแข็ง

2. ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษายะลา จำแนกตามประเภทการทำงาน จำนวนนักเรียนพิการ และขนาด สถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องจากบริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกัน ส่งผลให้จำนวน นักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่เข้าเรียนในสถานศึกษา ไม่มีความแตกต่างกัน เพราะส่วนใหญ่จะเป็น กลุ่มที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ อาจด้วยการย้ายถิ่นฐาน และใช้ภาษาถิ่นมีผลทำให้ความเข้าใจด้านภาษา ของนักเรียนต่ำ จึงจำเป็นต้องจัดการส่งเสริมการเรียนรู้เป็นพิเศษ

ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษายะลา จำแนกตามประเภทการทำงาน ไม่แตกต่างกัน เพราะบริบทการสอนของนักเรียน ระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นพื้นฐานการเรียนรู้ ระเบียบวินัย ส่งเสริมให้นักเรียนให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้ จึงทำให้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะบูรณาการและเน้นการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ผลการเปรียบเทียบการ จัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำแนกตาม จำนวนนักเรียนพิการ ไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องจากบริบทพื้นที่ชายแดน ทำให้มีนักเรียนย้ายถิ่นฐานและขาด ความต่อเนื่องในการเรียน ช่วงชั้นประถมศึกษาจึงมีลักษณะจำนวนนักเรียนที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ กระจายในทุกโรงเรียน ผลการเปรียบเทียบการจัดการศึกษาเรียนรวมสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา แตกต่างองค์ประกอบด้านสังคม อาจเพราะ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในแต่ละโรงเรียนแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนที่อยู่ในชุมชนเมืองอาจใช้ภาษาไทยใน การสื่อสารมากกว่า ส่งผลให้นักเรียนมีความกล้าแสดงออกในการพูดและใช้ภาษามากกว่านักเรียนที่อยู่โรงเรียน ชุมชนชายขอบ ทั้งนี้ครูผู้สอนก็หาวิธีการดึงดูดความสนใจนักเรียนในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้สภาพ สังคมการเรียนรู้แตกต่างกัน สอดคล้องกับรดา ธรรมพูนพิสัย (2556) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและแนว ทางการจัดเรียนรวมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส พบว่า มีสภาพปัญหาการจัดการเรียนรวมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ด้านสภาพแวดล้อม ผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบการจัดการเรียนรวมที่มี ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ขนาดโรงเรียน ความรู้พื้นฐานทางการศึกษาพิเศษ และประสบการณ์การทำงานด้าน การศึกษาพิเศษต่างกัน แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรดังกล่าวไม่มีผลให้เกิดความแตกต่างของสภาพปัญหาการจัดการเรียน รวมซึ่งอาจจะเป็นเพราะผู้บริหาร และครูซึ่งเป็นผู้ที่จะต้องปฏิบัติและดำเนินการตามนโยบายด้านการจัดการศึกษา สำหรับนักเรียนที่มีความ

ต้องการพิเศษ จากต้นสังกัดและจากการที่ได้รับความรู้ ในเรื่องกฎหมาย นโยบายการจัด การศึกษา ที่กำหนด ถึงสิทธิของคณาพิการ ในการจัดการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษายะลา

3.1 องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การช่วยเหลือฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการ ยิ่ง ทำได้ทันท่วงทีตั้งแต่เมื่อแรกเกิดและทำได้ถูกต้องจะสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิการได้อย่างเห็นผล ชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กที่มีความต้องการพิเศษเอง เนื่องจาก เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ใน สถานการณ์จริงได้อยู่ร่วมกับเด็กปกติวัยเดียวกัน ไม่ได้ถูกแบ่งแยกออกจากสังคม มีการประชุมบุคลากรใน โรงเรียนเป็นประจำ เพื่อสร้างความเข้าใจและเจตคติที่ดีต่อผู้เรียนสถานศึกษาที่มีหลักสูตรสถานศึกษาที่ สอดคล้องกับมาตรฐานเรียนรวม มีโครงการพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน มีนโยบายส่งเสริมให้ผู้เรียน มี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนดสอดคล้องกับรดา ธรรมพูนพิสัย (2556) ได้วิจัยเรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการจัดเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส พบว่า แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำ การ จัดการเรียนร่วม ด้านนักเรียน ควรส่งเสริมนักเรียนทั่วไปให้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีความ ต้องการพิเศษ โดยต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านอารมณ์ สังคมแก่เด็กทั้งสองกลุ่มและส่งเสริมทักษะทาง วิชาการตามศักยภาพของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีการประเมินตามสภาพจริง จัดให้มีหลักสูตรสำหรับ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภท ครูต้องมีความรู้ มีเครื่องมือใช้จิตวิทยาในการดูแลและจัด การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นรายบุคคล ผู้บริหารควรให้ความสำคัญ สร้างความ ตระหนัก สร้างเจตคติที่ดี ให้ขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในโรงเรียนในการปฏิบัติงานด้านการเรียน ร่วม โรงเรียนควร สร้างความสัมพันธ์และพบปะผู้ปกครองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความร่วมมือในการช่วยเหลือ ดูแลบุตรหลานที่มี ความต้องการพิเศษ

3.2 องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียน การสอนให้ นักเรียนทั้งสองกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันให้มากที่สุด โดยใช้เทคนิค วิธีการ และสื่อการสอนที่หลากหลาย โดย ละเว้นกิจกรรมการแข่งขันที่มีผลแพ้ชนะ ปรับวิธีการสอนโดยคำนึงถึงนักเรียน ที่มีความต้องการพิเศษมากขึ้น เช่น การให้งานที่มีความยากง่าย การประเมินผลการเรียน หรือการร่วมกิจกรรม ควรใช้วิธีการ และเกณฑ์ที่ต่าง กับเด็กทั่วไป โดยให้สอดคล้องกับสภาพความบกพร่องของนักเรียนเป็นรายบุคคลและควรจัดให้มีห้องเสริม ทักษะทางวิชาการ ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจด้านการศึกษาพิเศษควรกำกับให้มีการจัดทำแผนการจัด การศึกษา เฉพาะบุคคล(IEP) และจัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล(IIP) ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้โดยให้ สอดคล้องกับสภาพความ บกพร่องของเด็กแต่ละคนอย่างจริงจัง ใช้การนิเทศ กำกับ ติดตามเพื่อให้มีการ รายงานความ ก้าวหน้า มีการส่งต่อนักเรียน ที่มีความต้องการพิเศษ ต่อผู้บริหารโรงเรียนและผู้ปกครองอย่าง ต่อเนื่อง ควรทำสมุดรายงานผลการเรียนเป็นพิเศษโดยระบุ จุดเด่น จุดด้อยที่เด็กควรได้รับการพัฒนาอย่าง ชัดเจน สอดคล้องกับ นิศากร จิตวิงค์ (2563) ได้ศึกษา การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 กล่าวว่า นักเรียนที่เป็นเด็ก พิเศษเรียนรวม จะเรียนรู้ได้ช้ากว่าปกติหรือไม่รู้เลย ครูต้องใช้ความพยายามในการ สอน เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และใช้เทคนิคที่หลากหลาย สอดคล้องกับ สุเชษฐ เรือนก้อน (2556) ได้ศึกษา แนวทางการจัดการเรียนรู้ สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้อัตตาภิการในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 3 พบว่า โรงเรียนควรกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน สร้างเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ จัดโครงการอบรมพัฒนาผู้เรียนและการเขียนแผนการจัดการศึกษา เฉพาะบุคคล และขยายผลให้ครูได้รับความรู้ทั้งในโรงเรียนและในบทบาทของครูควรยึดหลักการประเมินผู้เรียนที่หลากหลาย ควรเอาใจใส่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ให้มากขึ้นและทำการสรุปผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

3.3 องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม ควรจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียน ใช้ห้องปฏิบัติการบริเวณโรงเรียนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และเพื่อการพักผ่อนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และสภาพแวดล้อมในชุมชน เพื่อความปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับ นิศากร จิตวิวงศ์ (2563). การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และ สิ่งแวดล้อม ที่เป็นบุคคลกล่าวคือ มีการดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้เรียนรู้ใน สภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด และการได้รับการเรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปให้มากที่สุด รวมถึงการบริหารจัดการตารางเรียนและการจัดการห้องเรียน สิ่งแวดล้อมที่เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในสภาพแวดล้อมของ เด็กได้แก่ พ่อ แม่ผู้ปกครอง ผู้บริหาร ครูและบุคลากรอื่นๆ ภายในโรงเรียน ให้มีความเข้าใจและยอมรับกลุ่ม นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

3.4 องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มีการจัดทำนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนงาน โครงการโดยให้ครอบคลุมถึงกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ ร่วมที่เข้มแข็ง คือ ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและควรมีการนิเทศติดตามการจัดการ เรียนการสอน สอดคล้องกับ คณอง จอมคำ (2556) ได้ศึกษา การดำเนินการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนเรียน รวมของโรงเรียน ขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 กล่าวว่า การจัดการ ศึกษาแบบเรียนรวม ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความ ต้องการจำเป็นพิเศษ สอดคล้องกับบุญยิ่ง สายเมฆ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินการจัดการศึกษา เรียนร่วมที่มีประสิทธิผลสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ในการมีส่วนร่วม กลไกในการดำเนินการโดยจัดตั้ง คณะทำงาน จัดเตรียมครู ผู้ปกครอง แต่งตั้ง คณะทำงานให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน จัดระบบการสนับสนุนการ ดำเนินการประกอบด้วย งบประมาณ อุปกรณ์และจัดระบบการพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาในการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งนี้

ข้อค้นพบจากงานวิจัยแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาเรียนรวม สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่ประถมศึกษายะลา ในแต่ละด้านดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ควรมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนไม่สอดคล้องกับ ความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียน ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ และ ควรเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับ สามารถให้ความช่วยเหลือ และปฏิบัติต่อกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างถูกวิธี เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนที่มีความ ต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการกระตุ้นพัฒนาการในส่วนที่เหลืออยู่ เพื่อให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุดและอยู่ร่วมกับนักเรียนทั่วไปได้อย่างปกติสุข

2. องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับหลักสูตรทั่วไปและการจัดทำหลักสูตร เฉพาะ จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) จัดทำแผนการสอนเฉพาะบุคคล (IIP) และประเมิน

ความก้าวหน้าของนักเรียน การจัดกิจกรรมการสอนนอกห้องเรียนและการร่วมกิจกรรมกับชุมชน และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาให้เหมาะสมกับนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม

3. องค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม โดยการปรับสภาพแวดล้อมทางกายภาพภายนอกอาคาร และภายในอาคารให้มีความเหมาะสมกับนักเรียน และปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษบางกลุ่มอาจมีสมาธิสั้น อยู่ไม่นิ่ง ส่งผลให้เมื่อมีการทำกิจกรรม อาจมีความเสี่ยงในการดูแลเรื่องความปลอดภัยต่อผู้เรียน และควรประชาสัมพันธ์เผยแพร่เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรวมเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง โรงเรียน และชุมชนในการจัดการเรียนรู้แก่นักเรียน

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ควรมีการฝึกอบรมครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ ด้านการสอนนักเรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษอย่างเหมาะสม และผู้เรียนทั่วไปควรมีความเข้าใจ ให้การยอมรับและให้ความช่วยเหลือผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษในการเรียนและการทำกิจกรรมต่างๆ และมีการจัดทำข้อมูลสารสนเทศและให้บริการข้อมูลแก่โรงเรียนเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน และเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ครูผู้สอนปรับประยุกต์ใช้เทคนิค วิธีการที่หลากหลาย ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาบทเรียนอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยและองค์ประกอบต่อการบริหารการจัดการศึกษาเรียนรวม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. ควรวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการบริหารการจัดการศึกษาเรียนรวม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการเรียนรวมโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ในการบริหารจัดการภายใต้ข้อจำกัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *แนวทางการพัฒนาสถานศึกษาต้นแบบการเรียนรู้รวม (inclusive schools) (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
- คนอง จอมคำ. (2556). *การดำเนินการจัดการศึกษาแบบโรงเรียนรวมของโรงเรียนขนาดเล็กสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- จรรยา ชื่นเกษม, & กัลยา ชนะภัย. (2558). *เอกสารประกอบการเรียน รายวิชา การศึกษาพิเศษ (Special Education) รหัสวิชา 1082105*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ภาวิณี เหมียโก. (2563). *การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้รวมสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เบญจา ชลธาร์นนท์. (2554). *การศึกษาแบบเรียนรวม: เอกสารประกอบการสอนรายวิชาการศึกษาแบบเรียนรวม*. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ประภัสสร สรวนรัมย์. (2554). *สภาพและปัญหาการดำเนินงานจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษตามโครงสร้างซีที (SEAT Framework) ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ผดุง อารยะวิญญู. (2551). *การวิจัยเพื่อพัฒนาโรงเรียนต้นแบบในการเรียนรวมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รดา ธรรมพูนพิสัย. (2556). *สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนร่วมในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- สมพร หวานเสร็จ. (2555). *การจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education)*. อุบลราชธานี: อุบลกิจออฟเซ็ท.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2556). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.
- สุชาดา บุปผา. (2555). *การพัฒนาแบบการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม (Inclusive Education) ในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุเชษฐ์ เรือนก้อน. (2556). *แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีปัญหาทางการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา ในโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- Knight, A. (2015). Toward inclusion of students with special education needs in the regular classroom. *British Journal of Learning Support*, 14(1).
- Kuyini, A. B., & Desai, I. (2009). Providing instruction to students with special needs in inclusive classrooms in Ghana: Issues and challenges. *International Journal of Whole Schooling*, 4(1), 22–38.

บทความวิจัย

สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ
ในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีดวง มาหะ¹ นิเลาะ แวอูเซ็ง²

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000

² รองศาสตราจารย์, สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม คณะวิทยาการอิสลาม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี 94000

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประเด็นดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการตอบแบบสัมภาษณ์ จากสถาบันศึกษาปอเนาะละ 3 คน ได้แก่ ผู้บริหาร (โต๊ะครู) จำนวน 1 คน และผู้ช่วยโต๊ะครู จำนวน 2 คน รวมทั้งหมด 51 คน และ 2) กลุ่มเป้าหมายที่ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้บริหารสถาบันศึกษาปอเนาะ จำนวน 17 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีมี 4 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อและด้านการประเมินผล พบว่า สภาพปัญหาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรอยู่ในระดับมาก ด้านการเรียนการสอนอยู่ในระดับน้อย ด้านการใช้สื่ออยู่ในระดับมาก และด้านการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง 2) แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี พบว่า มีแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ ดังนี้ **ด้านหลักสูตร** ควรมีหลักสูตรวิชาชีพในสถาบันศึกษาปอเนาะ เช่น หลักสูตรการช่าง การเกษตร ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างไฟ เป็นต้น เพื่อเป็นรายได้เลี้ยงชีพในยามที่จบการศึกษาปอเนาะ **ด้านการเรียนการสอน** ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยจัดการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เรียนรู้ด้านศาสนา เรียนรู้ด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียนรู้กิจกรรมฝึกหัดของอาชีพ โดยน้อมนำตามแนวทางของศาสนาอิสลาม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียน **ด้านการใช้สื่อ** ควรจัดให้ใช้สื่อ เสริมการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่หลากหลาย การใช้โซเชียลในการจัดการศึกษาในสถาบันศึกษาปอเนาะ เช่น การไลฟ์สดหรือบันทึกวิดีโอในขณะที่มีการสอน และ **ด้านการประเมิน** ควรมีการประชุมรายสัปดาห์หรือรายเดือนของคณะบุคลากรในสถาบันศึกษาปอเนาะ เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือข้อบกพร่องของนักศึกษา เพื่อยกระดับและแก้ปัญหาในระดับต่อไปและควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นต้น

คำสำคัญ : สภาพและปัญหาการจัดการศึกษา, แนวทางการพัฒนา, สถาบันศึกษาปอเนาะ

RESEARCH

Conditions, Problems, and Guidelines for Development of Pondok Education Management in Nong Chik District Pattani ProvinceDuang Maha¹ Nilao Waeuseng²

¹M.Ed. student in Islamic Educational Administration and Management Program (IEAMP), Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus 94000

²Assistant professor, Lecturer in Islamic Educational Administration and Management Program (IEAMP), Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus 94000

Abstract

This research the objectives are 1) to study the conditions, problems, and educational management of Pondok Educational Institutions in Nong Chik District. Pattani Province 2) To study guidelines for developing educational management of pondok educational institutions in Nong Chik District. Pattani Province The researcher has determined the sample group and target group for the research, consisting of 2 groups: 1) the sample group that responded to the interview questionnaire 3 people from each pondok institution, namely 1 administrator (teacher desk) and 2 assistant teachers, totaling 51 people, and 2) the target group to answer the questionnaire are administrators of pondok educational institutions. A purposive selection method was used for 17 people. The research instrument was a rating scale questionnaire. and interviews using open-ended questions. Analysis of information about conditions and problems from questionnaires by finding percentages, means, and standard deviations. and analysis of information on educational development guidelines for pondok educational institutions. Using content analysis methods

The results of the research found that 1) Conditions and problems of pondok educational institutions. Under the jurisdiction of the Nong Chik District Private Education Office. Pattani Province has 4 areas as follows: Curriculum, Teaching and Learning. In terms of media use and evaluation, it was found that the conditions and problems of pondok educational institutions Under the jurisdiction of the Nong Chik District Private Education Office. Pattani Province Overall, the problem situation is at a moderate level. And when considering each aspect, it was found that The curriculum aspect is at a high level. The teaching aspect is at a low level. Media use is at a high level. and the evaluation aspect was at a moderate level. 2) To study the development guidelines of pondok educational institutes in Nong Chik District. Pattani Province found that there are guidelines for developing education in pondok educational institutions as follows: Curriculum, for example, there should be vocational courses in pondok educational institutes, such as courses in engineering, agriculture, tailoring, electricians, etc., in order to earn a living income when completing pondok education. Teaching and learning, such as organizing a learning process that

allows students to apply knowledge and skills necessary for life By organizing teaching and learning to have a variety of activities, such as learning about religion. Learn basic education, learn vocational training activities By embracing the guidelines of Islam To improve the quality of life of students in media use, e. g. Media supplements the use of various technological innovations. The use of social media in organizing education in pondok educational institutions, such as in live broadcasts or video recordings while teaching. In terms of evaluation, for example, there should be weekly or monthly meetings of the personnel in the pondok institution. To evaluate student progress or shortcomings To raise and solve problems to the next level and parents should be involved in the evaluation, etc.

Keywords: educational management, pondok educational institutions...

บทนำ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยสถาบันปอเนาะ พ.ศ. 2547 ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยรัฐบาลเพื่อสร้างสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส กระทรวงศึกษาธิการจึงมีความเห็นว่าควรส่งเสริมสถาบันศึกษาปอเนาะให้เป็นสถาบันทางสังคมที่มุ่งเน้นการสอนตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมอิสลาม รวมถึงตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาในชุมชนอย่างเหมาะสม สถาบันศึกษาปอเนาะ หมายถึง สถาบันทางสังคมของชุมชนอิสลามที่มุ่งเสริมสร้างการเรียนรู้ในด้านศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม เพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้และพฤติกรรมที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ (ราชกิจจานุเบกษา, 2547) นอกจากนี้ พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ในมาตรา 4 ได้กำหนดความหมายของโรงเรียนนอกระบบว่าเป็นโรงเรียนที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา และการวัดผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสำเร็จการศึกษา รวมถึงศูนย์การศึกษาอิสลามประมุขียัด (ตาดีกา) และสถาบันอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2554) สอดคล้องกับสุรียา หะยีเหย็บ (2564) ที่อธิบายว่า สถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นโรงเรียนนอกระบบที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดเป้าหมาย รูปแบบการจัดการศึกษา ระยะเวลาเรียน รวมถึงวิธีการวัดผลและประเมินผล ซึ่งทำให้ถูกมองว่าเป็นระบบการศึกษาที่ล้ำหลังและไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังกลายเป็นจุดสนใจที่สำคัญ โดยมีความพยายามจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาสถาบันปอเนาะให้มีความทันสมัยมากขึ้น ในขณะที่ยังคงรักษาจารีตประเพณี โดยการบูรณาการความรู้ทางศาสนาอิสลามเข้ากับวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้และพฤติกรรมที่ดีให้กับมุสลิมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสี่อำเภอในจังหวัดสงขลา ได้แก่ อำเภอจะนะ อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอเทพา และอำเภอนาทวี พื้นที่เหล่านี้มีสถาบันศึกษาทางศาสนาอิสลามเกิดขึ้นมากมาย ทั้งในรูปแบบทางการและไม่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันปอเนาะซึ่งมีความเก่าแก่และมีบทบาทสำคัญในสังคมมุสลิมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันปอเนาะเกิดจากอุดมการณ์และภูมิปัญญาของโต๊ะครูผู้ก่อตั้ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านในชุมชนที่ร่วมมือกันทั้งในด้านกำลังแรงงานและทรัพย์สินเพื่อสืบทอดหลักการอิสลาม ถือเป็นความต้องการร่วมกันระหว่างโต๊ะครูกับชุมชน โดยปอเนาะมักจะตั้งอยู่ในชุมชนที่มีมุสลิมอาศัยอยู่หนาแน่น ตามความเชื่อและค่านิยมของมุสลิม ผู้ที่จะเป็นโต๊ะครูและจัดตั้งปอเนาะได้นั้นต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้น เช่น เคยประกอบพิธีหัจญ์ที่นครมักกะฮ์ และมีความรู้ทางศาสนาอิสลามในระดับสูงที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน รวมถึงต้องมีความตั้งใจจริง จิตใจบริสุทธิ์ และมีความเสียสละอย่างเต็มที่ (อับบัส ยีรัน, 2559)

ปอเนาะแห่งแรกที่ก่อตั้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น นักวิชาการมุสลิมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับสถานที่และประวัติของปอเนาะในปัตตานี จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับ การเผยแพร่ศาสนาอิสลามและการก่อตั้งปอเนาะในช่วงเริ่มต้นนั้นเกิดขึ้นที่ปัตตานี ซึ่งถือเป็นสถานศึกษาที่เก่าแก่ที่สุดในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ จากการสำรวจของศูนย์พัฒนาการศึกษา จังหวัดยะลา ในปี พ.ศ. 2521 พบว่าปอเนาะที่เก่าแก่ที่สุดยังคงดำเนินกิจการอยู่ แต่ผลการสำรวจไม่ได้ระบุชัดเจนว่าปอเนาะแห่งแรกตั้งอยู่ที่ใด (ประกิจ ประจันปัจจนิก, 2516) โดยปอเนาะที่ก่อตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปอเนาะ กัวลาบือเกาะ (Kuala BaKah) ซึ่งก่อตั้งโดยบุตรของซัยค อุษมาน อัลยามานีย์ ที่มาจากประเทศเยเมน

ในช่วงคริสต์ศักราชที่ 16 (อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต และนุมาน หะยีมะแซ, 2553) สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อิสมาอีล เบญจสมิทธิ (2551) ที่ระบุว่า หลังจากที่พญาตุนัศพาได้ประกาศตนเป็นมุสลิมตามคำแนะนำของ ชัยคุ มุหัมมัดสะอิด อัลบาชีซา หรือ โต๊ะปาไซ ท่านได้รับชื่อมุสลิมว่า สุลต่านอิสมาอีล ชะฮู ต่อมา มีนักเผยแพร่ ศาสนาจากฮะฎอเราะเมาต ประเทศเยเมน เดินทางมาค้าขายและเผยแพร่ศาสนาอิสลาม ซึ่งคาดว่า การเปิดสอน หนังสือแบบปอเนาะเริ่มขึ้นครั้งแรกที่บริเวณปากแม่น้ำกัวลาปีอเกาะฮู ปัจจุบันคือปากแม่น้ำปัตตานี อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลล่าสุดของสถาบันศึกษาปอเนาะในจังหวัดปัตตานี พบว่ามีสถาบันศึกษาปอเนาะที่จดทะเบียน จำนวน 263 แห่ง (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567) (สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี, 2567) และ ยังมีสถาบันศึกษาปอเนาะที่ไม่ได้จดทะเบียนอีกหลายแห่งด้วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความต้องการการศึกษาใน สถาบันศึกษาปอเนาะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากสถาบันเหล่านี้สามารถตอบสนองความต้องการด้านศาสนาของ ประชาชนได้ดีกว่าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม และประชาชนมีความตระหนักถึงความสำคัญในการปลูกฝัง ความรู้ทางศาสนาให้กับลูกหลานและเยาวชนมากขึ้น (สุรียา หะยีเหย็บ, 2564)

อิสลามให้ความสำคัญกับการศึกษาหาความรู้และเน้นย้ำถึงคุณค่าของวิชาความรู้ ดังนั้น สถาบันปอเนาะ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงถือเป็นศูนย์รวมอัตลักษณ์และเป็นสถาบันการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์กับสังคมมุสลิม มายาวนาน เปรียบเสมือนเกียรติและศักดิ์ศรีที่อยู่คู่กับชุมชน แม้ว่าปัจจุบันปอเนาะจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจาก อดีตอย่างมากเนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนโยบายการศึกษาของรัฐ ทำให้บางส่วนของปอเนาะต้องปรับเปลี่ยน รูปแบบการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ ควบคู่กัน ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่เน้นการเรียนการสอนด้านศาสนาเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม ยังมีปอเนาะ บางแห่งที่ยังคงยึดมั่นในหลักการดั้งเดิมและพยายามอนุรักษ์ระบบการศึกษาของปอเนาะให้คงอยู่ในสังคมจนถึง ปัจจุบัน (อับบัส ยีร์น, 2559)

นอกจากนี้ เหตุผลสำคัญที่ทำให้โรงเรียนปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงรักษาระบบการศึกษาเก่า ไว้ คือความต้องการที่จะสืบทอดหลักการศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นความต้องการที่เกิดจากทั้งกลุ่มผู้ปกครองและ ผู้เรียนที่ต้องการเรียนในโรงเรียนปอเนาะที่มีระบบการสอนแบบดั้งเดิม โดยมีวิธีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับ แนวทางดังกล่าว นันทกาญจน์ เบ็ญเต็มอะห์ลี (2542) ได้กล่าวถึงกลุ่มประชาชนที่ต้องการให้การเรียนการสอน แบบดั้งเดิมยังคงอยู่ โดยมีความเชื่อมั่นว่าระบบนี้สามารถสร้างผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และเข้าใจ หลักการอิสลามอย่างแท้จริง อีกทั้งนิเลาะ แวอุเซ็ง (2551) ได้ค้นพบจากการศึกษาถึงสภาพปัญหาและความ ต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนใต้ มี 4 ด้าน ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการจัดการศึกษา และด้านผลผลิตทางการศึกษา อีกทั้งนิเลาะ แวอุเซ็ง (2551) ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของปัญหาการจัดการศึกษาและความต้องการในการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสถาบันศึกษาปอเนาะซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชนมาตั้งแต่อดีต แม้ว่า ปัจจุบันประชาชนในพื้นที่จะหันไปให้ความสนใจกับการส่งลูกหลานไปเรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม มากขึ้น แต่ปอเนาะยังคงได้รับการยอมรับจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การเกิดปัญหาหาระหว่างสถาบัน ศึกษาปอเนาะกับเจ้าหน้าที่รัฐนั้นมีสาเหตุมาจากการขาดความเข้าใจในรากเหง้าของปัญหาความไม่สงบในสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้เจ้าหน้าที่รัฐมองว่าปอเนาะเป็นแหล่งก่อเหตุความไม่สงบ นอกจากนี้ ปอเนาะใน

พื้นที่ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนกับภาครัฐ ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างปอเนาะและภาครัฐ ปัญหานี้จึงต้องได้รับการแก้ไขร่วมกันเพื่อสร้างความสงบสุขและความสามัคคีในชุมชน

จากที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของสถาบันศึกษาปอเนาะอย่างชัดเจน เนื่องจากการบริหารจัดการภายในสถาบันนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาปอเนาะ ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้มีความรู้ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา การดำเนินชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกันในสังคม รวมถึงการมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อให้สามารถต่อสู้เพื่อความเป็นอยู่ของตนเองและสังคมได้ นอกจากนี้ยังต้องมีความพร้อมในการประกอบอาชีพในอนาคต และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันและตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการบริหารจัดการและส่งเสริมการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหาที่เกี่ยวข้องและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพและปัญหาที่มีอยู่ และสามารถพัฒนาการศึกษาของสถาบันให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยที่เน้นการทำความเข้าใจต่อความคิดเห็นที่มีต่อสถานการณ์โดยใช้วิธีการให้ความหมายและตีความเชิงลึก รายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือผู้แทนสถาบันศึกษาปอเนาะที่จดทะเบียนเปิดทำการเรียนการสอนในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จำนวน 17 สถาบัน สถาบันละ 2 คน ประกอบด้วยผู้บริหาร (โต๊ะครู) 1 คน และผู้ช่วยโต๊ะครู 1 คน รวมจำนวนทั้งหมด 34 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด คือเป็นผู้มีบทบาทในการบริหาร มีความรู้และสามารถให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษาได้อย่างลึกซึ้งและครอบคลุม และมีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 5 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อธิบายหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยข้อคำถามในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ตอนที่ 1 คือ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันศึกษาปอเนาะ และตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ โดยในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายการสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมิน ตรวจสอบคุณภาพโดยการพิจารณาความตรงเชิงพินิจ (Face Validity) โดยพิจารณาถึงความชัดเจนและความถูกต้องในการใช้สำนวนภาษา รวมถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ และจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยแนบกำหนดการนัดหมายที่ไปสัมภาษณ์ จากนั้นส่งแบบสัมภาษณ์ให้กลุ่มเป้าหมายล่วงหน้า 3 วัน จากนั้นได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลา 1 – 2 ชั่วโมงต่อคน โดยก่อนการสัมภาษณ์ได้ชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์และนำเสนอผลข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจและตีความเนื้อหาที่เป็นประเด็นที่แฝงอยู่ในข้อมูลที่เก็บอยู่ในรูปข้อความ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์ คือเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ โครงสร้างการบริหาร หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อ และการประเมินผล จากนั้นได้ทำการเตรียมข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม โดยกำหนดหน่วยในการวิเคราะห์คือเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กำหนดตามวัตถุประสงค์ แยกแยะข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่กำหนด ตีความข้อมูลเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาความ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันศึกษาปอเนาะ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และประมวลความคิดเห็นที่ได้มาสรุปเป็นผลการวิจัย

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าโดยใช้วิธีการคืนข้อมูลเพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบของข้อมูลนั้นตรวจสอบจากแหล่งที่มา ได้แก่ เวลา สถานที่ และบุคคล โดยการตรวจสอบข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกันเพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้นเหมือนกันหรือไม่ การตรวจสอบสถานที่ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และการตรวจสอบบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่อย่างไร

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี 4 ด้าน ดังนี้ ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมินผล สามารถสรุปได้ดังนี้

1) **ด้านหลักสูตร** พบว่า หลักสูตรและตำรา (กิตาบ) ที่ใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จะมีลักษณะที่เป็นรูปแบบเดิมไม่ต่างกันมากกับในยุคสมัยก่อนๆ คือ รูปแบบตำรากิตาบก็จะเป็นกิตาบของคนพื้นที่เรียนต่อ ๆ กันในสมัยก่อน สมัยบรรพบุรุษของชาวปัตตานี โดยเล่าเรียนมา หรือที่เขาเรียกว่าเป็นการสืบทอดมรดกการศึกษาจากรุ่น ๆ ก่อน ๆ จนสู่ยุคปัจจุบัน แต่ในขณะนั้นก็มีบ้างที่โต๊ะครูนำตำรากิตาบของอูละมาอ์ในยุคปัจจุบันที่ได้เขียนไว้ เพื่อนำมาสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะ ไม่ว่าจะ เป็นกิตาบอาหรับหรือมลายูอาวี ส่วนภาษาที่ใช้สอนก็คือ ภาษามลายูอาวีและอาหรับ แต่จากการเก็บข้อมูลยังพบว่า มีเพียงไม่กี่สถาบันปอเนาะที่ได้นำตำรากิตาบที่เป็นภาษามลายูอาวีมาเป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน

2) การเรียนการสอน พบว่า การเรียนการสอนของสถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ดำเนินโดยโต๊ะครูโดยจะมีการบังคับเพื่อให้ผู้เรียนทั้งชายและหญิงต้องอยู่ประจำหอพัก อนุญาตให้ผู้เรียนกลับบ้านเดือนละครั้ง ครั้งละ 4-5 วัน การเรียนอาเล็มจะใช้เวลากลางคืนหลังละหมาดอิซาโดยเฉพาะ เพราะเป็นการเรียนจากตำราอิสลามไปเรื่อย ๆ ซึ่งเวลาเรียนระดับนี้จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของโต๊ะครู (بابอ) หลักสูตรที่นำมาใช้ คือ ระบบท่องจำด้วยอัลกุรอาน ตัจวิด และอิสลามศึกษา วิชาฟิสิกส์ เตาฮีด อัคลาค ซึ่งเป็นวิชาฟิรฎูอินพื้นฐาน (ระดับอับตีดาอียะ, มุตาวัซซิม) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน จะแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ การท่องจำอัลกุรอาน เพียงอย่างเดียวจนหมดเล่ม โดยมีระยะเวลาการท่องจำเป็นเวลา 5-6 ปี และการเรียนอาเล็ม (เรียนกิตาบตามสาระวิชา) เป็นสถาบันศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาด้านการใช้ชีวิตในแนวทางของอิสลาม รวมถึงวิชาชีพลัทธิสุตฺร จะมีผู้เรียนหอพักที่เป็นผู้ชายล้วน สำหรับการจัดการเรียนการสอนจะเน้นในด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้เรียนส่วนมากจะเป็นผู้เรียนที่มีอายุค่อนข้างสูง บางคนมีครอบครัวแล้ว แต่เข้ามาเรียนในช่วงเวลาว่างจากการทำงาน เช่น ช่วงเวลากลางคืน หลังเลิกงานและเข้าตู่หลังซุบฮียีก่อนไปทำงาน กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนในหมู่บ้านเป็นหลัก รวมถึงชาวบ้านในหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียงที่ประสงค์จะเรียน ส่วนมากจะเป็นผู้เรียนที่อ่านได้แล้วเป็นผู้เรียนในชุมชนใกล้เคียง ใช้หลักสูตรแบบสถาบันปอเนาะดั้งเดิมซึ่งมีผู้เรียนเป็นคนในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ วิชาที่สอน คือ กิตาบ อัลกุรอาน และควบคุมการเรียนตามหลักสูตรฟิรฎูอินไปด้วย ทั้งนี้จะจัดระดับชั้นเรียนเป็นสองกลุ่ม คือ ระดับผู้เรียนที่มีอายุน้อยและอายุมาก

3) การใช้สื่อ พบว่า การใช้สื่อของสถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จะไม่ค่อยมีการใช้สื่อแบบสมัยใหม่ในการจัดการเรียนการสอนมากนัก โดยผู้สอนจะใช้สื่อแบบปกติ เช่น หนังสือ กระดานดำ ข้อเขียน เครื่องขยายเสียง และมีเพียงไม่กี่สถาบันปอเนาะที่จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นสื่อในการเรียนการสอน เช่น การบันทึกเทปวิดีโอ เพื่อให้ผู้เรียนได้กลับไปทบทวนในส่วนที่ยังไม่เข้าใจในขณะที่โต๊ะครูสอนและไม่กี่สถาบันศึกษาปอเนาะที่ทำการไลฟ์สดในขณะที่โต๊ะครูกำลังสอน เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับชาวบ้านทั่วไป แต่อยู่ในระดับไม่มาก

4) การประเมิน พบว่า สถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลการเรียนใด ๆ ของผู้เรียน ส่วนมากจะเน้นที่การเรียนเป็นหลัก แต่จะมีบ้างในเวลาที่โต๊ะครูจะสอบถามผู้เรียนถึงความเข้าใจในการเรียน ส่วนสถาบันปอเนาะฮาฟิซจะเน้นถึงการท่องจำอัลกุรอานเป็นหลัก ถ้าผู้เรียนที่ท่องจำได้ดีและคล่องจะสามารถส่งตัวไปเป็นอิหม่ามนำละหมาดที่มีสัจดีต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศ

ส่วนผลการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้รับใบอนุญาตและผู้ช่วยโต๊ะครูจำนวน 51 คน จากทั้งหมด 17 สถาบัน ได้ใช้วิธีการนำเสนอเป็นตารางจำแนกตามแต่ละสถาบันศึกษาปอเนาะ ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

สถาบันปอเนาะ	ปัญหา
1	- ความไม่ต่อเนื่องในการท่องจำ - ขาดงบประมาณผู้เรียนไม่พอกับสถานที่

สถาบันปอเนาะ	ปัญหา
2	- ไม่ตระหนักถึงการศึกษาเพราะมีผู้เรียนเข้าๆออกๆ - ขาดงบในการตอบแทนบุคลากร
3	- ไม่ต่อเนื่องในการเรียนเพราะผู้เรียนอายุมาก - ขาดงบในการบริหารสถานที่
4	- หน่วยงานรัฐมาค่อนข้างบ่อยทำให้เรียนต้องชะงักไป - งบในการต่อเติมอาคารเพราะผู้เรียนมีปริมาณมากขึ้น
5	- ต้องการขยายพื้นที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน - กระตุ้นการเรียนด้วยสื่อ
6	- ผู้เรียนเข้าๆออกๆ ตามวัยอายุและบุคลากรเปลี่ยนบ่อยไม่มีมีความต่อเนื่อง - ผู้เรียนไม่สามารถต่อยอดเพราะไม่มีวุฒิจบการศึกษา
7	- ผู้ปกครองและเด็กไม่ตระหนักถึงการเรียนอัลกุรอาน
8	- อาคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ
9	- อาคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ
10	- อาคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ
11	- อาคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ - ต้องการความมีส่วนร่วมกับองค์กรเพื่อขยาย
12	- หน่วยงานรัฐมาบ่อยทำให้การเรียนต้องชะงัก - ขาดงบในการต่อเติมอาคารเรียน
13	- ผู้เรียนไม่มีความต่อเนื่องในการเรียนเนื่องมีภาระทางบ้าน - ขอความช่วยเหลือจากรัฐในการบริหารสถานศึกษา
14	- ขาดงบในการต่อเติมอาคารและหอพักเพราะมีผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง
15	- ผู้เรียนไม่คงที่เข้าๆออกๆ โดยปกครองไม่บังคับให้มาเรียน ทำให้ค่าใช้จ่ายขาดเคลื่อนไปตามจำนวนผู้เรียน
16	- ผู้เรียนไม่ต่อเนื่องในการท่องจำ - ผู้เรียนจำนวนมากไม่พอกับสถานที่เรียน ทำให้ไม่มีงบมากพอในการขยายพื้นที่
17	- ผู้เรียนไม่ต่อเนื่องในการท่องจำ - ไม่มีงบมากพอในการขยายพื้นที่

จากตารางข้างต้น พบว่า ปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความไม่ต่อเนื่องในการท่องจำอัลกุรอาน ขาดงบประมาณ ผู้เรียนไม่พอกับสถานที่ ไม่ตระหนักถึงการศึกษาเพราะมีผู้เรียนเข้า ๆ ออกๆ ขาดงบในการจ่ายค่าตอบแทนบุคลากร ความไม่ต่อเนื่องในการเรียนเพราะผู้เรียนมีอายุมาก ขาดงบในการบริหารสถานที่ หน่วยงานรัฐมาค่อนข้างบ่อยทำให้เรียนต้องชะงักไป ขาดงบในการต่อเติมอาคารเพราะผู้เรียนมีปริมาณมากขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ให้เพียงพอ กับจำนวนผู้เรียน ขาดสื่อในการระบุคคลากรเปลี่ยนบ่อยไม่มีมีความต่อเนื่อง ผู้เรียนไม่สามารถต่อยอดเพราะไม่มีวุฒิ

จบการศึกษา ผู้ปกครองและเด็กไม่ตระหนักถึงการเรียนอัลกุรอาน ออคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ ผู้เรียนไม่มีความต่อเนื่องในการเรียนเนื่องมีภาระทางบ้าน

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถาบันศึกษาปอเนาะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา สถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีมีดังนี้

1) ด้านหลักสูตร พบว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและหลักสูตร แกนกลางของสถาบันศึกษาปอเนาะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ควรมีการออกแบบ หลักสูตรใหม่ที่ทันสมัยและตอบโจทย์ความต้องการในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเพิ่มหลักสูตรวิชาชีพ เช่น การช่าง การเกษตร ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า และช่างไฟฟ้า เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้เรียนหลังจากจบการศึกษา หลักสูตรด้านภาษา ควรมีความหลากหลายมากขึ้น จากเดิมที่มีเพียงภาษาอาหรับและภาษามลายูอาวี ควรเพิ่มหลักสูตรภาษามลายูรูมี ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อยกระดับทักษะด้านภาษาในสถาบันศึกษาปอเนาะให้ดียิ่งขึ้น ควรคงหลักสูตรการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะให้อยู่ในรูปแบบเดิม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของสถาบันนี้ แต่ควรเสริมหลักสูตรที่ตามทัน สมัยซึ่งอุลามาฮ์ในปัจจุบันได้จัดทำขึ้น เช่น การปลูกผม ปลูกคิ้ว การต่อเติมอวัยวะ การจัดการอาบน้ำศพจาก ไวรัสโควิด-19 และการใส่เสื้อสีพันธุในสตรีที่มีบุตรยาก เป็นต้น เรื่องเหล่านี้ไม่มีในตำราในอดีต แต่มีอุลามาฮ์ใน ยุคนี้ที่ได้จัดทำตำราที่ตามทันเพื่อปรับให้เข้ากับยุคสมัย ซึ่งในภาษาอาหรับเรียกว่า ฟิก-อัลมุอาซอเราะห์ และควร พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น การส่งผู้เรียนไปฝึกสอนที่มีสยิดหรือตาดีกา เพื่อ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถาบันศึกษาปอเนาะ

2) การเรียนการสอน พบว่า ควรมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตไปใช้ได้จริง โดยการจัดการเรียนการสอนควรมีความหลากหลาย เช่น การ เรียนรู้ด้านศาสนา การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการฝึกฝนอาชีพ โดยนำแนวทางของศาสนาอิสลามมาใช้เพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้เรียน ควรให้ครูเป็นผู้บรรยายและผู้เรียนมีบทบาทในการฟังและตั้งคำถาม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและยกระดับความเข้าใจของผู้เรียน ควรมีการแบ่งระดับชั้นและตำราที่ตามทันเพื่อให้เหมาะสมกับระดับความรู้ ของผู้เรียน การลงพื้นที่เพื่อทำกิจกรรมด้านความรู้ก็เป็นสิ่งสำคัญ เช่น การส่งผู้เรียนไปที่มัสยิดใกล้เคียงเพื่ออ่าน คุดบะห์ในวันศุกร์ หรือการฝึกสอนที่มีสยิดหรือตาดีกา โดยจะมีการอบรมก่อนการทำกิจกรรมเหล่านี้ ควรมีการจัด กิจกรรมในวันสำคัญของอิสลาม เช่น มหกรรมปีใหม่อิสลาม เมลิตินปี และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำฮัจญ์และ อุมเราะห์ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ยังไม่ค่อยมีในสถาบันศึกษาปอเนาะ และควรส่งผู้เรียนฮาฟิซไปยังมีสยิดต่าง ๆ เพื่อทำ หน้าที่เป็นอิหม่ามนำละหมาดตารอเวียะนในเดือนรอมฎอน เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมโยงกับชุมชนและศาสนา อย่างแท้จริง

3) การใช้สื่อ พบว่า ควรมีการจัดเตรียมสื่อที่หลากหลายเพื่อเสริมการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีในการศึกษา ในสถาบันศึกษาปอเนาะ ควรพัฒนาการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจ เนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น การใช้การไลฟ์สดในการเรียนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องที่ ไม่สามารถเข้าชั้นเรียนได้ และยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าชมการเรียนการสอนได้อย่างกว้างขวาง มากขึ้น ควรมีการบันทึกคลิปวิดีโอและเสียงของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถกลับมาทบทวนได้หากมีข้อ สงสัยหรือหลงลืม และควรมีการติดตั้ง Wi-Fi เพื่อรองรับการไลฟ์สด รวมถึงโปรเจกเตอร์สำหรับการจัดกิจกรรม ต่าง ๆ ในสถาบันศึกษาปอเนาะด้วย

4) การประเมิน พบว่า ควรมีการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด หากผู้เรียนมีความรู้และสามารถเรียนกิตารี่ได้อย่างเข้าใจลึกซึ้งแล้ว ควรส่งเสริมให้พวกเขาไปเรียนเพิ่มเติมที่โต๊ะครูในสถาบันปอเนาะอื่น เพื่อพัฒนาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น สถาบันศึกษาปอเนาะควรจัดทำแบบประเมินผลสำหรับผู้เรียน โดยจะส่งแบบประเมินให้กับผู้ปกครองในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถประเมินระดับความพึงพอใจของบุตรหลาน และนำส่งให้กับโต๊ะครูในวันเปิดเรียนแรกของเทอมใหม่ การดำเนินการนี้จะช่วยให้โต๊ะครูสามารถแก้ไขปัญหาของผู้เรียนได้อย่างตรงจุด ควรมีการประชุมประจำสัปดาห์หรือเดือนของคณะบุคลากรในสถาบัน เพื่อประเมินความก้าวหน้าและข้อบกพร่องของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยในการยกระดับการศึกษาและแก้ไขปัญหาในระดับถัดไป ควรมีการถาม-ตอบในระหว่างการเรียนเพื่อประเมินความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และมีการสอบในแต่ละภาคเรียนตามความเหมาะสม เช่น การท่องจำอัลกุรอานและมาตรฐานต่าง ๆ ในตำราอิสลาม ควรมีการประเมินผลเพื่อทดสอบความจำอัลกุรอานของผู้เรียนฮาฟิซในแต่ละวัน เพื่อช่วยลดปัญหาการหลงลืม และในเดือนรอมฎอน ควรส่งผู้เรียนไปยังมัสยิดต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นอีมามในการละหมาดตารอเวียะ เพื่อประเมินผลความจำในระดับสูงต่อไป

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ดังที่ผลการวิจัยได้กล่าวข้างต้นนั้นในด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อ และด้านการประเมินผลสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร พบว่า หลักสูตรและตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการศึกษาในด้านหลักสูตรของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จะมีลักษณะที่เป็นรูปแบบเดิมไม่ต่างกับมากกับในยุคสมัยก่อนๆ คือ รูปแบบตำราที่ตายตัวจะเป็นกิตาบของคนที่เรียนต่อ ๆ กันในสมัยก่อนสมัยบรรพบุรุษของชาวปัตตานี โดยเล่าเรียนมาหรือที่เขาเรียกว่าเป็นการสืบทอดมรดกการศึกษาจากรุ่น ๆ ก่อน ๆ จนสู่ยุคปัจจุบัน แต่ในขณะนั้นก็มีบ้างที่โต๊ะครูนำตำราที่ตายตัวของอุละมาอ์ในยุคปัจจุบันที่ได้เขียนไว้ เพื่อนำมาสอนในสถาบันศึกษาปอเนาะ ไม่ว่าจะเป็ กิตาบอาหารบหรือมลาญญาวี ส่วนภาษาที่ใช้สอนก็คือ ภาษามลาญญาวีและอาหรับ แต่จากการเก็บข้อมูลยังพบว่า มีเพียงไม่กี่สถาบันปอเนาะที่ได้นำตำราที่ตายตัวที่เป็นภาษามลาญญูมีมาเป็นหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับมูฮัมมัดรูยานี บากา (2554) ที่อธิบายว่าปอเนาะเป็นสถานที่ฝึกอบรมและปฏิบัติศาสนกิจของชาวไทยมุสลิม โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เรียกว่า โต๊ะครู คอยดูแล ให้การอบรมสั่งสอนแก่เยาวชนหรือผู้ที่ประสงค์จะเรียนรู้เรื่องศาสนา เพื่อปฏิบัติศาสนกิจให้ถูกต้องตามหลักการของศาสนาอิสลาม และยังสอดคล้องกับ Dewani (2016) ที่ได้กล่าวถึงปอเนาะว่าเป็นสถาบันการศึกษาศาสนาอิสลามแบบเคร่งเพื่อใช้อบรมสั่งสอนศาสนาอิสลามให้แก่ชาวไทยมุสลิมให้มีความรู้ทางศาสนา สามารถปฏิบัติศาสนกิจและบำเพ็ญกิจประจำวัน ตลอดจนความสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านหลักสูตร ควรมีแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและหลักสูตรแกนกลางของสถาบันศึกษาปอเนาะ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรจากรูปแบบเดิมที่ไม่มีความชัดเจน ให้เป็นหลักสูตรที่ทันสมัยและเหมาะสมกับยุคปัจจุบัน ควรมีการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพ เช่น หลักสูตรการช่าง และหลักสูตรด้านภาษาที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้ของผู้เรียน ควรรักษาหลักสูตรที่ใช้สอนในสถาบันศึกษาปอเนาะให้คงอยู่ เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของสถาบัน พร้อมทั้งเพิ่มหลักสูตรใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบัน เช่น การปลูกฝัง ซึ่งเป็นเนื้อหาที่ไม่เคยมีในอดีต สอดคล้องกับนิละาะ แวอุเซ็งและคณะ (2551) ซึ่งได้วิเคราะห์ปัญหา

และความต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าควรกำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดด้านความรู้สำหรับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ควรมีการจัดสอบเทียบระดับความรู้ในวิชาศาสนาอิสลาม และจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับอาชีพให้กับผู้เรียน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพและเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ด้านการเรียนการสอน พบว่า ระดับสภาพปัญหาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับน้อย และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสภาพปัญหาที่มีระดับมาก คือ ความใส่ใจกระตือรือร้นของผู้เรียนในการเรียน และรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียน รองลงมาอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ทักษะของโต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะ ทักษะการสอนของผู้ช่วยโต๊ะครูสถาบันศึกษาปอเนาะ และประสบการณ์ความรู้ความสามารถในการสอนของโต๊ะครูและผู้ช่วยโต๊ะครู นอกจากนี้ดำเนินโดยโต๊ะครูโดยจะมีการบังคับเพื่อให้ผู้เรียนทั้งชายและหญิงต้องอยู่ประจำหอพัก อนุญาตให้ผู้เรียนกลับบ้านเดือนละครั้ง ครั้งละ 4-5 วัน การเรียนอาเล็มจะใช้เวลากลางคืนหลังละหมาดอิชาโดยเฉพาะเพราะเป็นการเรียนจากตำราอิสลามไปเรื่อย ๆ ซึ่งเวลาเรียนระดับนี้จะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของโต๊ะครู (บาบอ) หลักสูตร ที่นำมาใช้ คือระบบท่องจำด้วยอัลกุรอาน ตัจวิด และอิสลามศึกษา วิชาฟิกฮฺ เตาฮีด อัคลาค ซึ่งเป็นวิชาฟัรฎูอินพื้นฐาน (ระดับอับตีดาอียฺ, มุตาวัซซียฺ) รูปแบบการจัดการเรียนการสอน จะแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ การท่องจำอัลกุรอานเพียงอย่างเดียวจนหมดเล่ม โดยมีระยะเวลาการท่องจำเป็นเวลา 5-6 ปี และการเรียนอาเล็ม (เรียนกิตาบตามสาระวิชา) เป็นสถาบันศึกษามุ่งเน้นการพัฒนาด้านการใช้ชีวิตในแนวทางของอิสลาม รวมถึงวิชาชีพหลักสูตรจะมีผู้เรียนหอพักที่เป็นผู้ช่วยล้วน สำหรับการจัดการเรียนการสอนจะเน้นในด้านคุณธรรม จริยธรรม ผู้เรียนส่วนมากจะเป็นผู้เรียนที่มีอายุค่อนข้างสูง บางคนมีครอบครัวแล้ว แต่เข้ามาเรียนในช่วงเวลาว่างจากการทำงาน เช่น ช่วงเวลากลางคืนหลังเลิกงานและเข้าตู่หลังซุฮูฮฺก่อนไปทำงาน กลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชนในหมู่บ้านเป็นหลัก รวมถึงชาวบ้านในหมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียงที่ประสงค์จะเรียน ส่วนมากจะเป็นผู้เรียนที่อ่านได้แล้วเป็นผู้เรียนในชุมชนใกล้เคียง ใช้หลักสูตรแบบสถาบันปอเนาะดั้งเดิมซึ่งมีผู้เรียนเป็นคนในหมู่บ้านเป็นส่วนใหญ่ วิชาที่สอน คือ กิตาบ อัลกุรอาน และควบคุมการเรียนตามหลักสูตรฟัรฎูอินไปด้วย ทั้งนี้จะจัดระดับชั้นเรียนเป็นสองกลุ่ม คือ ระดับผู้เรียนที่มีอายุน้อยและอายุมาก สอดคล้องกับอันวารฺ ดุมิแด (2566) ที่ค้นพบว่าส่วนหนึ่งของระเบียบในสถาบันศึกษาปอเนาะโดยมีรูปแบบที่ต่างกัน อาทิ ผู้เรียนที่เข้ามาใหม่จำเป็นต้องพักประจำปอเนาะอย่างน้อย 40 วัน ผู้เรียนต้องผลงานของเข้าเรียนในวิชาภาคบังคับ ผู้เรียนทุกคนต้องไปร่วมละหมาดญามาอะห์ครบ 5 เวลา (ละหมาดรวมกัน) ที่สุเสร่า ห้ามผู้เรียนทุกคนนำสิ่งเสพติดเข้าบริเวณปอเนาะโดยเด็ดขาด และห้ามเสพโดยเด็ดขาด หากฝ่าฝืนจะมีโทษถึงขั้นไล่ออกและหมดสภาพการเป็นผู้เรียนแห่งนั้น ห้ามผู้เรียนนำหรือพกพาโทรศัพท์ก่อนได้รับอนุญาต ผู้เรียนทุกคนต้องพักประจำปอเนาะห้ามกลับบ้านก่อนครบกำหนด ห้ามคบผู้หญิงหรือนัดพบตามลำพัง ไม่อนุญาตพาเพื่อนที่ไม่ใช่ผู้เรียนเข้าบริเวณปอเนาะ ผู้เรียนต้องทำความสะอาดปอเนาะของตนเองทุกวัน และมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดบริเวณปอเนาะสัปดาห์ละครั้ง การแต่งกายของผู้เรียนจำเป็นต้องใส่หมวกกะปิเยาะ เวลาเรียนและละหมาด และเวลาออกนอกบริเวณปอเนาะต้องใส่ผ้าพันศีรษะ (เสราบัน) และห้ามทะเลาะแบ่งพรรคแบ่งพวก และสอดคล้องกับอับดุลรอฮิด เจมะมะ (2556) ที่ได้กล่าวถึงรูปแบบการศึกษาของสถาบันปอเนาะ ด้านการจัดการเรียนการสอนแบบทั่วไป มีทั้งผู้ที่มีความประสงค์จะพักอาศัยอยู่ในบริเวณปอเนาะ และชาวบ้านที่ว่างจากการทำงานสามารถเข้ามาศึกษาในปอเนาะได้ โดยไม่มีการบังคับแต่จะมีการบังคับเฉพาะผู้เรียนที่พักอาศัยประจำอยู่ในปอเนาะ โดยมีการจัดการเรียนการสอนเป็นรายสัปดาห์ในสาขาที่ผู้รับใบอนุญาตหรือบาบอที่มีความสามารถพิเศษในด้านนั้น ๆ เช่น วิชาอักดิยะห์ วิชาฟิกฮฺ ตัจวิด อัลกุรอาน อัลฮาดิษ ตัจซียฺ จริยธรรม

อักษรวิธียากยสัมพันธ์ และอื่น ๆ ซึ่งจะมีตารางที่จัดวางไว้ โดยโต๊ะครูในวันและเวลา ส่วนผู้เรียนสามารถมาเรียนได้วันและเวลาเฉพาะในรายวิชาตามความต้องการ ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการเรียนการสอน สอดคล้องกับอัปดุลสุโกร์ ดินอะ (2553) ที่กล่าวว่า การศึกษาในอิสลามเป็นกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถและทักษะของบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิตในทุกแง่มุม ทุกมุม หรือกระบวนการสร้างบุคคลให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ตนเองอาศัยอยู่จนสามารถเป็นดวงประทีปส่องนำชีวิตเป็นประตูดวงของความสำเร็จและเป็นกุญแจแห่งอารยธรรม

3) ด้านการใช้สื่อ พบว่า ระดับสภาพของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสภาพปัญหาสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด คือ สามารถนำคลิปที่สอนมาเผยแพร่บนสถาบันปอเนาะ การใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเรียนการสอน และการรักษาเนื้อหาที่สอนในการจัดเก็บเพื่อทบทวนในการเรียน และรองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ความพึงพอใจของผู้เรียนของเครื่องเสียงในการใช้สอน นอกจากนี้การใช้สื่อของสถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี จะไม่ค่อยมีการใช้สื่อแบบสมัยใหม่ในการเรียนการสอนมากนัก โดยผู้สอนจะใช้สื่อแบบปกติ เช่น หนังสือ ข้อเขียน กระดานดำ เครื่องขยายเสียง และมีเพียงไม่กี่สถาบันปอเนาะที่จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาเป็นสื่อในการสอน เช่น การบันทึกเทปวิดีโอ เพื่อให้ผู้เรียนได้กลับไปทบทวนในส่วนที่ยังไม่เข้าใจในขณะที่โต๊ะครูสอนและไม่กี่สถาบันศึกษาปอเนาะที่ทำการไลฟ์สดในขณะที่โต๊ะครูกำลังสอนเพื่อเป็นประโยชน์ให้กับชาวบ้านทั่วไป แต่อยู่ในระดับไม่มากสอดคล้องกับอาอิต๊ะ เจ๊ะแหว (2558) ที่ศึกษาเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี โดยค้นพบว่า ด้านสื่อไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น คอมพิวเตอร์ สื่อและเทคโนโลยีไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนและจำนวนผู้เรียน ไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และขาดการส่งเสริม การพัฒนาทางด้านสื่อ เทคโนโลยี และทัศนคติของผู้รับใบอนุญาตที่มีต่อเทคโนโลยียังไม่เห็นความสำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับฟาริด เตมะหมัด (2550) ที่ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยพบว่า งานพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ควรจัดตั้งสื่อเพื่อส่งเสริมให้ผู้สอนทุกคนได้ใช้สื่อ จัดให้มีบุคลากรเพื่อดูแลงานสื่อ มีการจัดทำทะเบียนและดูแลโรงเรียน ควรจัดฝึกอบรมให้ผู้สอนสามารถผลิตสื่อบางอย่างใช้เอง และสอดคล้องกับมูฮัมมัดนาเซ สามะ (2552) ที่ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา พบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ด้านสื่อการเรียนการสอน งบประมาณมีไม่เพียงพอในการที่จะผลิตสื่อให้มีความหลากหลาย และทันสมัย ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการใช้สื่อ สอดคล้องกับอาอิต๊ะ เจ๊ะแหว (2558) ที่ได้วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี พบว่า การพัฒนาด้านสื่อและเทคโนโลยีการเรียนการสอนนั้น จำเป็นต้องมีการจัดเตรียมสื่อและเทคโนโลยีให้เพียงพอต่อความต้องการของการเรียนการสอนและนักเรียน โรงเรียนควรมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้สื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม นอกจากนี้การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีในการเรียนการสอนควรสอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนและความทันสมัย ครูผู้สอนควรมีการผลิตสื่อที่ทันสมัยตามรายวิชาที่จะสอน และควรให้ออกาสนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูผู้สอนในโรงเรียนเอกชนในจังหวัด เพื่อรวบรวมข้อมูลและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

4) ด้านการประเมินผล พบว่า ระดับสภาพปัญหาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัด

ปัตตานี โดยภาพรวมมีสภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีความคิดเห็นต่อระดับสภาพปัญหาสูงสุด ระดับมากที่สุด คือ ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อระดับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ รองลงมาอยู่ในระดับมาก คือการประเมินสถาบันปอเนาะเพื่อยกระดับการศึกษา รองลงมาในระดับปานกลาง คือ การประเมินผลการจัดเรียนการสอนด้านท่องจำและความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะ รองลงมาอยู่ในระดับน้อย คือ ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และสามารถเป็นผู้นำในชุมชน นอกจากนี้สถาบันปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยส่วนใหญ่ไม่มีการประเมินผลการเรียนใด ๆ ของผู้เรียน ส่วนมากจะเน้นที่การเรียนเป็นหลัก แต่จะมีบ้างในเวลาเรียนที่เฝ้าครูจะสอบถามผู้เรียนถึงความเข้าใจในการเรียน ส่วนสถาบันปอเนาะฮาฟิซจะเน้นถึงการท่องจำอัลกุรอานเป็นหลัก ถ้าผู้เรียนที่ท่องจำได้ดีและคล่องจะสามารถส่งตัวไปเป็นอิหม่ามนำละหมาดที่มีสัยิดต่าง ๆ ทั้งในประเทศและนอกประเทศสอดคล้องกับอับราฮิม ญอร์คักรักษาเขต และนุমান หะยีมะแซ (2553) ที่อธิบายถึงการเรียนรู้ในด้านพุทธิพิสัยนั้นได้เน้นในเรื่องของการท่องจำ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทั้งทางด้านศาสนาและ ภาษาอาหรับ และด้านจิตพิสัย โดยการฝึกอ่านอัลกุรอานแบบทำนองเสนาะ อ่านบทวรรณกรรม สำหรับการเฉลิมฉลองเนื่องในวันประสูติของท่านศาสดามุฮัมมัด ﷺ ซึ่งมีการจัดขึ้นในชุมชนทุก ๆ ปี และยังสอดคล้องกับด้านทักษะพิสัย โดยการสอนให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติกรอ่านอัลกุรอาน การเป็นผู้นำในการปฏิบัติศาสนกิจ การละหมาด การถือศีลอด ตลอดจนทักษะในการบริการสังคม เช่น การร่วมงานทำบุญทางศาสนาเนื่องในโอกาสต่าง ๆ และการร่วมละหมาดให้ผู้ที่ไม่เสียชีวิตในชุมชนโดยรอบบริเวณสถาบันศึกษาปอเนาะส่วนปัญหาการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีสามารถสรุปได้ว่า ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความไม่ต่อเนื่องในการท่องจำอัลกุรอาน ขาดงบประมาณ ผู้เรียนไม่พอกับสถานที่ ไม่ตระหนักถึงการศึกษามีผู้เรียนเข้า ๆ ออกๆ ขาดงบในการจ่ายค่าตอบแทนบุคลากร ความไม่ต่อเนื่องในการเรียนเพราะผู้เรียนมีอายุมาก ขาดงบในการบริหารสถานที่ หน่วยงานรัฐมาค่อนข้างบ่งบอบทำให้เรียนต้องชะงักไป ขาดงบในการต่อเติมอาคารเพราะผู้เรียนมีปริมาณมากขึ้น ซึ่งมีความจำเป็นต้องขยายพื้นที่ให้เพียงพอกับจำนวนผู้เรียน ขาดสื่อในการเรียนการสอน บุคลากรเปลี่ยนบ่อยไม่มีความต่อเนื่อง ผู้เรียนไม่สามารถต่อยอดเพราะไม่มีวุฒิจบการศึกษา ผู้ปกครองและเด็กไม่ตระหนักถึงการเรียนอัลกุรอาน อาคารเรียนและหอพักขาดความสมบูรณ์แบบ ผู้เรียนไม่มีความต่อเนื่องในการเรียนเนื่องมีภาระทางบ้าน สอดคล้องกับรุ่ง แก้วแดง และคณะ (2559) ที่ได้ศึกษาแนวทางเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของสถาบันศึกษาปอเนาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พบว่า สภาพปัญหาของสถาบันศึกษาปอเนาะของจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่สำคัญคือ ปัญหาด้านการเรียนศาสนา ขาดมาตรฐานการเรียนรู้ ไม่มีหลักสูตรและการประเมินผลที่แน่นอน การเรียนการสอนใช้วิธีอ่านหนังสือและท่องจำ ขาดการปฏิบัติ บรรยาย โดยผู้สอนคนเดียวต่อผู้เรียนกลุ่มใหญ่ การประเมินผลใช้การถาม-ตอบ ขาดสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และมีความไม่แน่นอนเรื่องระยะเวลาที่ใช้เรียน ผู้เรียนบางคนต้องใช้เวลาเรียนนานถึง 10-15 ปี และใช้เวลาเรียนทั้งวันรวมประมาณ 16-18 ชั่วโมง แม้จะมีช่วงเวลาพักผ่อนบ้าง แต่การเรียนนานอาจทำให้ผู้เรียนอ่อนล้า และขาดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ส่วนแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาด้านการประเมินผลสอดคล้องกับเฉลิมพล และชัน (2550) อ้างถึงใน สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2544; สำลี รักสุทธี และคณะ, 2545) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพความเป็นจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินที่สามารถตรวจสอบทักษะ ความฉลาด ไหวพริบ กระบวนการ คุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบ และระเบียบวินัย รวมถึงผลงานทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังเช่น การประเมินที่ท่านเราะซูล (ซ.ล) ได้ทำกับชายคนหนึ่งซึ่งเข้ามาละหมาดในมัสยิด ขณะที่ท่านเราะซูล (ซ.ล) นั่งอยู่ภายใน เมื่อชายคนนั้นเสร็จสิ้นการละหมาดและให้สลาม ท่านเราะซูล (ซ.ล) ได้รับสลามและให้ชายคนนั้นกลับไปละหมาดใหม่ ชายคนนั้นจึงกลับไปละหมาดอีกครั้ง เมื่อเสร็จสิ้น ท่านเราะซูล

(ช.ล) ก็ให้กลับไปละหมาดอีกครั้ง โดยทำเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง จนชายคนนั้นขอให้ท่านเราะซูล (ช.ล) สอนวิธีการละหมาดที่ถูกต้อง ท่านเราะซูล (ช.ล) จึงได้สอนวิธีที่ถูกต้องและกล่าวว่า “หากท่านทำเช่นนี้ การละหมาดของท่านจะสมบูรณ์”

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ควรให้มีแนวทางพัฒนาในการพัฒนาด้านหลักสูตร พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นของสถาบันศึกษาปอเนาะและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางของสถาบันศึกษาปอเนาะผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต่อไป และควรให้มีการพัฒนาหลักสูตร จากเดิมที่ไม่มีหลักสูตรที่ตายตัวที่ยังใช้หลักสูตรดั้งเดิม ให้มีการพัฒนาการจัดหลักสูตรแบบใหม่ที่ทันสมัยและควรมีหลักสูตรวิชาชีพในสถาบันศึกษาปอเนาะ

2) ควรจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนนำความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยจัดการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย ควรแบ่งระดับชั้นและระดับตำรากีตาบ เพื่อแยกระดับความรู้ของผู้เรียนเป็นแบบขั้น ๆ และให้มีการลงพื้นที่ในการทำกิจกรรมด้านความรู้ให้มีความคุ้นเคยกับงานศาสนา

3) ควรใช้สื่อเสริมการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่หลากหลาย ควรมีการใช้เทคโนโลยีด้วยการไลฟ์สดในการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ย้อนหลังในช่วงที่ไม่เข้าเรียนหรือไม่เข้าใจที่โต๊ะครูสอน และเพื่อให้ประชาชนทางบ้านได้เข้าชมการเรียนการสอนอย่างกว้าง ควรมีการบันทึกคลิปวิดีโอและเสียงในการเรียนการสอน

4) ควรมีแบบประเมินผลของผู้เรียนที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ควรมีการประชุมรายสัปดาห์หรือรายเดือนของคณะบุคลากรในสถาบันศึกษาปอเนาะ เพื่อประเมินความก้าวหน้าหรือข้อบกพร่องของผู้เรียน และควรมีการสอบในแต่ละภาคเรียนตามความเหมาะสมของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยมีประเด็นข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) การวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นรายด้าน ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ เป็นรายด้านตามแนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) ควรศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการฝึกทักษะอาชีพในสถาบันศึกษาปอเนาะ และติดตามผลผู้เรียนที่กำลังศึกษาจากสถาบันศึกษาปอเนาะ

บรรณานุกรม

- ชากีรีน สุมาลี. (2555). มอองการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามผ่านอิสลามานูว์ดมัน. สืบค้นจาก <http://www.gotoknow.org/posts/117057> (เข้าถึงเมื่อ 22 มิถุนายน 2565)
- ดอเลาะ การี. (2556). สภาพการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- ดินอะ, อ. (2556). ชูรอฎญ์แจสุ้ความเป็นพลเมือง. นราธิวาส: พงศ์ราการพิมพ์.
- นิเลาะ แวอูเซ็ง และคณะ. (2550). การจัดการศึกษาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. สงขลา: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นิเลาะ แวอูเซ็ง และคณะ. (2551). สภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- นันทกาญจน์ เบ็ญเต็มอะหลี. (2542). ปัจจัยที่มีผลต่อการคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียนปอเนาะในเจดสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นุรุตดีน อาดำ. (2556). การมีส่วนร่วมในกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาแบบอิสลามในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ปัตตานี.
- ประกิจ ประจนปัจจนึก. (2516). การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฟาริด เตะมาหมัด. (2550). แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มยุรี รววรรณ. (2563). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม (สารนิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- มุหามัดรูยานี บากา. (2554). การบูรณาการสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มุฮัมมัดนาเซ สามะ. (2552). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สายใจ ใฝ่จิต. (2558). แนวทางการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนโกสัมพ์วิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 41 (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2544). การจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรียา หะยีเหย็บ. (2564). สภาพปัญหา ความคาดหวังและแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสตูล. วารสารอัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 11(22), 219-233.

- สำลี รักสุทธี และคณะ. (2545). *ตารางวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: พ.ศ. พัฒนา.
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. (2/10/2567). *ข้อมูลโรงเรียนเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ*. สืบค้นจาก <https://www.o pep.go.th/website/> (เข้าถึงเมื่อ 2 ตุลาคม 2567)
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา. (2561). *ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา*. สงขลา: สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดสงขลา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2541). *แนวดำเนินการเพื่อการประกันคุณภาพและรับรองมาตรฐาน คุณภาพการศึกษาเอกชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *แนวทางการพัฒนาระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษา ตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: เอ็น.เอ. รัตน์เทรตดิ้ง.
- เฉลิมพล และชน. (2550). *สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาอิต๊ะ เจ๊ะแหว. (2558). *ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัศดุลฮามิด จะปะเกีย. (2547). *ปัญหาการปฏิบัติงานประกันคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดปัตตานี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัศดุลรอซิด เจ๊ะมะ. (2556). *ภูมิปัญญาและทุนเดิมของปอเนาะ. แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย, สำนักงาน กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)*.
- อับบัส ยีร์น. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงสภาพระบบดั้งเดิมของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอจะนะ จังหวัด สงขลา* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อิบราฮีม ฌรงครักษาเขต และ นูมาน หะยีมาแซ. (2553). *ทฤษฎีใหม่สถาบันการศึกษามุสลิม จังหวัดชายแดน ภาคใต้ ความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย*. สงขลา: สลาดันการวิจัยและวิชาการ.
- Ali Mohammad Jubran Saleh. (2551). *การบริหารการศึกษาในอิสลาม* (นิเลาะ แวอุเซ็ง, ผู้แปล). สงขลา: หาดใหญ่กราฟฟิก.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Neceur Jabnoun. (2548). *อิสลามและการจัดการ* (นิเลาะ แวอุเซ็ง, ผู้แปล). สงขลา: หาดใหญ่กราฟฟิก.

บทความวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ธกฤศ จันทโร¹ สุนทรี วรรณไพเราะ² ศิลป์ชัย สุวรรณมณี³¹นักศึกษาหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000^{2,3}อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา 90000

Corresponding Author, Email: krupom12@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา และสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 384 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามภูมิภาค เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลทางบวกต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มี 3 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ การบริหารจัดการ (ADMIN) การมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) และทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) ตามลำดับ โดยทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC) ได้ร้อยละ 50.4 ($R^2 = 0.504$) สามารถนำมาสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ:

$$POLIC = 1.332 + 0.356ADMIN + 0.186PARTI + 0.136RESOU$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน:

$$POLIC = 0.432ADMIN + 0.191PARTI + 0.173RESOU$$

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, นโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

RESEARCH

Factors Affecting the Implementation of Educational Quality Management Policy of Schools Under the Primary Educational Service Area Office in Educational Innovation Area Provinces

Thaphakit Chantrasaro¹ Suntaree Wannapiro² Sinchai Suwanmanee³

¹Students of Master of Education Program, Thaksin University, Songkhla Province 90000, Thailand

^{2,3}Lecturers of Master of Education Program, Thaksin University, Songkhla Province 90000, Thailand

Corresponding Author, Email: krpom12@gmail.com

Abstract

This research aims to study factors affecting the implementation of educational quality management policy of schools under the primary educational service area office in educational innovation area provinces and predicting equations. Research samples were 384 administrators and teachers, selected by stratified random sampling by region. The instrument for collecting data was a questionnaire. The statistics used for data analysis was stepwise multiple regression analysis.

The research results revealed that factors that positively affect the implementation of educational quality management policy with a statistically significance level of .01 consisted of 3 factors that in order from most to least influential were as follows; administration and management (ADMIN), personnel participation (PARTI), and resource and supporting (RESOU), respectively. These factors could predict the implementation of educational quality management policy (POLIC) at 50.4% ($R^2 = 0.504$) that can be used to create a predicting equation as follows:

Raw score equation:

$$POLIC = 1.332 + 0.356ADMIN + 0.186PARTI + 0.136RESOU$$

Standard score equation:

$$POLIC = 0.432ADMIN + 0.191PARTI + 0.173RESOU$$

Keyword: Administration, Educational Quality Management Policy, Educational Innovation Area

บทนำ

“คน” เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของทุกสังคม สังคมใดเต็มไปด้วยทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ สังคมนั้นย่อมมีคุณภาพตามไปด้วย การพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยมีการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนระดับประถมศึกษาที่จะเติบโตใหญ่เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคตของสังคมไทยต่อไป อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสภาพการจัดการศึกษาของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา จะพบว่าวิกฤตการณ์ทางการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งคือเรื่องคุณภาพการศึกษา ทำให้คนไทยบางส่วนที่มีฐานะร่ำรวยหาทางออกโดยการส่งลูกหลานไปเรียนต่อต่างประเทศ ในขณะที่คนไทยอีกส่วนหนึ่งก็พยายามให้ลูกหลานได้เข้าเรียนในโรงเรียนที่คิดว่ามีคุณภาพดี ส่วนคนที่ไม่มีความมั่นใจที่จะส่งลูกหลานไปเรียน โดยให้ความสำคัญกับการจัดการคุณภาพการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการทางด้านการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เป็นที่พอใจของผู้รับบริการ ผ่านการออกนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ซึ่งมีจุดเน้นที่สำคัญคือ การจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย ยุกระดับคุณภาพการศึกษา การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ทำให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วน (Quick Policy) เพื่อสอดรับกับนโยบายและจุดเน้นดังกล่าว เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ ทั้งนี้นโยบายดังกล่าวประกอบด้วย 10 ด้าน ดังนี้ 1) การนำพระบรมราโชบายในหลวงรัชกาลที่ 10 สู่การปฏิบัติ 2) ส่งเสริมด้านประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง คุณธรรม จริยธรรม 3) การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย 4) การจัดการศึกษาปฐมวัย 5) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 6) พาน้องกลับมาเรียน 7) โรงเรียนคุณภาพ 8) แก้ไขภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) 9) นำผล RT, NT และ O-NET ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 10) ความปลอดภัยในสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ปัจจุบันการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาไทย โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเรื่องที่ยากเย็นแสนเข็ญ ซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหานี้เกิดจากระบบการศึกษาของไทยมีขนาดใหญ่และถูกออกแบบการจัดการศึกษาจากส่วนกลาง ในขณะที่แต่ละพื้นที่มีสภาการณ์ ข้อมูล บริบท ปัญหาศักยภาพ และเงื่อนไขที่หลากหลาย นั้นหมายถึงการมีโจทย์ของการจัดการศึกษาในระดับพื้นที่ที่แตกต่างกัน ดังนั้นการประกาศนโยบายแบบเหมารวมให้กับโรงเรียนแต่ละแห่งที่มีบริบทต่างกัน จึงยากต่อการพัฒนาที่จะให้ได้ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะและมาตรฐานเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ปัจจุบันนี้รัฐบาลไทยจึงกำหนดให้มีพื้นที่การศึกษาขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการจัดการคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นั่นคือพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (วาทีณี พูลทรัพย์, 2563)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขปัญหาการจัดการคุณภาพการศึกษาตามแต่ละบริบทพื้นที่ เพื่อให้สถานศึกษาได้มีอำนาจ และอิสระในการบริหารจัดการสถานศึกษาภายใต้บริบทของตนเอง ในปี พ.ศ. 2566 พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษามีทั้งหมด 19 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัด

เชียงใหม่ จังหวัดระยอง จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดสตูล จังหวัดสุโขทัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดกระบี่ จังหวัดตราด จังหวัดสระแก้ว จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดจันทบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสงขลา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดอุบลราชธานี (สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเกิดขึ้นของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จะเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยแก้ไขปัญห การจัดการคุณภาพการศึกษาได้ เนื่องจากสถานศึกษาในพื้นที่ดังกล่าวได้มีอำนาจ และอิสระในการบริหารจัดการ สถานศึกษาภายใต้บริบทของตนเอง แต่การที่พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะสามารถแก้ปัญหา การจัดการคุณภาพ การศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการ ตามนโยบายการจัดการ คุณภาพการศึกษา เพื่อที่จะสามารถนำปัจจัยดังกล่าวไปใช้วางแผนการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการคุณภาพ การศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ด้วยเหตุนี้งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการ จัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการ การศึกษา เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ที่ ต้องการให้เกิดการศึกษาที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
2. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ปีการศึกษา 2566 ทั้ง 19 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัด ศรีสะเกษ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดระยอง จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัด สตูล จังหวัดสุโขทัย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดกระบี่ จังหวัดตราด จังหวัดสระแก้ว จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดจันทบุรี จังหวัดภูเก็ต จังหวัดสงขลา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดอุบลราชธานี รวมจำนวนทั้งสิ้น 92,741 คน (กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 384 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง ของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างถึงใน กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561) และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ภูมิภาคเป็นตัวแบ่ง ได้จำนวนทั้งหมด 5 ภูมิภาค คือ ภาคเหนือ ภาค ตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ จากนั้นเทียบสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวน ประชากรในแต่ละภูมิภาค แล้วจึงสุ่มผู้บริหารและครูผู้สอนในแต่ละภูมิภาค ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามความ สะดวก (Convenience Sampling)

2. เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของบุคลากร ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน และการบริหารจัดการ ปัจจัยละ 5 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามระดับของปัจจัย คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดค่าคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา จำนวน 30 ข้อ ประกอบด้วย 10 ด้าน ดังนี้ 1) การนำพระบรมราโชบายในหลวงรัชกาลที่ 10 สู่การปฏิบัติ 2) ส่งเสริมด้านประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง คุณธรรม จริยธรรม 3) การศึกษากับการพัฒนาประชาธิปไตย 4) การจัดการศึกษาปฐมวัย 5) การจัด การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 6) พาหน้องกลับมาเรียน 7) โรงเรียนคุณภาพ 8) แก้ไขภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning Loss) 9) นำผล RT, NT และ O-NET ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ 10) ความปลอดภัยในสถานศึกษา ด้านละ 3 ข้อ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามระดับของการดำเนินการ คือ ระดับการดำเนินการมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด กำหนดค่าคะแนนเป็น 5, 4, 3, 2 และ 1 ตามลำดับ

เครื่องมือในการวิจัย ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้ 1) ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความถูกต้องด้านโครงสร้าง เนื้อหา ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือนิยาม พบว่า แบบสอบถามทั้ง 2 ตอน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.60-1.00 ในทุกรายการข้อคำถาม สามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์หรือนิยาม และ 2) ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำไปเก็บข้อมูลกับผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 ชุด พบว่า แบบสอบถามตอนที่ 1 และตอนที่ 2 มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.957 และ 0.966 ตามลำดับ ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2561)

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอนดังนี้ 1) สร้างแบบสอบถามรูปแบบออนไลน์ โดยใช้ Google Form เป็นเครื่องมือ 2) ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล 3) เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงดำเนินการส่งลิงค์แบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างผ่านทาง กล่องข้อความส่วนตัวของเฟซบุ๊ก พร้อมเอกสารชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อขอความยินยอมในการเข้าร่วมการวิจัย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม และ 4) เก็บรวบรวมแบบสอบถามคืน เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยก่อนนำตัวแปร เข้าสู่สมการถดถอย จะทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรว่ามีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) หรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ต้องมีค่าไม่เกิน 0.80 (Hair et al., 2018) แล้วจึงนำตัวแปรเข้าสู่สมการ และนำค่าน้ำหนักของตัว

แปรพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ รวมถึงค่าคงที่ของการพยากรณ์ ไปสร้างเป็นสมการของการพยากรณ์ต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ตัวแปร คือ ตัวแปรพยากรณ์ มี 4 ตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LEADE) การมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) และการบริหารจัดการ (ADMIN) และตัวแปรเกณฑ์ มี 1 ตัวแปร คือ การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC) ซึ่งผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับตัวแปรเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับตัวแปรเกณฑ์ คือ การบริหารจัดการ (ADMIN) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.683 และเมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรพยากรณ์ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (LEADE) การมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) และการบริหารจัดการ (ADMIN) พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวมีความสัมพันธ์ระหว่างกันในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.501 ถึง 0.738 ซึ่งไม่เกิน 0.80 แสดงว่าตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวไม่มีความสัมพันธ์กันสูงเกินไป จึงไม่เกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงเชิงพหุ (Multicollinearity) (Hair et al., 2018) ดังนั้นตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวจึงสามารถใช้พยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปร	LEADE	PARTI	RESOU	ADMIN	POLIC
LEADE	-	0.714**	0.501**	0.680**	0.523**
PARTI		-	0.522**	0.645**	0.560**
RESOU			-	0.738**	0.591**
ADMIN				-	0.683**
POLIC					-

**p-value < .01

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา

หลังจากผ่านการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรแล้ว จะนำตัวแปรเข้าสู่สมการโดยเลือกตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับตัวแปรเกณฑ์นำเข้าสู่สมการเป็นตัวแปรแรก แล้วดำเนินการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา พบว่าตัวแปรพยากรณ์ที่ถูกเลือกเข้าสู่สมการมี 3 ตัวแปร เรียงลำดับการเข้าสู่สมการได้ ดังนี้ ADMIN, PARTI และ RESOU จะเห็นได้ว่าตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการ คือ การบริหารจัดการ (ADMIN) สามารถพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.466 แสดงว่า การบริหารจัดการสามารถพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาได้ร้อยละ 46.6 และเมื่อตัวแปรการมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) และ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) มาพิจารณาร่วม โดยเพิ่มเข้าสู่สมการ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์

เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยสามารถพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาได้สูงขึ้นเป็นร้อยละ 49.0 และ 50.4 ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน เมื่อใช้ตัวแปรพยากรณ์ทำการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC)

ตัวแปรพยากรณ์	R	R ²	S.E.	F	p-value
ADMIN	0.683	0.466	0.397	333.316**	.000
ADMIN, PARTI	0.700	0.490	0.389	183.333**	.000
ADMIN, PARTI, RESOU	0.710	0.504	0.384	128.643**	.000

**p-value < .01

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (b) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC) มี 3 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด คือ การบริหารจัดการ (ADMIN) (Beta = 0.432) การมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) (Beta = 0.191) และทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) (Beta = 0.173) ตามลำดับ โดยพบว่าเมื่อระดับการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของบุคลากร และทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนเพิ่มขึ้น 1 ระดับ จะทำให้การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา เพิ่มขึ้น 0.356, 0.186 และ 0.136 เท่า ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC)

ตัวแปรพยากรณ์	b	S.E.	Beta	t	p-value
a (constant)	1.332	0.161		8.304**	.000
ADMIN	0.356	0.049	0.432	7.199**	.000
PARTI	0.186	0.046	0.191	4.026**	.000
RESOU	0.136	0.042	0.173	3.210**	.001

**p-value < .01

3. ผลการสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา โดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนในตารางที่ 3 สามารถนำค่าน้ำหนักของตัวแปรพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ (b) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ที่สามารถพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์ได้ รวมถึงค่าคงที่ของการพยากรณ์ ไปสร้างเป็นสมการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ:

$$POLIC = 1.332 + 0.356ADMIN + 0.186PARTI + 0.136RESOU$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน:

$$POLIC = 0.432ADMIN + 0.191PARTI + 0.173RESOU$$

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา มี 3 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

1. การบริหารจัดการ มีอิทธิพลสูงสุดต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการนำนโยบายไปปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโครงสร้างของ การบริหารงาน ขององค์การ จะเห็นได้ชัดว่ายังมีจำนวนหน่วยงานหรือองค์การเข้ามาเกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติมากเพียงใด ก็จะทำให้กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ตามไปด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานนั้นจะมีความคาดหวัง มีผลประโยชน์ อีกทั้งมุมมองที่แตกต่างกัน ดังนั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามที่กำหนดไว้ ผู้กำหนดนโยบายและผู้มีอำนาจ ตัดสินใจนโยบายจะต้อง พยายามหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจที่มีความซับซ้อนสูง หรือมีสายบังคับบัญชายาวเกินไป เนื่องจากลักษณะดังกล่าว นี้จะส่งผลให้เกิดการบิดเบือนวัตถุประสงค์ของนโยบาย และการใช้ดุลยพินิจของ ผู้ปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของนโยบายดังจะส่งผลให้กลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ (นพ ภัค จิตมั่นคงธรรม, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของ ไพศาล บรรจสุวรรณ์ (2558) พบว่า ความสามารถด้านการ บริหารจัดการ เป็นปัจจัยความสำเร็จที่มีผลต่อการนำนโยบายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติใน เขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และ การศึกษาของ จิรญา หนองหารพิทักษ์ (2565) พบว่า ปัจจัยด้านการ บริหารจัดการ ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก และการศึกษาในบริบทของต่างประเทศของ Kinyua and Theuri (2016) พบว่า การจัดการของ โรงเรียน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในมณฑลมิวิตา (Mvita) และชังกัมเว (Changamwe) รัฐมอมบาซา (Mombasa) ประเทศเคนยา

2. การมีส่วนร่วมของบุคลากร มีอิทธิพลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาต้องอาศัยบุคลากรทางการศึกษาเป็น ส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน เพื่อให้นโยบายต่าง ๆ สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือเมื่อมีการ กำหนดนโยบายแล้ว จะถูกนำไปปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนนโยบายจากผู้ปฏิบัติ และ ผู้ที่ ได้รับผลจากการปฏิบัติตามนโยบายนั้น โดยผู้กำหนดนโยบายควรมีการวิเคราะห์ให้ชัดเจนตั้งแต่เริ่มแรกว่ามีกลุ่ม ผู้สนับสนุนมากกว่ากลุ่มคัดค้าน เพื่อที่จะป้องกันการเกิดการขัดขวางการนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ การศึกษาของปิยนุช ลอยเลิศหล้า และประเสริฐ อินทร์รักษ์ (2561) พบว่า การจัดระบบบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการนำนโยบายสู่การปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาของอสมมา เยาวราช และคณะ (2565) พบว่า การมีส่วนร่วมของบุคลากร เป็นปัจจัย ที่ส่งผลต่อการนำนโยบายด้านการศึกษาไปปฏิบัติของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร และการศึกษาในบริบท ต่างประเทศจากการศึกษาของ Kinyua and Theuri (2016) พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางการศึกษาเป็นปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในมณฑลมิวิตา (Mvita) และชังกัมเว (Changamwe) รัฐมอมบาซา (Mombasa) ประเทศเคนยา

3. ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน มีอิทธิพลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากทรัพยากรเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ แผนงานหรือ โครงการใด แม้จะมีปัจจัยอื่นครบถ้วน แต่ถ้าขาดปัจจัยเรื่องทรัพยากรในการสนับสนุน แผนงานและโครงการอาจ ประสบความล้มเหลวตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่มต้นลงมือปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของธนิกันต์ กุลเทียมสิน และอัญญ

ชานา พานิช (2561) พบว่า ความพร้อมของทรัพยากร เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 การศึกษาของสันติชูชัย ชำนาญ และคณะ (2564) พบว่า การสนับสนุนทรัพยากร เป็นปัจจัยคัดสรรทางการบริหารที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาไปปฏิบัติของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการศึกษาของ Kinyua and Theuri (2016) พบว่า ความพร้อมของทรัพยากรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาในประเทศเคนยา

สำหรับปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา อาจเป็นเพราะเมื่อพิจารณาปัจจัยการจัดการคุณภาพการศึกษาทั้ง 10 ด้าน ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับครูผู้สอนเป็นหลัก อาจเกี่ยวข้องกับผู้บริหารน้อยกว่าครู ดังนั้นการที่ผู้บริหารมีภาวะผู้นำที่สูง จึงอาจไม่ได้ส่งผลต่อการดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธนิกันต์ กุลเทียมสิน และอัญชานา พานิช (2561) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของ การนำนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 พบว่า ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปสู่การปฏิบัติ

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา (POLIC) มี 3 ปัจจัย โดยปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุด คือ การบริหารจัดการ (ADMIN) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของบุคลากร (PARTI) และ ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุน (RESOU) ตามลำดับ โดยทั้งสามปัจจัยสามารถร่วมกันพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาได้ร้อยละ 50.4 ส่วนปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา จากข้อค้นพบของงานวิจัย สามารถสร้างสมการพยากรณ์การดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ:

$$POLIC = 1.332 + 0.356ADMIN + 0.186PARTI + 0.136RESOU$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน:

$$POLIC = 0.432ADMIN + 0.191PARTI + 0.173RESOU$$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การบริหารจัดการเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการมากเป็นพิเศษ โดยเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ให้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งบุคลากรของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรเพิ่มปัจจัยในการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษามากขึ้น เช่น ปัจจัยด้านการสื่อสารองค์กร โครงสร้างองค์กร และวัฒนธรรมองค์กร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ได้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการตามนโยบายการจัดการคุณภาพการศึกษาในมิติอื่น ๆ ได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). *สถิติสำหรับงานวิจัย*. เชียงใหม่: สามลดา.
- กลุ่มสารสนเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ฐิรญา หนองหารพิทักษ์. (2565). *ผลสัมฤทธิ์ของการนำนโยบายการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก* [ดุขฎีนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- เฉลิมพล และชัน. (2550). *สภาพและปัญหาการเรียนการสอนอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม เขตภาคกลาง*. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอิสลามศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธนิกันต์ กุลเทียมสิน และอัญชญา พานิช. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ไปสู่การปฏิบัติของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี เขต 2. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 11(3), 1557–1574.
- นันทกาญจน์ เบ็ญเต็มอะห์ลี. (2542). *ปัจจัยที่มีผลต่อการคงสภาพระบบเก่าของโรงเรียนปอเนาะในเจดสามจังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นพภัค จิตมั่นคงธรรม. (2562). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาไปปฏิบัติ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิเลาะ แวอูเซ็ง และคณะ. (2551). *สภาพ ปัญหา และความต้องการในการจัดการศึกษาของสถาบันศึกษาปอเนาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ปิยนุช ลอยเลิศหล้า และประเสริฐ อินทร์รักษ์. (2561). การนำนโยบายสู่การปฏิบัติของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรมพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 9(3), 149–157.
- ประกิจ ประจนปัจจนึก. (2516). *การปรับปรุงและส่งเสริมปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม* [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฟาริต เตมะหมัด. (2550). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มูฮำมัดรุษานี บากา. (2554). *การบูรณาการสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้* [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มูฮำมัดนาเซ สามะ. (2552). *สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในโรงเรียนของรัฐที่เปิดสอนสองหลักสูตร จังหวัดยะลา* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วาทีนี พูลทรัพย์. (2563). *องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา* [ดุขฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. (2/10/2567). *ข้อมูลโรงเรียนเอกชน สถาบันศึกษาปอเนาะ*. สืบค้นจาก <https://www.opep.go.th/website/>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). นโยบายเร่งด่วน สพฐ. (Quick Policy 2565). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2566). ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การกำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2579). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุชิน เพ็ชรรัช. (2544). การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- สุรียา หะยีเหย็บ. (2564). สภาพปัญหา ความคาดหวัง และแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสตูล. วารสารอัล-ฮิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 11(22), 219–233.
- สำลี รักสุทธิ และคณะ. (2545). ตารางวิเคราะห์หลักสูตรขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: พ.ศ. พัฒนา.
- สันติชูชัย ชำนาญ, กุลชลี จงเจริญ และชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2564). ปัจจัยคัดสรรทางการบริหารที่ส่งผลต่อการนำนโยบายการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาไปปฏิบัติของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 49(4), 1–14.
- อัปดุลรอซิด เจมะมะ. (2556). ภูมิปัญญาและทุนเดิมของปอเนาะ. แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).
- อับบัส ยีรัน. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงสภาพพระบตดั้งเดิมของสถาบันศึกษาปอเนาะในอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาอิต๊ะ เจ๊ะแฉ. (2558). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี [วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อิสมาอีล เบญจสมิทธิ์. (2551). บทบาทด้านการศึกษาและการเมืองของชัยควันอะหมัด อัลพะฎอนีย์ (พ.ศ.2399–2451) [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อิบราฮีม ณรงค์รักษาเขต และนุমান หะยีมาแซ. (2553). ทฤษฎีใหม่สถาบันการศึกษามุสลิม จังหวัดชายแดนภาคใต้ ความจริงที่ยังไม่ถูกเปิดเผย. สงขลา: สลาตันการวิจัยและวิชาการ.
- ไพศาล บรรจสุวรรณ. (2558). การนำนโยบายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปฏิบัติในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี [ดุขนิพนธ์รัฐศาสตรดุขนิพนธ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อสมมา เยาวราช, จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ และปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบายด้านการศึกษาไปปฏิบัติของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 19(2), 197–212.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2018). *Multivariate data analysis* (8th ed.). London: Pearson Education.

Kinyua, C. M., & Theuri, F. S. (2016). Factors influencing the implementation of universal primary education in Mvita and Changamwe Sub Counties, Mombasa. *IOSR Journal of Business and Management*, 18(5), 70–77

บทความวิจัย

การเพิ่มกำลังผลิตวัตถุดิบเครื่องแกงด้วยเกษตรอินทรีย์ฮาลาลันตอยยิบัน
ของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีอัदनันย์ อาลีกาแห¹ อับดุลฟัตตาห์ จะปะเกีย² ซูไฮมิน เจ๊ะมะลี³¹ คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี³ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

Corresponding Author, Email: suhaimin@ftu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สำรวจข้อมูลสมาชิกที่ปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกง 2. ขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มจำนวนต้นพันธุ์ ปริมาณและคุณภาพวัตถุดิบ 3. ลดต้นทุนและเพิ่มรายได้จากการผลิตพืชเครื่องแกงเปรียบเทียบกับการผลิตแบบดั้งเดิมโดยชุมชน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่าน 2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง 3. วิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรรสใจสุภาพ 4. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ สถิติพรรณนา ใช้สรุปข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่าง และบรรยายลักษณะข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพรรณนาจะอยู่ในรูปตารางและแผนภูมิ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ข้อมูลจำนวนสมาชิกกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่านมีสมาชิกมากที่สุดจำนวน 20 คน รองลงมาคือ กลุ่มบ้านฉาง กลุ่มแม่ลานและกลุ่มโครงสร้าง ซึ่งมีสมาชิกจำนวน 11 10 และ 7 คน ตามลำดับ ขณะที่ข้อมูลพื้นที่นั้น กลุ่มท่าด่านมีพื้นที่ปลูกเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มบ้านฉาง กลุ่มแม่ลานและกลุ่มโครงสร้าง 2. กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการวิจัยสามารถขยายพื้นที่ปลูกให้สมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 13.45-17.11 โดยกลุ่มโครงสร้างสามารถเพิ่มพื้นที่ปลูกมากกว่าเดิมถึงร้อยละ 48 สำหรับวัตถุดิบพืชที่ปลูกคือ ข้า ตะไคร้ ขมิ้น และพริก และได้ส่งเสริมปลูกพืชชนิดที่ขาดแคลนในพื้นที่คือ กลุ่มท่าด่านปลูกขมิ้น กลุ่มบ้านฉางปลูกตะไคร้ กลุ่มแม่ลานปลูกพริก และกลุ่มโครงสร้างปลูกทั้ง ข้าและตะไคร้ ซึ่งทำให้จำนวนต้นพันธุ์เพิ่มขึ้นจากเดิมและ 3. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 91.79 14.10 4.16 และ 3.15 ตามลำดับ โดยพบว่าทุกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตจากเดิมถึงร้อยละ 48-58.35 ทำให้กำไรสุทธิของสมาชิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.7-35.73 และกลุ่มโครงสร้างมีกำไรสุทธิจากการขายวัตถุดิบเพิ่มจากเดิมสูงสุดร้อยละ 126.86

คำสำคัญ: วัตถุดิบเครื่องแกง, เกษตรอินทรีย์, ฮาลาลันตอยยิบัน, วิสาหกิจชุมชน

RESEARCH

Increasing the Production Capacity of Curry Paste Ingredients through Organic Halalan Toyyiban Agriculture by Community Enterprises in Pattani Province

Adnan Aleekahea¹ Abdulfattah Japakiya² Suhaimin Chehmalee³

¹Faculty of Islamic Studies and Law, Faton University

²Faculty of Education, Faton University

³Faculty of Science and Technology, Faton University

Abstract

This research aims to: 1) survey information on members involved in cultivating ingredients for curry paste; 2) expand cultivation areas, increase the number of seedlings, as well as the quantity and quality of raw materials; and 3) reduce production costs and increase income from cultivating curry paste ingredients compared to traditional community-based production. The sample groups in this study include: 1) Ban Tha Dan Community Enterprise for Curry Past, 2) Ban Chang Sufficiency Economy Community Enterprise for Curry Paste, 3) Muang Tia Health-Conscious Herbal Curry Paste Community Enterprise, and 4) Sorong Agricultural Innovation Community Enterprise. The research tools included questionnaires, interviews, and observation forms. Data analysis utilized descriptive statistics to summarize the data obtained from the sample groups, and the characteristics of the data were presented in tables and charts, including mean and percentage.

The research findings revealed that: 1) Ban Tha Dan Community Enterprise had the highest number of members, with 20 individuals, followed by Ban Chang, Muang Tia, and Sorong groups with 11, 10, and 7 members, respectively. Ban Tha Dan also had the largest average cultivation area, followed by Ban Chang, Muang Tia, and Sorong groups. 2) The project expanded the cultivation areas for members by 13.45%-17.11%, with Sorong group increasing its cultivation area by 48%. The main crops cultivated were galangal, lemongrass, turmeric, and chili. Additionally, efforts were made to promote the cultivation of crops that were scarce in each area, such as turmeric in Ban Tha Dan, lemongrass in Ban Chang, chili in Muang Tia, and both galangal and lemongrass in Sorong group, resulting in an increase in the number of seedlings. 3) Members' income increased by 91.79%, 14.10%, 4.16%, and 3.15%, respectively. Moreover, all groups managed to reduce production costs by 48%-58.35%, leading to a net profit increase of 10.7%-35.73%. Sorong group experienced the highest net profit increase from selling raw materials at 126.86%.

Keywords: Curry Paste ingredients, Organic Farming, Halalan Toyyiban, Community Enterprise

บทนำ

ผลิตภัณฑ์เครื่องแกงของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานีได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้คุณภาพตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนและฮาลาลันตอยียัน ตลอดจนการขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ จนเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น อีกทั้งตลาดหรือผู้ประกอบการยังต้องการวัตถุดิบเพื่อการผลิตและจัดจำหน่ายเครื่องปรุงอาหารฮาลาล อย่างไรก็ตามพบว่า วัตถุดิบที่ใช้สำหรับผลิตเครื่องแกงในพื้นที่ยังมีไม่เพียงพอกลุ่มจะรับซื้อวัตถุดิบบางอย่างจากคนในชุมชนที่มีการเพาะปลูกก่อนหรือจากโครงการตัวอย่าง เช่น โครงการตัวอย่างบ้านปาตาเซีย อำเภอบะนาระ จังหวัดปัตตานี ผลิตวัตถุดิบได้แก่ ตะไคร้ ข่า ขมิ้น พริกสด ทำให้ได้วัตถุดิบที่สด มีคุณภาพ และได้ราคาที่ดีกว่าท้องตลาด โดยทางกลุ่มจะซื้อตามความต้องการผลิตในแต่ละครั้ง ส่วนวัตถุดิบที่ไม่มีในชุมชนหรือในชุมชนมีไม่เพียงพอ ได้แก่ พริกสด พริกแห้ง หอมแดง กระเทียม กะลือ พริกไทย ทางกลุ่มจะซื้อตามท้องตลาดที่อยู่ใกล้เคียง โดยจะซื้อตามความต้องการผลิตในแต่ละครั้ง ส่วนในกรณีที่มีการสั่งซื้อเครื่องแกงเพิ่มขึ้นทันทีจากเดิมที่ผลิตไว้ ส่งผลให้วัตถุดิบที่รับซื้อในชุมชนมีไม่เพียงพอ ทางกลุ่มจะหาซื้อวัตถุดิบจากท้องตลาดแทน ซึ่งพริกแห้ง พริกสด ขมิ้น กระเทียม หอมแดงและตะไคร้ ถือเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ 6 อันดับแรก ที่มีค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อสูงสุดในแต่ละเดือนของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ทางกลุ่มยังใช้ต้นทุนสูงในการผลิตวัตถุดิบเครื่องแกง ดังนั้น หากทางกลุ่มหรือชุมชนในพื้นที่ได้รับการส่งเสริมด้านการเกษตรที่ดี สามารถปลูกและขยายพื้นที่ปลูก โดยมีการเลือกปลูกพันธุ์พืชเครื่องแกงที่มีคุณภาพตามท้องตลาดต้องการ มีการจัดการระบบการปลูกที่ดี ใช้วัสดุเหลือทางการเกษตรหรือเศษเหลือจากกระบวนการแปรรูปเครื่องแกงหรือวัสดุที่มีในท้องถิ่นผลิตปุ๋ยหมักใช้เอง ใช้น้ำหมักสมุนไพรไล่แมลง ซึ่งเป็นการผลิตพืชวัตถุดิบเครื่องแกงแบบเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาล (ลันตอยียัน) มีระบบสาธารณสุขโรคที่เอื้อต่อการผลิตในภาคการเกษตรตลอดฤดูกาล จนทำให้เกษตรกรผู้ผลิตสามารถลดต้นทุนของปุ๋ยและสารเคมี และมีความปลอดภัยต่อสุขภาพด้วย สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่ส่งเสริมการปลูกอย่างมีคุณภาพ และเครือข่ายความร่วมมือในภาคการตลาด มีการคัดแยกและควบคุมคุณภาพวัตถุดิบโดยบริษัทในเครือข่ายมหาวิทยาลัยฟาฏอนี ซึ่งอาจส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการผลิตพืชเครื่องแกงที่สามารถพึ่งตนเองได้อย่างพอเพียง ลดค่าใช้จ่ายของการซื้อวัตถุดิบจากภายนอกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกง ได้วัตถุดิบที่สด มีคุณภาพและปลอดภัยจากในพื้นที่ นอกจากนี้จะส่งขายวัตถุดิบให้กับวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงแล้วยังสามารถจำหน่ายวัตถุดิบดังกล่าวให้กับบริษัทในเครือข่ายมหาวิทยาลัยฟาฏอนี เป็นการบริหารจัดการกลุ่มที่เข้มแข็งและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันที่จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของกลุ่มชุมชนดีขึ้นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

- 1) สรุปรายชื่อสมาชิกที่ปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกงของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
- 2) ขยายพื้นที่ปลูก เพิ่มจำนวนต้นพันธุ์ ปริมาณและคุณภาพวัตถุดิบเครื่องแกงของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
- 3) ลดต้นทุนและเพิ่มรายได้จากการผลิตพืชเครื่องแกงเปรียบเทียบกับการผลิตแบบดั้งเดิมโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

วิธีการศึกษา

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสังเกต (Observation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ใช้สรุปข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่าง และบรรยายลักษณะข้อมูล นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลพรรณนาจะอยู่ในรูปตาราง (table) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage)

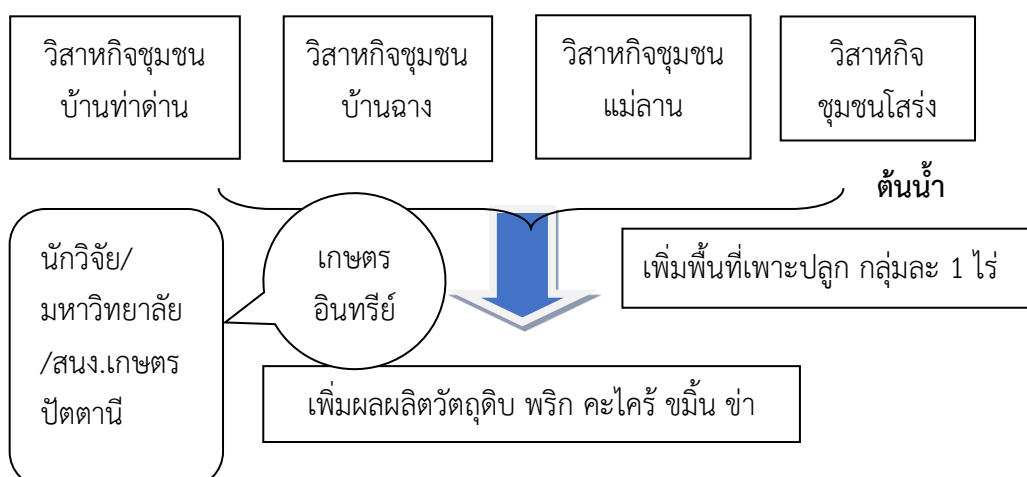
3. ขั้นตอนการดำเนินโครงการวิจัย

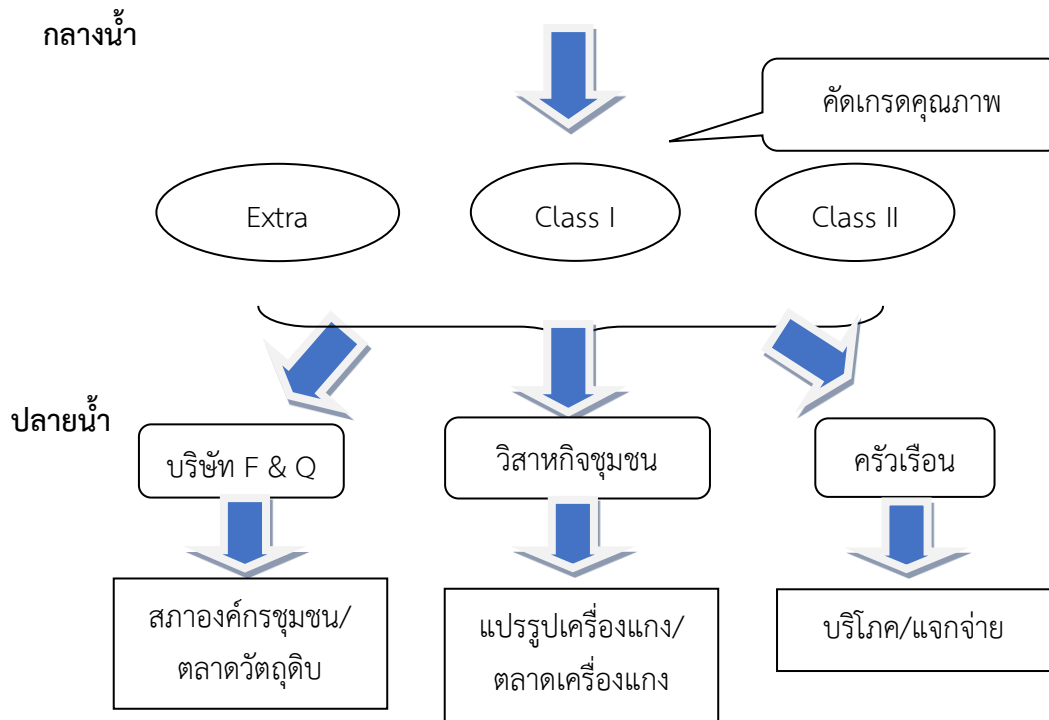
1. รับสมัครสมาชิกปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกง
2. จัดเวทีอบรม ชี้แจงที่มาของโครงการ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างของสมาชิกกับหน่วยงานส่งเสริมการเกษตร/มหาวิทยาลัย และความร่วมมือกับวิสาหกิจแปรรูปเครื่องแกง
3. สสำรวจข้อมูลต้นทุนเดิมที่สมาชิกมีอยู่ เช่น พื้นที่ปลูก ชนิดและจำนวนพืชที่ปลูก ปุ๋ย
4. ประชุมแบ่งฝ่ายการบริหารงานโครงการและกำหนดวัตถุดิบเครื่องแกงที่กลุ่มสมาชิกมีศักยภาพในการผลิต
5. ปฏิบัติการปลูกพืช ดูแลจัดการแปลงปลูก อบรมเชิงปฏิบัติการ ให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
6. เก็บเกี่ยวผลผลิต ศึกษาปริมาณและการคัดเกรดคุณภาพของผลผลิตวัตถุดิบเครื่องแกง
7. ศึกษาต้นทุน รายได้ และกำไรจากการผลิตพืชเครื่องแกงเปรียบเทียบกับการผลิตแบบดั้งเดิมโดยชุมชน
8. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลและเขียนรายงาน

4. พื้นที่การดำเนินงานโครงการวิจัยและจำนวนประชากร

1. พื้นที่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท่าด่าน ต.ตะโละกาโปร์ อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี มีจำนวนประชากร 20 คน
2. พื้นที่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านฉาง ต.บางโกระ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี มีจำนวนประชากร 11 คน
3. พื้นที่ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ ต.ม่วงเตี้ย อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี มีจำนวนประชากร 10 คน
4. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโสร่ง ต.เขาตูม อ.ยะรัง จ.ปัตตานี มีจำนวนประชากร 7 คน

5. กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการดำเนินโครงการโดยกลุ่มเป้าหมายต้นน้ำมีการเพิ่มพื้นที่ปลูกและเพิ่มผลผลิตวัตถุดิบ กลุ่มกลางน้ำที่มีการคัดเกรดคุณภาพวัตถุดิบ และกลุ่มปลายน้ำที่มีการขยายตลาดเพิ่มขึ้น

ผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ โดยในข้อที่ 1 คือ สํารวจข้อมูลสมาชิกที่ปลูกพืชวัตถุดิบ เครื่องแกงของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่าแต่ละกลุ่มวิสาหกิจมีทุนเดิมดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทุนเดิมของแต่ละกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

รายการ (ทุนเดิม)	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน			
	เครื่องแกงสมุนไพร ใส่ใจคุณภาพ	เครื่องแกงพอเพียง บ้านฉาง	เครื่องแกงบ้านท่า ด่าน	กลุ่มนวัตกรรม เกษตรโครงสร้าง
จำนวนสมาชิก (ครัวเรือน)	10	11	20	7
จำนวนสมาชิกที่ ต้องการปลูก	8	2	3	2
จำนวนแปลง (แปลง)	5-7	6-9	15-20	1-3
พื้นที่ปลูกเฉลี่ย (ไร่)	5.27	6.24	21.14	2.22
ผลผลิตเฉลี่ย (กิโลกรัม/ปี)	พริก 130 กก.	พริก 323 กก.	พริก 251 กก.	พริก 63 กก.
	ตะไคร้ 208.35 กก.	ตะไคร้ 506 กก.	ตะไคร้ 526 กก.	ตะไคร้ 208.42 กก.
	ข่า 224.93 กก.	ข่า 753.73 กก.	ข่า 695.93 กก.	ข่า 306.93 กก.
	ขมิ้น 93 กก.	ขมิ้น 186.24 กก.	ขมิ้น 576 กก.	ขมิ้น 174 กก.

รายการ (ทุนเดิม)	กลุ่มวิสาหกิจชุมชน			
	เครื่องแกงสมุนไพร ใส่ใจคุณภาพ	เครื่องแกงพอเพียง บ้านฉาง	เครื่องแกงบ้านท่า ด่าน	กลุ่มนวัตกรรม เกษตรโครงสร้าง
ราคา (บาท/กก.)	พริก 67 บ./กก. ตะไคร้ 17 บ./กก. ข่า 15 บ./กก. ขมิ้น 20 บ./กก.	พริก 67 บ./กก. ตะไคร้ 17 บ./กก. ข่า 15 บ./กก. ขมิ้น 20 บ./กก.	พริก 67 บ./กก. ตะไคร้ 17 บ./กก. ข่า 15 บ./กก. ขมิ้น 20 บ./กก.	พริก 67 บ./กก. ตะไคร้ 17 บ./กก. ข่า 15 บ./กก. ขมิ้น 20 บ./กก.
รายได้รวมสมาชิกเฉลี่ย (บาท/เดือน)	1,457 บ.	3,770 บ.	3,980 บ.	1,320 บ.
รายได้จากวัตถุดิบแต่ ละชนิด (บาท/เดือน)	พริก 727 บ. ตะไคร้ 295 บ. ข่า 281 บ. ขมิ้น 154 บ.	พริก 1,800 บ. ตะไคร้ 716 บ. ข่า 942 บ. ขมิ้น 309 บ.	พริก 1,404 บ. ตะไคร้ 744 บ. ข่า 870 บ. ขมิ้น 960 บ.	พริก 353 บ. ตะไคร้ 294 บ. ข่า 384 บ. ขมิ้น 289 บ.
ชนิดพืชที่ส่งเสริมปลูก	พริกขี้ฟ้า พริกจินดา	ตะไคร้	ขมิ้น	ข่าเหลือง ตะไคร้

จากการสำรวจและเก็บข้อมูลสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่ปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกง พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่านมีสมาชิก 20 ครัวเรือน รองลงมาคือกลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจคุณภาพ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง มีจำนวนสมาชิก 11 10 และ 7 ครัวเรือน ตามลำดับ ในขณะที่จำนวนสมาชิกที่ต้องการปลูกมากที่สุด 8 ครัวเรือน จากกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจคุณภาพ รองลงมาคือ กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน 3 ครัวเรือน ส่วนกลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉางกับกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง มีจำนวนสมาชิกที่ต้องการปลูก 2 ครัวเรือนเท่ากัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่านมีจำนวนแปลงมากที่สุด 15-20 แปลง และพื้นที่ปลูกมากที่สุดเฉลี่ย 21.14 ไร่ รองลงมาคือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจคุณภาพ และกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง มีพื้นที่ปลูก 6.24 5.27 และ 2.22 ไร่ ตามลำดับแต่ละกลุ่มวิสาหกิจ มีการปลูก พริก ตะไคร้ ข่า และขมิ้น ในปริมาณมากน้อยแตกต่างกัน พบว่าทุกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีผลผลิตจากข่ามากที่สุด โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง มีผลผลิตข่ามากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น เฉลี่ย 753.73 กิโลกรัม รองลงมาคือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่าน กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง และกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ มีผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 695.93 307 และ 225 กิโลกรัม ตามลำดับ ซึ่งราคาวัตถุดิบพริก เฉลี่ยต่อปี 67 บาท/กิโลกรัม ตะไคร้ 17 บาท/กิโลกรัม ข่า 15 บาท/กิโลกรัม และขมิ้น 20 บาท/กิโลกรัม กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน มีรายได้จากการขายวัตถุดิบรวมเฉลี่ย 3,980 บาท รองลงมาคือ กลุ่มเครื่องแกงบ้านฉาง กลุ่มเครื่องแกงใส่ใจสุขภาพ และกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง มีรายได้รวมเฉลี่ย 3,770 1,457 และ 1,320 บาท ตามลำดับ โดยรายได้หลักของแต่ละกลุ่มมาจากวัตถุดิบพริก ยกเว้นกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้างที่เน้นการปลูก ข่าเป็นหลัก สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจมีทุนเดิมด้านการเกษตรอยู่มาก แต่ละกลุ่มมีลักษณะของพื้นที่เพาะปลูกแตกต่างกันออกไป โดยพื้นที่กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่านเป็นพื้นที่ใกล้กับชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นดินร่วนปนทราย การทำเกษตรบนพื้นที่แห่งนี้จะต้องใช้ปุ๋ยปริมาณมากเนื่องจากถูกชะล้างได้ง่าย และเป็นพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม

เช่นเดียวกับพื้นที่ของกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ ซึ่งอยู่ใกล้กับแหล่งเก็บน้ำขนาดใหญ่ของอำเภอแม่ลาน ช่วงน้ำท่วมจะมีการระบายน้ำออก ทำให้พืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านได้รับความเสียหายทุกปี แต่ในฤดูกาลเพาะปลูก จะมีผลผลิตของพืชผักทางการเกษตรจำนวนมากจากพื้นที่เนื่องจากมีดินที่อุดมสมบูรณ์จากการพัดพาตะกอนและปุ๋ยมายังพื้นที่แห่งนี้ช่วงฤดูฝน และไม่ขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง ส่วนพื้นที่ของกลุ่มเครื่องแกงบ้านฉาง มีลักษณะเชิงเขาลาดชันแต่ไม่มาก ไม่ประสบปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน มีดินที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกทำการเกษตร และมักขาดแคลนน้ำในช่วงแล้ง การปลูกพืชเครื่องแกงของพื้นที่นี้จะเป็นการปลูกแซมพืชหลักที่ยังไม่ให้ผลผลิต เช่น ยางพาราและไม่ผลต่างๆ และพื้นที่ของกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขา ลักษณะดินเป็นดินร่วมปนทราย บางพื้นที่มีกรวดและหินชั้นใต้ดิน การทำเกษตรบนพื้นที่นี้ต้องจัดการพื้นที่โดยการไถพรวนและใช้ปุ๋ยปริมาณมากเนื่องจากถูกชะล้างได้ง่ายในช่วงฝน และช่วงแห้งเกิดปัญหาดินแข็ง ไม่เหมาะแก่การทำเกษตร ดังนั้น บริบทที่แตกต่างกันของพื้นที่เหล่านี้ทำให้ต้องได้รับการจัดการอย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถใช้พื้นที่อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ทางโครงการได้จัดเวทีร่วมกับสมาชิกกลุ่มเพื่อการจัดการพื้นที่และสิ่งแวดล้อม พบว่า แต่ละพื้นที่มีวัสดุเหลือทางการเกษตรที่หาได้และราคาถูกมาแปรรูปหมักทำปุ๋ย โดยพบว่าพื้นที่ท่าด่านมีการทำนาและปลูกข้าวโพดทำให้เกิดวัสดุฟางข้าวและต้นข้าวโพดหลังเก็บเกี่ยวจำนวนมาก ทางโครงการได้ให้ชุมชนใช้วัสดุเหล่านี้มาหมักร่วมกับจุลินทรีย์ พด.1 และกากน้ำตาล เป็นเวลา 2 สัปดาห์ จนได้ปุ๋ยหมักที่สามารถนำมาใช้ได้ พื้นที่บ้านฉางพบว่าการเลี้ยงวัวและสัตว์ปีกในพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชนนำมูลสัตว์เหล่านี้มาทำปุ๋ยหมักใช้เอง สามารถลดต้นทุนปุ๋ยได้ ส่วนพื้นที่แม่ลานอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งพบสาหร่ายหางกระรอกจำนวนมาก โดยทั่วไปเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ ในช่วงหน้าแล้งสาหร่ายเหล่านี้มีการขยายพันธุ์จำนวนมากจนปิดผิวน้ำ ส่งผลทำให้สัตว์น้ำลดจำนวนลง นอกจากนี้เกิดน้ำขังและอุดท่อระบายน้ำ ทางโครงการได้ให้ชุมชนใช้สาหร่ายหางกระรอกเป็นวัสดุทำปุ๋ยหมักใช้เอง ซึ่งช่วยลดต้นทุนการซื้อปุ๋ยเคมีได้ การเรียนรู้สิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ทำให้เห็นถึงศักยภาพและต้นทุนเดิมที่มีในชุมชน โครงการนี้จึงเป็นโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากนักวิชาการเพื่อนำปัจจัยที่มีในพื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและการทำเกษตรอินทรีย์ที่ปลอดภัยนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ ขยายพื้นที่ปลูก เพิ่มจำนวนต้นพันธุ์ ปริมาณและคุณภาพวัตถุดิบเครื่องแกงของวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า พื้นที่สำหรับปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกงของสมาชิกแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการปลูกพืชแบบผสมผสาน พืชเครื่องแกงถูกนำไปปลูกเป็นพืชแซมในสวนยางพาราในช่วง 1-3 ปีแรก หรือปลูกแซมในสวนทุเรียนและไม่ผลอื่นๆ ยกเว้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงบ้านท่าด่านที่มีการปลูกเชิงเดี่ยวในพื้นที่หลายสิบไร่ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพที่อำเภอแม่ลาน มักประสบปัญหาน้ำท่วมในช่วงฤดูฝน จึงได้ส่งเสริมให้สมาชิกปลูกพริกในถุงดำเพื่อให้ดูแลจัดการและเคลื่อนย้ายได้สะดวก จากเดิมที่สมาชิกมีพื้นที่ปลูกเดิมเฉลี่ย 4.5 ไร่/ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 5.27 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.11 กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้างมีพื้นที่ปลูกเดิมเฉลี่ย 1.5 ไร่/ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 2.22 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48 โดยพื้นที่ของกลุ่มนี้บางส่วนมีการปล่อยสัตว์เลี้ยง ทำให้ต้องมีการชิงรั้วตาข่ายเพื่อป้องกันความเสียหาย ในขณะที่กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง มีพื้นที่ปลูกเดิมเฉลี่ย 5.5 ไร่/ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 6.24 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.45 และกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน มีพื้นที่ปลูกเดิมเฉลี่ย 18.5 ไร่/ครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น 21.14 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 14.27 โดยกลุ่มนี้มีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ซึ่งแบ่งเป็นการปลูกพืชวัตถุดิบชนิดต่างๆ คือ ข่า ตะไคร้ ขมิ้น และพริก กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่านมีพื้นที่สำหรับปลูกพริกมากที่สุด 9.30 ไร่ รองลงมาคือปลูกตะไคร้ ขมิ้น และข่า เท่ากับ 4.56 2.74 และ 1.88 ไร่ ตามลำดับ กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉางมีพื้นที่ปลูกรองลงมาจากกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน โดยปลูกพริก ขมิ้น ตะไคร้ และข่า เท่ากับ 1.81 1.72 1.03 และ 0.95 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพื้นที่ปลูกพืชแต่ละชนิดเดิมกับพื้นที่ปลูกใหม่

กลุ่ม	จำนวน ไร่ (เดิม)	ข้า (ไร่)	ตะไคร้ (ไร่)	ขมิ้น (ไร่)	พริก (ไร่)	จำนวน ไร่ (ใหม่)	ร้อยละ เพิ่มขึ้น
กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน	18.5	1.88	4.56	2.74	9.30	21.14	14.27
กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง	5.5	0.95	1.03	1.72	1.81	6.24	13.45
กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง	1.5	0.42	0.67	0.16	0.24	2.22	48
กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ	4.5	0.80	1.76	0.95	0.98	5.27	17.11

โครงการได้ส่งเสริมปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกงชนิดต่างๆ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงใส่ใจสุขภาพ เลือกที่จะปลูกพริกชี้ฟ้าและพริกจินดา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉางเลือกที่จะปลูกตะไคร้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องแกงท่าด่านเลือกที่จะปลูกขมิ้น ซึ่งทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้ขยายพื้นที่เพื่อปลูกพืชดังกล่าวเพื่อเตรียมวัตถุดิบให้เพียงพอต่อการผลิตเครื่องแกงของกลุ่ม ส่วนกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้างเลือกที่จะปลูกข้ากับตะไคร้เพื่อเตรียมวัตถุดิบให้มีมากพอในการส่งขายไปยังตลาดวัตถุดิบผ่านสภาองค์กรชุมชน เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลความต้องการวัตถุดิบกับปริมาณที่ผลิตได้ของกลุ่มพบว่า ปริมาณข้าที่ผลิตได้มีเพียงพอทุกกลุ่ม ส่วนปริมาณตะไคร้ที่ผลิตได้ของกลุ่มมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่ม ดังนั้นจึงได้เลือกตะไคร้เป็นพืชส่งเสริมปลูกในพื้นที่บ้านฉาง ปริมาณผลผลิตขมิ้นของกลุ่มท่าด่านมีไม่เพียงพอต่อกลุ่มวิสาหกิจเครื่องแกง โครงการจึงได้ส่งเสริมปลูกขมิ้นกับกลุ่มนี้ และกลุ่มสมุนไพรใส่ใจสุขภาพมีปริมาณผลผลิตพริกที่น้อยกว่าความต้องการในการแปรรูปเครื่องแกงของกลุ่ม ทางโครงการจึงได้จัดให้พริกเป็นพืชส่งเสริมปลูกของกลุ่ม อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มมีวัตถุดิบที่ปลูกและให้ผลผลิตอยู่แล้วแต่ยังมีปัญหาของการจัดการ และการขาดวัตถุดิบในบางฤดูกาลและมีราคาแพง ดังนั้นโครงการได้ขยายพื้นที่ปลูกให้สมาชิกเพิ่ม พบว่า สามารถเพิ่มปริมาณต้นพันธุ์ตั้งนี้คือ เครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ มีพริกที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 14.4 ต้น/คร้วเรือน ปลูกเพิ่มเป็น 100 ต้น/คร้วเรือน ในขณะที่กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉางมีตะไคร้ที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 93.2 กอ/คร้วเรือน ปลูกเพิ่มเป็น 100 ต้น/คร้วเรือน กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง มีตะไคร้ที่สามารถเก็บผลผลิตแล้วเฉลี่ย 8.6 กอ/คร้วเรือน ปลูกเพิ่มเป็น 60 กอ/คร้วเรือน และมีข้าที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 0.8 กอ/คร้วเรือน ปลูกเพิ่มเป็น 50 กอ/คร้วเรือน ส่วนกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน มีขมิ้นที่ให้ผลผลิตแล้วเฉลี่ย 6.4 กอ/คร้วเรือน ปลูกเพิ่มเป็น 60 กอ/คร้วเรือน เนื่องจากกลุ่มนี้ไม่ได้แปรรูปเครื่องแต่มีการผลิตวัตถุดิบเพื่อส่งขายไปยังกลุ่มอื่นๆ ที่ยังขาดแคลนวัตถุดิบและยังสามารถส่งตลาดวัตถุดิบผ่านสภาองค์กรชุมชนอีกด้วย ดังนั้น ในตารางที่ 3 จึงไม่ปรากฏข้อมูลการใช้วัตถุดิบทำเครื่องแกง

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบปริมาณการใช้วัตถุดิบทำเครื่องแกงแต่ละชนิดและปริมาณวัตถุดิบที่ผลิตได้ต่อปีของแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน	ข้า (กก./ปี)		ตะไคร้ (กก./ปี)		ขมิ้น (กก./ปี)		พริก (กก./ปี)	
	ใช้	ผลิต	ใช้	ผลิต	ใช้	ผลิต	ใช้	ผลิต
บ้านท่าด่าน	240	695.93	464	526	586	576	204	251
บ้านฉาง	39.6	753.73	552	506	57.6	186	126	323
สมุนไพร ใส่ใจสุขภาพ	33.6	224.93	132	208	79.2	93	144	130

จากการศึกษาปริมาณและคุณภาพของผลผลิตวัตถุดิบเครื่องแกง โดยเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ได้จากการส่งเสริมปลูก และคัดคุณภาพของผลผลิตเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ปลูกแบบดั้งเดิมโดยชุมชน พบว่าวัตถุดิบแต่ละชนิดมีวิธีการเก็บเกี่ยวและคัดเกรดคุณภาพแตกต่างกันออกไป โดยชาควรเก็บเกี่ยวเมื่อมีอายุ 6 เดือนขึ้นไป แต่ไม่ควรเกิน 1 ปี แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน โดยชาที่นำมาทำเครื่องแกงควรมีอายุ 9 เดือนถึง 1 ปี ซึ่งจะให้สีและกลิ่นที่ดีกว่าอายุน้อย แต่ถ้าจะนำมาปรุงอาหารมักนิยมฆ่าอายุน้อย อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะฆ่าแก่หรืออ่อน ตลาดจะรับซื้อในราคาเท่ากัน แต่ราคาจะต่างกันที่ขั้นตอนการเก็บเกี่ยวและทำความสะอาด ผลผลิตข่าที่ขายโดยให้พ่อค้ามาซูดเองที่สวนจะขายได้ในราคากิโลกรัมละ 7-10 บาท แต่ถ้าซูดเองและล้างทำความสะอาดจะขายได้ในราคา 20-25 บาท/กิโลกรัม ส่วนกลุ่มวิสาหกิจทั้ง 4 กลุ่ม จะเก็บเกี่ยววัตถุดิบข่าแก่มาล้างทำความสะอาดก่อนนำไปส่งขายยังกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปเครื่องแกงในราคา 25 บาท/กิโลกรัม และส่วนที่เหลือจากแปลงปลูกจะติดต่อให้พ่อค้าคนกลางมาซูดและเอาดินออกและชั่งน้ำหนักโดยไม่ได้ล้างทำความสะอาด ซึ่งจะรับซื้อในราคากิโลกรัมละ 10 บาท หลังจากโครงการได้จัดให้มีกิจกรรมการคัดวัตถุดิบเอง ล้างทำความสะอาด ตัดแต่งส่วนตำหนิออก ผลผลิตมีส่วนที่หายไปร้อยละ 40 เป็นส่วนของดิน ราก และบางส่วนของต้น แต่กลับทำให้ตะไคร้ที่ขายจาก 10 บาท/กิโลกรัม สามารถขายได้ในราคา 25 บาท/กิโลกรัม ราคากลับเพิ่มขึ้นมากกว่าเท่าตัว ส่วนการเก็บขมิ้นโดยแต่ละกลุ่มจะซูดมาเองแต่ไม่ได้ล้างทำความสะอาดแล้ว พ่อค้ามารับซื้อที่สวนในราคา 20 บาท/กิโลกรัม การทำความสะอาดขมิ้นและตัดส่วนที่มีตำหนิออก ทำให้น้ำหนักหายไปร้อยละ 40 เช่นเดียวกับข่าแต่สามารถขายในราคาสูง 30 บาท/กิโลกรัม ส่วนตะไคร้ สมาชิกจะซูดมาทั้งกอหลังจากปลูกแล้ว 6 เดือน จะได้ตะไคร้ที่มีอายุเก็บเกี่ยวเหมาะสมและน้ำหนักดี อย่างไรก็ตาม พ่อค้าคนกลางจะรับซื้อในราคา 70 บาท/100 ต้น น้ำหนักประมาณ 4 กิโลกรัม ซึ่งพบว่า ใน 1 กิโลกรัม จะได้ต้นตะไคร้ประมาณ 25 ต้น ซึ่งจะได้กิโลกรัมละ 17 บาท เป็นราคาที่สมาชิกซูดมาตัดล้างทำความสะอาดเอง และขายส่งไปยังพ่อค้าคนกลาง สำหรับวัตถุดิบพริก เริ่มเก็บเกี่ยวหลังจากปลูก 3 เดือน โดยทั่วไปจะเก็บพริกที่แก่จัดมาทำเครื่องแกงเนื่องจากจะได้สีที่สวยงาม แต่จะมีบางส่วนที่ไม่ได้ขนาด แต่มีรอยตำหนิ ส่งผลให้ผลผลิตขายได้ในราคาต่ำ หลังจากได้อบรมและปฏิบัติการคัดเกรดพริก ซึ่งแบ่งได้เป็นชั้น Extra Class Class I และ Class II พบว่า พริกที่เก็บเกี่ยวได้ทั้ง 3 เกรด คือ Extra Class ร้อยละ 50 สามารถขายได้ในราคา 120 บาท/กิโลกรัม Class I ร้อยละ 40 ขายได้ในราคา 80 บาท/กิโลกรัม ส่วน Class II ร้อยละ 10 ขายได้ในราคา 40 บาท/กิโลกรัม ส่วนผลผลิตข่าและขมิ้นในชั้น Extra Class และ Class I รวมร้อยละ 80 ขายได้ในราคา 25-35 บาทต่อกิโลกรัม และ Class II ขายได้ในราคา 10-15 บาทต่อกิโลกรัม และผลผลิตตะไคร้แบ่งเป็น 2 ขนาดขนาดใหญ่ (Class I) ร้อยละ 70 ขายได้ในราคา 20 บาท/กิโลกรัม และอีกร้อยละ 20 ขายได้ในราคา 10 บาท/กิโลกรัม ผลผลิตรวมในชั้น Extra Class และ Class I รวมร้อยละ 70 ถูกส่งไปที่บริษัท F & Q เพื่อจำหน่ายยังตลาดวัตถุดิบผ่านสภาองค์กรชุมชนและผลผลิต Class I อีกร้อยละ 20 ถูกส่งขายไปยังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อแปรรูปเครื่องแกง ส่วนผลผลิต Class II ร้อยละ 10 นำมาทำพันธุ์ บริโภคในครัวเรือนและแจกจ่าย ทางโครงการได้ทำข้อตกลงกับสมาชิกให้มีการคัดเกรดคุณภาพวัตถุดิบผ่านการตัดแต่งรากและลำต้น ล้างดินออกและทำความสะอาด ในกรณีของข่า ตะไคร้ และขมิ้น ส่วนพริกจะเด็ดมาคัดเกรดเลยโดยไม่ต้องล้าง ก่อนที่จะนำมาขายกับกลุ่มแปรรูปเครื่องแกงในราคาตามที่ตกลงพอใจทั้ง 2 ฝ่าย และอ้างอิงราคาตามตลาดกลางเพื่อให้ได้เครื่องแกงที่มีคุณภาพดี อย่างไรก็ตาม กระบวนการคัดเกรดนี้ทำให้ส่งผลให้มีขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้น และทำให้ส่วนที่ตกเกรดอาจขายไม่ได้ ซึ่งต้องมีการจัดการวัตถุดิบส่วนที่เหลือให้เกิดการเพิ่มมูลค่าต่อไป

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ลดต้นทุนและเพิ่มรายได้จากการผลิตพืชเครื่องแกงเปรียบเทียบกับการผลิตแบบดั้งเดิมโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดปัตตานี พบว่า ตลอดระยะเวลาของโครงการที่ได้ส่งเสริมการปลูกและดูแลจัดการแปลงปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต พบว่า กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง ให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นกว่าเดิมสูงที่สุดถึงร้อยละ 80.95 รองลงมาคือ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง และกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน โดยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.65 4.96 และ 3.85 ตามลำดับ ส่งผลให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมของกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง และกลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน ร้อยละ 91.79 14.10 4.16 และ 3.15 ตามลำดับ โดยแต่ละกลุ่มมีปริมาณผลผลิตข้าว ตะไคร้ ขมิ้นและพริก และมีรายได้จากการขายวัตถุดิบข้าว ตะไคร้ ขมิ้นและพริกเพิ่มขึ้นจากเดิม กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง สามารถลดต้นทุนการผลิตจากเดิมสูงที่สุดถึงร้อยละ 58.35 รองลงมาคือ กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง และกลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ โดยสามารถลดต้นทุนได้ร้อยละ 52.83 48.54 และ 48.00 ตามลำดับ ส่วนกำไรสูงสุดจากสมาชิกกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง เพิ่มขึ้นร้อยละ 126.86 รองลงมาคือ กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน และกลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง มีกำไรเพิ่มขึ้นร้อยละ 35.73 11.61 และ 10.70 ตามลำดับ โดยแต่ละกลุ่มมีต้นทุนการผลิตข้าว ตะไคร้ ขมิ้นและพริก ลดลงจากเดิม และมีผลกำไรสุทธิจากการขายวัตถุดิบข้าว ตะไคร้ ขมิ้นและพริก เพิ่มขึ้นจากเดิม (ตารางที่ 4 และ 5)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบผลผลิตรวมและรายได้สมาชิกก่อนและหลังโครงการ

กลุ่ม	ผลผลิตรวม (กก./ปี)		เพิ่ม (ร้อยละ)	รายได้สมาชิก (บาท/ปี)		เพิ่ม (ร้อยละ)
	เดิม	ใหม่		ก่อน	หลัง	
กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน	2,049	2,128	3.85	47,746	49,250	3.15
กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง	1,768	1,855	4.96	45,240	47,125	4.16
กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง	751	1,359	80.95	15,837	30,375	91.79
กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ	656	759	15.65	17,487	19,953	14.10

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบต้นทุนรวมและกำไรสมาชิกก่อนและหลังโครงการ

กลุ่ม	ต้นทุนรวม (บาท/ปี)		ลด (ร้อยละ)	กำไรสมาชิก (บาท/ปี)		เพิ่ม (ร้อยละ)
	เดิม	ใหม่		ก่อน	หลัง	
กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่าน	8,725	5,725	52.83	38,996	43,525	11.61
กลุ่มเครื่องแกงพอเพียงบ้านฉาง	6,818	4,590	48.54	38,422	42,535	10.70
กลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง	3,392	2,142	58.35	12,445	28,233	126.86
กลุ่มเครื่องแกงสมุนไพรใส่ใจสุขภาพ	5,550	3,750	48.00	11,937	16,203	35.73

อภิปรายผล

ปัจจุบันผู้คนหันมาให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพมากขึ้น การผลิตพืชในรูปแบบเกษตรอินทรีย์จึงเป็นที่นิยมกันแพร่หลายซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานอาหารฮาลาล ชาวไทยมุสลิมได้ให้ความสำคัญในการบริโภค

อาหารฮาลาลเพิ่มมากขึ้น จากงานวิจัยของ ณัฐมล และคณะ (2563) ที่พบว่า มีระดับความรู้เกี่ยวกับอาหารฮาลาลในบทบัญญัติอิสลามอยู่ในเกณฑ์สูง โดยด้านที่มีความรู้สูงสุด 3 อันดับแรก คือ ด้านหลักการต่าง ๆ เกี่ยวกับอาหารฮาลาล ด้านอาหารฮาลาล ฮะรอม และมีซบูฮ/ซุบฮัต และด้านการเชือด เช่นเดียวกับ จริยา และคณะ (2563) ที่ได้มีการพัฒนาสถานประกอบการการผลิตอาหารฮาลาลขนาดเล็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อยกระดับความปลอดภัยอาหาร โดยการคัดเลือกผู้ประกอบการ พัฒนาสถานประกอบการการผลิตอาหารและประเมินสถานประกอบการ พบว่า คะแนนประเมินสถานประกอบการเป็นไปตามเกณฑ์และผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้รับการรับรองคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลเพียงอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ซึ่งความเข้าใจในหลักการอิสลามที่นอกจากการส่งเสริมให้มีการรับประทานอาหารที่ฮาลาลแล้วยังต้องเป็นอาหารที่ดีมีประโยชน์อีกด้วย

ผลจากงานวิจัยนี้จึงเป็นการคิดค้นรูปแบบใหม่ของการเตรียมวัตถุดิบที่ฮาลาลซึ่งเป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การสนับสนุนวัตถุดิบที่ฮาลาลันและตอยียันไปสู่การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ สามารถสร้างผลผลิตวัตถุดิบเครื่องแกงแบบเกษตรอินทรีย์ที่สอดคล้องกับมาตรฐานฮาลาลันตอยียันได้สำเร็จมีผลต่อคุณภาพเครื่องแกงที่ฮาลาลและปลอดภัย นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการปลูกพืชวัตถุดิบเครื่องแกงมีรายได้ที่ดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับแบบดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นด้านการเพิ่มผลผลิต โดยที่โครงการมีผลกระทบอย่างชัดเจนต่อการเพิ่มผลผลิตในทุกกลุ่ม ทั้งนี้เกิดจากการนำเอาวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการเพาะปลูก นั่นก็คือเกษตรอินทรีย์และกระบวนการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ด้านการเพิ่มรายได้ของแต่ละกลุ่มโดยปรากฏว่ามีการเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มของผลผลิต ซึ่งเป็นผลจากการจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการลดต้นทุนและการเพิ่มผลผลิต ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จในด้านการจัดการทรัพยากรและลดต้นทุนที่ไม่จำเป็น ด้านการเพิ่มกำไร ซึ่งถือว่าเป็นผลลัพธ์ที่น่าประทับใจที่สุดในโครงการ อันเป็นผลมาจากการลดต้นทุนและการเพิ่มรายได้พร้อมกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรการผลิต (Production Resource Management) : ซึ่งอธิบายว่าการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น แรงงาน ดิน น้ำ และปุ๋ย สามารถนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงหลักการดังกล่าว โดยเฉพาะในกลุ่มนวัตกรรมเกษตรโครงสร้าง ที่สามารถจัดการทรัพยากรได้ดีขึ้นจนสามารถเพิ่มผลผลิตได้ถึง 80.95% และลดต้นทุนได้มากถึง 58.35% ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการประยุกต์ใช้ทฤษฎีนี้ ดังนั้น จากโครงการวิจัยนี้จึงเป็นต้นแบบสำคัญสำหรับการเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตพืชของกลุ่มเกษตรกรที่เป็นมุสลิมส่วนใหญ่จากการปลูกโดยใช้สารเคมีมาเป็นการปลูกพืชที่ปลอดภัยฮาลาลันตอยียัน ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาอิสลามสอดคล้องกับอัลกุรอาน (Surah Al-Mal'idah 5:88):

"وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا"

ความว่า "และจงรับประทานสิ่งที่อัลลอฮ์ได้ให้แก่พวกท่านเป็นสิ่งที่อนุมัติและดี" และยังมีฮะดีษจากท่านศาสดามุฮัมมัดที่ออลลลอฮ์อูอะลียะฮ์ซัลลิม:

"إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا"

ความว่า "แท้จริงอัลลอฮ์ทรงบริสุทธิ์และไม่รับสิ่งใดนอกจากสิ่งที่ดี" (Muslim, 1991, 2:703) สำหรับมุสลิมแล้ว บทบัญญัติจากอัลลอฮ์จะต้องปฏิบัติตามรวมทั้งแบบอย่างจากท่านมุฮัมมัดที่ออลลลอฮ์อูอะลียะฮ์ซัลลิมซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับมนุษย์ จากความเข้าใจในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการให้รับประทานอาหารที่ดีและมีประโยชน์ ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายจากงานวิจัย เกิดการเปลี่ยนความคิดในการผลิตจนสามารถยกระดับรายได้ของกลุ่มเกษตรกรเพาะปลูกแล้วยังสามารถรองรับความต้องการวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากสถาน

ประกอบการที่มีการผลิตเครื่องแกงที่ฮาลาลและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

1. กลุ่มเครื่องแกงบ้านท่าด่านมีจำนวนสมาชิกมากที่สุด 20 คน รองลงมาคือ กลุ่มบ้านฉาง กลุ่มแม่ลาน และกลุ่มไสร่ง ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 11 10 และ 7 คน ตามลำดับ และกลุ่มท่าด่านมีพื้นที่ปลูกเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มบ้านฉาง กลุ่มแม่ลานและกลุ่มไสร่ง 2. โครงการขยายพื้นที่ปลูกให้สมาชิกเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 13.45-17.11 กลุ่มไสร่งสามารถเพิ่มพื้นที่ปลูกมากกว่าเดิมถึงร้อยละ 48 สำหรับวัตถุดิบพืชที่ปลูกคือ ข้า ตะไคร้ ขมิ้น และพริก และได้ส่งเสริมปลูกพืชชนิดที่ขาดแคลนในพื้นที่คือ กลุ่มท่าด่านปลูกขมิ้น กลุ่มบ้านฉางปลูกตะไคร้ กลุ่มแม่ลานปลูกพริก และกลุ่มไสร่งปลูกทั้ง ข้าและตะไคร้ ซึ่งทำให้จำนวนต้นพันธุ์เพิ่มขึ้นจากเดิม 3. สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 91.79 14.10 4.16 และ 3.15 ตามลำดับ โดยพบว่าทุกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตจากเดิมถึงร้อยละ 48-58.35 ทำให้กำไรสุทธิของสมาชิกเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.7-35.73 และกลุ่มไสร่งมีกำไรสุทธิจากการขายวัตถุดิบเพิ่มจากเดิมสูงสุดร้อยละ 126.86

การขยายพื้นที่ปลูกและส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ ส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาวัตถุดิบที่ขาดแคลนในบางช่วงฤดูกาล นอกจากนี้บทบาทของกลุ่มกลางน้ำที่มีการคัดเกรดคุณภาพวัตถุดิบสามารถส่งมอบวัตถุดิบที่มีคุณภาพดี ฮาลาลันตอยยิบัน ไปยังกลุ่มแปรรูปเครื่องแกงส่งผลให้เครื่องแกงมีคุณภาพที่ดีและปลอดภัยเป็นที่ยอมรับมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการสนับสนุนกลุ่มขนาดเล็ก เช่น กลุ่มไสร่ง เพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกและขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มเติม เนื่องจากกลุ่มนี้มีศักยภาพในการเพิ่มกำไรสูงสุด
2. ส่งเสริมการปลูกพืชที่ยังขาดแคลนในกลุ่มอื่นๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายและเพิ่มรายได้ให้กับสมาชิก เช่น การขยายการปลูกพริกในกลุ่มอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มแม่ลาน
3. การสนับสนุนแนวทางลดต้นทุนการผลิตที่ประสบความสำเร็จ ควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ทุกกลุ่มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างต่อเนื่อง
4. การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชนจะช่วยให้สามารถแบ่งปันความรู้และทรัพยากร รวมถึงเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดและการพัฒนาคุณภาพผลผลิต
5. ในกระบวนการผลิตวัตถุดิบ ควรส่งเสริมให้สมาชิกกลุ่มใช้วิธีการผลิตที่สอดคล้องกับหลัก Halalan Toyyiban โดยเน้นการเพาะปลูกที่ปลอดภัย ไม่ใช้สารเคมีที่เป็นอันตราย หรือสิ่งที่เป็นพิษต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ได้วัตถุดิบที่สะอาดและมีคุณภาพ

บรรณานุกรม

- กริช สิทธิโชคธรรม, อรุณศิริ กำลิ่ง, จันทรจรัส วีรสาร, และสุรียา สาสนรักกิจ. (2552). ผลของการใส่มูลสัตว์ร่วมกับปุ๋ยเคมีต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พันธุ์สุวรรณ. *การวิจัยและเรือนปลูกพืชทดลอง*, สถาบันวิจัยและพัฒนากำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- เกษมสุข ศรีแย้ม. (2547). ผลของปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีในการจัดการดินกลุ่มชุดดินที่ 4 ชุดดินราชบุรี สำหรับปลูกข้าวพันธุ์สุวรรณบุรี 1. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- จริยา สุขจันทร์, กมลทิพย์ กรรไพบระ, สุธีรา ศรีสุข, และคีนจันทร์ ณ นคร. (2563). การพัฒนาสถานประกอบการผลิตอาหารฮาลาลขนาดเล็กในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อยกระดับความปลอดภัยอาหาร. *วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่*, 12(6), พฤศจิกายน - ธันวาคม 2563.
- ณัฐมล ออสันตินตสกุล, และปรีดาภรณ์ กาญจนสำราญวงศ์. (2563). ความรู้ของชาวไทยมุสลิมต่ออาหารฮาลาล กรณีศึกษา: ชาวไทยมุสลิมในตำบลคลองเฉลิม อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11(2), กรกฎาคม-ธันวาคม 2563.
- ธัญพิสิษฐ์ พวงจิก, ภัทรพล จังสถิตย์กุล, และนฤมล วชิรปัทมา. (2551). ผลของน้ำสกัดชีวภาพต่อการเจริญเติบโต ผลผลิต และคุณภาพของมะละกอพันธุ์แขกดำศรีสะเกษ. *วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร*, 39(3), 44-47.
- พิมล อ่อนแก้ว. (2551). ผลของการปรับปรุงดินโดยใช้น้ำหมักชีวภาพและปุ๋ยพืชสดร่วมกับโรโซเปียมต่อผลผลิตข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 ในกลุ่มชุดดินที่ 3. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- วิพรพรรณ เนื่องเม็ก, และเฉลิมชัย แพะคำ. (2555). ผลของเชื้อจุลินทรีย์ท้องถิ่นในการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตและต้านทานการเกิดโรคใบไหม้ของข้าว. *บทความวิจัยคณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา*.
- ศิริานี วงศ์กระจ่าง. (2557). ผลของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีต่อการเจริญเติบโตของข้าวโพดในชุดดินบ้านทอน. *แก่นเกษตร*, 42(2), 359-362.
- สายชล พรหมอยู่, อัจฉรา จิตตลดากร, และหฤษฎี ภัทรดิลก. (2555). ผลของการใส่ปุ๋ยมูลวัว ปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมีต่อการผลิตผักบุงจิ้น. *งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา*, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง (พ.ศ. 2560-2564)*.
จาก http://www.nesdb.go.th/article_attach/article_file_20160922162732.pdf
- Muslim. (1991). *Muslim ibn al-Hajjaj, Sahih Muslim*. Beirut: Dar al-Kutub al-Ilmiyyah.

บทความวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย สำหรับนักศึกษาผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

สุเมตตา ประสาทแก้ว¹ นูรฟิตตรี หะยีดาร์โย² ชัลมา รัตนเยี่ยม³

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

²อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

³อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Corresponding Author, Email: Nurfitthree.h@yru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ประชากรที่ศึกษาคัดเลือกแบบเจาะจง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย ภาคการศึกษา 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 115 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) แบบสอบถามผลลัพธ์ในการเรียนรู้ และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยมี 3 ผลลัพธ์ ได้แก่ 1. ผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน 2. ผลลัพธ์การออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และ 3. ผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 2. ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.83, S.D = 0.07$) ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานและเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน, เด็กปฐมวัย, ทักษะการเรียนรู้ภาษาไทย

RESEARCH

Effects of Blended Learning Approaches to Enhance Thai Language Skills for Early Childhood Caregiver Students

Sumedta Prasatkaew¹ Nurfitthree Hayeedareeyor² Sanma Rattanayium³

¹Lecturer of Bachelor of Education Program in Thai, Yala Rajabhat University

²Lecturer of Bachelor of Arts Program in Care and Development of Early Childhood, Yala Rajabhat University

³Lecturer of Bachelor of Education Program in Thai, Yala Rajabhat University

Corresponding Author, Email: Nurfitthree.h@yru.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the learning outcomes of Thai language of students towards blended learning model 2) study the satisfaction of students towards blended learning model. The population for this study was purposively selected as 115 second-year undergraduate students in the special program, Faculty of Education, Yala Rajabhat University, who registered in the Thai language skills promotion course for early childhood, semester 1, academic year 2024. Data were collected using focus group discussion, learning outcome questionnaire, and learning management satisfaction questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics.

The research results found that 1. The results of blended learning management on the results in promoting Thai language learning skills for early childhood children had 3 outcomes: 1. The results of Thai language learning of students on the blended learning management model. 2. The results of designing Thai language learning management with blended learning management model and 3. The results of learning management with blended learning management model for early childhood teachers/caregivers 2. The satisfaction of students towards the blended learning model towards the results in promoting Thai language learning skills for early childhood children was at the most appropriate level ($M = 4.83$, $S.D = 0.07$) The results of this research can be used as basic information for blended learning management and as a guideline for developing learning management in the subject of promoting Thai language skills for early childhood children.

Keywords: Blended Learning, Early Childhood, Thai Language Learning Skills

บทนำ

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคของการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) จึงมุ่งเน้นการพัฒนากำลังคนที่มีสมรรถนะสูง โดยสนับสนุนให้คนทุกช่วงวัยได้พัฒนาทักษะอย่างเต็มศักยภาพ มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีสมรรถนะที่สอดคล้องกับบริบทโลกยุคใหม่ การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่บูรณาการการเรียนรู้แบบดั้งเดิม เข้ากับการเรียนรู้ออนไลน์ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) ผ่านการทำกิจกรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งหลายการศึกษายืนยันว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (กุลธิดา พุงคาใน, 2564; ทศนีย์ ธราพรและคณะ, 2563; Graham, 2012) นักวิชาการหลายท่านยืนยันประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน โดย วิจารณ์ พานิช (2556) เห็นว่าเป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับ Graham (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทั้งในและนอกชั้นเรียน McCarthy และ Palmer (2023, pp. 110–111) ที่พบว่า การนำ การเรียนแบบผสมผสานไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ส่วนใหญ่มีแนวโน้มในทางที่ดี คือสามารถแก้ปัญหาอุปสรรคในการเรียน โดยเฉพาะการเรียนในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการพัฒนาบุคคลในสังคมอนาคต และหากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมก็จะส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนได้เช่นกัน

ภาษาไทยในฐานะภาษาประจำชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเป็นเอกลักษณ์ของชาติแล้ว ยังเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้วิชาอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพบว่าเด็กไทยบางกลุ่มประสบปัญหาด้านการใช้ภาษาไทย ทั้งการสื่อสารที่ไม่ถูกต้อง การอ่านออกเสียง และการเขียนที่ผิดพลาด ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ในระยะยาว Pruaksakullanunt (2009) ชี้ให้เห็นว่าอุปสรรคทางภาษาเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งในการสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้ภาษาที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน หรือเข้าใจยาก ซึ่งนำไปสู่การตีความผิดพลาดและความล้มเหลวในการสื่อสาร (Communication Breakdown) ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน จะเข้ามาส่งเสริมการฝึกทักษะในวิชาภาษาไทยจึงเป็นการปูพื้นฐานให้กับผู้เรียน ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะการสื่อสารได้ดีขึ้น และสามารถเลือกใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่การหาเหตุผลและการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ในที่สุด ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยกระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรม เลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัย และความสามารถของแต่ละบุคคล และได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทางด้านภาษาและการสื่อสารไว้ (หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560)

การใช้ภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวิเคราะห์ภาษาและแนวคิดที่แฝงอยู่ เพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม อันนำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งที่ดีงามและความสามัคคี การใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะในวัยปฐมวัย ซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาภาษา การวางรากฐานด้านภาษาไทยตั้งแต่วัยนี้ส่งเสริมทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการเรียนรู้แบบผสมผสานและการบูรณาการเทคโนโลยีในห้องเรียนยังสร้างแรงจูงใจให้เด็กเรียนรู้ภาษาไทยด้วยความสนุกสนาน

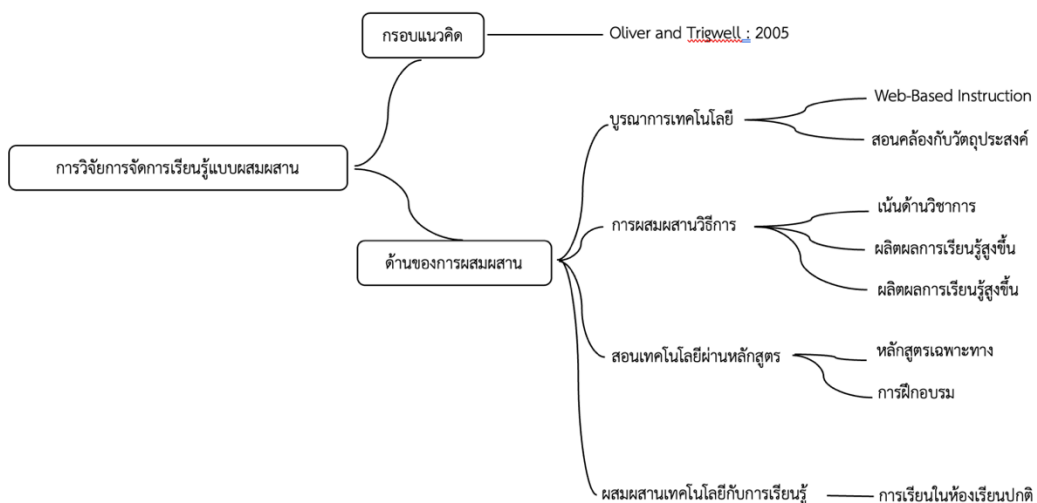
การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนของการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่ได้ดำเนินการแล้ว โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ซึ่งส่งผลต่อตัวผู้เรียนเป็นอย่างดี จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาไทยของเด็กปฐมวัย และสามารถแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาที่จะเป็นคุณดูแลเด็ก/ผู้สอนในอนาคต การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกทำการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี เนื่องจากเมื่อจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อไปเป็นคุณดูแลเด็ก/ผู้สอนเด็กปฐมวัยในอนาคต ได้มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมพัฒนาการทางภาษาอย่างรอบด้าน ทั้งด้านการฟังและการสื่อสารผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ การพูดและการออกเสียงอย่างถูกต้อง การเชื่อมโยงความรู้จากเรื่องราว และการพัฒนาทักษะการเขียนในรูปแบบที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กและช่วยส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษานำมาปรับใช้กับการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนให้สามารถจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ เกิดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และส่งผลต่อการแก้ปัญหาพัฒนาประเทศได้อย่างสร้างสรรค์ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

กรอบแนวคิดทางการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยใช้รูปแบบผสมผสานระหว่างการสอนแบบบรรยายในชั้นเรียนและการสอนผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้สามารถตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มากยิ่งขึ้น โดยนำกรอบแนวคิดของ Oliver and Trigwell: 2005 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. บูรณาการเทคโนโลยี Web-Based Instruction เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งใจไว้ 2. การผสมผสานระหว่างรูปแบบหรือวิธีการที่เน้นด้านวิชาการเพื่อผลิตผลการเรียนรู้ที่สูงขึ้น โดยไม่ต้องมีเทคโนโลยีเข้ามาช่วย 3. ผสมผสานวิธีการสอนเทคโนโลยีผ่านหลักสูตรเฉพาะทางหรือการฝึกอบรม 4. ผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ ตามกรอบแนวคิดดังนี้

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มุ่งศึกษาผลลัพธ์ในการเรียนรู้และความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานในรายวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย ประชากรที่ศึกษาคัดเลือกแบบเจาะจง คือ เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ (กศ.บป.) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ชั้นปีที่ 2 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย ภาคการศึกษา 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวนนักศึกษา 115 คน

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัย การศึกษาครั้งนี้มีเครื่องมือ 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 ชุดคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ของการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน มีทั้งหมด 3 ด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ผลลัพธ์การออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) และผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย กลุ่มละ 15 คน ในวันที่ 31 ตุลาคม 2567 เวลา 09.00-16.00 น. ตามแนวทางของ Gall, Bord and Gall (1996: 760)

ชุดที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน ประเมินโดยใช้ข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านผู้สอน 2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ และ 4. ด้านการวัดและประเมินความเหมาะสมของการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบสอบถามเป็นแบบ Likert Scale 5 ระดับ ตามวิธีของ (มาเรียม นิลพันธุ์ 2558:173) โดยเรียงจากเหมาะสมน้อยที่สุดถึงเหมาะสมมากที่สุด เกณฑ์การประเมินเป็นคะแนน ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	แปลความหมาย
4.51-5.00	เหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50	เหมาะสมมาก
2.51-3.50	เหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50	เหมาะสมน้อย
1.00 -1.50	เหมาะสมน้อยที่สุด

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ก่อนเปิดภาคการศึกษาคณะผู้วิจัยได้ออกแบบการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะสอน ชั่วโงมในการเรียน วางแผนในการบันทึกคลิป VDO ออกแบบเอกสารประกอบการเรียนรู้ และออกแบบสื่อสิ่งหนึ่งในระบบของมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เพื่อให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยมีผู้สอนทั้งหมด 3 ท่าน หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้เปิดการสอนรายวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย ในรูปแบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยที่นักศึกษาต้องศึกษาการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์มาก่อน จากนั้นก็แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้สอน ผ่านการออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย ตามแนวคิดสถานการณ์ ของการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Carman, 2005) ได้แก่ 1. กิจกรรมสด เป็นธรรมชาติของการเรียนรู้ที่เรียกว่าซิงโครนัส จากเหตุการณ์หรือ

สถานการณ์จริง 2. เนื้อหาออนไลน์ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3. ความร่วมมือ เป็นสถานการณ์การเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้จากระบบสื่อออนไลน์ 4. การประเมินการศึกษาเพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ และ 5. เอกสารอ้างอิง จากแหล่งต่าง ๆ ของทรัพยากรเพื่อเพิ่มคุณภาพของการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ ผสมผสาน (Blended Learning) ข้างต้น คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) กลุ่มละ 15 คน ในวันที่ 31 ตุลาคม 2567 เวลา 09.00-16.00 น. และการตอบแบบประเมินความพึงพอใจจำนวน 11 ข้อ 4 ด้าน ผ่านระบบ Google Forms หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คณะผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษาเมื่อสิ้นสุดการเรียนในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

3.1 ข้อมูลผลลัพธ์ในการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ใช้จากการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) จัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ได้สนทนาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

3.2 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยใช้ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตาม Likert Scale 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1. ผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

1.1 ผลลัพธ์ที่เกิดจากความเข้าใจและทบทวนเนื้อหาได้ดีขึ้น

Blended Learning ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาทางภาษาไทยได้ดีขึ้น เนื่องจากนักศึกษามีโอกาสทบทวนเนื้อหาก่อนเรียนผ่านสื่อออนไลน์ เช่น วิดีโอ สไลด์ หรือเอกสารประกอบการสอน นักศึกษาสามารถเลือกเรียนรู้ในจังหวะที่เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ตัวอย่างหนึ่งที่นักศึกษากล่าวถึงคือ “ส่งเสริม เพราะเราจะได้ทบทวนและทำความเข้าใจเนื้อหาที่เรียน มีความรู้มากยิ่งขึ้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานช่วยให้เกิดการทบทวนและเรียนรู้ด้วยตนเองก่อนเข้าชั้นเรียนจริง และ “สามารถกลับมาทบทวนบทเรียนผ่านสื่อออนไลน์ได้หลายครั้ง ซึ่งช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนก่อนที่จะมีการอภิปรายในห้องเรียน” การทำเช่นนี้ทำให้นักศึกษาเตรียมตัวได้ดีก่อนเข้าสู่ชั้นเรียน นอกจากนี้ การทบทวนเนื้อหาล่วงหน้ายังช่วยให้นักศึกษารับรู้และเตรียมคำถามที่ต้องการถามในชั้นเรียนจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและครูที่ดียิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเพิ่มเติมคือ นักศึกษาร้อยละ 60 กล่าวว่า “การใช้สื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ในรูปแบบ Blended Learning ทำให้สามารถจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น

เช่น การฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ผ่านการฟังไฟล์เสียง การดูวิดีโอ หรือการตอบคำถามออนไลน์ ทำให้สามารถฝึกฝนและพัฒนาทักษะได้อย่างเป็นขั้นตอน”

1.2 ผลลัพธ์ที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย

Blended Learning ไม่เพียงแต่ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักศึกษาพัฒนาทักษะการใช้ภาษาไทยในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการพูด การฟัง การเขียน และการอ่านผ่านกิจกรรมที่ผสมผสานกัน เช่น การเรียนในห้องเรียนจะช่วยให้ศึกษามีโอกาสฝึกทักษะการพูดและการใช้ภาษาที่ถูกต้องผ่านการโต้ตอบกับเพื่อน และผู้สอน ส่วนการเรียนออนไลน์จะช่วยให้ศึกษามีเวลาในการฝึกทักษะการเขียนและการอ่านผ่านการทำแบบฝึกหัดและการทบทวนเนื้อหา ดังตัวอย่างนักศึกษาได้กล่าวว่า “ส่งเสริมให้นักศึกษามีความรู้ทางด้านภาษาไทยเพิ่มขึ้น คือ การเรียนรู้ในเรื่องของทักษะการใช้ภาษาของเด็กในแต่ละช่วงอายุ รวมถึงการเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย” นักศึกษาร้อยละ 40 ชี้ให้เห็นว่า การเรียน Blended Learning ช่วยพัฒนาทักษะการใช้คำศัพท์และการออกเสียงภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทยในระดับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นการประยุกต์ใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนจริง

1.3 ผลลัพธ์ที่กระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน

Blended Learning ช่วยกระตุ้นให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น ทั้งจากครูและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน เช่น “เป็นเทรนด์การเรียนแบบใหม่ที่ตอบโจทย์ความทันสมัยและช่วยกระตุ้นการใช้คำในภาษาไทย” นักศึกษายังสนุกกับการเรียนเพราะเข้าถึงสื่อที่หลากหลายและเลือกเรียนรู้ตามความสนใจของตนเองได้ สำหรับการปฏิสัมพันธ์ Blended Learning ช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการโต้ตอบ ทั้งในห้องเรียนและช่องทางออนไลน์ เช่น การถามคำถามหรือแสดงความคิดเห็นทันทีผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ตัวอย่างหนึ่งคือ “รูปแบบนี้ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งขึ้น” นักศึกษาบางคนยังกล่าวว่า “สามารถโต้ตอบกับครูได้สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น”

1.4 ผลลัพธ์ด้านการคิดวิเคราะห์ การค้นคว้าด้วยตนเองและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย

อีกหนึ่งประโยชน์สำคัญของ Blended Learning คือการส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการค้นคว้าด้วยตนเอง จากความคิดเห็นของนักศึกษา ดังตัวอย่าง “การเรียนรู้แบบ Blended Learning มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย จึงเป็นรูปแบบการศึกษาที่น่าสนใจ เพราะสามารถนำเสนอสิ่งต่าง ๆ ผ่านสื่อมากมาย และมีตัวอย่างจริง รวมถึงการลงมือทำกิจกรรมจริง ๆ” นักศึกษาร้อยละ 80 ระบุว่า การเรียนรู้ในรูปแบบนี้ช่วยให้สามารถค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ บนอินเทอร์เน็ต หรือจากสื่อการเรียนรู้ที่ผู้สอนแนะนำ ซึ่งช่วยให้เกิดความรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เช่น นักศึกษาร้อยละ 55 กล่าวว่า “มีโอกาสดูวิดีโอเพิ่มเติมในเรื่องที่สนใจ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนมากขึ้น และยังเป็นการฝึกทักษะในการวิเคราะห์และวิพากษ์เนื้อหาที่ได้เรียนรู้อีกด้วย” ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญของการเรียนการสอนในรูปแบบ Blended Learning โดยนักศึกษามีโอกาสใช้สื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย นักศึกษากล่าวว่า Blended Learning ช่วยให้นักศึกษาเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายขึ้นผ่านสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ สไลด์นำเสนอ หรือเอกสาร

ประกอบการเรียน อีกตัวอย่างหนึ่งคือนักศึกษากล่าวว่า การเรียน Blended Learning ทำให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งและยืดหยุ่นต่อการจัดสรรเวลาการเรียน

2. ผลลัพธ์การออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

2.1 ผลลัพธ์ในการเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นและทบทวนเนื้อหาได้ตลอดเวลา

การใช้วิดีโอการสอนร่วมกับเอกสารประกอบช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น วิดีโออธิบายเนื้อหาอย่างกระชับและเจาะลึก ทำให้นักศึกษาสามารถทบทวนและดูซ้ำได้หลายครั้ง ลดความสับสนและเพิ่มความเข้าใจ โดยเฉพาะในเนื้อหาที่ซับซ้อน เช่น ความคิดเห็นว่า “วิดีโอช่วยอธิบายทุกหัวข้อได้กระชับ ทำให้เข้าใจมากขึ้น” นักศึกษายังสามารถใช้วิดีโอเพื่อทบทวนเนื้อหาได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นช่วงหลังเลิกเรียนหรือการเตรียมตัวสอบ การทบทวนตามเวลาที่สะดวกช่วยให้นักศึกษาเรียนรู้ได้ตามความต้องการ เพิ่มความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น เช่น ความเห็นว่า “สามารถย้อนดูวิดีโอได้หลายครั้ง ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น” วิดีโอจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้และการทบทวนเนื้อหา

2.2 ผลลัพธ์เสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง

การศึกษาจากวิดีโอและเอกสารประกอบการสอนยังส่งเสริมให้นักศึกษาต้องพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักศึกษาระบุว่าต้องรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะการต้องทบทวนเนื้อหาก่อนเข้าเรียน และเตรียมความพร้อมสำหรับการอภิปรายในห้องเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้นักศึกษาเตรียมตัวได้ดียิ่งขึ้น ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “เป็นการสอนที่ทำให้เราต้องมีความรับผิดชอบต่อตัวเองเพิ่มขึ้น ด้วยการต้องดูวิดีโอก่อนจะเข้าเรียนทุกครั้ง” นักศึกษาให้ความเห็นว่า Blended Learning ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างมาก

2.3 ผลลัพธ์การเสริมสร้างความสนใจในการเรียนรู้

การใช้วิดีโอทำให้นเนื้อหาที่เรียนดูน่าสนใจมากขึ้น นักศึกษารู้สึกว่าเนื้อหาที่เรียนผ่านวิดีโอทำใหู้สึกสนุกและกระตือรือร้นในการเรียนรู้ วิดีโอมีภาพและเสียงที่ช่วยดึงดูดความสนใจ ทำให้ติดตามบทเรียนได้ดีกว่าการเรียนจากเอกสารเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “วิดีโอสามารถดึงดูดนักเรียนได้ทุกคน ทุกวัย เป็นตัวช่วยที่สามารถแนะนำวัฒนธรรมและแนวคิดใหม่ ๆ ให้นักเรียนได้” นักศึกษาเห็นว่าวิดีโอมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นความสนใจและทำให้การเรียนรู้สนุกยิ่งขึ้น

2.4 ผลลัพธ์การใช้สื่อและข้อจำกัดในการจัดการเรียนรู้

นักศึกษาให้ความเห็นว่าวิดีโอไม่สามารถตอบคำถามได้ในทันทีเมื่อนักศึกษามีข้อสงสัยในเนื้อหาบางส่วน ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เข้าใจในบางครั้ง การแก้ไขปัญหานี้อาจต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์กับผู้สอนในชั้นเรียนหรือการใช้ช่องทางอื่นในการตอบคำถาม ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “เข้าใจแต่ไม่มาก เพราะวิดีโอไม่สามารถตอบคำถามที่ผู้เรียนสงสัยได้ทันที” การใช้วิดีโอและเอกสารประกอบการสอนช่วยให้นักศึกษาสามารถใช้สื่อทั้งสองอย่างร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิดีโอช่วยอธิบายเนื้อหาหลักอย่างละเอียด ในขณะที่เอกสารประกอบช่วยให้นักศึกษาสามารถทบทวนและตรวจสอบเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วม

สนทนากลุ่มว่า “วิดีโอช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาที่เราอ่านจากเอกสารมากยิ่งขึ้น” นักศึกษาบางคนเห็นว่าการใช้สื่อร่วมกันทำให้เข้าใจเนื้อหาได้ครบถ้วนมากขึ้น

2.5 ผลลัพธ์การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

นักศึกษายังเห็นว่าวิดีโอและเอกสารประกอบการสอนช่วยให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้ผ่านวิดีโอช่วยให้สามารถจดจำและนำเนื้อหาไปปรับใช้ในการทำงานหรือการเรียนต่อในอนาคตได้ ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “มีค่ะ ทำให้นักศึกษาได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน” นักศึกษาอีกคนหนึ่งระบุว่าวิดีโอช่วยให้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการสอนและการทำงานในชีวิตประจำวันได้อย่างดี

3. ผลลัพธ์การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) สำหรับครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

3.1 ผลลัพธ์ด้านส่งเสริมการเรียนรู้และการประยุกต์ใช้ในการสอนของครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน Blended Learning มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการสอนเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักศึกษาหลายคนกล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ช่วยให้เห็นการใช้ภาษาไทยมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน หรือการใช้ทักษะทางภาษาในรูปแบบต่าง ๆ การเรียนรู้แบบนี้ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ทักษะที่สามารถนำไปสอนเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “สามารถนำความรู้ไปใช้กับเด็กปฐมวัยได้จริง ทำให้เราสามารถสอนเด็กให้รู้จักการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ” นักศึกษาเห็นว่าการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทำให้สามารถปรับใช้กับการสื่อสารของเด็กได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่เด็กปฐมวัยต้องพัฒนา

3.2 ผลลัพธ์การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ไม่เพียงแต่ทำให้นักศึกษาเรียนรู้เนื้อหาเท่านั้น แต่ยังช่วยพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยด้วย ทักษะเหล่านี้รวมถึงการวางแผนการสอน การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก การเรียนรู้ผ่าน Blended Learning ช่วยให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยสามารถพัฒนากลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “ได้พัฒนาทักษะการใช้สื่อที่ทันสมัยในการสอนเด็ก ทำให้การสอนน่าสนใจมากขึ้น” นักศึกษาแสดงความเห็นว่า Blended Learning ช่วยให้ฝึกฝนทักษะการใช้สื่อที่ทันสมัยเพื่อสร้างสรรค์การสอนที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย

3.3 ผลลัพธ์ด้านความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning)

หนึ่งในข้อดีที่สำคัญของการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) คือความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้ตามความสะดวกของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการเรียนผ่านสื่อออนไลน์หรือการเรียนในชั้นเรียน ทำให้มีโอกาสศึกษาเนื้อหาตามจังหวะของตนเอง นอกจากนี้ ความยืดหยุ่นนี้ยังช่วยให้นักศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการสอนเด็กในยุคปัจจุบัน ที่ต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ตัวอย่างที่

นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “สามารถนำไปใช้ในการสอนเด็กได้จริง เพราะการจัดการเรียนรู้แบบ Blended Learning ทำให้เรามีความยืดหยุ่นในการจัดการเรียนรู้” นักศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสะดวกในการเรียนรู้ที่ช่วยให้นำไปปรับใช้ในการสอนเด็กได้อย่างเหมาะสม

3.4 ผลลัพธ์การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้และข้อจำกัดในการนำไปใช้กับเด็กปฐมวัย

การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกฝนการใช้สื่อ วัสดุที่มีเดีย เทคโนโลยี และวิดีโอในการจัดการเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสอนเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะในด้านการกระตุ้นความสนใจและการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่น่าสนใจผ่านการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ เพลง หรือการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาการเรียน ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “สามารถนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการสอนเด็กได้ เช่น คลิปวิดีโอ หรือเพลง ช่วยกระตุ้นความสนใจของเด็ก” “Blended Learning ช่วยให้เห็นการใช้สื่อในการสอนเด็กได้ดีขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก” และอาจมีข้อจำกัดเมื่อใช้กับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะในเรื่องที่เด็กยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีด้วยตัวเอง เด็กในวัยนี้ยังต้องการคำแนะนำจากครูหรือผู้ปกครองในการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “เด็กอนุบาลยังไม่มีความสามารถมากพอที่จะค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง จึงยังต้องการการชี้แนะจากครูหรือผู้ปกครอง” นักศึกษาแสดงความเห็นเกี่ยวกับข้อจำกัดของการใช้ Blended Learning กับเด็กปฐมวัยในบางสถานการณ์

3.5 ผลลัพธ์การเตรียมความพร้อมและการฝึกปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ช่วยให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติจริงในระหว่างการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการสอนในอนาคต ผู้สอนมักให้นักศึกษาได้ถอดบทเรียนจากสิ่งที่ได้เรียนรู้และนำไปปฏิบัติในการฝึกสอน ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “ได้ เพราะอาจารย์ให้โอกาสในการถอดบทเรียนและให้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนด้านภาษากับเด็กให้ไปปฏิบัติจริง” นักศึกษาแสดงความเห็นว่า Blended Learning “ช่วยให้นำความรู้ไปใช้ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ” นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทำให้นักศึกษาสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยได้ดีขึ้น และตอบสนองต่อพัฒนาการของเด็ก เช่น การเรียนรู้ผ่านการเล่น การใช้สื่อวัสดุที่มีเดีย และการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับทักษะทางภาษาช่วยให้เด็กพัฒนาการใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่นักศึกษาได้ร่วมสนทนากลุ่มว่า “สามารถนำไปใช้กับเด็กได้อย่างเหมาะสมกับวัย เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์” นักศึกษาเห็นว่า Blended Learning ช่วยให้ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้ดีขึ้น

ส่วนที่ 2. ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้รูปแบบผสมผสาน (Blended Learning) ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย (n=115)

รายการประเมิน	M	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านผู้สอน			
1.1 ผู้สอนให้ความสนใจกับผู้เรียนอย่างทั่วถึง	4.04	0.8	เหมาะสมมาก
1.2 ผู้สอนอธิบายเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนได้เข้าใจ	4.20	0.8	เหมาะสมมาก
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้			
2.1 กระบวนการจัดการเรียนรู้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเข้าใจทักษะต่าง ๆ ของภาษาไทย	4.12	0.7	เหมาะสมมาก
2.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้มีสื่อการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัย	4.01	0.8	เหมาะสมมาก
2.3 กระบวนการจัดการเรียนรู้ช่วยให้เห็นคุณค่าของภาษาไทย	4.15	0.8	เหมาะสมมาก
2.4 กระบวนการจัดการเรียนรู้ช่วยให้เข้าใจการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยมากขึ้น	4.23	0.8	เหมาะสมมาก
2.5 กิจกรรมที่ออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบ Blended Learning ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจทางด้านภาษาไทยมากขึ้น	4.19	0.7	เหมาะสมมาก
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
3.1 ได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยจากการเรียนแบบ Blended Learning	4.13	0.8	เหมาะสมมาก
3.2 ได้ประโยชน์จากกิจกรรมที่มีความหลากหลาย	4.10	0.8	เหมาะสมมาก
4. ประเมินความเหมาะสมของการออกแบบการจัดการเรียนรู้			
4.1 วัดและประเมินผลตรงตามเนื้อหาที่สอน	4.08	0.8	เหมาะสมมาก
4.2 มีวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย	4.11	0.8	เหมาะสมมาก
4.3 ผู้สอนใช้เครื่องมือในการประเมินที่เหมาะสมกับผู้เรียน	4.08	0.8	เหมาะสมมาก
รวม	4.83	0.07	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 1 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน พบว่า

ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ต่อผลลัพธ์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจโดยรวม อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.83$, $S.D = 0.07$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ทุกข้ออยู่ในระดับเหมาะสมมาก

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานในระดับอุดมศึกษา เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสอนที่ใช้ในการเรียนรู้สมัยใหม่ ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการให้คำปรึกษาของผู้สอน ผู้วิจัยเสนอขออภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านผลลัพธ์ในการเรียนรู้ภาษาไทยของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) แบ่งออกเป็น 6 ผลลัพธ์ ได้แก่ ผลลัพธ์ที่เกิดจากความเข้าใจและทบทวนเนื้อหาได้ดีขึ้น ผลลัพธ์ที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย ผลลัพธ์ที่กระตุ้นความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ผลลัพธ์ด้านการคิดวิเคราะห์และการค้นคว้าด้วยตนเอง ผลลัพธ์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ผลลัพธ์ด้านการใช้เทคโนโลยีและสื่อการเรียนรู้ที่ทันสมัย ทุก ๆ ผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นการเน้นย้ำว่าการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ทางภาษาไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ในหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับยุคสมัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ McCarthy และ Palmer (2023, pp. 110–111) ซึ่งพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีประสิทธิภาพในระดับอุดมศึกษาควรออกแบบโดยคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การออกแบบเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงกิจกรรมออนไลน์กับกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างสอดคล้อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันของผู้เรียน การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และการเสริมสร้างความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง หากองค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะสามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ และทักษะการบริหารการเรียนรู้ของนักศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีคุณภาพในบริบทการศึกษาแบบผสมผสาน

2. ผลลัพธ์การออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาไทยด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ข้อดีผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาบางส่วนด้วยตนเองและนำไปประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้ที่อำนวยความสะดวกมากขึ้น มีส่วนร่วมมากขึ้นและทำให้ห้องเรียนมีการโต้ตอบมากขึ้น เวลาในห้องเรียนน้อยลงสามารถช่วยลดความเหนื่อยล้าได้ ในขณะที่เดียวกันการโต้ตอบในชั้นเรียนก็มีประสิทธิภาพมากขึ้น ข้อดียกก่อนที่โปรแกรมออนไลน์ใด ๆ จะประสบความสำเร็จจะต้องมีผู้เรียนที่สามารถเข้าถึงสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ออนไลน์ได้ การขาดการเข้าถึงไม่ว่าด้วยเหตุผลใด เช่น ไม่เข้าใจโปรแกรม ไม่มีอินเทอร์เน็ต บริบทสิ่งแวดล้อมไม่อำนวยความสะดวก การจัดการเรียนรู้ก็อาจจะมีประสิทธิภาพได้

3. การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสาน (Blended Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการวิจัยมีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมค้นหาปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมทดลองใช้ และร่วมประเมินผล จึงเป็นที่

พึงพอใจของผู้เรียนในภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.83$, $S.D = 0.07$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ปรากฏว่าผู้เรียนประเมินความพึงพอใจกระบวนการจัดการเรียนรู้ช่วยให้เข้าใจการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยมากขึ้นในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($M = 4.23$, $S.D = 0.8$) เป็นการเน้นย้ำให้เห็นว่ากระบวนการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ที่มีการออกแบบอย่างเป็นระบบสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในบทเรียนที่ดีมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Rasheed, Kamsin และ Abdullah (2020, pp. 36–38) ซึ่งพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจสูงต่อการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีการออกแบบให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ การศึกษาของ Wang, Han และ Yang (2021, pp. 284–285) แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบช่วยเพิ่มความเข้าใจในเนื้อหาและเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งการศึกษาของ Singh, Steele และ Singh (2021, p. 17) ยังยืนยันว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความพึงพอใจของนักศึกษาในระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน นอกจากนี้ กุลธิดา พุงคาโน (2564, น. 29–33) ยังได้เสนอว่าการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานมีความสำคัญในการเชื่อมโยงการเรียนรู้แบบเผชิญหน้ากับการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และเสริมสร้างการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่

กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางภาษาไทยของนักศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านการเข้าใจเนื้อหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ และการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ที่มีการออกแบบอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทยุคใหม่ ช่วยยกระดับความพึงพอใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรนำรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) ในครั้งนี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับวิชาการส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานเป็นการเรียนรู้ทั้งนอกห้องเรียนและในห้องเรียน เป็นแนวการสอนที่ยืดหยุ่น ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และเป็นวิธีการสอนหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผู้สอนและผู้เรียนควรเลือกอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เพื่อส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) ในรูปแบบที่หลากหลายโดยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่สอดคล้องกับบริบทและรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาในวิชาหมวดศึกษาทั่วไป และหมวดอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กุลธิดา พุ่งคาโน. (2564). การเรียนรู้แบบผสมผสานในวิถี New Normal. *ครุศาสตร์สาร*, 15(1), 29–43.
- ทัศนีย์ ธารพร, และคณะ. (2563). การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) กับอนาคตการจัดการศึกษา สำหรับสังคมในแบบฐานวิถีชีวิตใหม่. *วารสารศิลปศาสตร์*, 1(กรกฎาคม–ธันวาคม), 25–39.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Carman, J. M. (2005). *Blended learning design: Five key ingredients*. Retrieved December 5, 2014, from <http://www.agilantlearning.com/Blended Learning>
- Gall, M. D., Gall, W. R., & Borg, J. P. (1996). *Educational research: An introduction* (6th ed.). U.S.A.: Longman.
- McCarthy, S., & Palmer, E. (2023). Defining an effective approach to blended learning in higher education: A systematic review. *Australasian Journal of Educational Technology*, 39(2), 98–114. <https://doi.org/10.14742/ajet.8489>
- Oliver, M., & Trigwell, K. (2005). Can blended learning be redeemed? *E-Learning: Innosight Institute*, 2(1), 17–26.
- Pruaksakullanunt, V. (2009). *Ineffective communication*. Retrieved from http://www.moe.go.th/moe/upload/news_research/htmlfiles/9779-1181.html
- Rasheed, A., Kamsin, A., & Abdullah, A. (2020). Challenges in the online component of blended learning: A systematic review. *Computers & Education*, 144, 103701. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103701>
- Singh, J., Steele, K., & Singh, L. (2021). Combining the best of online and face-to-face learning: Hybrid and blended learning approach for COVID-19, post vaccine, & post-pandemic world. *Journal of Educational Technology Systems*, 50(1), 5–24. <https://doi.org/10.1177/00472395211047865>
- Wang, Y., Han, X., & Yang, J. (2021). Revisiting the blended learning literature: Using a complex adaptive systems framework. *Educational Technology Research and Development*, 69, 261–284. <https://doi.org/10.1007/s11423-020-09751-9>

บทความวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่อง การสมรสในอิสลาม โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3

ตีทวา บุงอตาหยง¹ มุหำมัดสุหมี เฮงยามา²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3/2 โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 19 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ จำนวน 5 แผน 10 ชั่วโมง แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน จำนวน 10 ข้อ แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-Test Dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เท่ากับ 87.94/87.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 2) นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ความพึงพอใจต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ อยู่ในระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.59, S.D.=0.38)

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, ความพึงพอใจ

RESEARCH

The Development of Learning Achievement on Al-Fiqh Subject Entitled Marriage in Islam by Using Computer Assisted Instruction for Intermediate Islamic Studies Stage Students, Year 3

Takwa Bungatayong¹ Muhammadsuhaimi Haengyama²

¹Student of Majester, program in Teaching Islamic Education, The Requirements for the Master of Education, Yala Rajabhat University, Muang, Yala 95000

²Assistant Professor Dr. program in Teaching Islamic Education, The Requirements for the Master of Education, Yala Rajabhat University, Muang, Yala 95000

Abstract

This study aimed 1) to develop and find the efficiency of the lesson plans for al-Fiqh subject on marriage in Islam by using CAI for intermediate Islamic studies stage students, year 3 with the efficiency criteria of 80/80, 2) to compare the academic achievement in al-Fiqh subject before and after learning, and 3) to study the student's satisfaction towards learning on al-Fiqh subject by using CAI. The population used in the research were 19 intermediate Islamic studies stage students, year 3/2 of Thammasat Wittaya school in the first semester of the academic year 2024 were selected using the simple random sampling method. The research tools consisted of 1) five lesson plans (10 hours) 2) a 30-item multiple-choice achievement test, 3) a 10-item satisfaction questionnaire (5-point scale). Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and dependent t-Test. The research results found that: 1) the effectiveness of the lesson plans for al-Fiqh subject on marriage in Islam by using CAI was 87.94/87.53, which is higher than the specified criteria, 2) the students who studied with the lesson plans of al-Fiqh subject on marriage in Islam had significantly higher learning achievement scores after studying than before studying at a statistical level of 0.01, 3) the satisfaction towards studying al-Fiqh subject on marriage in Islam by using CAI was at the highest level of satisfaction, with an average of (\bar{X} = 4.59, S.D.=0.38)

Keywords: Academic achievement development, Computer-assisted instruction lessons, Thammasat Wittaya School

บทนำ

โลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการด้านต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าวคือคุณภาพคน จึงเน้นการพัฒนาคนให้มีศักยภาพ ที่แข่งขันในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ การศึกษาต้องมีการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างชัดเจน รวดเร็ว เทคโนโลยีจึงมีความจำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนมาก การใช้แหล่งเรียนรู้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาค้นคว้าด้วยบทเรียนบนเครือข่ายสามารถทำการสื่อสารได้อย่างไร้พรมแดนไม่จำกัดสถานที่ ไม่จำกัดเวลา ภายใต้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (ภัก พล จีระณเทพ, 2566)

การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอิสลามศึกษามีความโดดเด่นในด้านการสร้างผู้เรียนใหม่มีความรู้ควบคู่คุณธรรมและเชื่อมั่นในศรัทธาอันบริสุทธิ์ ทุกระดับจึงเน้นการเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีความสมดุล และยกระดับความเป็นมนุษย์ของทุกคนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (อิบรอฮีม ผนรงครักษาเขต, 2558) การเรียนรู้ศาสนาอิสลาม มีเป้าหมายสำคัญของการเรียนหลักคำสอนที่ว่าด้วยอัลกุรอาน และตัฟซีร์ อัลหะดีษ อัลฟิกฮ์ และอัลอะกิดะฮ์ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถนำหลักคำสอนมาพัฒนาตน สังคม และสิ่งแวดล้อม จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีเป้าหมาย คือ การพัฒนาความเป็นบ่าวที่ดี มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในด้านความรู้ ความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้และสามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาคมโลก กลุ่มสาระการเรียนรู้ศาสนาอิสลาม จึงเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ กฎ หลักการ และบทบัญญัติอิสลาม รายวิชาอัลฟิกฮ์ (ศาสนบัญญัติ) เป็นวิชาที่เน้นเรื่องการประกอบศาสนกิจในกิจวัตรประจำวัน รวมถึงการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบัญญัติศาสนา จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศาสนาอย่างลึกซึ้งเพื่อที่จะสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันตลอดไป (คอเล็บ มามู, 2564)

โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล เป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ ซึ่งได้ทำการสอนวิชาอิสลามยาวนานมาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาข้อมูลผลการเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2566 ในรายวิชาอัลฟิกฮ์ พบว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ที่ร้อยละ 58.85 (โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา, 2566) ซึ่งถือว่าเป็นผลการเรียนที่ค่อนข้างต่ำกว่าเกณฑ์ เพราะรายวิชาอัลฟิกฮ์ เป็นวิชาที่สอนถึงศาสนบัญญัติ ที่นักเรียนต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน หากนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจไม่ดีพอ อาจจะทำให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องได้

เพื่อให้การจัดกิจกรรมเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สื่อการสอนจึงถูกนำมาใช้ใน บทเรียนแล้วแต่ความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่ต่างกัน สื่อการสอนที่เหมาะสมจะเป็นตัวกลางที่ช่วยในการนำความรู้จากครูผู้สอน หรือแหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหา เกิดทักษะ กระบวนการ เนื้อหา บทเรียนที่ยากและซับซ้อนกลับง่ายขึ้น ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาตรงกันและเกิด ประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน ทำให้เกิดความสนุกและไม่รู้สึกลำบากในการเรียน ซึ่งจะส่งผลให้กิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนนั้นเป็นหนึ่งเทคนิคในนวัตกรรม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในทุกวิชาได้ (อนุสรุา กิจพงศ์พาณิชย์ และคณะ, 2563) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นสื่อการสอนอย่างหนึ่งที่ได้รับการพัฒนาความสามารถในการนำเสนอข้อมูล ให้มีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น รูปแบบการนำเสนอที่เสมือนจริง ตัวอักษร ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว มีสีสันสวยงาม เสียงดนตรี เสียง

บรรยายประกอบ การนำเสนอที่เร้าใจมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ถูกต้อง ทั้งยังช่วยผ่อนคลายครูผู้สอน สามารถลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนได้ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้เร็วเข้าตามความสามารถของตนเอง (นภาพรณ์ ธัญญา, 2558) ดังนั้นหากนำบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน มาประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลาม ย่อมเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาของบทเรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และสร้างแรงจูงใจให้บทเรียนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างการวิจัยของ พะหฺมี บูลา (2566) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง การถือศีลอด โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การถือศีลอด เท่ากับ E1/E2 83.50/84.27 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การถือศีลอดสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ผลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การถือศีลอด ความพึงพอใจระดับมาก

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่แก่นักเรียนในเรื่องการสมรสในอิสลาม เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพระหว่างเรียน ให้นักเรียนมีความสนใจ มีปฏิสัมพันธ์เวลาเรียน และเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลาม โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 มี 2 ห้อง จำนวนทั้งหมด 36 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3/2 โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 19 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมเวลาสอน 10 ชั่วโมง

2.2 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มีลักษณะเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ นำผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มาวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (b) ของแบบทดสอบ แต่ละข้อโดยคัดข้อที่มีความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.79 และมีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20-1.00 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.93

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 1.00

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 แบบแผนการทดลองเป็นแบบ One Group Pretest-Posttest Design (ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และสำลี ทองจิ๋ว, 2552 : 64). ได้เก็บรวบรวมข้อมูลในปีการศึกษา 2567 ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียนกับผู้เรียน

3.2 ทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.3 ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) จำนวน 5 แผน โดยใช้เวลาเรียนแผนละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 10 ชั่วโมง ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567

3.4 ทำการทดสอบหลังเรียนกับผู้เรียน ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิมและสอบถามความพึงพอใจหลังเรียน

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) โดยใช้สูตรหาค่า (E1/E2) ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

4.2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการทดสอบค่าที (T-Test แบบ Dependent)

4.3 ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์การแปลผลความพึงพอใจตามเกณฑ์ของลิเคิร์ต Likert Scale

ผลการศึกษา

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 พบว่าคะแนนจากการจัดกิจกรรมการเรียนระหว่างเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87.94 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 ดังนั้นค่า E₁ จึงเท่ากับ 87.94 และคะแนนจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.26 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ดังนั้นค่า E₂ จึงเท่ากับ 87.53 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)

สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.94/87.53 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

กลุ่ม	n	กระบวนการเรียน			ผลสัมฤทธิ์หลังเรียน		
		\bar{X}	คะแนนเต็ม	E_1	\bar{X}	คะแนนเต็ม	E_2
กลุ่มตัวอย่าง	19	87.94	100	87.94	26.26	30	87.53

E_1/E_2 เท่ากับ 87.94/87.53

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน พบว่านักเรียนมีคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน

การจัดการเรียนรู้	n	คะแนนเต็ม	\bar{X}	S.D.	t	p-value
ก่อนเรียน	19	30	19.89	0.74	5.92**	0.000
หลังเรียน	19	30	26.26	0.77		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายข้อมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ข้อแรก พบว่านักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เรียนและฝึกคิดอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.74$, S.D.=0.45) นักเรียนสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน ($\bar{X} = 4.68$, S.D. =0.47) ผู้สอนมีเทคนิคในการสอน ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.49) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.51) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนมีความสนใจบทเรียนเพิ่มขึ้น	4.58	0.50	มากที่สุด
2. นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น	4.58	0.50	มากที่สุด
3. นักเรียนเข้าใจมากยิ่งขึ้น	4.53	0.51	มากที่สุด
4. นักเรียนสามารถจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้	4.58	0.50	มากที่สุด
5. นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.58	0.50	มากที่สุด
6. นักเรียนสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน	4.68	0.47	มากที่สุด
7. นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เรียนและฝึกคิดอย่างมีเหตุผล	4.74	0.45	มากที่สุด
8. นักเรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้	4.58	0.50	มากที่สุด
9. นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	4.42	0.51	มาก
10. ผู้สอนมีเทคนิคในการสอน	4.63	0.49	มากที่สุด
รวม	4.59	0.38	มากที่สุด

อภิปรายผล

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิคว เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิคว เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 พบว่า คะแนนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87.94 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 ดังนั้นค่า E_1 จึงเท่ากับ 87.94 และคะแนนจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.26 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ดังนั้นค่า E_2 จึงเท่ากับ 87.53 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิคว เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.94/87.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ทั้งนี้เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร กระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ดำเนินกิจกรรมไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ กิจกรรมที่กำหนดในแผนการจัดการเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เป็นผู้เรียนรู้จากการค้นพบคำตอบจากปัญหาได้ด้วยตนเอง การปฏิบัติกิจกรรม ครูผู้สอนคอยตั้งข้อคำถาม กำหนดปัญหาเพื่อให้นักเรียนเกิดความสงสัย ฝึกให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการคิด การแก้ปัญหา สามารถนำกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ แผนการจัดการเรียนรู้ต้องกำหนดสื่อวัตกรรมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจตื่นตัวในการเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้รับ

ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย สุลาวัลย์ บุรีจันทร์ (2564) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรถ วิทยัพณิชยการ ผลการศึกษาพบว่า บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่ององค์ประกอบของคอมพิวเตอร์สำหรับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3/9 มีประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 85.16/87.40 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัมรี ดอเลาะ(2566) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทบาทสมมุติ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทบาทสมมุติที่สร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 70/70 เท่ากับ 80.13/81.25

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งนี้เนื่องมาจากคอมพิวเตอร์ช่วยสอนเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ โดยให้มีปฏิสัมพันธ์การสอนระหว่างคอมพิวเตอร์และผู้เรียน โดยผู้สอนจัดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหรือปรับกิจกรรมการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสามารถเข้าใจเนื้อหาได้เร็วด้วยวิธีที่ง่าย ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความสามารถของตนเอง บทเรียนมีความยืดหยุ่น สามารถเรียนซ้ำได้ตามที่ต้องการ จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ทศนัย สัปทน (2564) ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พะห์มี ปูลา(2566) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่อง การถือศีลอด โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ ($\mu = 25.28, \sigma = 1.61$) สูงกว่าก่อนเรียน ($\mu = 10.28, \sigma = 2.24$) และสอดคล้องกับงานวิจัย รัชกร ทานผดุง(2566) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง เทคโนโลยี(การออกแบบและเทคโนโลยี) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะประเด็นนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่เรียนและฝึกคิดอย่างมีเหตุผล นักเรียนสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน ผู้สอนมีเทคนิคในการสอน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องจากการให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและฝึกคิดอย่างมีเหตุผล

การที่นักเรียนสามารถแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน การที่ผู้สอนมีเทคนิคในการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นและสามารถทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้สอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาที่มีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเจริญงอกงามในด้านความรู้ ความคิด ทักษะในการแสวงหาความรู้และสามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประชาคมโลก และในทางกลับกันที่ผู้เรียนได้ค่าเฉลี่ยต่ำ ในการมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล เนื่องจากความสามารถของนักเรียนที่แตกต่างกันไปทำให้ในบางขั้นตอนของการประเมิน นักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ จากข้อมูลดังกล่าว เห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนจะสามารถสร้างประสิทธิภาพความพึงพอใจแก่นักเรียนได้หลายประเด็น แต่การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผลก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษากันไป สอดคล้องกับงานวิจัย ชีรวัฒน์ มูเก็ม (2565) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอานโดยใช้สื่อมัลติมีเดียสำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจของโดยใช้สื่อมัลติมีเดียพบว่า มีคะแนนความพึงพอใจเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.53$, S.D = 2.23) ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มูฮำหมัดเซากี นาแว (2564) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อเสมือนจริง AR สารระวิชาอัลฟิฆย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวี นิลเขียว (2563) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาคอมพิวเตอร์ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับไมโครซอฟเวิร์ด โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนร่วมกับการเรียนร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลาม โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 จำนวน 19 คน ระหว่างเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 87.94 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 ดังนั้นค่า E_1 จึงเท่ากับ 87.94 และคะแนนจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 26.26 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ดังนั้นค่า E_2 จึงเท่ากับ 87.53 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.94/87.53 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ก่อนและหลังเรียน พบว่า นักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มีคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 ที่มีต่อการเรียนรายวิชาอัลฟิฆย เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) พบว่า ผลการ วิเคราะห์ ข้อมูลจากนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 จำนวน 19 คน มีความพึงพอใจต่อการเรียนรายวิชาอัล

พิกษ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ปรากฏผลว่ากิจกรรมการเรียนรู้ รายวิชาอัลพิกษ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.38 มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1) ควรเพิ่มเนื้อหาเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับการสมรสในอิสลาม เช่น ประเด็นร่วมสมัยเกี่ยวกับการแต่งงาน การเลี้ยงดูครอบครัว และการแก้ไขปัญหาในครอบครัวตามหลักศาสนา เพื่อให้นักเรียนเข้าใจมากขึ้น
 - 2) ควรใช้วิธีการประเมินผลที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบหลังบทเรียน แบบทดสอบออนไลน์ หรือแบบจำลองสถานการณ์ที่ช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ โดยให้ความสำคัญกับการให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์และชัดเจน
 - 3) ควรพิจารณาการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการสนทนาและการมีส่วนร่วมของนักเรียน เช่น การอภิปรายออนไลน์หรือโครงการกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการประยุกต์ใช้เนื้อหาในการดำเนินชีวิตจริง
2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป
 - 1) ควรมีการติดตามผลการใช้ CAI ในระยะยาวเพื่อประเมินว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาอัลพิกษเกี่ยวกับการสมรสในอิสลามยังคงคงที่หรือมีการพัฒนาในระยะยาว หรือหากมีการบูรณาการการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ เช่น การเรียนกลุ่มหรือการใช้สื่อออนไลน์ จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในระยะยาวหรือไม่
 - 2) ควรพัฒนาและปรับปรุงเนื้อหาของบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนให้ทันสมัยและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ เช่น การใช้กราฟิก, เสียง, และการโต้ตอบที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนเพื่อเพิ่มการเข้าใจและกระตุ้นความสนใจ

บรรณานุกรม

- คอเล็บ มามู. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเล่าเรื่องรายวิชาอัตตัพชีร์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1. *Journal of Islamic and Contemporary Issues (M-JICI)*, 2(1), 1–14.
- ซัมรี ดอเลาะ. (2566). การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่องการสมรสในอิสลามโดยใช้บทบาทสมมติ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3. *วารสารอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 15(1), 117–125.
- ทัศนัย สัปทน. (2564). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2564 (หน้า 122–131). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ธีรวัฒน์ มุกเก็ม. (2565). การพัฒนาทักษะการอ่านอัลกุรอานโดยใช้สื่อมัลติมีเดียสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1. ใน การประชุมวิชาการด้านอิสลามศึกษาและมุสลิมศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 6 วันที่ 1 ธันวาคม 2564 (หน้า 301). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- นภาพรณ์ ธัญญา. (2558). การพัฒนาและหาประสิทธิภาพบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนโดยเน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจที่คงทนเรื่องระบบร่างกายมนุษย์และสัตว์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, และ สำลี ทองธิว. (2552). *การวิจัยทางการศึกษา: หลักและวิธีการสำหรับนักวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พะหมี ปูลา. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง การถือศีลอด โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารมนารอ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 3(2), 13–26.
- ภัคพล จีระณเทพ. (2566). ระบบการเรียนรู้และการสื่อสารผ่านระบบเครือข่าย | *Learning System and Communication Through Networking*. เข้าถึงได้จาก <https://library.wu.ac.th/km/ระบบการเรียนรู้/> (สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2567)
- มุฮำหมัดเซากี นาแว. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อเสมือนจริง AR สาระวิชาอัลฟิฮฺ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. *วารสารอัล-นूर มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 16(31), 39–56.
- รัชกร ทานผดุง. (2566). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง เทคโนโลยี (การออกแบบและเทคโนโลยี) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารมณีเชษฐารามหนองคาย*, 7(5), 833–850.
- โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา. (2566). *แบบประเมิน SAR โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา ปีการศึกษา 2566*. สตุล: โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา.
- วิภาวี นิลเขียว. (2563). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาคอมพิวเตอร์ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับไมโครซอฟเวิร์ด โดยใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนร่วมกับการเรียนร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรม ครั้งที่ 5 วันที่ 5 มีนาคม 2562 (หน้า 1502). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุลาวัลย์ บุรีจันทร์. (2564). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนของนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยัพณิชยการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีอรรณพวิทยัพณิชยการ.

อนุสรรา กิจพงศ์พาณิชย์ และคณะ. (2563). ผลของการใช้บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เรื่อง ลำดับเลขคณิต ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง จังหวัดราชบุรี. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงวิจัย ครั้งที่ 9 วันที่ 1 มีนาคม 2564 (หน้า 303). ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

อิบรอฮีม ณรงค์รักษาเขต. (2558). *ปรัชญาการศึกษาอิสลาม*. สงขลา: บรรณการพิมพ์.

บทความวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์
สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1เฟาซาน สง่าบ้านโคก¹, มูหำมัดศุหมี เสงยามา²

1นักศึกษาระดับปริญญาโท, สาขาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อำเภอเมือง
จังหวัดยะลา 95000

2ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาจารย์สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา คณะครุศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ระหว่างก่อนและหลังเรียน 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา จังหวัดสตูล ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 40 คน ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จากการทดลองใช้กับกลุ่มขนาดกลาง มีค่าประสิทธิภาพของคะแนนระหว่างเรียน (E_1) เท่ากับ 81.00 และประสิทธิภาพของแบบทดสอบหลังเรียน (E_2) เท่ากับ 88.25 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ 80/80 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาอัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.73 คะแนน หลังเรียนเท่ากับ 34.83 คะแนน ได้ค่า t เท่ากับ 27.82 และค่า Sig. เท่ากับ 0.000 สรุปได้ว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จำนวน 40 คน พบว่าอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.44 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์, ละหมาดสุนัต, การเรียนรู้อัลฟิกฮฺ

RESEARCH

The Development of Learning Achievement on Al-fiqh Subject Entitled Sunnah Prayers by Using Video Media for Intermediate Islamic Studies Stage Students, year 1

Faosan Sangabankhok¹, Muhammadsuhaimi Haengyama²

¹Student of Majester, program in Teaching Islamic Education, The Requirements for the Master of Education, Yala Rajabhat University, Muang, Yala 95000

²Assistant Professor Dr. program in Teaching Islamic Education, The Requirements for the Master of Education, Yala Rajabhat University, Muang, Yala 95000

ABSTRACT

This research was a study and development project with the following objectives

- 1) To create and evaluate the effectiveness of a lesson plan for the subject of Al-Fiqh on Sunnah prayer using video media for first-year middle-level Islamic studies students, based on the 80/80 standard.
- 2) To compare students' learning achievement before and after using the video media.
- 3) To assess students' satisfaction with learning through video media.

The target group for this research was first-year secondary students at Thammasat Witthaya School in Satun Province, with a total of 40 students. The research findings revealed that the effectiveness of the lesson plan using video media for first-year middle-level Islamic studies students, when tested on a medium-sized group, had an efficiency score during the learning process (E1) of 81.00 and a post-test efficiency score (E2) of 88.25, which exceeded the standard criterion of 80/80. Regarding students' learning achievement in the subject of Al-Fiqh on Sunnah prayer using video media, the pre-test average score was 24.73, while the post-test average score was 34.83. The t-value was 27.82, with a significance level (Sig.) of 0.000. This indicated that students' learning achievement after instruction was significantly higher than before at the 0.001 level. Furthermore, students' satisfaction with learning through video media, based on responses from 40 first-year middle-level Islamic studies students, was at a high level, with a mean score of 4.44 and a standard deviation of 0.64.

Keywords: Video-Based Learning Management, Sunnah prayer, Al-Fiqh Learning

บทนำ

วิชาอัลฟิกฮ์เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและหลักปฏิบัติในศาสนาอิสลาม ครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของมุสลิม เช่น การละหมาด การแต่งงาน การหย่าร้าง การถือศีลอด และการบริจาค วิชานี้ช่วยให้มุสลิมเข้าใจและปฏิบัติตามกฎหมายที่ศาสนากำหนดได้อย่างถูกต้อง และละหมาดสุนนะฮ์ เป็นละหมาดที่ไม่บังคับ แต่สามารถทำเพื่อเพิ่มบุญกุศล มีหลายประเภท เช่น ละหมาดวิตร์ ละหมาดสุนนะฮ์ก่อนหลังละหมาดห้าเวลา หรือละหมาดสุนัตอื่น ๆ ตามหลักสูตรหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2546 เน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับอัลฟิกฮ์และละหมาดสุนนะฮ์ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนรู้วิธีปฏิบัติตามหลักศาสนาในชีวิตประจำวัน

รายวิชาอัลฟิกฮ์ เป็นวิชาที่มีความสำคัญมากต่อมุสลิมทุกคน ช่วยให้เข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ปฏิบัติศาสนกิจ ตัดสินใจ และใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นศาสตร์แห่งการวินิจฉัยปัญหาทางศาสนาอิสลาม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการและวิธีการในการหาคำตอบจากหลักฐานทางศาสนา เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติชีวิตประจำวัน สามารถช่วยให้เข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้ปฏิบัติศาสนกิจต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องครบถ้วน ช่วยให้ตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องตามหลักศาสนา ช่วยให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะมุสลิม ช่วยให้รู้จักวิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติสุข และช่วยให้เป็นพลเมืองที่ดี

การละหมาดสุนัตเป็นส่วนหนึ่งของวิชาอัลฟิกฮ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง แม้จะไม่ใช้ข้อบังคับในศาสนาอิสลาม แต่เป็นกุญแจสู่ความสุข ความสำเร็จ และความสันติในชีวิต การละหมาดสุนัตช่วยเพิ่มพูนผลบุญ เสริมสร้างความสัมพันธ์กับอัลลอฮ์ ﷻ และเติมเต็มข้อบกพร่องของละหมาดฟัรฎู ศาสดามุฮัมมัด ﷺ สนับสนุนให้ปฏิบัติละหมาดสุนัตเป็นประจำ เพราะช่วยให้ผู้ศรัทธาเข้าใกล้อัลลอฮ์มากขึ้น ทำให้จิตใจสงบ มั่นคงในศีลธรรม และได้รับความเมตตาจากพระองค์ นอกจากนี้ ยังช่วยชดเชยความผิดพลาดในละหมาดฟัรฎู เสริมสร้างวินัย และเป็นการขอกอภัยโทษจากอัลลอฮ์ ﷻ ละหมาดสุนัตเราะวาติบ เป็นละหมาดที่กระทำก่อนหรือหลังละหมาดฟัรฎู ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวถึงผลบุญของการละหมาด 12 ร็อกอะฮ์ว่าจะได้รับบ้านในสวรรค์ และท่านอับนุ อุมร์ ได้เล่าว่าท่านนบี ﷺ ละหมาดเราะวาติบ 10 ร็อกอะฮ์เป็นประจำ การละหมาดสุนัตเราะวาติบที่ท่านนบี ﷺ ปฏิบัติสม่ำเสมอถือว่ามีผลบุญดีเยี่ยม (มุอั๊กกะดะฮ์)

ซัมรี ดอเลาะ (2566) การจัดการเรียนการสอนวิชาอัลฟิกฮ์ในโรงเรียนมีความหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปัญหาเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ 1) ปัจจัยด้านครูผู้สอน ขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ครูบางท่านอาจไม่มีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหาในวิชาอัลฟิกฮ์ ทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างถูกต้องและครอบคลุม ขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้ ครูที่ไม่มีทักษะการนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจ ขาดการใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และไม่จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียน ทำให้บรรยากาศการเรียนไม่น่าดึงดูด ภาระงานมากเกินไป ครูบางคนมีภาระงานสอนหลายวิชา ทำให้ไม่มีเวลาเตรียมการสอน วิชาอัลฟิกฮ์อย่างเต็มที่ขาดแรงจูงใจในการสอน ปัจจัยด้านคำตอบแทนหรือสวัสดิการที่ไม่เพียงพอ อาจทำให้ครูไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนาการสอน 2) ปัจจัยด้านนักเรียน ขาดความเข้าใจในความสำคัญของวิชา นักเรียนบางคนมองว่าวิชาอัลฟิกฮ์เป็นวิชาที่ยากและไม่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน ทำให้ขาดความสนใจและแรงจูงใจในการเรียน ขาดพื้นฐานทางศาสนา นักเรียนที่มีพื้นฐานความรู้ทางศาสนาน้อย อาจไม่สามารถเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ดีสภาพแวดล้อมทางสังคม การเปลี่ยนแปลงในสังคมและความกดดัน

จากเพื่อนอาจส่งผลให้นักเรียนขาดความสนใจในวิชานี้ อีกทั้งนักเรียนยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติ ละครหามาตสุนัต เนื่องจากว่ายังละครหามาตไมค้ล่อง และไมค้เป็นไปตามสุนนะฮ์ท่านนบี ﷺ

พิมพ์พิศาส. (2565). การใช้สื่อวีดิทัศน์สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจ และสามารถปฏิบัติตามลำดับ ขั้นตอนได้ถูกต้องจึงจำเป็นต้องใช้สื่อวีดิทัศน์ในการจัดการเรียนรู้ การใช้วีดิทัศน์ในการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีที่มี ประสิทธิภาพในการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน ช่วยเพิ่มความสนใจและความกระตือรือร้น วิดีทัศน์ช่วยดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากกว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การบรรยาย ทำให้เกิด ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจที่ชัดเจน การนำเสนอเนื้อหาผ่านภาพ เสียง และกราฟิก ช่วย ให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น การเรียนรู้ที่หลากหลาย วิดีทัศน์สามารถนำเสนอเนื้อหาหลาย รูปแบบ เช่น การสาธิต การทดลอง หรือการเล่าเรื่อง ทำให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและไม่น่าเบื่อ กระตุ้น การมีส่วนร่วม วิดีทัศน์บางรายการมีกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การถามตอบ ซึ่งกระตุ้นการคิดและการ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา นักเรียนสามารถเข้าถึงวีดิทัศน์ได้จากทุกที่และในเวลา ที่ต้องการ ทำให้การเรียนรู้ไม่มีขีดจำกัด สนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง นักเรียนสามารถควบคุมความเร็วในการ เรียนรู้ สามารถหยุด ทบทวน หรือย้อนกลับไปดูเนื้อหาได้ตามต้องการ สนับสนุนการเรียนรู้แบบเชิงปฏิบัติ วิดี ทัศน์สามารถแสดงกระบวนการหรือการทดลองได้ชัดเจน ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้จากการทำจริง อย่างไรก็ตาม การใช้วีดิทัศน์ควรมีการวางแผนอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ เพื่อไม่ให้ เนื้อหามากเกินไปหรือซับซ้อนเกินกว่านักเรียนจะเข้าใจได้ การนำวีดิทัศน์เข้ามาใช้ในการเรียนการสอนจึงเป็น เครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการใช้วีดิทัศน์ในการจัดการเรียนรู้มีพื้นฐานจากทฤษฎีและแนวทางการศึกษา เช่น ทฤษฎีการ เรียนรู้แบบมัลติมีเดีย (Multimedia Learning Theory) และแนวทางการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ (Constructivist Learning Theory) การใช้วีดิทัศน์ในการจัดการเรียนรู้มีพื้นฐานจากทฤษฎีและแนวทาง การศึกษา เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมัลติมีเดีย (Multimedia Learning Theory) ของ Richard E. Mayer (2001) ที่เน้นว่าการผสมผสานภาพและเสียงช่วยกระตุ้นการประมวลผลข้อมูล ลดความซับซ้อน และเสริม ความเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น

จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาอัลฟิควรื่อง ละครหามาตสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 เพื่อ แก้ปัญหานักเรียน เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพระหว่างเรียน ให้นักเรียนมีความสนใจ มีปฏิสัมพันธ์ เวลาเรียน และเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิควรื่อง ละครหามาต สุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ระหว่างก่อนและหลังเรียน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาการจัดการเรียนรู้อัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษา ตอนกลางปีที่ 1 ได้มาจาก 1 หลักสูตรได้แก่

หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 วิชาอัลฟิกฮฺ เรื่องการละหมาดสุนัต มาตรฐานที่ อฟ.4.1 ประกอบไปด้วย 5 แผน จำนวน 10 ชั่วโมง ดังนี้

- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญและบทบัญญัติของการละหมาดสุนัตอิสตีคออเราะฮฺ 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง รุกนและวิธีการละหมาดสุนัตอิสตีคออเราะฮฺ 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ความหมาย ความสำคัญและบทบัญญัติของการละหมาดสุนัตเราะวาติบ 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง รุกนและวิธีการละหมาดสุนัตเราะวาติบ 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ปฏิบัติการละหมาดสุนัตอิสตีคออเราะฮฺและการละหมาดสุนัตเราะวาติบ 2 ชั่วโมง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนธรรมศาสตร์วิทยา จังหวัดสตูล ระดับชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 40 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้อัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 จำนวน โดยการหาคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ให้คณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยมีค่า IOC อยู่ทีในระหว่าง 0.67-1.00

2.2 ชุดสื่อวีดิทัศน์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยการหาคุณภาพของชุดการจัดการเรียนรู้ให้คณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จำนวน 1 ชุด โดยมีค่า IOC อยู่ทีในระหว่าง 0.67-1.00

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนสาระการเรียนรู้อัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยการหาคุณภาพของแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ให้คณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จำนวน 1 ชุด แบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ โดยมีค่า IOC ดัชนีคสามสอดคล้องระหว่าง (0.87-1.00) เหมาะสมสามารถนำไปใช้ได้ อีกทั้ง มีค่าความยากง่าย (Item Difficulty) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนสาระการเรียนรู้อัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้อัลฟิกฮฺ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1 ระหว่าง 0.33-0.43 และมีค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนสาระการเรียนรู้อัลฟิกฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้อัลฟิกฮฺ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นชั้นปีที่ 1 ระหว่าง 0.20-0.30 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ ที่กำหนด และมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.955 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์อย่างดี

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้อัลฟิกฮฺ โดยการหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ให้คณะกรรมการที่ปรึกษางานวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จำนวน 1 ชุด

โดยมีค่า IOC อยู่ที่ในระหว่าง 0.67-1.00 และผ่านเกณฑ์ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่น 0.92 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์อย่างดี

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มุ่งนำผลวิจัยไปพัฒนาซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนอีกทั้งมีกระบวนการที่ต่อเนื่อง มีทั้งแบบแผนการวิจัยและมีการตรวจสอบประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของสิ่งที่พัฒนาขึ้นมาและมีการเผยแพร่

ขั้นตอนวิจัยในครั้งนี้มีกระบวนการวิจัยและพัฒนาทั้งหมด 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอน เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการเกี่ยวกับชุดเสริมทักษะ รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของชุดเสริมทักษะที่ต้องการให้พัฒนา (R1: Research ครั้งที่ 1)

2. การออกแบบและพัฒนา เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาชุดสื่อวีดิทัศน์ซึ่งจะเริ่มจากการวางแผนชุดสื่อวีดิทัศน์ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของการพัฒนาชุดสื่อวีดิทัศน์ การกำหนดวิธีที่จะพัฒนาชุดสื่อวีดิทัศน์ หลังจากนั้นจึงดำเนินการพัฒนาชุดสื่อวีดิทัศน์ให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (D1: Development ครั้งที่ 1)

3. การทดลองใช้ เมื่อสร้างชุดสื่อวีดิทัศน์เสร็จแล้วจะต้องนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของชุดสื่อวีดิทัศน์ ถ้าหากผลการตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่พึงพอใจหรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งชุดสื่อวีดิทัศน์มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการทดลองใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์จะดำเนินการ ดังนี้

3.1) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เป็นทดลองใช้ชุดเสริมทักษะในโรงเรียน เด็กนักเรียน 3 - 5 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบของชุดเสริมทักษะ (R2, D2)

3.2) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดกลาง เป็นทดลองใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์ในโรงเรียน เด็กนักเรียน 6 - 10 คน โดยมีการทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์นำผลที่ประเมินเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มควบคุมที่เหมาะสมเก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบของชุดสื่อวีดิทัศน์ (R3, D3)

3.3) การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายจริง เป็นการทดลองเพื่อตรวจสอบความพร้อมสู่การปฏิบัติทดลองใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์ในโรงเรียน เด็กนักเรียน 30 - 40 คน รวบรวมข้อมูลโดยมีการทดสอบก่อนและหลังการใช้ชุดสื่อวีดิทัศน์ และยังใช้แบบสังเกต เพื่อตรวจสอบว่าชุดสื่อวีดิทัศน์ทางการศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความพร้อมแล้วนำเสนอเสนอเทศที่ได้จากขั้นตอนนี้มาแก้ไขปรับปรุงชุดสื่อวีดิทัศน์ ผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงชุดเสริมทักษะนั้น ๆ หากพิจารณาแล้วพบว่าไม่คุ้มค่าหรือเสี่ยงอันตรายก็จะยุติการใช้ชุดเสริมทักษะนั้น แต่ถ้าหากผลการประเมินพบว่าชุดสื่อวีดิทัศน์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีก็จะนำไปสู่การดำเนินการขั้นต่อไปคือ การเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง (R4)

4) การเผยแพร่ เป็นการนำผลการวิจัยและชุดสื่อวีดิทัศน์ไปเผยแพร่ เช่น การนำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการหรือวิชาชีพ การตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ การติดต่อกับหน่วยงานทางการศึกษาเพื่อจัดทำชุดสื่อวีดิทัศน์ทางการศึกษาเผยแพร่ไปในโรงเรียนต่าง ๆ และเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

ผลการวิจัย

1. การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ของนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 พบว่า

รายการประเมิน	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	ค่าเฉลี่ย	ประสิทธิภาพ
คะแนนระหว่างเรียน (E ₁)	10	40	324	32.40	81.00
แบบทดสอบหลังเรียน (E ₂)	10	40	353	35.30	88.25

นักเรียนรู้สึกสนุกและกระตือรือร้นเมื่อได้ทดลองปฏิบัติและเรียนรู้จากสื่อที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การใช้สื่อวีดิทัศน์ช่วยสร้างความสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งนักเรียนสามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาได้ดี แสดงให้เห็นว่าสื่อมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดข้อมูลพื้นฐาน และค่าประสิทธิภาพของคะแนนระหว่างเรียน (E₁) เท่ากับ 81.00 และประสิทธิภาพของแบบทดสอบหลังเรียน (E₂) เท่ากับ 88.25 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ระหว่างก่อนและหลังเรียนรายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 พบว่า

ช่วงเวลาการทดสอบ	\bar{x}	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	24.73	2.08	27.82	0.000***
หลังเรียน	34.83	1.75		

***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.73 คะแนน หลังเรียนเท่ากับ 34.83 คะแนน ได้ค่า t เท่ากับ 27.82 และค่า Sig. เท่ากับ 0.000 สรุปได้ว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อ วีดิทัศน์มีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างชัดเจน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ พบว่า

ข้อที่	ข้อความ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ด้านเนื้อหา			
	1. ผู้เรียนชอบวิดีโอและเนื้อหาในบทเรียนสื่อวีดิทัศน์	4.65	0.53	มากที่สุด
	2. บทเรียนสื่อวีดิทัศน์มีความชัดเจนทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายขึ้น	4.45	0.68	มาก
	3. ภาษาที่ใช้เหมาะสม ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย	4.43	0.75	มาก
2	ด้านการจัดการเรียนการสอน			
	4. มีการส่งเสริมกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.58	0.55	มากที่สุด

ข้อที่	ข้อความคำถาม	\bar{x}	S.D.	ระดับ
5.	การเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ทำให้น่าสนใจ และเข้าใจมากยิ่งขึ้น	4.38	0.67	มาก
6.	ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล	4.45	0.55	มาก
7.	มีการแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน	4.43	0.59	มากที่สุด
8.	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเวลา	4.53	0.51	มาก
3 ด้านผู้สอน				
9.	ผู้สอนมีเทคนิคการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	4.25	0.81	มาก
10.	ผู้สอนมีความรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่สอน	4.30	0.69	มาก
โดยรวม		4.44	0.64	มาก

ผลการประเมินความพึงพอใจการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาอัลฟิคว เรือง ละหมาตสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียน ชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 1 โดยมีจำนวนผู้ประเมิน 40 คน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ด้านเนื้อหา 1) ผู้เรียนชอบวิดีโอและเนื้อหาในบทเรียนสื่อวีดิทัศน์ ค่าเฉลี่ย 4.65 (S.D. = 0.53) ระดับ มากที่สุด 2) บทเรียนสื่อวีดิทัศน์มีความชัดเจนทำให้เข้าใจง่ายขึ้น: ค่าเฉลี่ย 4.45 (S.D. = 0.68) ระดับ มาก และ 3) ภาษาที่ใช้เหมาะสม ชัดเจน และเข้าใจได้ง่าย: ค่าเฉลี่ย 4.43 (S.D. = 0.75) ระดับ มาก ภาพรวมด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวม 4.51 ระดับ มากที่สุด ต่อมาด้านการจัดการเรียนการสอน 4) มีกิจกรรมส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ค่าเฉลี่ย 4.58 (S.D. = 0.55) ระดับ มากที่สุด 5) การเรียนรู้ด้วยสื่อวีดิทัศน์ทำให้น่าสนใจ และเข้าใจมากยิ่งขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.50 (S.D. = 0.56) ระดับ มากที่สุด 6) ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ย 4.48 (S.D. = 0.56) ระดับ มากที่สุด 7) มีการแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน: ค่าเฉลี่ย 4.35 (S.D. = 0.59) ระดับ มาก และ 8) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเวลา ค่าเฉลี่ย 4.50 (S.D. = 0.59) ระดับ มากที่สุด ภาพรวมด้านการจัดการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยรวม 4.48 ระดับ มากที่สุด และด้านผู้สอน 9) ผู้สอนมีเทคนิคการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ค่าเฉลี่ย 4.25 (S.D. = 0.81) ระดับ มาก 10) ผู้สอนมีความรู้เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ที่สอน ค่าเฉลี่ย 4.38 (S.D. = 0.61) ระดับ มาก ภาพรวมด้านผู้สอน ค่าเฉลี่ยรวม: 4.32 ระดับ: มาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิคว จากการทดลองใช้กับกลุ่มขนาดเล็ก มีค่าประสิทธิภาพของคะแนนระหว่างเรียน (E_1) เท่ากับ 75.00 ซึ่งน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และประสิทธิภาพของแบบทดสอบหลังเรียน (E_2) เท่ากับ 91.50 ตามเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ 80/80 อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนกลุ่มขนาดเล็ก มีเนื้อหาการจัดการเรียนรู้ที่ยากเกินไป เกิดความซับซ้อน และเวลาในการจัดการเรียนรู้มีอย่างจำกัด อีกทั้งเป็นรายวิชาที่ผู้เรียนไม่มีพื้นฐานและประสบการณ์ในการเรียนมาก่อนอีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่ (2563) ที่ศึกษาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์ พบว่าผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงขึ้น แต่ประสิทธิภาพระหว่างเรียนต่ำกว่ามาตรฐานเช่นกัน สาเหตุส่วนใหญ่มาจากการขาดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์หรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียน และผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชาอัลฟิคว จากการทดลองใช้กับกลุ่มขนาดกลาง มีค่าประสิทธิภาพของคะแนนระหว่างเรียน (E_1) เท่ากับ 81.00 และประสิทธิภาพของ

แบบทดสอบหลังเรียน (E2) เท่ากับ 88.25 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ คือ 80/80 ค่า E1 ที่ 81.00 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน แสดงว่าผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมระหว่างการเรียนรู้เพิ่มเติมที่ การใช้เทคนิคการสอนที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ เช่น การตั้งคำถาม การอภิปราย หรือการปฏิบัติในสถานการณ์สมมติ เป็นปัจจัยที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเข้าใจในบทเรียนได้ในทันที และค่า E2 ที่สูงถึง 88.25 บ่งชี้ว่าผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีหลังจากการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิม หรือการใช้แบบฝึกที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและจดจำเนื้อหาได้ดีสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทนา (2562) ซึ่งพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ร่วมกับแบบฝึกปฏิบัติระหว่างเรียน พบว่าค่าประสิทธิภาพทั้ง E1 และ E2 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 โดยชี้ว่าการเสริมกิจกรรมที่กระตุ้นการเรียนรู้ในระหว่างการใช้สื่อช่วยเพิ่มความเข้าใจและความสนใจของผู้เรียน

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ระหว่างก่อนและหลังเรียน พบว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาอัลฟิฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัตโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.73 คะแนน หลังเรียนเท่ากับ 34.83 คะแนน ได้ค่า t เท่ากับ 27.82 และค่า Sig. เท่ากับ 0.000 สรุปได้ว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อวีดิทัศน์มีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jean Piaget (1971) ตามทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา นักเรียนในวัยนี้กำลังพัฒนาจากช่วง Concrete Operational ไปสู่ Formal Operational นักเรียน ยนี้มีความสามารถในการเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ แต่ยังต้องการ สื่อที่มีภาพประกอบ หรือ การสาธิตที่ชัดเจน และ สื่อวีดิทัศน์เหมาะสมในการแสดงภาพและเสียงพร้อมกัน ช่วยกระตุ้นความเข้าใจในหัวข้อที่ต้องการการปฏิบัติ เช่น “ละหมาดสุนัต” อีกทั้ง การเรียนรู้ผ่านหลายประสาทสัมผัส (Multisensory Learning) สื่อวีดิทัศน์ ช่วยตอบสนองต่อพัฒนาการการเรียนรู้ของวัยรุ่นตอนต้นที่ชื่นชอบการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสหลายด้าน เช่น การได้ยิน (เสียงอธิบาย) การมองเห็น (ภาพเคลื่อนไหว) และ การเชื่อมโยงข้อมูลผ่านลำดับขั้นตอน (เหมาะกับหัวข้อการปฏิบัติละหมาด) ทำให้เกิดแรงจูงใจและความสนใจในเทคโนโลยี นักเรียนในวัยมัธยมศึกษาตอนต้นมักมีความสนใจใน เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล และสื่อวีดิทัศน์สามารถดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดี โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่อาจถูกมองว่ายากหรือเข้าใจยากในรูปแบบเดิม การเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองต่อพัฒนาการและความสนใจในวัยนี้ได้ชัดเจน และการสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติจริง (Active Learning) การละหมาดสุนัต ต้องการความเข้าใจและการปฏิบัติจริง ซึ่งการเรียนรู้ผ่านวีดิทัศน์ช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพขั้นตอนที่ถูกต้อง เช่น การสาธิตผ่านวีดิทัศน์ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติจริง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นหลังเรียนแสดงให้เห็นว่า สื่อวีดิทัศน์ส่งเสริมการจดจำและความเข้าใจในระยะยาว

สรุปได้ว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังการใช้สื่อวีดิทัศน์ สอดคล้องกับพัฒนาการทางปัญญาและลักษณะการเรียนรู้ของวัยมัธยมศึกษาตอนต้น โดยสื่อวีดิทัศน์ไม่เพียงช่วยเพิ่มความเข้าใจ แต่ยังดึงดูดความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ของนักเรียนวัยนี้อย่างชัดเจน

3. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาอัลฟิฏฮฺ เรื่อง ละหมาดสุนัต โดยใช้สื่อวีดิทัศน์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยรวม 4.45, S.D. = 0.64) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสื่อวีดิทัศน์เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสำหรับการพัฒนาการเรียนรู้ในรายวิชานี้

ด้านเนื้อหา ได้รับคะแนนสูงสุดในระดับ "มากที่สุด" (ค่าเฉลี่ยรวม 4.51, S.D. = 0.53) แสดงให้เห็นถึงความชื่นชอบและความเข้าใจในเนื้อหาที่นำเสนอผ่านวิดีโอ สื่อวีดิทัศน์ถูกออกแบบให้มีความชัดเจน ภาษาที่เข้าใจต่อการเข้าใจ และตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียน โดยเฉพาะข้อที่ระบุว่าผู้เรียนชื่นชอบวิดีโอ และเนื้อหาที่นำเสนอ (ค่าเฉลี่ย 4.65, S.D. = 0.53) สอดคล้องกับงานของ Chalmers (2018) ที่ระบุว่าสื่อการเรียนรู้ที่เน้นความชัดเจนและมีรูปแบบที่ดึงดูดความสนใจ ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยรวม 4.48 (S.D. = 0.56) ในระดับ "มากที่สุด" แสดงถึงการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสร้างโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลาย (ค่าเฉลี่ย 4.58, S.D. = 0.55) และการแบ่งปันประสบการณ์กับเพื่อนและผู้สอน (ค่าเฉลี่ย 4.35, S.D. = 0.59) ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของ Atmatzidou & Demetriadis (2014) ที่ระบุว่าการเรียนรู้เชิงรุกช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ดีขึ้น

ด้านผู้สอน มีค่าเฉลี่ยรวม 4.32 (S.D. = 0.71) ในระดับ "มาก" แม้คะแนนต่ำกว่าด้านอื่น แต่ยังคงแสดงถึงความสามารถของผู้สอนในการใช้เทคนิคการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดี ผู้สอนมีความเชี่ยวชาญและถ่ายทอดความรู้ได้เหมาะสมกับเนื้อหา อย่างไรก็ตาม ยังมีโอกาสพัฒนาวิธีการสอนเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Castledine (2011) ที่ระบุว่าผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนสามารถสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้มากขึ้น

เมื่อพิจารณาภาพรวม สื่อวีดิทัศน์แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพิ่มความพึงพอใจของผู้เรียน การออกแบบเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน และการสอนล้วนส่งผลเชิงบวกต่อการเรียนรู้ในรายวิชา ทั้งนี้ สื่อวีดิทัศน์ไม่เพียงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น แต่ยังสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเมื่อพิจารณาในภาพรวม สื่อวีดิทัศน์แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพที่ช่วยพัฒนาทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจของนักเรียน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ เช่น การใช้สื่อวีดิทัศน์ในการเรียนการสอนที่พบว่าช่วยเพิ่มความสนใจและพัฒนาทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Chalmers, 2018) โดยทั้งสองแนวทางแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมและการสร้างสื่อที่กระตุ้นการเรียนรู้

ดังนั้น สื่อวีดิทัศน์ถือเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในบริบทของรายวิชาอัลฟิฏฮฺ ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ในวิชาอื่น ๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำสื่อวีดิทัศน์ที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาที่ซับซ้อนหรือต้องการการปฏิบัติจริง เช่น วิชาปฏิบัติทางศาสนา วิทยาศาสตร์ หรือทักษะชีวิต เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเหล่านั้น โดยเน้นการออกแบบที่ชัดเจนและดึงดูดความสนใจเช่นเดียวกับกรณีศึกษา

2 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ที่มีรูปแบบการนำเสนอหลากหลาย เช่น การเพิ่มคำถามหรือกิจกรรมแบบโต้ตอบระหว่างวิดีโอ หรือการแทรกบทเรียนสั้น ๆ เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมและส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนให้มากขึ้น

2.2 ควรจัดอบรมหรือให้คำแนะนำแก่ผู้สอนเกี่ยวกับการใช้สื่อวีดิทัศน์ควบคู่กับเทคนิคการสอนเชิงปฏิสัมพันธ์ เช่น การตั้งคำถาม การอภิปราย หรือการประเมินผลแบบกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเนื้อหาให้เข้าถึงผู้เรียนทุกกลุ่ม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จันทนา. (2562). การออกแบบการเรียนรู้แบบผสมผสานเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์. *วารสารวิจัยการศึกษา*, 9(1), 35–50.
- ซัมรี ดอเลาะ. (2566). ผลการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์รายวิชาอัลฟิควะฮ์ เรื่อง การสมรสในอิสลาม โดยใช้ บทบาทสมมติสำหรับนักเรียนชั้นอิสลามศึกษาตอนกลางปีที่ 3 [วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา].
- พิมพ์พิศา, ส. (2565). สื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21: วิดีทัศน์เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาการศึกษา. *วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา*, 8(3), 120–135.
- สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2563). การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบวีดิทัศน์ในวิชาสังคมศึกษา. *วารสารการศึกษาไทย*, 8(2), 45–60.
- Clark, R. C., & Mayer, R. E. (2011). *E-learning and the science of instruction: Proven guidelines for consumers and designers of multimedia learning* (3rd ed.). Pfeiffer.
- Mayer, R. E. (2021). Applying constructivist and objectivist learning theories in the design of educational multimedia: A comparative analysis.
- Piaget, J. (1971). The theory of stages in cognitive development. In D. R. Green, M. P. Ford, & G. B. Flamer (Eds.), *Measurement and Piaget* (pp. 1–11). McGraw-Hill.